

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Ф. шк

Ціна 50 центів

КАЛЕНДАР

Українського Народного Союзу в Америці

на переступний рік

1916.

Зладив редакційний Комітет.

Ціна 50 центів.

Коштом Українського Народного Союзу.

1916.

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

Передрук статей (в цілості або в частині) з цього Календаря заборонений. Право передруку застережене авторами статей.

РІК 1916.

Рік 1916. є переступним роком з 366 днів або 52 тижнів і 2 днів; зачинаєть ся в суботу, дня 1. січня після нового (Григоріянського) стилю, який відповідає дневи 19-ого грудня 1915-ого року після старого (Юліянського) стилю. Після того Юліянського стилю, збереженого ще і між Українцями, новий 1916-тий рік зачинаєть ся в п'ятницю, дня 1-ого січня старого стилю, який відповідає дневи 14-ого січня нового стилю.

Грецька церква числить літа від сотвореня сьвіта (византийська доба). Вона означає сотворене сьвіта на 1. вересня 5.510. року перед народженем Ісуса Христа, значить, що теперішній 1916-тий рік є після того числення 7.426-тим роком, а зачинаєть ся він 1-го вересня старого стилю або 14-ого вересня нового стилю. Москалі й Українці від 18-ого столітя числять вже роки від народження Ісуса Христа, а початок року від січня, але держать ся ще числення старого календаря остільки, що початок року випадає о 2 тижні пізнійше ніж в новім календарі.

Жиди числять свої роки від сотвореня сьвіта. В 1916. році зачинаєть ся у них 5677-мий рік.

Араби, Перси, Турки й інші ісповідники магометанської віри числять свої роки після мандрівки їх пророка Магомета з Меки до Медни. Дня 9. падолиста 1915-ого року зачав ся їх 1334. рік.

1916-ого РОКУ Є:

Від введеня Юліянського календаря	1961	літ,
від народження Ісуса Христа	1916	„
від рознятя Ісуса Христа	1883	„
від винаходу стрільного пороху	536	„
від винаходу друкарської штуки	476	„
від відкритя Америки (1492. р.)	424	„
від введеня Григоріянського календаря	334	„
від введеня в уживанє тютюну	316	„
від винаходу парової машини	307	„
від введеня поправного календаря	216	„
від проголошеня незалежности Злучених Держав (4. липня 1776-ого року)		
від введеня щеплення віспи	120	„
від побудованя першої залізниці	100	„
від винаходу телеграфу	83	„
від винаходу машини до шитя	71	„

ПАНУЮЧА ПЛАНЕТА.

Пануючою планетою в 1916-тім році є Марс. Сій планеті приписують не приносить добра, а між лихими, які приносить, є перелік. В 1916-ім році буде вона ранньою зорею до 9. лютого, а до кінця року буде вечірною.

ПОРИ РОКУ.

(Від зими 1915. до весни 1917).

Зима зачинаєсь 22. грудня о 5. годині пополудни 1915.

Весна зачинаєсь 20. марта о 5. годині пополудни 1916.

Літо зачинаєсь 21. червня о 1. годині сполудня 1916.

Осїнь зачинаєсь 23. вересня о 4. годині рано 1916.

Зима зачинаєсь 21. грудня о 11. годині вечер 1916.

Весна зачинаєсь 20. марта о год. 11.38 вечер 1917.

Довгота зими 1915—1916, 89 днів 30 минут

Довгота весни 1916, 92 дни, 20 годин.

Довгота літа 1916, 93 дни, 15 годин.

Довгота осени 1916, 89 днів, 19 годин.

Довгота зими 1916—1917, 89 днів, 40 минут.

ПОСТИ ГРЕЦЬКО-КАТОЛИЦЬКІ.

Святий вечір перед Богоявленєм.

Великий піст.

Петрівка

Спасівка.

В день Усікновенія глави Йоана Крестителя.

В день Воздвиженія Чесного Креста.

Пилипівка.

Середі і п'ятниці кожного тижня (кромі загальниць).

НАВЕЧЕРІЯ ЗІ СТРОГИМ ПОСТОМ.

До Зелених свят; до св. Ап. Петра і Павла; до Успенія Пр. Д. М.; до Всіх Святих; до Непорочного Зачатя Пр. Д. М.; до Рождества Христового.

МЯСНИЦІ.

В 1916. році буде: м'ясиць 7 неділь і 3 дни від Різдва Христового до неділі м'ясопустної.

Неділя м'ясопустна 27. лютого.

Неділя сиропустна 5. марта.

Великдень 23. цвітня.

Вознесєне 1. червня.

Зелені свята 11. червня.

Петрівки 3 неділі і 2 дни.

ПУБЛИЧНІ СВЯТА В КАНАДІ.

В цілій Канаді святкують ся (голидейс): всі неділі, день Нового Року, Богоявленє, Велику П'ятницю, Вознесєне Господне, Всіх Святих (1. н. ст.), Непорочне Зачатє (8. грудня н. ст.), Великодний Понеділок, Понелець (1. середа латинсько великого посту), день Різдва Христового, день уродин Й. В. Короля (3. червня, або котрий буде оголошений). Вікторія Дей, Домініон Дей в перший понеділок вересня, що його звать Лейбор Дей і Тенксівінг Дей, що його оголошують ся що року.

н.с	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	С	Грудень. 1915 Боніфатія	19
2	Н	Сьв. Отець. Ігнатія Богом.	20
3	П	Юліяни мучениці	21
4	В	Анастазії	22
5	С	10 муч. Мили і пр. в Криті	23
6	Ч	Навечеріє Р. Хр. Евгенії	24
7	П	Роздество Христове	25
8	С	Собор Пр. Богор. і св. Й. Обр.	26
9	Н	Нед. по Родж. Стефана	27
10	П	2000 муч. в Никодимії	28
11	В	14.000 дітей убит. в Вифл.	29
12	С	Анізії мучениці	30
13	Ч	Меланії Римлянки	31
14	П	Нов. Рік 1916. Василя Вел.	1
15	С	Сильвестра папи рим.	2
16	Н	Нед. п. Пр. Малахії	3
17	П	Собор 70 Апостолів	4
18	В	Павечеріє Бог.	5
19	С	Богоявленіє Госп. (Йордан)	6
20	Ч	† Собор св. Івана Хрест.	7
21	П	Георгія, Емїл. і Домни	8
22	С	Подієвкта і Евстрата	9
23	Н	Нед. по Богояв. Григорія	10
24	П	† Теодозія прп.	11
25	В	Татіяни мучен.	12
26	С	Ермида і Стратоніка	13
27	Ч	Отців в Синаї і Раїті	14
28	П	Павла Тивейського	15
29	С	Поклін оковам св. Петра	16
30	Н	31 Н. по С. † Антонія В.	17
31	П	Атаназія і Кирила	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

1. січня. Новий Рік. (Нью Йр Дей). Святкуєть ся у всіх стейтах Злучених Держав, з виїмкою стейтів Аркензас і Мессусетс.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. січня. Новий Рік.

6. січня. Трох Королів.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

911. року. Договір князя Олега з Греками. (Перша певна подія з нашої історії).

957. Гостина княгині Ольги Мудрої в Царгороді.

969. Умерла княгиня Ольга Мудра.

972. Умер князь Святослав, син Ольги М.

988. Князь Володимир Великий прийняв християнську віру й охрестив Русь-Україну.

ЧИМ ПОВИННІ ВІДЗНАЧАТИ СЯ УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ?

Передівсім повинні все і всюди показувати, що вони не вирекли ся ані не забули своєї вітчизни, прекрасної України. Навіть той, що вже не гадає вертати ся на Україну, повинен дорожити її долею, бо любов вітчизни — се признака краси людської душі.

Політична думка і політичні домагання цілого українського народа повинні бути законом і для його синів на чужині. Така єдність в політичній думці і домаганнях нації вказує на її політичну зрілість.

У тих хвилях, які переживає нація, її члени на чужині повинні виявити сю зрілість — політичними виступами, згідними з домаганнями вітчизни, а також і з жертвами для неї.

Лютий — February.

н. с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	В	Січень. Макарія егип.	19
2	С	† Евтимія Великого	20
3	Ч	Максима і Неофіта	21
4	П	Тимодея і Анастазія	22
5	С	Клементя сьвщмуч.	23
6	Н	32 Н. по Сом. Ксенії	24
7	П	† Григорія Богосл.	25
8	В	Ксенофонта	26
9	С	† Перенес. моц. Ів. Зол.	27
10	Ч	Преп. Єфрема Сирійського	28
11	П	Перенес. моцїй Ігнат. Б.	29
12	С	Трох Сьвятителів	30
13	Н	о Митарі і Фарисею	31
14	П	Лютий. Трифона	1
15	В	Стрігене Господне	2
16	С	Симеона Богопр. і Анни	3
17	Ч	Ізидора преп.	4
18	П	Агафії мучениці	5
19	С	Вукола епископа смирн.	6
20	Н	о Блуднім Сині	7
21	П	Теодора	8
22	В	Никифора муч.	9
23	С	Харлампія і Порфірія	10
24	Ч	Власія сьвщцемуч.	11
25	П	Мелетїар. Антіох. і Апт.	12
26	С	Мартиїяна преподоби.	13
27	Н	Мясопустна	14
28	П	Онисима і Шафн.	15
29	В	Памфіла і Вал.	16

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

12. лютого. День уродин президента Абрагама Лінкольна (Лінколнс Бортдей). Сьвяткуєть ся у стейтах: Каролайна, Колорадо, Конектикет, Делевер, Ілінойс, Айова, Індіана, Кензас, Мішіґен, Мінесота, Монтана, Невада, Нью Джерзи, Нью Йорк, Норд Дакота, Орґон, Пенсилвенія, Савт Дакота, Юта, Вашингтон, Вест Вїрджїнія і Вайомінґ.

22. лютого. День уродин Вашингтона (Вашінґтонс Бортдей). День уродин першого президента Злучених Держав сьвяткуєть ся у всіх стейтах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

2. лютого. Марії - Громнічної.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1015. Помер великий князь Володимир Великий.

1054. Помер великий князь Ярослав Мудрий, син Володимира Вел.

1097. На зазив князя Володимира Мономаха зїхали ся русько-українські князі до Любечи на нараду і там присягли ся не воювати й не сварити ся зі собою.

1125. Помер великий київський князь Володимир Мономах.

1169. Москалі під проводом свого князя Андрія Боголюбського збурили і зрабували столицю України Київ.

1185. Похід князя Ігоря Сьвятославича на Половців, що покінчив ся нещасною битвою, в якій князь дістав ся в половецький полон. Про сей похід доховала ся з сих часів дуже гарна поема невідомого поета, славна на весь сьвіт, написана давною русько-українською мовою.

ОБОВ'ЯЗОК кожного Українця і кожної Українки **ЗГЛЯДОМ СВОЄЇ РОДИНИ** наказує їм належати до Українського Народного Союзу, бо се одинока українська організація на чужині, яка може дати всім своїм членам повне забезпеченє на будуче того, що тепер обіцює.

НАРОДНИЙ ОБОВ'ЯЗОК наказує кожному Українцеві і кожній Українці у Злучених Державах і в Канаді, щоби були членами Українського Народного Союзу в Америці, бо се одинока українська орга... на чужині, на якій може оперти ся як найширше дійсно нар... українське жите.

Март — March.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Лютій. Теодора, Тирон.	17
2	Ч	Льва папи рим.	18
3	П	Архима ап.	19
4	С	Льва еп. Катанськ.	20
5	Н	Сиропустна. Евстахія	21
6	П	Петра і Ат. (Поч. посту).	22
7	В	Полікарпа	23
8	С	† Обрізане гол. св. Ів. Хр.	24
9	Ч	Тарасія архієп. царгор.	25
10	П	Порфирія арх. Газі	26
11	С	Прокопія ісповідника	27
12	Н	1. посту. Власія пустин.	28
13	П	Касіяна прп.	29
14	В	Март. Евдокії првм.	1
15	С	Теодота еп. свецм.	2
16	Ч	Евтропія і Клеопіка	3
17	П	Герасима і Павла муч.	4
18	С	Копона мученика	5
19	Н	2. Неділя посту.	9
20	П	Василія і Ефрема	7
21	В	Теофілякта еп.	8
22	С	40 муч. севастійськ.	9
23	Ч	Кондрата і Китріана	10
24	П	Софронія патріарха	11
25	С	Теофана ісповідника	12
26	Н	3. Н. посту. Хрестопоил.	13
27	П	Веледикта прещодоб.	14
28	В	Агапія і Тим муч.	15
29	С	Савина і Папи	16
30	Ч	Алексія чолов. Божого	17
31	П	Кирила Єрусал.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. марта. Попелел.

19. марта. Св. Йосифа.

25. марта. Благовіщенє.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1187. Помер галицький князь Ярослав Осмомисл.

1205. Погиб галицько-волинський князь Роман Мстиславич у битві з Поляками під Завихостом.

1223. Перший прихід Татар на Україну, битва з Татарами над рікою Калкою.

1240. Другий похід Татар на Україну. Татари руйнують Київ.

1255. Галицький князь Данило Романович коронував ся в Дрогоичні на короля.

1264. Смерть короля Данила.

1340. Смерть князя Юрія II. (Болеслава Тройденевича) останного галицького князя.

1349. Король польський Казимір В. прилучив Галичину до Польщі.

1387. Королева польська Ядвіга прилучила Галичину знова до Польщі.

Кожий Українець і кожда Українка повинні дбати, щоби їх ДІТИ НА ЧУЖИНІ не забули на свій нарід, якого членами були їх родичі. Найліпше привяжете своїх дітей до української народности, коли змалку вже вони будуть користати з прав, які дає У. Н. Союз дітям своїх членів. У. Н. Союз опікуєть ся щиро ними і дбає про їх вихованє.

Цвітень — April.

н.с	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	С	Март. Хризанта	19
2	Н	4. Неділя посту.	20
3	П	Якова прешодоби.	21
4	В	Василія свьящ.	22
5	С	Никона	23
6	Ч	Захарії	24
7	П	Благовіщенє Пресвь. Бог.	25
8	С	Собор Арх. Гавриїла	26
9.	Н	5. Неділя посту.	27
10	П	Ілярїона Нового	28
11	В	Марка еп.	29
12	С	Івава Літвичника	30
13	Ч	Іпатія еп. чудотв.	31
14	П	Цвітень. Марії егип.	1
15	С	Тита і Амфіяна	2
16	Н	6. Н. посту. Цвітня.	3
17	П	Йосифа іспов.	4
18	В	Теодула	5
19	С	Евтихія преш.	6
20	Ч	Георгія (Ст. Чет.)	7
21	П	Велика Пятниця	8
22	С	Велика субота	9
23	Н	Воскресеніє Христове	10
24	П	Сьвітлий Понедїлок	11
25	В	Сьвітлий Второк	12
26	С	Артемона свьящ.	13
27	Ч	Мартина папи іспов.	14
28	П	Арістарха і Пуда ап.	15
29	С	Агафії і Ірини муч.	16
30	Н	2. по Великодни. Томина	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

19. цвітня. День патріотів: (Патріотс Дей). Святкуєть ся в стейтах: Мейн і Месечусетс.

21. цвітня. Велика Пятниця (Гуд Фрайдей). Святкуєть ся в стейтах: Алабама, Конектикет, Делевер, Флоридя, Луїзіяна, Мерпланд, Нью Джерзі, Пенсилванія і Тенесі.

23. цвітня. Великдень (Істер Дей). Святкуєть ся в цілх Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

23. цвітня. Великдень.

24. цвітня. Велик. понед.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1578. Іванови Підкові, запорожському кешовому велїв польський король Степан Баторий стяти голову на рилку у Львові.

1592. Повстанє Христофа Косиньского.

1569. Церковна унія української церкви з римською в Берестю. (Берестейська Унія).

1621. В битві під Хотином Поляки відносять побіду над Турками, головно завдяки помочи гетьмана Сагайдачного з козаками.

1622. Сагайдачний помер від ран, які одержав під Хотинном.

1625. Повстанє козаків під проводом Жмайла, бій під Криловом і згода над Курукувим озером.

1630. Повстанє козаків під проводом Тараса Тряпсла. („Тарасова Ніч“).

Український Народний Союз в Америці—се НАША НАРОДНА ТВЕРДИНЯ.

Нільно є членів У. Н. Союза, тільно повинно бути Українців і Українок, що готові все станути в обороні своєї народної твердині на чужині. Кождий повинен вважати собі за честь, що носить на грудях відзнаму У. Н. Союза і не повинен нікому дозволити плямити його.

Май — May.

н.с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	П	Цвітень. Івана, уч. св. Гр.	18
2	В	Пафнутія муч.	19
3	С	Теодора тріх.	20
4	Ч	Януарія і інших свщч.	21
5	П	Теодора Сиксота	22
6	С	† Георгія пелікомуч.	23
7	Н	3. по Вел. Мирон.	24
8	П	† Марка апост. і еванг.	25
9	В	Василія епископа	26
10	С	Симеона свщч.	27
11	Ч	Максима і Ясона	28
12	П	9 муч. в Кизиті	29
13	С	† Якова апостола	30
14	Н	Май. 4. по Вел. о Розл.	1
15	П	Бориса і Гліба	2
16	В	† Теодозія печерського	3
17	С	Педаггі прещч.	4
18	Ч	Ірини муч.	5
19	П	Йова многострад. і Варв.	6
20	С	Память зявншого св. Хр.	7
21	Н	5. по Вел. о Самаряннї	8
22	П	† Перен. мощей св. Ник.	9
23	В	† Симеона Зилота	10
24	С	Мокія, Методія	11
25	Ч	Епіфанія і Германа еп.	12
26	П	Ілїкерїї і Алоксан.	13
27	С	Іандора муч.	14
28	Н	6. по Вел. о Сліпородж.	15
29	П	Теодора Осьвищенного	16
30	В	Андропїса апостола	17
31	С	Теодота, Дїонїзія	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

30. мая. День квітчаня гробів. (Декорейшен Дей). В усіх стейтах, з вїімкою стейтів: Алабама, Аркензас, Флоридя, Джорджія, Айдаго, Луїзіяна, Місісіпі, Норт Каролайна, Нью-Мексико, Савт Каролайна і Тексас.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1637. Повстане Павлюка. (Битви під Кумейками та під Боровицею. Павлюка, що добровільно віддав ся в руки Полякам, карають Поляки смертю).

1638. Повстане Острияниці та Гунї.

1648. Повстане українського народу проти Польщі під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. 2. мая (22. цвітня старого стилю) на Сїчи вибрали Богдана Хмельницького гетьманом. Із Сїчи рушив Хмельницький з козаками і Татарами на Україну. По дорозі збурих Кодак. 13. мая при Камянім затонї на Дністрі злучили ся з Хмельницьким реєстровї козаки. 14. мая побїда над Степаном Потоцьким над Жовтими Водами. 26. мая побїда Хмельницького під Корсунем. 30—31. серпня побїда Хмельницького під Пилявцями. 16. жовтня Богдан Хмельницький почав облогу Львова. 3. листопада гетьман Хмельницький відступив від облоги Львова і 15. листопада прийшов під Замость і почав його облягати й облягав його до 4. грудня.

1649. 14. сїчня вїзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва. 10. червня: початок облоги Збаража. 15. і 16. серпня Хмельницький побив польського короля Яна Казиміра під Зборовом. 19. серпня зборівська угода.

Червень — June.

н.с.	Д.	Гр.-нат. свята	с.с.
1	Ч	Май. Вознесеніє Господне	19
2	П	Талалея муч.	20
3	С	† Константина і Єлени	21
4	Н	7. по Вел. Св. Отець	22
5	П	Михайла еписк.	23
6	В	Симеона, Мелетія	24
7	С	† З. Об. ч. гл. Ів. Хр.	25
8	Ч	Карпа ап.	26
9	П	Терапонта святимуч.	27
10	С	Никити прешодоби.	28
11	Н	Пятдесят. Зелені Свята	29
12	П	Понед. св. Духа і Пр. Тройці	30
13	В	Єрмія ап. Єрм. м.	31
14	С	Червень. Юстина муч.	1
15	Ч	Никифора патріярха	2
16	П	Дукіяна муч.	3
17	С	Митрофана патр.	4
18	Н	1. по Сош. Всіх Свят.	5
19	П	Висаріона пр. (Петр.)	6
20	В	Теодота сицнм.	7
21	С	Теодора стр.	8
22	Ч	Кирила архієп.	9
23	П	Тимотея свещнмч.	10
24	С	† Вартоломен і Варн. ап.	11
25	Н	2. по Сош. Пресв. Евхар.	12
26	П	Акилини муч.	13
27	В	Єлсея, Методія	14
28	С	Амоса	15
29	Ч	Тихона еписк. чудотв.	16
30	П	Мануїла, Савла, Ісмаїла	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. червня. Вознесеніє.
 11. червня. Зелені свята.
 12. червня. Понед. Зелених
 свят.
 22. червня. Боже тіло.
 29. червня. Петра і Павла.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1651. 20. марта винницький полковник Іван Богун побив під Винницею польського гетьмана Калиновського. 29. червня початок боротьби під Берестечком. 27. вересня білоцерківська угода.

1653. 8. червня перемога Б. Хмельницького над Поляками під Батогом. 10. вересня весілля Тимоша Хмельницького з Розанною Лупулівною.

1654. 18. січня. Переяславська рада, на якій ухвалено, щоби Україна злучила ся з Московією.

1657. 5. серпня помер гетьман Богдан Хмельницький. 3. вересня Іван Виговський вибраний гетьманом „на той час“.

1659. 7. липня гетьман І. Виговський побив Москалів під Котопом.

„Свобода” — СЕ ДЗВІН УКРАЇНИ НА ДАЛЕКІЙ ЧУЖИНІ. Він кождому Українцеві і кождій Українці на американській землі все перший голосить вісти, чи вони веселі чи сумні. Він закликає своїх земляків також до науки, до просвіти, до праці народної, до організації. Він кличе живих, будить мертвих. Звук його милий свому, а грізний ворогови.

Може недалека вже хвиля, що він рознесе громом вістку про—воскресенє України!

Липень — July.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	С	Червень. Леонтія муч.	18
2	Н	3. по Сош. Юди і Зосима	19
3	П	Методія святиц.	20
4	В	Юліяна тарейськ.	21
5	С	Евсевія єписк.	22
6	Ч	Агриціни муч.	23
7	П	Рожество св. Івана Хрест.	24
8	С	Февронії прешмуч.	25
9	Н	4. по Сош. Давида преш.	26
10	П	Самсона страннопріємця	27
11	В	Кіра і Івана	28
12	С	Св. Ап. Петра і Павла	29
13	Ч	Собор 12 Апостолів	30
14	П	Липень. Косми і Даміана	1
15	С	† Полож. Ризи Пр. Д. М.	2
16	Н	5. по Сош. Якінта	3
17	П	Андрей і Марти	4
18	В	† Кириля і Методія ап.	5
19	С	† Атаназія Атопек.	6
20	Ч	Томи і Акакія	7
21	П	Прокопія велмуч.	8
22	С	Панкратія святицм.	9
23	Н	6. по Сош. † Антонія Печер.	10
24	П	Євфимії і Ольги кн.	11
25	В	Прокла і Лярія муч.	12
26	С	Гавриїла архистр.	13
27	Ч	Акілія і Онисима	14
28	П	† Володимира Великого	15
29	С	Авгеногена і його учн.	16
30	Н	7. по Сош. Св. От. 6. собор	17
31	П	Якінта і Еміліяна муч.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

4. липня. (Форт оф Джулай). День Независимости (Индепенденс Дей); день, в котрім проголошено независимість Злуч. Держав в 1776-ім році. Святкуєть ся в цілих Злучених Державах.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1667. 23. січня в містечку Андрусові згода Москалів з Поляками, на якій поділено Україну: лівобічну взяла Москва, а правобічну Польща.

1669. Дорошенко піддав ся Туреччині на тихсамих условинах, на котрих були піддані Молдавія та Волощина.

1687. 5. серпня вибір Івана Мазени гетьманом.

1709. 18. червня: зруйноване старої (Чортомлицької) Січи. 8. липня нещаслива битва під Полтавою. 2. вересня помер гетьман Іван Мазепа.

1722. 27. мая вийшов маніфест царя Петра I. про заведенне „Малоросійської колегії“.

1724. 29. грудня помер у Петропавловській кріпості наказний гетьман Павло Полуботок.

1727. 11. вересня Данило Апостол вибраний гетьманом.

1734. 27. січня помер гетьман Данило Апостол.

Обовязком Українського Народного Союзу є не лише дбати про забезпечене будучности родин членів його, але також про народно-культурне виховане своїх членів і їх родин. Сю задачу має сповнити передівсім „Просвіта“, заложена при У. Н. Союзі для всіх його членів.

Знанє — то сила!

Серпень — August.

н.с.	Д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	В	Липень. Макрими прп.	19
2	С	† Ілїї пророка	20
3	Ч	Симсона і Ілаца	21
4	П	Марії Магдалини	22
5	С	Трофима і Теофіла муч.	23
6	Н	8. по Свш. † Бориса і Гліба	24
7	П	† Успеніє св. Анни	25
8	В	Єрмолая єввицмуч.	26
9	С	Панталеїмона	27
10	Ч	Прохора і Никанора	28
11	П	Калиника муч.	29
12	С	Сяли і Сидуана	30
13	Н	9. по Свш. Евдокима	31
14	П	Серпень. Проіех. Ч. Хр.	1
15	В	Перец моц. свв. Стеф.	2
16	С	Ісаакія Далматина	3
17	Ч	Смох молодців в Бѣ.	4
18	П	Евсигія мученика	5
19	С	Преображеніє Господче	6
20	Н	10. по Свш. Дометія прпч.	7
21	П	Емліїна єввек.	8
22	В	† Матїя апост.	9
23	С	Лаврентія архид.	10
24	Ч	Евїла і Кліодїї	11
25	П	Фотїя і Аникїти	12
26	С	Максима ісповідника	13
27	Н	11. по Свш. Михел прор.	14
28	П	Успеніє Пресв. Богород.	15
29	В	Пер. нерук. Обр. Госп.	16
30	С	Мирона мученика	17
31	Ч	Фльора і Лавра	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

1. серпня. День Колорадо (Колорадо Дей). Святкується в стейті Колорадо.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

15. серпня. Успеніє Пр. Діви Марї.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1750. 4. марта гр. Кирило Розумовський вибраний гетьманом України.

1764. 27. грудня скасовано гетьманство.

1768. Гайдамацьке повстанє від проводом Гонта та Залізняка. 29. червня Гайдамаки здобули Умань.

1769. 10. вересня родив ся поет Іван Котляревський.

1772. 17. серпня прилучено Галичину до Австрії.

1775. 18. липня зруйнованє Січи.

1783. Заведено кріпацтво (панщину) на Україні.

1798. Поява „Енеїди” Івана Котляревського, першого твору народною українською мовою.

Народним обов'язком кожного Українця і кожної Українки є ширити між своїми дітьми, кривними, знакомими і взагалі всіми Українцями — сей здоровий і розумний погляд, що коли хочемо тут на чужині створити сильну непобідиму твердиню, яка дала би змогу розвинути також і просвітньо-культурні товариства та школи українські в Америці, — то мусимо свої сили З'ЄДНАТИ, ЗЛУЧИТИ В ОДНО, В ОДНУ МОГУЧУ АРМІЮ, а не роздроблювати її.

Вересень — September.

н.с	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Серпень. Андрей Ограт.	19
2	С	Самуїла пророка.	20
3	Н	12. по Сош Тадея ап.	21
4	П	Агатоніка муч.	22
5	В	Дупа мучен.	23
6	С	Євтихія Євангеліста	24
7	Ч	Вартоломея і Тита	25
8	П	Адріяна і Італії	26
9	С	Пімена прещодоби.	27
10	Н	13. по Сош. Августіяна	28
11	П	† Уєіков. год. Іван Хр.	29
12	В	Алекандра, Павла	30
13	С	† Пол. поєса Пр. Діви М.	31
14	Ч	Вересень. Симеона Ст.	1
15	П	Маманта і Івана	2
16	С	Антима і Теоктита	3
17	Н	14. по Сош. Вавили	4
18	П	Захарії прор. і Єлисат.	5
19	В	Чудо Арх. Михаїла	6
20	С	Созанта і Мак.	7
21	Ч	Рождество Пр. Діви Марії	8
22	П	Йоакима і Анни	9
23	С	Минодори	10
24	Н	15. по Сош. Теодори	11
25	П	Автонома святицм.	12
26	В	Корнелія	13
27	С	Воздвиженіє Чесн. Хр.	14
28	Ч	Никити влмч.	15
29	П	Євфимії влмч.	16
30	С	Софії, Віри, Надії. Люб.	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

4. вересня. День праці (Лейбор Дей). В цілих Злучених Державах.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. вересня. Рождество Пр. Діви Марії.

29. вересня. Михаїла арх.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1803. 22. січня помер гр. Кирило Розумовський останний гетьман України, а 4. грудня того року помер Іван Кальнишевський, остатний кошовий Запорозької Січи.

1811. 6. падолиста родив ся поет Маркіян Шашкевич.

1814. 8. марта родив ся Тарас Шевченко.

1834. 8. серпня родив ся поет Юрій Федькович. 10. падолиста помер поет Іван Котляревський.

1837. Поява „Русалки Дністрової“.

1838. 4. мая викул Т. Шевченка з крінацтва.

1843. 7. червня помер поет Маркіян Шашкевич.

1847. 17. цвітіння арештовано Тараса Шевченка.

Найгіршою язвою серед нашого народа є **МОСКВОФІЛЬСТВО**. Ся народна зрада найбільше принесла шкоди нашому народови.

Кождий Українець і Українка повинні старатись виноріювати сю недугу з нашого народа.

Народними зрадниками погорджують навіть чужі. **ЧЕСНИЙ МОСКАЛЬ НЕ ПОДАЄТЬ РУКИ МОСКВОФІЛОВИ.**

Ми скорше можемо поєднати ся з Москалями ніж з москвофілами. З москвофілами можемо жити аж тоді, коли вони перестануть бути москвофілами.

Жовтень — October.

н.с.	д.	Гр.-кат. свята	с.с.
1	Н	Вересень. 16. по Сош.	18
2	П	Трофима і Таватін муч.	19
3	В	Евстахія	20
4	С	Кондрата апост.	21
5	Ч	Фоки Йони	22
6	П	† Зачатіє свв. Йоана Хр.	23
7	С	Теклі первомуч.	24
8	Н	17. по Сош. Евфросини	25
9	П	† Івана Богослова	26
10	В	Калистрата	27
11	С	Харитоша	28
12	Ч	Кириака і Тсоф.	29
13	П	Григорія арм. свцм.	30
14	С	Жовтень. † Покр. Пр. Бог.	1
15	Н	18. по Сош. Кипріяна	2
16	П	Діонісія	3
17	В	Єротей свцм.	4
18	С	Харитини муч.	5
19	Ч	† Томи апост.	6
20	П	Сергія і Вахха	7
21	С	Пелягії преп.	8
22	Н	19. по Сош. † Якова	9
23	П	Евдлампія і Евдлампії	10
24	В	Филипа діякона	11
25	С	Прова Апдр.	12
26	Ч	Карпа апост.	13
27	П	Пазарія і Параск.	14
28	С	Евтимія і Лукіяна	15
29	Н	20. по Сош. Лонгіна	16
30	П	Озні прор. і Андрея	17
31	В	† Дуки ап.	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

12. жовтня. День Колумба (Коломбос Дей). Святкують ся в стейтах: Алабама, Арканзас, Каліфорнія, Колорадо, Делевер, Айдаго, Ілінойс, Індіана, Кензас, Кентокі, Мейп, Мериленд, Мессчусете, Мішіген, Мізурі, Монтана, Небраска, Невада, Нью Гемпшер, Нью Джерзи, Нью Мексико, Нью Йорк, Огайо, Оклагома, Пенсилвенія, Род Айленд, Вермонт, Вашингтон.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1848. 15. мая знесене панщину в Галичині.

1856. 3. сернія родив ся Іван Франко.

1857. 14. мая Т. Шевченко дістав волю.

1861. 2. марта знесенє кріпацтва в Росії. 9. марта номер Т. Шевченко. 18. мая перевезено тіло Шевченка на Україну й похоронено на Чернечій горі під Каневом.

1868. 8. грудня засновано тов. „Просьвіта” у Львові.

1876. 11. червня указ російського царя, яким заборонено друкувати книжки в українській мові.

1885. 18. січня повстала перша українська організація у Злучених Державах в Шенандоа, Па., під назвою „Братство св. Іноклая”.

1888. 11. січня номер поет Осип Федькович.

1893. 15. вересня почала виходити „Свобода” перша українська часопись у Злучених Державах.

Коли нарід думає про свою будучність, мусить передівсім бути **ЗДОРОВИЙ**. Таксамо і кождий чоловік зокрема. Лише здоровий чоловік думає про свою будучність і може забезпечити собі її. Хорий чоловік думає тільки про хорубу, яка убиває в нїм всякі інші гадки і здатність до творчих діл.

Падолист — November.

н.с	Д.	Гр.-кат. свята	С.с.
1	С	Жовтень. Йоїла прер.	19
2	Ч	Артемія влч.	20
3	П	Іларіона Великого	21
4	С	Аверкія, 7 Отц. в Еф.	22
5	Н	21. по Сош. Якова апост.	23
6	П	Арети, Атан.	24
7	В	Маркіяна і Марти	25
8	С	Вм. Димитрія	26
9	Ч	Нестора муч.	27
10	П	Параскевії, Терентія	28
11	С	Анастасії муч.	29
12	Н	22. по Сош. Зиновія	30
13	П	Стахія і Амалія апост.	31
14	В	Падолист. Косми і Даміана	1
15	С	Акиндина муч.	2
16	Ч	Акепсина і Айтала	3
17	П	Йоанкія Великого	4
18	С	Галактіона і Епіст.	5
19	Н	23. по Сош. Павла сп.	6
20	П	Єрона і Лазаря	7
21	В	Михайла Архистр.	8
22	С	Онисифора муч.	9
23	Ч	Ереста ап.	10
24	П	Мини і Віктора муч.	11
25	С	Йосафата сплцм.	12
26	Н	24. по Сош. Івана Злат.	13
27	П	† Філіца апост.	14
28	В	Гурія і Сам. (Пильпівка)	15
29	С	† Матен апост. евангел.	16
30	Ч	Григорія сп і члдетв.	17

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда неділя.

7. падолиста. День загальних виборів. (Дженерал Елекшен Дей). Святкують ся у стейтах: Алабама, Каліфорнія, Колорадо, Делевер, Флорида, Айдаго, Ілінойс, Індіана, Айова, Луїзіяна, Мейн, Мериленд, Мішіген, Мінесота, Мізурі, Монтана, Нью Йорк, Норт Каролайна, Норт Дакота, Оклагома, Вірджінія, Вісконсін, Вайомінг — (все в тих роках, коли в сих стейтах відбувають ся вибори).

30. падолиста. День Подяки (Тенксгівінг Дей). Святкують ся в усіх стейтах, хоч не усюди приписано законом.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

1. падолиста. Всіх Святых.

2. падолиста. День задушний.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1894. 22. лютого основано Руський Народний Союз, котрого назву змінено на XIII. Головний Конвенції в Вофало, Н. Й., дня 8. вересня 1914 на: Український Народний Союз.

1894. 17. червня помер український учений Михайло Драгоманів.

1897. 26. лютого погіб Петро Стасюк, в Чернівці, в Галичині, пробитий жандармом в часі виборів до парламенту.

1898. 29. червня заведено виїмкового стану в Галичині.

1902. 17. липня зачали ся хліборобські страйки в Галичині.

1903. 12. вересня відкрито в Полтаві пам'ятник постови Іванови Котляревському.

1906. Знесене царського указу, яким заборонено було друкувати книжки і газети в українській мові в цілій російській державі.

Хто каже, що є **УКРАЇНСЬКИМ ПАТРІОТОМ**, а розбиває українську народну організацію, — лож єсть.

Хто каже, що є **УКРАЇНСЬКИМ ПАТРІОТОМ**, а киринить в українській народній роботі, — лож єсть.

Хто каже, що є **УКРАЇНСЬКИМ ПАТРІОТОМ**, а відтягаєть ся від жертв на українські народні ціли, — лож єсть.

Хто каже, що є **УКРАЇНСЬКИМ ПАТРІОТОМ**, а нічого не робить, тільки кричить, — лож єсть.

Грудень — December.

н.с.	Д	Гр.-кат. свята	с.с.
1	П	Падоліст. Цянт. і Ром.	18
2	С	Авдія і Варлама	19
3	Н	25. по С. Прокля і Григ.	20
4	П	Воведеніє Пр. Дѣви Маріі	21
5	В	Филимона апост.	22
6	С	Амфілохія і Григорія	23
7	Ч	Катерини муч.	24
8	П	Клѣментія і Петра	25
9	С	Алїція Столп. і Якова	26
10	Н	26 по Сош. Якова	27
11	П	Стефана муч.	28
12	В	Парамона	29
13	С	† Андрен апост.	30
14	Ч	Грудень. Наума прор.	1
15	П	Авакума пророка	2
16	С	Софронія пророка	3
17	Н	27. по Сош. Варвари муч.	4
18	П	† Савя Богоносного	5
19	В	Николая чудотворця	6
20	С	Амброзія еписк.	7
21	Ч	Паташя	8
22	П	Непор. Зачатіє Пр. Д. М.	9
23	С	Міи і Ермогена	10
24	Н	28. по Сош. Праотець	11
25	П	Спїрїдіона еписк.	12
26	В	† Евстратія, Ореета	13
27	С	Филимоца, Ттреса,	14
28	Ч	Елевтерія свщмч.	15
29	П	Аггея пророка	16
30	С	Данїїла пророка	17
31	Н	Севастиана муч	18

СВЯТА АМЕРИКАНСЬКІ.

Кожда недѣля.

25. грудня. Рїздво Христове (Грісмес Дей). Святкуєть ся у всїх стейтах з вїмкою стейту Кензас.

СВЯТА ЛАТИНСЬКІ.

8. грудня. Зачатіє Пр. Д. Маріі.

25. грудня. Рїздво Христове.

26. грудня. Св. Стефана.

НАЙВАЖНІЙШІ ПОДІЇ З НАШОЇ МИНУВШИНИ.

1907. 8. марта. Іменованє С. С. Оргинського першим єпископом для Русинів-Українців греко-католиків у Злучених Державах.

1908. 6. лютого помер Марко Каганець в Коронци, пробитий багнетом трох жандармів при правиборах до сойму. 12. цвѣтня Мирослав Сїчипельскій застрілив гр. Андрія Потоцького.

1913. 28. мая утворенє самостійної грецько-католицької дисцезні у Злучених Державах.

1915. 1. мая. Побїда Українських Сїчових Стрїльців на горі Маківцї (Скїльщина, Галичина).

1915. 5. мая заложено у Віднї Загальну Українську Раду, в якій з'єднали ся всї Українці в Австрїї і представники російської України.

1915. 30. і 31. жовтня. Перший Український Сойм в Америкї (вїдбув ся в Нью Йорку).

Кождий Українець і Українка повинні бути СВІДОМИМИ ГОРОЖАНАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ, значить, що повинні знати і розуміти се, що вони є синами і доньками українського народа; що повинні знати його історію, його теперїшне житє і боротьбу та помагати йому по своїм силам в тїй боротьбї і все бути готовими станути в його оборонї і йому допомочити.

Пісня Українських Січових Стрільців.

Moderate mesto.

Записав І. Турквико.

Гей у лузі черво́на кали́на похи́лила ся,

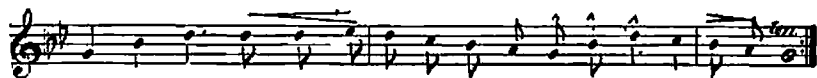

Чо́гось на́ша сла́вна Украї́на зажури́ла ся!

Andante vivo.

А ми́ тую́ черво́ну кали́ну піді́мемо,

А ми́ на́шу сла́вну Украї́ну, гей, гей, розвесели́мо!

Гей у лузі червона калина похилила ся,
Чогось наша славна Україна зажурила ся.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо.

Маширують наші добровольці на кровавий дан,
Визволати братів Українців з московських кайдан.
А ми наших братів Українців визволимо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо.

Гей у доли ярої пшенички золотистий дан,
Розпочали Стрільці Українські з Москалями тан.
А ми тую ярую пшеничку ізберемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо.

Як повіє буйкесенький вітер з широких степів,
То прославить по всій Україні Січових Стрільців,
А ми тую стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо.

Боева Управа У. С. Стрільців.

Гимн американських Українців.

Allegro.

Музика С. Людкевича.

Да - ле - ка Ти, а бли - зка нам, по - да - ка Віт - чи -

но! Як сон - це з не - ба Тво - їм ла - нам, Ти сві - тиш нам у од -

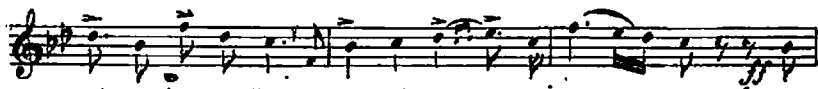
но. Сві - тиш нам, ві - си - но, сві - ти, ко - ха - на У - кра -

ї - но, щоб зна - ли ми, ку - ди нам і - сці у.

слуш - ну - ю го - ди - ну у бія, у бія:.

сві - тлий пра - пор Твій, за Те - бе У - кра - ї - ч ко - хо -

Те - бе У - кра - ї - чко!

Далека Ти, а близка нам,
Кохана Вітчино!

Як сонце з неба Твоїм ланам,
Ти світиш нам в одно.

Світи нам, Вітчино, світи,
Кохана Україно!

Щоб знали ми, куди нам іти
У слухную годину —

У бій, у бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!

Як птахи ті, що їх пожар
Прогнав зпід рідних стріх,
На перший поклик, хоч би зпід хмар,
Ми злинемо до них.

Поклич нас, Вітчино, поклич,
Кохана Україно!

Ми злетимо як козацтво у Січ,
У слухную годину —

У бій, у бій
За світлий прапор Твій,
За Тебе, Україно!

Не даром ми тепер живем
У вітчині свобод:

Ми знати будем, як без ярем
Живе й росте народ.

Вставай лиш, Вітчино, вставай,
І нас клич, Україно,

Ми здивуєм заморський наш край
У слухную годину —

Ян бій то бій
За світлий прапор Твій,
За тебе Україно!
За Тебе, Україно!

В. Щурат.

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ :

о. В. БАЛОГ,
96 First St., Passaic, N. J.

ВАСИЛЬ ЛЕВЧИК,
48 Washington Ave., Elizabeth, N. J.

ЮЛІЯ ПАВЧАК,
68 North 8th St., Brooklyn, N. Y.

РАДНІ :

ІВАН ЁЛОВА,
521 N. Shamokin St., Shamokin, Pa.

АНДРІЙ СТЕФАНОВИЧ,
236 Park Road, Ambridge, Pa.

ВАСИЛЬ ГРИШКО,
439 N. 6th Ave., Scranton, Pa.

НИКОЛАЙ ВАВЕРЧАК,
720 Charles St., Perth Amboy, N. J.

ЙОСИФ СЕНЧИНА,
912 Starkweather Ave., Cleveland, O.

СТЕФАН МЕЛЬНИК,
50 Pulsifer St., Auburn, N. Y.

ПРОСВІТНА КОМІСІЯ :

о. В. СПОЛІТАКЕВИЧ, предедатель,
635 N. River St., Wilkes Barre, Pa.

ДМИТРО АНДРЕЙКО, секретар,
Box 234, Jersey City, N. J.

ВОЛОДИМИР ЛОТОПЬКИЙ, касіер,
83 Grand St., Jersey City, N. J.

—0—

Головна Канцелярія „У. Н. Союзу“
находить ся під числом 83 Grand Street,
(у власнім домі) Jersey City, N. J.

ГОЛОВНИЙ УРЯД „УКРАЇНСЬКОГО НАР. СОЮЗА“.

— 0 —

ПРЕДСІДАТЕЛЬ:

ДМИТРО КАПУЛА,
Box 565, McAdoo, Pa.

МІСТОПРЕДСІДАТЕЛЬКА:

МАРІЯ ВІЛИК,
2117 W. Ohio St., Chicago, Ill.

МІСТОПРЕДСІДАТЕЛЬ:

ІВАН ВАВЕРЧАК,
757 State St., Perth Amboy, N. J.

СЕКРЕТАР РЕКОРДОВИЙ:

МИХАЙЛО УТОРЧАК,
Box 76, Jersey City, N. J.

СЕКРЕТАР ФІНАНСОВИЙ:

СЕМЕН ЯДЛОВСЬКИЙ,
Box 76, Jersey City, N. J.

КАСІЄР:

АЛЕКСІЙ ШАРШОНЬ,
524 Pine & Franklin Sts., Shamokin, Pa.

РЕДАКТОР „СВОБОДИ“:

ОСЦІ СТЕТКЕВИЧ,
83 Grand St., Jersey City, N. J.

ЗАВІДАТЕЛЬ „СВОБОДИ“:

АНДРІЙ САВКА,
83 Grand St., Jersey City, N. J.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

оснований 22. лютого 1894 р.

**Є НАЙСТАРШОЮ І НАЙБІЛЬШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ЗАПОМОГОВОЮ
ОРГАНІЗАЦІЄЮ В АМЕРИЦІ.**

Український Народний Союз виплатив за 21 літ свого існування т. є. по день 31-го грудня 1915 р., \$1,319.767.11 (один мільон триста дев'яtnайцять тисяч сімсот шістдесят сім доларів) помертнього і запомог своїм членам. В однім 1914 році У. Н. Союз виплатив помертнього по померших членах на суму \$178.400.00 (сто сімдесят вісім тисяч чотирьста доларів). В тім самім році виплачено членам У. Н. Союзу за каліцтва і невилічими слабости запомоги на суму \$7.600 (сім тисн шістьсот доларів). В тімсамім році виплачено родинам по померших дітях членів \$4.850 (чотири тисячі вісім сот п'ятьдесят доларів). З повнесного можете переконатися, що У. Н. Союз осунив не одну слезу нещасливих вдів і сиріт, калік і хорих, даючи їм матеріальну поміч в найприкрішших хвилях їх життя на чужині в Америці.

Від 1-го січня 1915 р., то значить за один повний рік, Укр. Нар. Союз виплатив помертних запомог з фонду помертнього по померших членах на суму \$70.732.83. За тойсам час виплачено запомоги з фонду убогих за каліцтва і невилічими слабости членам Укр. Нар. Союзу на суму \$8.205.00 Тут треба пригадати, що члени, які взяли запомогу з фонду убогих в р. 1915, свого помертнього не нарушили. Їх помертне як було, так і тепер є ціле; воно не зменьшило ся через побране запомоги. Члени, які взяли запомогу з фонду убогих, мають повне право до свого помертнього. Над снм варто подумати і застать повити ся, чи є се чесні люди, котрі горлали на всі заставки, що Укр. Нар. Союз не дає запомог своїм членам за їх життя на випадок каліцтва або невилічимої слабости. Више наведені числа самі за себе говорять.

За діти Укр. Нар. Союз від часу уведеня в житє нової реформи по день 31-го грудня 1915, т. є. за один рік, виплатив родинам помертне по їх померших дітях на суму \$1.600.00.

Крім повнесних запомог Укр. Нар. Союз виплатив досить поважну суму на просьвітні ціли як: на етипендії, просьвітні видавництва, книжки, жертви і т. п.

МАЕСТОК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

З днем 31. грудня 1915 р. числив У. Н. Союз 6.750 дорисних членів, а 1.450 понизше 18 літ — разом 8.200 членів. Власний маесток виносив в тімсамім часі \$224.354.03 (двіста двацять чотири тисячі триста п'ятьдесят чотири долари і три центи).

Читальня „Просвіти” імени Тараса Шевченка в Ембрідж, Па.

Б І Л Я Н С

з днем 31-ого грудня 1915 р.

Стан чинний:	Стан довжний:		
Готівка	142.494.83	Фонд посмертний ...	51.603.97
Моргечі	46.900.00	„ резервовий ...	115.511.21
Реальність	19.500.00	„ адміністр.	39.719.61
Друкарня	25.100.00	„ убогих	8.742.50
Бонди	49.515.00	„ народний	8.776.74
		„ сирітський ...	59.155.80
	283.509.83		283.509.83

ЯКІ КОРИСТИ ДАЄ У. Н. СОЮЗА СВОЇМ ЧЛЕНАМ?

Цілю Українського Народного Союзу є зєднати в одну громаду всіх Українців, замешкалих в Америці, без огляду на їх політичні чи релігійні переконання або релігійні почування; нести матеріальну поміч членам і їх родинам на случай смерти або нещастя члена (каліцтва або невилічимої слабости); ширити серед своїх членів і їх дітній просвіту і науку через видаваня часописи і просвітніх книжочок і діточої газетки.

Головні користи для членів є отсі:

На случай смерти родина члена одержить посмертну заемогу, і то в цілости в такій сумі, на яку член був обезпечений.

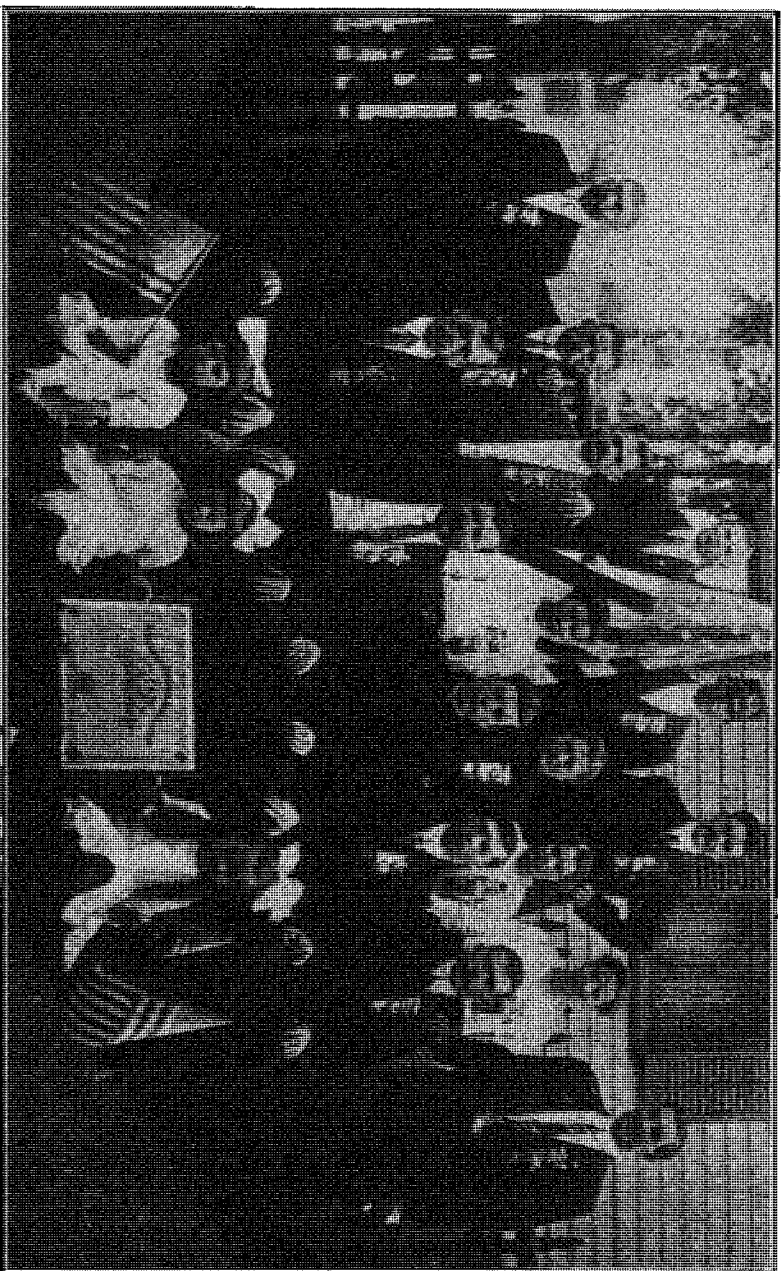
На случай каліцтва або неспосібности до праці одержить член заемогу з фонду убогих без ріжниць на його клясу обезпеченя після прийнятої скалі, котра слідує:

За утрату ока	\$100.00
За утрату руки	\$200.00
За утрату ноги	\$200.00
За невилічиму слабість річно по	\$100.00
За менші каліцтва почавши від	\$ 25.00

Кождий член дістає часопись „Свободу” три рази в тиждень і просвітні виданя.

Кождий член Укр. Нар. Союзу, мущина чи жєщица, має право записати свою дитину до Укр. Нар. Союзу і платити за них до „Народного Фонду” по 25 цнт. місячно, за що отримає діточу газетку „Цвітку”, а на випадок смерти дитини родичі отримають посмертну заемогу по своїй дитині в сумі \$200.00 на покритє коштів ліченя і похорону дитини. Зі сєго повинні користати наші члєни і записувати свої діти до У. Н. Союзу. Для них подвійна користь: за 25 цнт. місячної вкладки обезпечують свою дитину на \$200.00 посмертної заемоги, а крім сєго дістають для дітній поучаючу газетку.

Укр. Нар. Союз уділяє також спосібним дітям членів У. Н. Союзу стипєндії на покінченє наук у висних школах (університєті). Було би добре, щоби наші члєни вміли користати з тих добродійств.

Спартерво сс. Аpx. Мухайна, вiд. 332 Y. Н. Комоса, в Паpиран, Н. Дк.

ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Членом Українського Народного Союзу може стати кождий Українець, і то мущина у віці до 50 року жита, жінчина до 40 року жита.

Вступне до У. Н. Союзу, без огляду на класу забезпечення і вік, вносить \$2.00. В тій сумі містить ся вже належність за грамоту, відзнаку, книжочку і статут.

Кождий член платить через ціле житє що місяця сталу вкладну, відповідно до класи забезпечення і до віну (після побіч поданої податкової табелі).

В Українськїм Народнїм Союзї є отсих 6 клас забезпечення:

Кляса А на	\$ 250
Кляса АА на	\$ 500
Кляса В на	\$ 750
Кляса С на	\$1.000
Кляса ВВ на	\$1.500
Кляса СС на	\$2.000

Мущина може належати до кождої довільної класи забезпечення т. є. від \$250 до \$2.000; жінчина лише до обох перших клас т. є. від \$250 до \$500.

вік	Кл.	А.	АА.	В.	Ц.	ВВ.	ЦЦ.
	на \$250	на \$500	на \$750	на \$1000	на \$1500	на \$2000	
18	22	43	65	86	1.29	1.72	
19	22	44	66	88	1.32	1.76	
20	23	45	68	90	1.35	1.80	
21	24	47	71	93	1.40	1.86	
22	24	48	72	95	1.43	1.90	
23	25	49	74	98	1.47	1.96	
24	26	51	77	1.01	1.52	2.02	
25	26	52	78	1.04	1.56	2.08	
26	27	54	81	1.07	1.61	2.14	
27	28	56	84	1.11	1.67	2.22	
28	29	57	86	1.14	1.71	2.28	
29	30	59	89	1.18	1.77	2.36	
30	31	61	92	1.22	1.83	2.44	
31	32	63	95	1.26	1.89	2.52	
32	33	65	98	1.30	1.95	2.60	
33	34	68	1.02	1.35	2.03	2.70	
34	35	70	1.05	1.40	2.10	2.80	
35	37	73	1.10	1.45	2.18	2.90	
36	38	76	1.14	1.51	2.27	3.02	
37	40	79	1.19	1.57	2.36	3.14	
38	41	82	1.23	1.63	2.45	3.26	
39	43	85	1.28	1.69	2.54	3.38	
40	44	88	1.32	1.76	2.64	3.52	
41	46	92	1.38	1.83			
42	48	96	1.44	1.91			
43	50	1.00	1.50	1.99			
44	52	1.04	1.56	2.08			
45	55	1.09	1.64	2.17			
46	57	1.14	1.71	2.27			
47	60	1.19	1.79	2.37			
48	62	1.24	1.86	2.48			
49	65	1.30	1.95	2.60			
50	68	1.36	2.04	2.72			

Крім сталої місячної вкладки платить кождий член, без огляду на вік і класу забезпечення, додатково 35 цнт.: на фонд адміністративний 17 цнт. (в тім містить ся вже і передплата за „Свободу”); на фонд резервовий 10 цнт., на фонд убогих 5 цнт. (з котрого виплачуєть ся заломги за каліцтва і невилічимі слабости) і на фонд народний 3 цнт. (на просвітні виданя і народні ціли).

Щоби стати членом У. Н. Союзу, треба бути рівночасно членом одного із відділів Українського Народного Союзу.

Чи ж не варта належати до У. Н. Союзу? Тож хто дотепер не мав нагоди стати членом У. Н. Союзу, нехай старається вступити до У. Н. Союзу, але нині. Не відкладайте до завтра, — бо ніхто не знає, чиє завтра.

Закладайте нові відділи Укр. Нар. Союзу в тих місцевостях, де ще нема відділів нашої організації.

Ті, що вже належать до У. Н. Союзу, приєднуйте нових членів до Українського Народного Союзу.

Записуйте свої діти до Українського Народного Союзу.

Коли хто вже є членом У. Н. Союзу, має старати ся, щоби: кожда особа в його фамілії належала до У. Н. Союзу, щоби його країни, знакомі і приятелі належали до У. Н. Союзу.

ПЕРШИЙ РІК РЕФОРМИ.

Рік 1915 обіймає перший рік діяльності Українського Народного Союзу після введення в жите нової реформи. Вислід першого року реформи дав світлі успіхи помимо того, що число членів зменшило ся. Фонд посмертний якого передтим зовсім не було, а який служить виключно на виплату посмертних запомог, числив з кінцем 31. грудня 1915 р. \$51.603.97. Члени Українського Народного Союзу мають повну за поруку, що їх посмертна заповога є певна та що вкладки, які вони на свою посмертну заповогу складають, не ідуть в цілости на виплату посмертних запомог для других, але лишають ся в касі У. Н. Союзу.

Наш загал переконається ся поволи, що реформа не була забаванкою урядників, але була конечностию, що переведене реформи лежало в першій мірі в інтересі членів. Послідні місяці 1915. р. виназують сталий приріст нових членів і є надія, що Український Народний Союз в короткім часі прийде назад до давньої сили.

БУДУЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА Є ЗАКОННО І ФІНАНСОВО В ПОВНІ ОБЕЗПЕЧЕНА.

КОЖДИЙ СЬВІДОМИЙ УКРАЇНЕЦЬ ПОВИНЕН БУТИ ЧЛЕНОМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Поклін душі великій.

Народе мій зневолений, убогий,
Відай у світі ти не маєш пари,
Відай один ти на землі розлогій
Терпів, нещасний, тільки мук і кари.

І Татарва і польські магнати
Точили кров твою у лютім бою,
І той царат з кровавої палати.
Усі знущались тяжко над тобою.

Знесилений заснув ти як дитина,
Тебе сповила довга ніч-темрява,
І вже здавалось, надійшла година,
Що в ній загинеш ти і твоя слава.

Здавалось так... Та саме в тій годині,
Коли вже смерть тобі проголосили,
Сходило Сонце у малій хатині
І на промінях добирало сили.

І ясне Сонце підійшло високо
Тай освітило цілу Україну...
Збудив ся люд, що доси спав глибоко
І аж тепер побачив всю руїну.

Побачив горе і свою неволю
І царський кнут і ті тяжкі найдани...
Узрівши се, зірвав ся люд до бою
За ті права, що вкрали їх тирани.

В тій боротьбі не стане й на хвилину,
І визволить від Дону аж до Сяна —
Свій рідний край, преславну Україну:
Один народ без хлопа і без пана!

Поклін Тобі, великий наш Тарасе,
Могуче Сонце, ясне, промінисте,
Поклін складають всі робітні кляси
Тобі, наш Батьку, за слова огнисті!

Дмитро Макогон.

Тарас Шевченко.

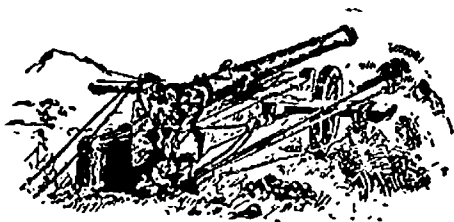
Заповіт.

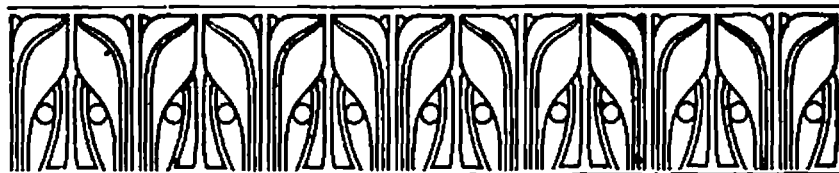

Як умру, то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Україні милій:
Щоб лани широкополі
І Дніпро і кручі
Були видні, було чути,
Як реве ревучий!

Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу, оттоді я
І лани і гори —
Все покину і полину
До самого Бога
Молити ся. А до того —
Я не знаю Бога!

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кровю
Волю окропіте!
І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій,
Не забудьте помянути
Не злим, тихим словом!

Молитви.

I.

Царям, всесвітнім шинкарям
І дуначі і таляри
І пута кутії пішли!

Робочим головам, рунам,
На сій окраденій землі
Свою Ти силу ізішли!

Мені-ж, мій Боже, на землі
Подай любов, 'сердешний рай,
І більш нічого не давай!

II.

Царів, кровавих шинкарів,
У пута кутії закуй,
В силепу глибокiм замуруй!

Трудящим людям, Всеблагий,
На їх окраденій землі
Свою Ти силу ізішли!

А чистих серцем — коло них
Постав Ти ангелів Твоїх,
Щоб чистоту їх зберегли!

Мені-ж, о Господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пішли!

Тарас Шевченко.

Митрополит граф Андрій Шептицький.

Олександр Роман Шептицький, що вчині прийняв ім'я Андрій, народився в Прилбичах коло Яворова в Галичині 29. липня 1865. р. Ще як гімназійний ученик заявив охоту стати священником-черцем та, позбувшись всяких амбіцій і світських принад, працювати для українського народу. Батьки вважали се молодечею мрією. Та коли по скінченню правничого відділу і по зложенню докторату прав заявив рішучу волю, що таки піде в черці і кидає мільйонне майно та всякі достатки, родичі вволили його волю. Так молодий граф Олександр став черцем Андрієм 1887. року.

Відбувши строгий нбвіцят, зложив ще два докторати: з богословія і філософії, а 1892 р. став священником.

Вчині служив професором в крехівськїм монастири, а опісля був ігуменом у Львові. Тут оснував популярний місячник „Міснопар”, а на місяцях дав ся пізнати яко розумний і популярний провідник. Простий, вічливий, а сердечний чернець добув собі широку симпатію і коли опорожнило ся єпископство в Станиславові, він став єпископом дня 20. вересня, 1899. р.

Всього рік був у Станиславові, а цінною пам'яткою настановлення є єпархіяльна бібліотека в Станиславові і щире піклування запущеною Гуцульщиною, яку майже цілу переїхав і дуже добре пізнав. До Гуцулів видав він дуже замітний настирський лист, написаний гуцульським говором, якого навмисне в тій цілі навчив ся.

Колиж 1901. р. став митрополитом у Львові, розвинув тут всесторонню діяльність. Його праця, метода сеї праці і її обсяг зовсім схожі з роботою київського митрополита Петра Могили. Подібно як Могила є Шептицький западником; основно знає устрій і всі способи успішної праці західної церкви, не жахається ся вводити у своїй єпархії все те, що є схоже з духом грецького обряду, а причиняється до піднесення рівня моралі українського народу. Все таки любить він свій обряд і зробив дуже багато для його піднесення і розвитку. Замітні успіхи його 15-літньої праці в львівській єпархії, — собори, новий поділ єпархії, піклування школами, численні видавництва, а особливо змагання, щоби церков на цілій соборній Україні, словивючи свою релігійну місію, причинювала ся і до просвітнього та культурного движенья українського народу.

На царині добродійної і просвітньо-культурної праці розвинув він дуже живу ініціативу і став справдешним меценатом для галицьких Українців. Його коштом основано „Народню Лічницю” у Львові, яка є звязком будучого медичного відділу в українськїм університеті у Львові. Богато гімназійної й академічної молодіжки образувало ся коштом митрополита. Приватним українським школам і бурсам ніколи не відмовив грошевої помочи. Жіноча українська гімназія у Львові існує тільки завдяки великій грошевій жертві митрополита.

Сам аматор і знавець церковної штуки збирав всі пам'ятники нашого культурного надбання та оснував мільйонну інституцію „Національний Музей”, в якій зберігається ся багато доказів, що український

Митрополит граф Андрій Шептицький.

народ є старим культурним народом, що витворив свою пштому, самостійну культуру.

Не держав ся оподатік і від економічної роботи та щедро підмагав її матеріально. На школу огородничо-господарську дарував свій хутір в Миловаю коло Стапиславова; належав до основників Земельного Банку у Львові; підмагав і поручав духовенству працю в кооперативних стоваришеннях.

З огляду на своє становище й інтереси церкви та народу львівський митрополит мусить брати участь і в роботі нашої політичної репрезентації і ясно зазначити своє становище та свій політичний характер.

І от митр. Шептицький певдовзі по приїзді до Львова наблизив ся до української репрезентації і то не в ролі посередника між українським народом і польською більшістю, а в ролі робітника і послідовного борця за наші національно-політичні права. Його кличем було: єднати всіх під народним стягом до праці!

Коли в 1903 р. наші послы уладили сецесию зі сойму, він не явив ся на засіданнях сойму так довго, аж вибрано наново наших послів.

В часі завзятої боротьби за виборчу реформу до парламенту 1906. р. їздив на чолі депутації до цїсаря і перед тронм горячо промовляв в справі загального голосованя. Своім зручним посередництвом довів до лутя соймову виборчу реформу в 1914. р.

В університетській справі перший з Українців забрав слово в палаті нанів дня 28. червня 1910. і сильними аргументами вказав konieczність заснованя університету в українськїм Пісмонті.

Для галицьких Українців особа митрополита стає від пятайцяти літ осередком політичного життя; наша репрезентація у всіх важних справах порозуміваєть ся з ним, а він радо служить їй радою, помічною, інтервенціями та з найбільшою лояльністю поступає згідно з нею, — нічого не роблячи на власну руку.

Його незвичайно шпирока й ідейна робота, симпатія у цілої української суспільности та його спільне й передове становище було причиною нападів на його особу зі сторони ворогів самостійного розвою українського народу. Коли зачала ся єввітова війна, а кидано підзор неальяльності на українських діячів, а навіть і ца самого митрополита, він не боронив себе, а заступав ся за невинних; не злижував ся, а жертвою своєї особи показав єввітови, що Українці ідуть до своєї величній цілі прямою дорогою, хоч тернистою і вимощеною кістьми наших борців, та що в політичнім житю не лукавлять, а високо держать прапор моралі.

Митр. гр. А. Шептицький в московській неволі.

Пятаго дня по занятю Львова, в неділю, дня 8. вересня, 1914. року, увязнили Москалі митрополита графа Андрія Шептицького в митрополічній палаті обіч катедральної церкви св. Юрія у Львові.

Причиною увязнення була — як подавали вісти з Австрії і з Росії — проповідь митрополита, власне сеї неділі. В сій проповіді митр. гр. А. Шептицький мав завзивати вірних, присутних в церкві, щоби

Покійний український єпископ Перемиської дієцезії
квр **Константин Чехович**.

Бл. п. єпископ К. Чехович родився дня 15-ого жовтня
1847-ого року; помер дня 29-ого цвітня 1915-ого року
підчас московської окупації Перемишля.

видержали крішко при своїй українській народности, грецько-католицькій релігії та вірности державі, якої вони є горожанами.

В катедрі на Саужбі. Вожіи були російські офіцири, котрі слухали проповіді митрополита, а опісля повідомили про слова його російські військові власти, котрі сейчас звеліли його арештувати і відвезти в глибину Росії.

Спершу мали Москалі плян вивезти митрополита на Сибір, але опісля завдяки заходам — відай з Риму — лишено його в Курску, на Московщині (яких 250 миль на полудне від міста Москви). Се зроблено з уваги на слабе здоровле митр. А. Шептицького, котрий не міг би знести тяжкого сибірського зимна. Одначе позатим російські власти обійшли ся з особою митрополита зовсім не по людськи. Мимо того, що його увязнено зовсім безправно, бо те, що він говорив, він мав повне право говорити, поки Галичина не змінила правно своєї державної приналежности, російські власти трактують митрополита наче якого звичайного воєнного вязня. Мучать його в замкненю вже далі півтора року, не зважаючи ні на його духові потреби, ані на недугу, в яку вже у московській вязниці кілька разів занепадав.

За його освободженем вставляв ся пана римський Венедикт XV. і багато визначних осіб з ріжних європейських держав. В обороні митрополита підносила голос сьвітова преса, а навіть в англійським парламенти посол Гінел дня 3-ого марта, 1915. р. ставив запити до правительства в справі увязнення митрополита гр. Шептицького.

Все те остало ся без успіху. Російські власти не знають справедливости, як ходить о українську народність, о українську релігію та о українських діячів.

Минулого року принадали 50-літні роковини уродни митрополита графа А. Шептицького, які обходили австрійські Українці першим сьвятом у Відни, в самий день роковин дня 29-ого липня 1915. р. Також — на вигнаню як і їх пастир.

Сумне то було сьвято...

Але всі були повні надії, що Україна мусить воскреснути, коли має таких синів як Андрій Шептицький.

З тої нагоди богато писала про його особу і теперішну долю чужомовна преса в цілій Европі.

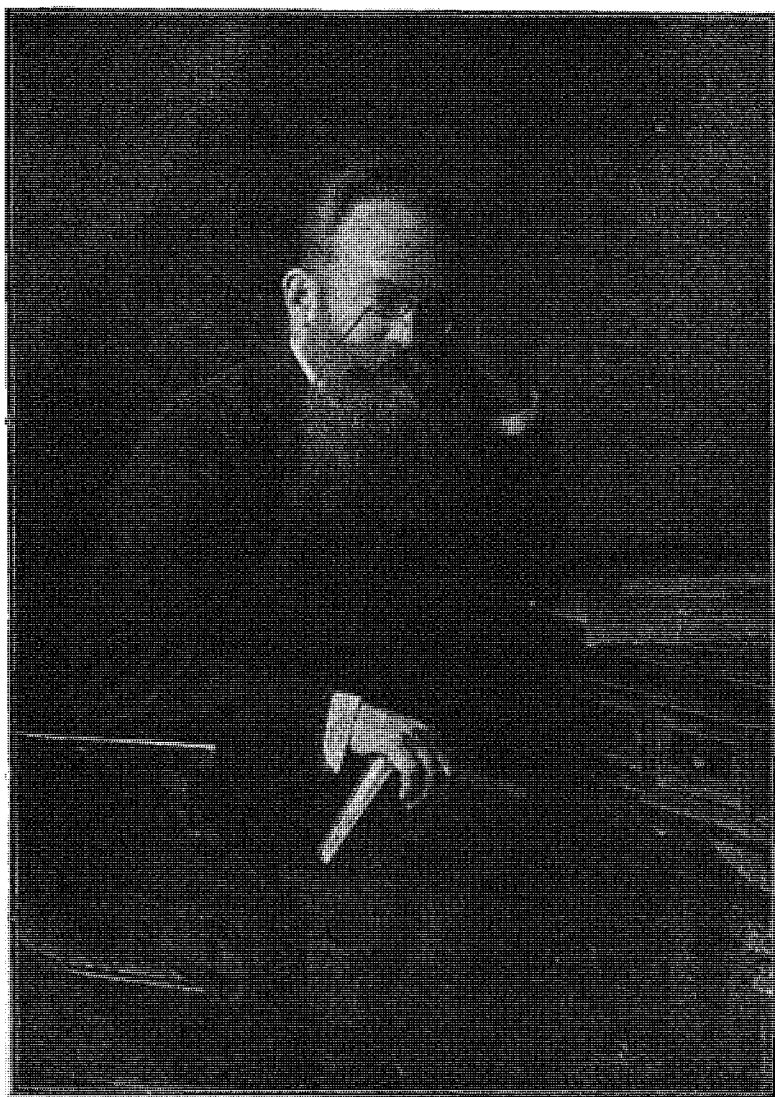
ПАМ'ЯТАЙТЕ НА ЧОТИРИ УКРАЇНСЬКІ ФОНДИ!

1. Фонд визволення України.
2. Фонд жертвам війни в Галичині і на Буковині.
3. Фонд на поміч для ранених Українських Січових Стрільців.

4. Фонд на поміч для Українців, засланих на Сибір.

Всі ті 4 фонди остають під управою ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ і тому всі жертви треба посилати на адресу насиєра сеї нашої загально-народної організації в Америці д. Семена Ядловського.

Адресувати тан: S. YADLOWSKY, 83 Grand St. Jersey City, N.

Професор Михайло Грушевський.

Професор Михайло Грушевський в московській неволі.

Михайло Грушевський, професор історії східної Європи, а зокрема історії України у львівському університеті, є ученим світової слави і гордостю цілої соборної України. Його наукові праці, а особливо велика історія України, здобула собі велике значіння в науковім світі. Рівного йому ученого історика не мали і доси не мають ані Москалі, ані Поляки, ані інші славянські народи.

Тому то особливо нашим сусідам — Москалям і Полякам імя нашого славного ученого було не мле. А вже найбільше ворожо до нього ставили ся російські урядові круги за його велику любов до рідного українського народа.

Колп би Михайло Грушевський не був українським патріотом, то він би вповні був першою особою в Росії. Всі би його величали та почитали. Але, що він є власне великим українським патріотом, то перша річ — шанувати його в Росії урядово заборонено.

Протягом останних 20-ти літ М. Грушевський розвинув був живу наукову і громадянську діяльність і на галицькій і на російській Україні. Москалям його діяльність стоїла солино в оці, але не могли нічого вдіяти з уваги, що він є російським горожаншином і має свої посілости в Києві і поза Києвом.

Коджя вибухла війна, скористали з воєнного права й увязники його в Києві, зараз по його повороті з Європи в грудні 1914-ого року. По увязненню вивезли його на заслани в Сибір, до міста Сибірска (над рікою Волгою, понад 250 миль на схід від міста Москви).

Вставляли ся за освободженем із сибірської неволі українського ученого і московські учені, члени російської Імператорської Академії Наук з Петрограду, столиці Росії, але се нічого не помогло.

І Михайло Грушевський дальше безневинно мучить ся яко везені в московській неволі, в холодній Сибірі. Вже рік минув його неволі в Сибірску.

В. ЩУРАТ.

НА ВАРТІ.

Погідна ніч,
Година мрій — — —
Ах! той настрій —
То не жовнярська річ!

Як верну я
Домів відсіль — — —
Цить!... Кілька хвиль
І варта не твоя...

Коб лиш мені
Синок здоров — — —
Знов мрії, знов!
Чи йде там хто, чи ні?!

Щоб стріл вже впав,
Зачав ся бій!
А то від мрій
На варті я пропав...

Мирослав Січинський.

Як освободив ся Мирослав Січинський.

(На основі автентичного оповідаля).

Кожний Українець радий би знати, як щастливо ся Мирославови Січинському видістати ся на волю з вязниці в Станиславові, де йому польські судії прпсудили були коротати молодий вік протягом 20-ти літ.

Поки він сидів в Станиславові, „на Діброві”, то кожний Українець, і в старім краю і в Америкці, мав гадку-мрію, як би то освободити молодого українського героя, що піметив кривди українського парода на графі Андрію Потоцькім, котрий наче польський король поводив ся у нашім краю.

Колиж Мирослав Січинський визволив ся вже був перед 4-ма роками зі станиславівської вязниці, кожний з нас радів, але про утечу, її подробиці та побут Мирослава по утечі не розпитував ся, бо знав, що тоді треба було се покшко оберігати в тайні.

Аж коли М. Січинський станув на вільній землі Вашингтона, і коли вже тутки став свободний, з повними правами стати горожаннином Злучених Держав, цікавість дізнатпсь про освободжене М. Січинського можна задоволити. Тепер вже можна про се розказати публично майже з усіми подробицями.

Маючи на увазі цікавість загалу і те, що тепер майже усе, що доси було покрите тайною, можна вже виявити, — звернув ся я до Мирослава Січинського з просьбою, щоби подав мені інформації про своє освободжене, від приготовапя аж до утечі за границю, які я хотів використати власне до отесей статі в календарі У. Н. Союза на 1916-тий рік.

М. Січинський на се згодив ся і я на основі його оповідани подаю отесей опис:

Утеча Мирослава Січинського відбула ся — як звісно — дня 13-ого надолета, 1911-ого року. Але приготване до утечі тягнуло ся довший час, мало не рік.

Кілька разів давано знати М. Січинському, що утеча буде того а того дня, але в останній хвилі її відкладано, бо все були такі перепони, які могли зіпвечити всі пляни утечі та унеможливити її раз на все.

Нераз М. Січинський, одержавши заповідь про утечу, вижидав її здійснення цілими ночами, а рано, не дїждавшись, мусїв невизпаний іти до роботи (до столярства).

Дня 13-ого падолїста 1911-ого року вечером перед відходом зі столярні (перед 6-тою годиною) острив ще Мирослав гибель на другій день, зовсім не маючи гадки, що вже той гибель покине раз на все.

Др. Кость Левицький (на право), голова Загальної Української Ради в Австрії; Микола Василько (на ліво), заступник голови Загальної Української Ради в Австрії.

Колиж вертав ся зі столярні на шіч, в коридорі вязниці один Поляк арештант вручив йому лист, в яким було написано, щоби такн того дня о 9-тій годині вечером конче був готовий.

Мирослав Січинський сподївав ся, що се заповідь освободженя, яке готують йому його приятелї і мимо частого заводу, якого зазнав кілька разів, вступила в нього

радість й оживила його надія, що скінчить ся його прикре жите у вязничних мурах. Одначе, прийшовши до казні, не хотів дати знати по собі того вражіня, яке переживав, а сів собі спокійно як кожного вечера, взяв кнпжку в руки і читав.

Так сидів читаючи до години пів до девятої, а опісля приплинула гадка зневіри, що може ось-то й тепер утеча не поведеть ся і надія минеть ся, а прийде знова тесаме, що було вчера: сіре, придавляюче вязничне жите.

З тими гадками Мирослав ладив ся іти спати.

Аж тут нараз двері з лоскотом отворили ся, на порозі появил ся вязничний дозорець Пилпичук і каже:

— Скоро!

Се одне слово богато говорило і не потребувало більше пояснень. М. Січпеський знав, що робити. Але перед онуцением казні мусів ще приладити ліжко в той спосіб, аби виглядало, що там хтось лежить і спить.

Потім вже „скоро” виїшов, а таки у сорочці (щоби не брати цісарського добра); зійшов по сходах в долину і там, в сутершах, таки в коридорі одягнув ся в одіне дозорця, яке для нього приготовлено, та причіпив собі доволі довгі вуся, які одначе не хотіли тримати ся (імовірно бул польського виробу і бунтували ся!)

Одітпй яко дозорець, підтримуючи вуся хусткою (ніби його боліли зуби), пустив ся з Пилпичуком в дорогу.

Наперед треба було перейти долішній коридор. Дорога там не була довга, але виглядала такою, бо треба її було перейти з першим страхом і „трешетом”.

Колн оба вони минули перший коридор, побачили дозорця, що мав там інспекційну службу. Ішли вони сміло, але в душі знали, що як дозорець не піде в бік, то справа пропала. Одначе обі сторони лише здалека засалюували до себе й інспектор, гадаючи, що се ідуть дозорці, спокійно звернув в бічний коридор.

Минувши сю небезпеку, наближали ся до першої вхідної брами з будинку вязниці. Коло брами сидів дозорець, котрий бачучи двох людей в мундурах дозорців, перепустив їх на подвірє. Опісля треба було перейти ще одну браму, яка находить ся у високих мурі, що окружає вязницю. В брамі стояв жовнір, котрий, побачивши двох дозорців, також їх пустив та ще й вдарив в дах і тоді оба опипли ся вже на дорозі. Колн станули на дорозі,

бачили перед собою — з одного боку парк і місто, а з другого стапславівський кримінал.

Оглянув ся ще; — виглядав сей кримінал наче замок, повний сьвітла, далеко краще ніж в середній.

Перейшли міський город. Там чекали вже його приятелі. І там попрощав ся М. Січинський з дозорцем Пилпчуком, котрий вернув ся до криміналу. Сказав там дру-

Софія Галечнівна,
у службі при У. С. Стрільцях.

гому дозорцеві, втаємниченому в пляни і приготования і пляни утечі Черевкови, що все „ол-райт” і оба вони пійшли спокійно спати. (М. Січинський все зазначає, що як би не Мельничук і Черевко, котрі тепер пробувають в Канаді, то він би доси не був на волі).

З города пійшли в місто. Ішли спокійно, аж по дорозі пригода: грубий чоловік трунув Січинського і впало йому з голови чакко. Сей панок схилив ся, подав чакко і перепросив. І пригода щасливо минула ся.

Перейшли ціле місто і зайшли до одного дому, де Мирослав перебрався за господаря, та, попросивши ся, відіхав з двома ґаздами до одного села. Їхали цілу ніч, аж над ранком станули на місці. В тім селі Січинський ховався по людях 6 тижнів. Раз в стодолі, то знов на стриху, иншим разом в стаїні, де була свиня, кінь, корова і бичок. Як пробував в одного ґазди на стриху, діти боялися і казали татови, що щось на стриху шелепоче, а старий повідав дітям, що то ласця має там гніздо та остерігав їх, аби не полошшили ласці.

Як ховався у стаїні, то діти властителя тої стаїні знали про се, а мала донечка так казала до батька:

— Як би тата брали до криміналу, то я би „ніц” не казала, що ви знали, хто то є; я би казала, що прийшов подорожний, бідний, змучений, то „хрищеніновн” не випадало його не приймати!

Поволи і в селі вже багато знало. Один другому сказав. „Лиш молодцям не говоріть — казали господарі — бо вони мають довгі язик!”

Знова в иншого ґазди Мирослав жив у хаті. Там діти зжились були з ним і називали його Андрієм. Як хтось надійшов, то діти прибігали і кликали:

— Ховайтеся, Андрію, на піч!

Раз прийшов там жид. Мирослав, сховавшись на піч, мало не спік ся там, а жид говорить тай говорить.

Ледви вдало ся господаревн жиди видурити з хати на мороз.

Раз був Мирослав на одних хрестинах за кума. Держав до хресту дівчинку, на імя Мирославу. Деякі куми знали, а деякі не знали і питали ся Січинського, ніби ґазду з другого села, „як там вбори в вашім селі?”

Перед відїздом з того села, останної ночі на працю не уладжено віче, на котрім Січинський промовляв.

Потім люди відвезли його на залізницю, перебраного за мужика, в довгім волосою.

Залізницею їхали в окремім возі, „яко сьвідки на процес до міста”.

На одній стації ті „сьвідки” мали пересїдати; розбігли ся і не могли зібратись так, що припадком опинив ся Січинський — між двома жандармами.

Вкінці прийхали до одного міста в східній стороні Австро-Угорщини, де Мирослав був 3 місяці.

Наперед жив яко робітник, а опісля яко „пан”. В день сидів в хаті, а вечером виходив в окулярах на прохід. Раз ішов темною улицею; там минав його якийсь пан, котрий дуже приглядав ся йому, і минувши його на яких 100 кроків пристанув, а потім вернув ся і став іти

Українська дівчина героїня.
Ярема Кузь, Українка з Буковини, служить яко кадет-аспірант при кінної У. С. Стрільців. Була кілька разів тяжко рапса.

слідом за Січинським. Січинський думав, що біда: що як би скоро ішов, то сей міг би бігти, чи підняти крик, що ось-то втікає. Але Січинський став і ждав на нього. Ідучий тоді не знав, що робити, надумав ся і відійшов.

Ся пригода трохи причинила страху М. Січинському, бо він гадав, що сей підозрілий чоловік пізнав його та

дасть знати місцевій поліції і тоді зачнуть за ним в тім місті слідити тай дійсно готові вислідити.

Думав, що робити, і нарешті прийшов до переконання, що найліпше виїхати з того міста — дальше, де не так легко підпасти під око тих, що слідили за ним.

На другий день вибрав ся до Львова, відки просто виїхав на Берлін до Норвегії. В Норвегії був 4 місяці; учив ся норвеської мови і пізнав край, сходявши багато краю пішки. Пригтім переконав ся, що норвеські хлопц дуже подібні до наших селян, хоч яка велика різниця між галицькою нуждою і норвеським добробутом та свободою. Навіть є там подібні до наших москвофілів щодо перече-ня рідної мови. Література доси там була чужа. Норвегія належала тому 100 літ до Данії так як Україна до Польщі і лишла сліди тим, що Норвежці приймали данську літературну мову і доси більшість населеня по містах, особливо інтелігенція, говоріть по данськи (з особливим виговором). В тім можна пайти порівнанє до тих російських Українців по містах, котрі говорять по московськи. Одначе є та важна різниця, що Норвежці признають свій нарід за самостійний та не ідуть на службу Данії — так як наші кацапи Московщині — але служать своїй вітчнні.

З Норвегії М. Січинський виїхав до Данії, де був 6 тижнів в місті Копенгаген, студиюючи тамошні відносини. Опісля дізнавшись про шведські народні університети для селянської і робітничої молодіжи, поїхав до Швеції вчити ся в таких школах на учителя. Був там в одній школі цілий рік. Потім був 3 місяці в копальні заліза на роботі; брав на гроші австрійські 60 ринських на місяць. Потім працював пів року на фармі; в зимі була там наука, а на весну робота в полі і в стайні.

Перед жнивнами, які мав Січинський відбути там на фармі, виїхав ще був до шведського міста Мальме на „балтійську виставу”, де був 1 місяць яко кореспондент одной шведської газети.

Там ще довідав ся про вибух європейської війни.

Тоді Мпрослав не гадав уже вертатись до Швеції на дальшу науку, яку був собі вибрав, а постановив вернутись до рідного краю, zagrożеного московським наїздом.

Приїхав до Відня і гадаючи, що Україні будуть обороняти Галичину перед московським наїздом, хотів вступити до Українських Січових Стрільців під прибраним іменем, щоб послужити рідному краю в його великій потребі.

Але довідав ся через знайомих людей, що як би його в Стрільцях пізнали, то ждала би його сумна доля, бо мусів би вертатись знова до криміналу.

Отже М. Січинський не бачив виглядів на успіх у своїм намірі і покинув його і добувши собі потрібні папери, виїхав через Німеччину наново до Швеції. В Німеччині і в Швеції старав ся заізнати ся з людьми, котрі щонебудь шесали і знали про Україну та навязав з ними знаєння, сподіваючись, що вони в часі воєнної заверухи скажуть своє слово в обороні українського народу, котрій сподіваєть ся по тій війні красної будучности.

Пізною осеню 1914-ого року Мирослав Січинський виїхав з Швеції до Америки, до Злучених Держав, щоб в тій неутральній державі стати до помочи українському загалови в його праці для національного освідомлення, для культурного піднесення та для здобутия волі рідному краю — нації Україні.

Прибув М. Січинський на землю Вашингтона дня 21-ого жовтня, 1914-ого року, де станув до щирої праці для свого народа, разом з усіми народними робітниками.

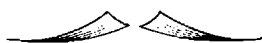
Україні в Америці привітали його дуже сердечно і помогли йому осягнути право стати вільним горожаншином тутешньої республіки, яке признало йому американське федеральне правительство дня 10-ого грудня 1915-ого року.

Се перший успіх М. Січинського на новій землі, а другого таксамо світлого успіху жадає йому кождий Українець в народній праці на сій новій землі!

Нехай сей успіх буде у спільнім зорганізованю нової тутешньої нашої організації — Федерації Українців у Злучених Державах.

Володимир Богдан Лотоцький.

Джерзи Сітл, дня 11-ого січня, 1916.

ДЛЯ ЗОРГАНІЗОВАНЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАГАЛУ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Загальний Український Комітет, вибраний голосуванням місцевих товариств, доповнений та потверджений Українським Союзом з дня 30. і 31. жовтня в Нью Йорку, є зложений з отсих осіб:

Іван Ардан,
Іван Артимович,
Михайло Байдюк,
Жигмонт Бичинський,
Іван Бородайкевич,
Євген Василенко,
Лев Весоловський,
Степан Гладкий,
Паталія Гриведецька,
Др. Степан Гринецький,
Петро Задорський,

Дмитро Капігула,
Володимир Лотоцький,
Володимир Махєвич,
Василь Момрик,
Омелян Ревюк,
Др. Володимир Сімепович,
Мирослав Січинський,
Осип Стеткевич,
Юрій Хиляк,
Ілья Чорний,
Семен Ядловський.

Сей Загальний Український Комітет стає після ухвали Союзу оснуйтем загальної національної організації Українців у Злучених Державах.

Головою Загального Українського Комітету і тимсамим головою цілої нової організації вибраний дня 1. падолиста 1915 р. **Др. Волидимир Сіменович**, (1515 W. Division St., Chicago, Ill.).

Тому, що члени Загального Українського Комітету, числом 22, розкинені по цілих Злучених Державах і не часто можуть з'їздитись на засідання — вибрано 1. падолиста 1915 р. **Екзекутивний Комітет**, зложений з пяти членів З. У. Комітету, мешкаючих в недалекій околиці Нью Йорку, головного осідку організації.

Членами Екзекутиви є:

Іван Ардан (524 Olive St., Scranton, Pa.) — голова;

Михайло Байдюк (535 E. 11th St., New York City) — заступник голови;

Володимир Лотоцький (83 Grand St., Jersey City, N. J.) — заступник голови;

Семен Ядловський (83 Grand St., Jersey City, N. J.) — скарбник;

Мирослав Січинський (165 W. 122nd St., New York City) — писар.

Офіс організації є під числом 165 W. 122nd St., New York City.

Назва організації є: „**ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ**”, а по англійськп: „**UKRAINIAN FEDERATION OF THE UNITED STATES.**”

Статут, вироблений статутною комісією після директив, ухвалених Загальним Українським Комітетом дня 1. падолиста 1915. р., прийнято і ухвалено при кінци грудня 1915. р.

Ось зміст головної частини чартеру, поданого до властей.

І. ЧАСТЬ ЧАРТЕРУ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

„Федерация Українців у Злучених Державах” має за ціль:
зайняти інтересувати мешканців Америки, передісім українських, у справах української демократії;

розширити знане української історії, цивілізації і політичних відносин;

помогти Українцям в Європі у їх змаганнях до самостійности на підставі американської демократії;

освідомляти Українців, живучих у Злучених Державах, щодо історії, інституцій і публічного життя Злучених Держав;

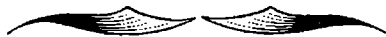
заохочувати Українців, щоби ставали американськими горожанами; щоби закладали і належали до заимогових, робітничих, просвітних і кооперативних організацій;

закладати для тих цілей школи, просвітні курси, інформаційні і відчитові бюро та видавництва;

закладати імміграційні бюро, домн і бюро посередництва праці;

збирати фонди для жертв війни і для других цілей, згідних із загальним цілямн сеї організації;

організувати відділи сеї організації у стейті Нью Йорк і в цілих Злучених Державах.

Вибори президента Злучених Держав в 1916 р.

На 1916. рік припадають вибори президента Злучених Держав. Вибори будуть 7-ого листопада 1916. р. Кождий стейт вибере певне число виборців, так званих „електорів” і вони своїми голосами виберуть президента. Число електорів, яке кождий стейт має право вибрати, залежить від числа мешканців даного стейту: отже більше залюднені стейти вибирають більше, а менше заселені стейти вибирають меньше тих електорів. Отся табелька показує, кільки електорів кождий стейт Злучених Держав має право вибрати.

Alabama	12	Illinois	29
Arizona	3	Indiana	15
Arkansas	9	Iowa	13
California	13	Kansas	10
Colorado	6	Kentucky	13
Connecticut	7	Louisiana	10
Deleware	3	Maine	6
Florida	6	Maryland	8
Georgia	14	Massachusetts	18
Idaho	4	Michigan	15

Minnesota	12	Oregon	5
Mississippi	10	Pennsylvania ..	38
Missouri	18	Rhode Island ..	5
Montana	4	South Carolina .	9
Nebraska	8	South Dakota ..	5
Nevada	3	Tennessee	12
New Hampshire	4	Texas	20
New Jersey ...	14	Utah	4
New Mexico ...	3	Vermont	4
New York	45	Virginia	12
North Carolina	12	Washington ...	7
North Dakota ..	5	West Virginia .	8
Ohio	24	Wisconsin	13
Oklahoma	10	Wyoming	3

Щоби бути вибраним, треба дістати більше ніж половину голосів електорів. З уваги, що всіх електорів є 531, а половинна 265½, більшість потрібна до вибору вносить 266 голосів електорів.

Замітка. Число електорів у кождім стейті відповідає числу сенаторів і конгресменів з одного стейту, разом взятих. Сенаторів з кожного стейту є 2-ох, а число конгресменів ріжне; найбільше є в стейті Нью Йорк (43), а найменше в Арізоні, Делавері, Неваді, Нью Мексико і Вайомінг (по 1). Число конгресменів з кожного стейту дістаєте, як відіймете по 2-ох від чисел електорів, поданих в повисшій табельці.

Полон Олени Степанівни.

(З жовнярських пісень).

Скотило ся сонце в гори, звізди визирають;
Ідуть Стрільці у курінях тай сумно співають.

І згадали у тій пісні Богдана й Трясила; —
Гей чого-ж їм тана туга душі оповила?

На переді іде сотник, чогось сумовитий...
А за гори глянув місяць хмарою сповитий.

Кинув лучі невеселі, осьвітив їм бори,
Спускають ся Стрільці в доли, покидають гори.

Межи ними старший четар, — іде Степанівна,
У проміню срібнім мріє її постать рівна.

Загреміло між лісами, кулі засвистали,
Наші Стрільці, стріляючи, окопів допали.

А із сходу понад гори сумний вітер дує,
Невеселу Стрільцям вістку в окопах віщує...

Тут надходить через провал вся ворожа сила,
Що хмарою дощевою окопи залила.

Пустили ся на багнети, позір давай строго! —
Стрільців „повчок невеличок” а ворогів много...

Тут Москалів іде сила, шабля гнеть ся в бою,
Боронить ся Степанівна в останнє пальбою...

І падає як той колос підтятий у полю,
І дісталась Степанівна в московську неволю...

Лазар Мельничук,
відзначений, п'ятнадцятиліт-
ний „дугсфірер” доброво-
лець австрійської армії.
В ріднім селі Горомівцях
(на Буковині) визволив сотню
наших бранців та ще й
спіймав росвійського капіта-
на, якого забрали в полон.

Олена Степанівна,
кадет-аспірант при У. С. Стрільцях, по-
лодена весною 1915-ого року Москалями
в битві коло Болехова в Галиччій.

Марш Українських Січових Стрільців.

В горах грім гуде, хоч зима паде,
Землю спороли гармати,
Гремить війна, дуднить луна,
Дрожать ранені Карпати.

Хто живий, вставай боронити край,
Вкритий огнем і мерцями!
Не буде тобі сумно в боротьбі
Між Січовими Стрільцями.

Лютий нат прийшов проливати кров,
Взяти народ наш в неволю,
І море сліз у край приніс,
Розбій і смерть і недолю.

Та вступив ся нат із верхів Карпат,
Втік, наче вовк манівцями,
Або тут і впав, як у бій попав
Із Січовими Стрільцями.

Січові Стрільці за свій край борці,
За всю рідню і свободу;
У них борба — се їх судьба
І дорогого народу.

І ряди могил не візьмуть їм сил,
Ворог тут бєть ся з серцями,
Лицаря убє, думка ожнє
Між Січовими Стрільцями.

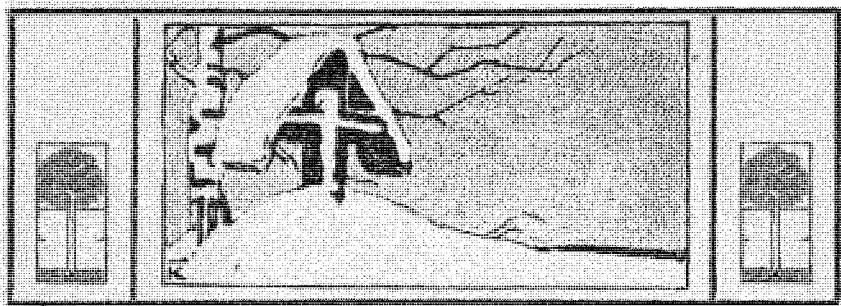
Хто-ж то там іде, хто перед веде?
Диво! се наші дівчата!
Лично як ман! кругом козан,
Душа стрілецьна, завзята.

Не цілуйте їх! На війні се гріх!
Ви уберіть їх вінцями!

Слава тим дочкам, щирим козачкам
Між Січовими Стрільцями!

Осип Маковей.

СТРІЛЕЦЬКА МОГИЛА.

За горами гори хмарами повті,
Засіяні горем, кровію політі.

Камінька, дня 15-ого серпня, 1915. р.

I.

На горі Ключі коло місточка Сколя бороли ся в осени 1914-ого року Українські Січові Стрільці з Москалями і відперли їх та взяли значну добичу. Кільканайцять товаришів полягло там головами.

Сего літа уснадали Українські Січові Стрільці, розквартировані в недалекому селі Каміящі, на горі могилу щогибшим товаришам. Вопа буде сими днями торжественно через посв'ячене передана для охорони місцевому українському населеню.

Понад потічок веть ся дорога зразу понід гарний смерековий ліс, відтак через зруби, малишники, яфінники — під гору Ключ. Довкола буйна ростиність. На дорозі знаходимо засніділі, темно-зелені луски набоїв союзних армій — та заржавілі пушки від консервів.

Ідемо горі потоком.

Він щораз менший, щораз слабше журчить; вкінці зникає серед високої колонинської трави.

Залигає тиша, яку тільки часом перериває сплосшена птичка.

По правій руці сторчать високі скали із землі, порослої травою.

В ліво треба йти до могили.

Що хвилі бачимо сліди боїв. Земля перерита окопами, долами, ровами. Серед них висока могила на щовбі гори. На чотирогранній підставі стоїть по січовому звичаю висипана могила, обложена муравою. На ній деревляний хрест, символ терпіння і воскресення, показує раменами на схід і на захід. З боку сперта до могили звичайна, скромна, як і само стрільцтво, камяна плита, а на ній видніє напись: „Погибшим Українським Січовим Стрільцям”.

Могила обведена білим смерековим поручем. Тут видніють стрілецькі підписи і вирізані в дереві перші букви назвиск та імен.

Коло могили лежить подіравлена кулями жовнірська бляшанка.

Все свідчить про минулі, горячі, завзяті бої.

А тепер царить тут глибока тишина. Спочивають там серед цвинтарної тиші погибші товариші—Стрільці і жовнірі союзних армій та армії ворожої.

Земля, вкрита низкою щетнястою травою, по юннською, наче вживас:

— „Злегка ступайте по сій горі. Вона вся переносна людською кровю: нашою, союзників наших і ворожою. Обережно кладіть стопи ніг своїх на природний диван густої приземної травички. Не наруште сьвяточної тиші широких просторів. Не змутіть спокою поспувших в судорогах фізичного болю, неповинних сему розливи крові, людей!”

І навіть свобідний вітер слухає того зову землі. Віє злегка, наче обережно. І сонце не пече, тільки гріє. Серед рідких смерік та корчів тихо водить косою старенький косар. Ніколи навіть о камінь не черкне, не задзвенить косою. Плавно і тихо летить барвний метелик та легенька сідає на блискучу до сонця траву, щоби не нарушити тиші.

Десь дуже далеко, з долини долітає гавкіт собаки і цюканє сокири, але воно таке невиразне, таке слабе, що не нарушує загального спокою; воно наче снить сніг — віть хмарки та облак не псують спокійного виразу на лиці сіро-синього неба.

Розглядаємо ся довкола. Угорщину заслонюють дужими грудьми два високі хребти гір. Зате на північний

схід видно далеко-далеко. Здається, що маючи добрий зір побачив би широкі поля соборної України. Гори щораз нижчі, спливають у долину і рівнину. Близше зелені ліси смерекові та жовтаво-зелені ліси гори, що чим даліше тим більше заходять сніжною і зливають ся із чистою глибиною неба.

Близко, серед зелено-синих гір видно село Сяневідське і ріка Опір та Стрий, і сірі дороги серед горбів, і багато сіл серед схвильованої землі, і білі мури міста Стрия далеко при обрії.

Могили Українських Січових Стрільців на горі Маківці.

Ще раз оглядаємо ся в сторону стрілецької могили, що стоїть тут наче символ колишнього дійсного існування погибших і серед поважної тиші мовчки глядить день і ніч із довгого хребта гори Ключ на далекі та широкі лани „нашої не своєї землі” і наче питаєть ся зі сльозами в невидимих очах:

— За що?

II.

Дубина, дня 19-ого серпня, 1915. р.

Вчора віддано через посвячене Стрілецьку Могилу на горі Ключ коло Сколього — до береження українському околичному населеню Скільщини.

О 3-тій годині пополудни здибали ся при дорозі на Ключ два стрілецькі відділи: третій курінь рекрутів з

Дубини і стрілецька кадра з Кам'янки коло Скольного. Разом пішли вони на Ключі.

На переді несли вінки на могилу і хоругви. Ішла в двійках „стара війна” (Стрільці прийті в осени минушого року), за нею марширував невеличкий стрілецький хор, що заступас нам військовоу музику, а за ним ступали чотирі сотні сьвіжо прийтих Стрільців. Приїхали також австрійські офіцери зі Скольного.

Стрільці усталили ся лавами перед могилою. По Службі Божій і посьвяченю могили відсмівав стрілецький хор пісню „**Чуєш, брате мій**”.

Сумна мелодія сеї найпопулярнійшої стрілецької пісні, співаної на розритім окопам босвинци, під низкою олов'яно-сірою коцулою неба, при стрілецькій сьвіжій могилі, робила сильне вражінє, найспльнійше з усіх з тої днини. **Се-ж Стрільці, товариші погибших (декотрі були разом з погибшими в бою на Ключі), співають на віки послувшим борцям за волю України найкрасшу стрілецьку пісню; співають так, як співаєть ся передчасно померлому найблизшому товаришеви...**

Перед могилою, увінчаною зеленшою, вкритою смерековими вінцями, переплітаними червоною калиною, що похилила ся, станув начальник Українських Січових Стрільців, **Гриць Коссак**.

„Рік тому — говорив він — мусїли ми уступити із сеї нашої рідної землі та пійти на Угорщину, між чужі люди, що не все були нам прихильні. Та се було для нас гіркою наукою. Там пізнали ми, що значить рідний край; там зрозуміли ми се вповні.

„Як сьвіжо опірені орлята до свого гнізда, так вертали ми, Українські Січові Стрільці, зза сих красних гір на низини галицької України підчас першого союзного наступу на Галичину.

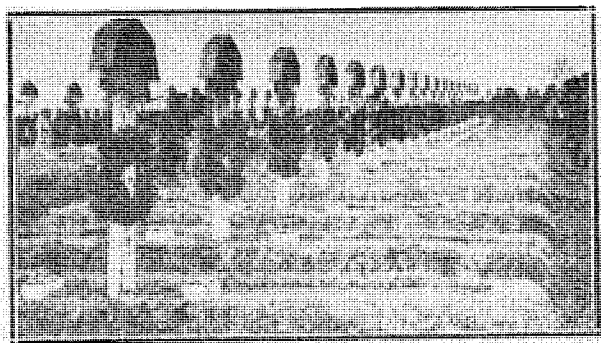
„Перший більший бій Українських Січових Стрільців з Москалями відбув ся в осени торічного року тут на горі Ключі. Тут прийали Стрільці перший кровавий хрест.

„Українське Січове Стріленство лучить нас просто зі славними традиціями геройських часів Богдана Хмельницького; навязує розірвану — як здавало ся — нитку змагань за державну самостійність України. Нарід, що має таких синів, котрі готові житє своє віддати за волю свого народу, — такий нарід має перед собою будучність

і може бути певний, що встане Україна, сьвіт правди засьвітить, і поневолений нарід буде вільний!

„Є в Каневі могила, до котрої мов до Мекки сходять ся Українці з усіх сторін сьвіта. В Карпатах виресли під час сеї кровавої війни стрілецькі могили, до котрих будуть сходити ся всі Українці з цілої — дай Боже — вольної України! Память погибших перейде од рода в род; вона не вмере, не загине.”

Др. Володимир Загайневич, посол і оберляйтнант австрійської армії, говорив так: „Навіть і в сні ніколи не

Гроби австрійсько-угорських жовнірів в Горшичих (Лемківщина). Хрести уможли товариші полеглих війняш.

спило ся нам, що будемо могли з мечем в руці стати до боротьби за свободу України. Та цар московський кровавий занавів всесьвітну ножежу великої війни і ми почали скородити синсами московські ребра та червоною кровю полпвати рідну землю; почали слави і волі добувати українському народови. В тих горах, що заклекотили від реву гармат, бороли ся Українські Січові Стрільці.

„Стрільці! Ся могила, се документ, що ніколи не зпикне, що все буде сьвідчити про неперераднені змагання наші за волю і свободу українського народу.

„28-ого жовтня 1914-ого року був завзятий приступ на сій горі. В сій могилі спочивають Українські Січові Стрільці, що поклали голови свої у тім бою за добру будучність України. Звід неї повстануть нові сили, що доведуть до свободи України.

„Огорни, ти високий хресте на могилі, цілу Україну, промінем вкажуй все дорогу до самостійности і волі українського народу!”

Стрільцький хор підхопив патріотичний настрій сеї промови і відспівав наш національний гімн: „Ще не вмерла Україна”.

Перед могилою виступив кореспондент „Української Боевої Управи” і голова пресової кватири Українських Січових Стрільців, Др. Осип Назарук і сказав так:

„В даль невідому, незбагнуту, нікому незнану пішли ті Українські Січові Стрільці, котрих тіла спочили під сею могилою. Вони станули під прапором України, під стягом державної самостійности та волі українського народу.

„Дивні чувства родять ся в нашім умі, коли дивимо ся на сю могилу. Неоднн — може — із сих молодих хлопців оставив дома стареньких родичів, що всю свою надію покладали були на нього! Неодна мати заплаче за своїм одинаком.

„Та побіч сеї сумної думки не може не повстати у нас друга радісна: Вже скінчив ся той тяжкий гнітучий час, в яким виростали тисячі могил українських жовнів, що бороли ся в чужих арміях за незнані їм інтереси і справи, нераз за справи ворожі Україні! Богато тисяч таких безіменних могил вкрило нашу землю і чужі краї. Та ось тепер починають повставати знова ті знані, дорогі нам, шановані могили, що нажуть сподівати ся здійсненя золотої частини наших дум.

„Від сих могил починаєть ся на ново історія боротьби за нашу справу, зачинають ся походи нашого війська, що бореть ся за рідну країну, що голови свої кладе за нашу волю.

„Сучасні люди страхають ся смерти, жахають ся того чогось невідомого та незбагнутого, що простягло ся по тамтїм боці гробу. Але не все таксамо дивиди ся люди на смерть. В давних часах представляли собі високо розвинені народи, що смерть, се довгий сон, походячий від доброго генія, від ясного світляного духа. І ми повинні виробити собі подібне понятє про смерть для рідного краю. Смерть за вітчизну, за рідну землю, се добра смерть, від величного генія, від доброго духа.

„Як навіть наймолодші з Вас, товариші Стрільці, постаріють ся, як волос ваш побіліє і Ви не зможете вже вхопити зброю в обороні України, то вийдїть ще раз на сї гори, вкриті памятними могилами стрільцькими. І, як по-

бачите, що ті могили цілі, охоронені, збережені українським народом, то спокійно відійдіть і будьте безпечні за добру будучність України.”

Оберляйтнант Габер зложив на могилі вінець від австрійських офіцерів і підніс оклик за самостійність України.

Стрелецький хор закінчив се торжество:

„Чуеш, брате мій, товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.
Мерехтять в очах безкопечний шлях.
Гине, гине в сірій мраці.
Слід по журавлях...”

Ростислав Заклинський.

Пісня Українських Січових Стрільців.

Larghetto mesto. Записав Г Турквич.

чу - ши, бра - те мій, То - ва - ри - шу - мій,

Від лі та ють сі рим шнур - ком жу - ра влі у ви - рій.

Mysterioso.

Кли - чуть кру - кру - кру, в чу жині у мру, За ки . мо ре пе - ре

де чу - кри - ловь - ка ві тру, кри - ловь - ка ві - тру

Чуеш, брате мій, товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій!

Кличуть: кру-кру-кру, в чужині умру,
Заки море перелечу —
Крильонна зітру.

Мерехтять в очах безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

Богдан Лепкий.

Др. Іван Сміт.

СЛОВО ЛІКАРЯ ДО ЗДОРОВОГО І ХОРОГО.

[Dr. John Smith, Jr. Member Associate Staff of St. Catharine's Hospital and Assistant Attending to Genito-Urinary and Dermatological Departments of Bellevue Medical College Clinic, New York City.]

Видавець календаря У. Н. Союзу просив мене, щоби я написав кілька слів про який предмет цікавий та пожиточний для нашого народу. На підставі практики серед наших людей знаю, що так багато.

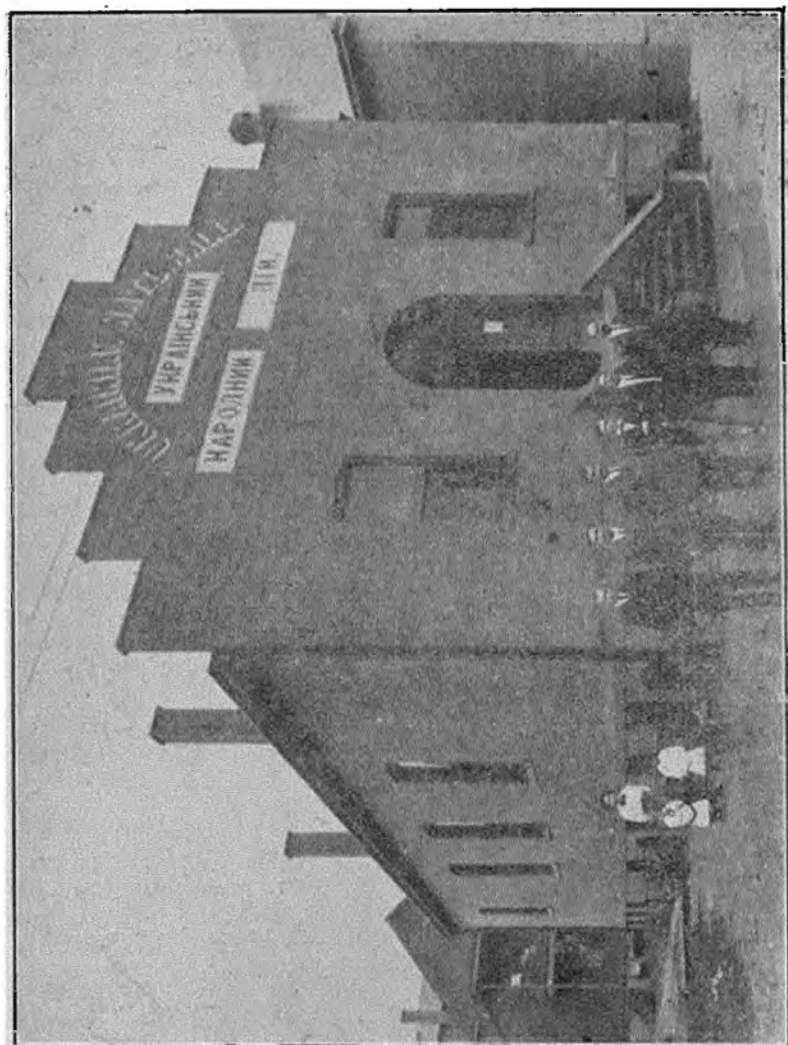

Над рікою.
(На роспільській Україні).

в справ, про які вони повинні знати, а не знають; через се я порішився замість писати докладно про який один предмет подати коротко загальні відомости про кілька предметів. Розкажу загально: 1) про те, як жити; 2) про медичні обманства та 3) про сухожні або чахотку.

І. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА, ПІСЛЯ ЯКИХ ТРЕБА ЖИТИ.

Здасть ся, що аби написати про се, найліпше було би порівняти спосіб життя в Америці зі способом життя наших людей в Європі. Знаючи спосіб життя нашого народу в старім краю зі свого побуту в Галичині, могу говорити про се з лікарського становища. Наші люди в старім краю займають ся рільництвом. Се занятє забезпечує їм подостатком чистого воздуха і простої, але здорової та поживної страви. Зате в сім краю наші люди звичайно заняті не на свіжій воздусі, а в будинках, або навіть під землею, серед гнилого воздуха; їх страва дуже часто не має в собі найменшої поживи. Через се й дива

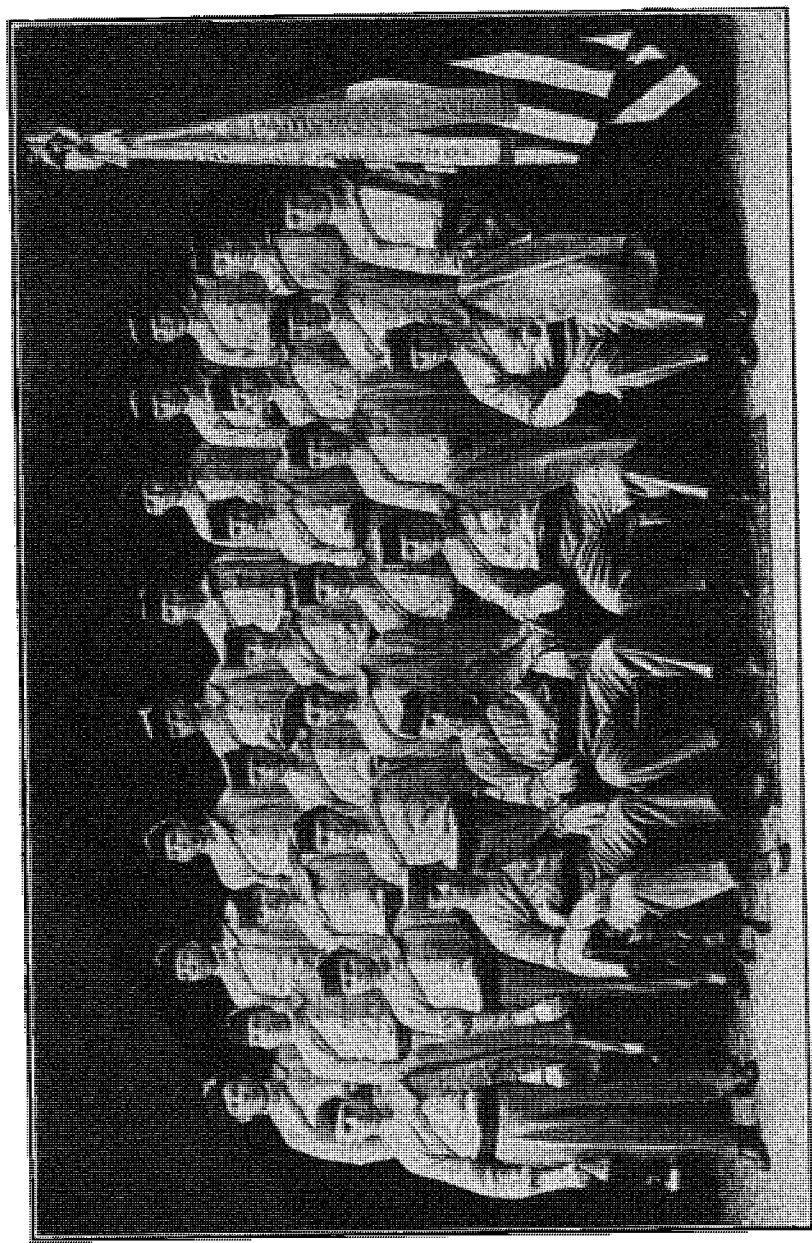

нема ніякого, що до мене так часто приходять наші люди і нарікають: „Пане доктор! Я не розумію сего, як-то могло стати ся, що як я був в Європі, я був повний тіла, здоров і спльний, не знав, що се таке лікарство, а тут я худий, блідий і хоровитий. Чи не моган би ви мені дати якої медицини на се?”

Тимчасом вся медицина, якої потребує тіло такого чоловіка, се чистий воздух і проста здорова страва. Я міг би порадити такому чоловікови пійти на село на довший відпочинок, їсти свіжі яйця, пити молоко і т. п., але він, на нещасте, не буде міг звичайно пійти за мою порадою. Що-ж мені робити в таким случаю? Я тоді розпитую його, серед яких обставин він працює і живе. Як він занятий при роботі, де нема свіжого воздуха, я пораджу йому постаратись о занятя, при яким він міг би працювати серед здорового воздуха. Як він не їсть здорової страви, харч його мусить бути змінений. Як він спить при замкнених вікнах або в одній кімнаті з багато людьми, він мусить перестати се.

Донсера тоді ми беремо ся рішати справу, який лік йому записати. В багато случаях медицина вже не буде потрібна, як чоловік урядить жите належнито. В других знов случаях медицина на ніщо не придасть ся, як хорий дальше лишить ся серед тих самих обставин. Очевидно, в багато случаях, де медицина є конечно потрібна, як приміром при нпргових, серцевих і других недомаганях, хотяй ліків уживаєть ся звичайно більше ніж треба.

В сім місци я хотів би направити хибне понятя, котре приняло ся серед наших людий, про те, що медицина помагає на все. Що люди так часто думають, знаю не лише з власної практики, але також з уст своїх товаришів по званю. Люди часто тим більше вдоволені чим більше ліків лікар їм записує. В многих случаях лікар, не знаючи мови хорого, не може з ним як слід порозуміти ся і вяснити, що хорий повинен робити, як він повинен жити, і тому такий лікар часто записує лік, хотяй добра рада про спосіб життя більше хорому помогла би ніж всякі ліки. Отже я хочу осьтут звернути вашу увагу на се, що лік се справа другорядної ваги; справою перворядної ваги є все спосіб життя: як ви їсьте, спите, нете і т. д. Запамятайте собі, що ленше запобігти хоробі ніж їївилічити, або, як се Англіїці кажуть: Одробинка запобіганя варта за фунт медицини (En avne of privénnen iz vort e pavind of кюр). Сеї засади тримаєть ся уряд ньюйорського стейту, коли він наказує піддати під лікарські оглядини всі діти, що мають зачати ходити до школи. Ваша дитина може мати яке недомагане або хоробу, якої ви не добавуєте; наказуючи лікарські оглядини, стейт охоронює другі здорові діти перед зараженем; а з другої сторони немов добрий батько запобігає тому, щоби се недомагане або хороба не розвинула ся в дитиня і не спинила може її тілесного або умового розвитку. Виходячи з тої самої засади, стейт приписує, аби кождий різник, пекар, молочар і всякий другий, що лише має щонебудь до діла зі средствами поживи, піддав ся лікарським оглядинам, чи не має якої заразливої недуги. Як держава так за горожан своїх дбає, то оскільки більше горожани самі повинні дбати за себе! Оскільки більше ми самі повинні старати ся зрозуміти: як, де і коли за здоровля дбати?

Українське товариство „Сокіл“, від. 336 У. Н. Союзу в Клівленд, Огайо.

А тепер, як ми вже розуміємо вагу належного способу життя, я подаю кілька правил, після яких ми повинні жити:

I. Старайся все віддихати чистим воздухом.

Тому:

- 1) Не спи в душній кімнаті. Відчиняй вікна на ніч. Як зимно, накрійся добре.
- 2) В одній кімнаті середньої величини не повинно спати більше як три особи.
- 3) Не спи в одній кімнаті з людьми, хворими на сухоту (чахотку).
- 4) Не працюй, де після здорового розуму місце не відповідає для людини.

II. Будь обережний в їді і питтв.

Отже:

- 1) Їж в міру. Найгірша річ, яку чоловік може собі робити, се обідати ся так, що аж віддиху нема. Хто се робить, того чекає така кара, що колись не буде зовсім міг їсти.
- 2) Уважай добре, що їси. З дозв'яду свого життя можеш знати, що тобі шкодить.
- 3) Пий в міру або зовсім не пий. Горівка — се одно з найстрашніших нещастів людства. Щонайменше одна четверта часть мого доходу походить від хорих на нестравність, причинену переїданем та горівкою. Як моя рада допоможе вам, я охотно зречу ся одної четвертини свого приходу. Бажав би я, щоби отей слова видруковано так грубими буквами як лише можна. Келішок горівки перед їдою може вас відсвіжити, але він пошкодить вам більше ніж п'ять по їді.

III. Як занедужав на якунебудь слабість, нажи лікарєви, най тебе поучить, як маєш жити, аби собі допомогти, а не пошкодити.

IV. „Диви ся на дрібниці, а великі справи вже самі за себе подбають”.

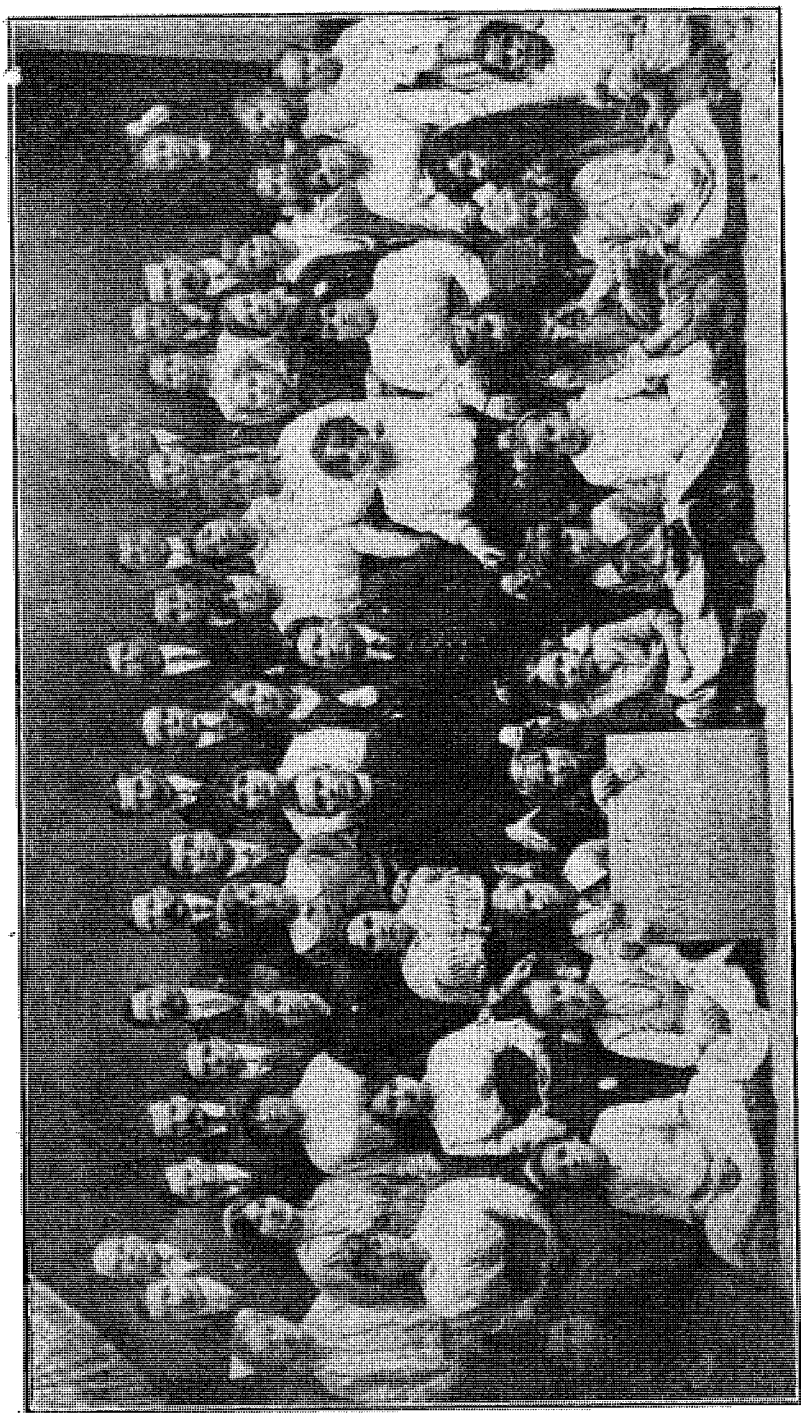
Як маєш якепнебудь недомоганє: очий, зубів, носа і т. д., дивися добре за ними, бо вони можуть бути предтечами гіршого: Стережи ся, аби хвороба не зростала. Такі маловажні річі, як біль голови, нестравність, перестуда, мають нераз поважне значінє. Вони можуть нічого не значити, але можуть також значити много. Тому ліпше бути обережним.

V. Не віддавай ся ніяким порокам (злим навичкам)!

II. ОБМАНСТВА В МЕДИЦИНІ.

Скандали з медичними обманствами, що недавно вийшли наворх в ньюйорськїм стейті, повинні бути цікаві для наших людей, бо вони часто падали їх жертвою. Я думаю, що не помилю ся, як скажу, що наші люди належать до тих, яких найчастійше і найлекше обманюють. Пшучи про сю справу, я хоч кількома словами згадаю про ті способи, яких ті люди вживають на се, щоби обрабувати вас з вашого гроша.

Ті обманці вживають ріжних способів, аби заманити людей, щоби лічили ся у них, як приміром: оголошень, брошурок, книжочок, за-

Українське товариство „Боян” в Скрентон, Па.

ведень і музеїв. Найбільше улюбленим способом є музеї. Одна особа, — не конче лікар — закладає музей, наймає лікаря, який не конче мусить розуміти ся на ліках, але зате мусить бути старий чоловік, з довгим сивим волоссям і мусить виглядати на професора. Ному до помочи дають цілу громаду людей, що знають різні язика. Потім пускають в рух оголошеня при помочи часописий та летучих листків. Як Українець заїде до музею, його зараз бере в опіку чоловік, що говорить українською мовою. Він звичайно вишукує, що чоловікови бракує, а передівсім, нилько має гроший. Відтак провадить його до „лікаря”. Їх цілком не обходить, на що чоловік хорній; вся їх робота лежить в тім, аби чоловіка як найбільше застрашити, щоби як найбільше гроший від нього можна забрати.

Протягом послідного року в Нью Йорку арештовано багато властителей таких музеїв і замінено всі музеї. Ось-що вийшло на денне світло при тих арештованях:

В однім случаю молодий чоловік приправив собі бороду і сиву перуку, аби виглядати на старого, і удавав донтора.

Один детектив, занятий вишукуванем і викриванем тих обманців, дав себе оглянути славному лікарєви і той ствердив, що він зовсім здоров. Тоді детектив зайшов до одного музею. Там його оглянули і найшли в нього сухоти. Сказали йому, що як професор, що був в тім музею, не пічне його лічити, то він мусить вмерти до місяця. Крім того заручили йому, що як заплачить 100 долларів, то виздоровіє до місяця.

В иншім случаю жінка прийшла з хорою дитиною. Їй сказали, що як не візьме ліку від їх професора, то дитина мусить вмерти. Лік мала зажити мати, а дитина мала виздоровіти ссучи грудь матери. Кажали їй, що лікарство дуже дороге і що ліченє будє ноштувати 300 долларів. Бідна вдова мала 300 долларів всего майна, але віддала всі гроші, аби вратувати дитину. А лік — се була чиста вода.

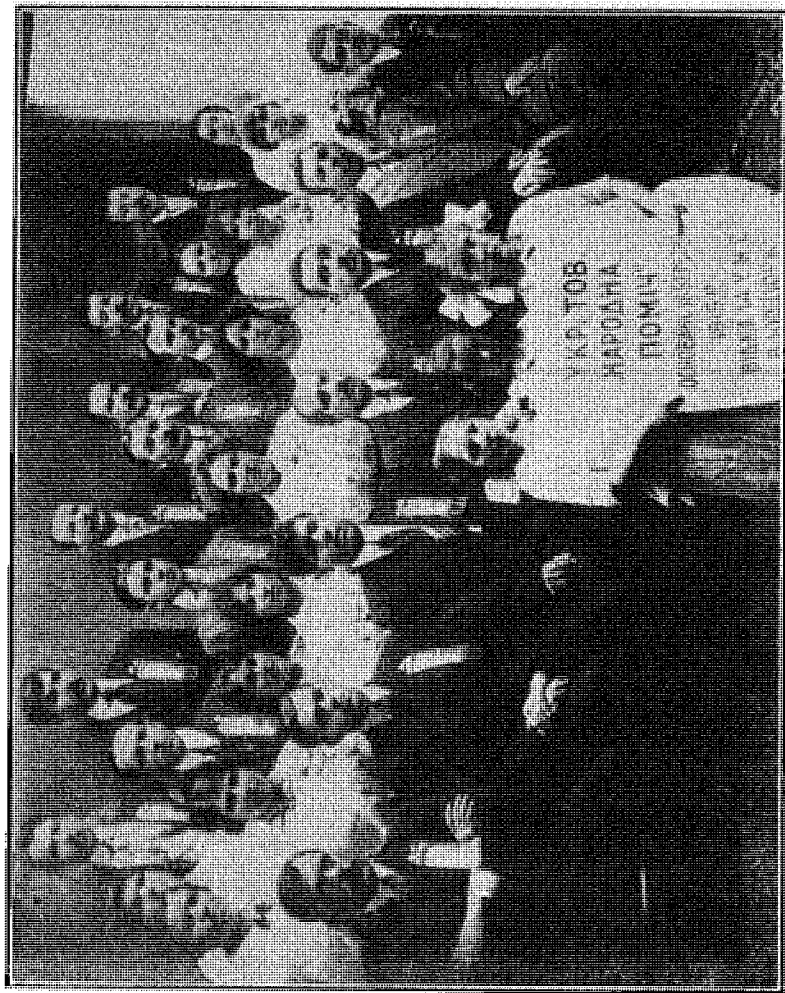
Я також мав пацієнтів, які передше ходили до тих заведень. Після мого досвїду властители музеїв звичайно говорять, що людина хора на полову недугу, і старають ся її застрашити, як лише можна. Я розсліджував багато з тих випадків зараз на другий день і не найшов найменьшого слїду половой недуги.

Власне, як я пишу отсю статю, до моєї канцелярії входить пацієнт, котрого я оперував кілька днів тому в шпиталї св. Катерини. Я сказав йому про статю, котру пишу, а він тоді розказав мені ось-такє:

„Я не казав вам сего передше, бо я не хотів, аби ви се знали. Як я заслаб вперве, я знав, до кого удати ся. Я знайшов дома карточку від якогось лондонського доктора. (мій пацієнт живе в Пассейку, Н. Дж.). Я пійшов до того лікаря і там до мене говорили по руськи. Чоловік питав ся мене багато річній, а потім завів мене до другої кімнати, де другий чоловік оглядав мене. По оглядинах сказали мені, що я маю трипра і то дуже тяжкого і, що як я заплачу їм 180 долларів, вони визлічать мене. Мені се видало ся підозрілим. Я знав, в який спосіб можна заразити ся сею хворобою, а я був жонатий і ніколи не мав до діла з другими жінками і тому я певний, що я не маю сеї недуги”.

Я оглянув його і дійсно не найшов найменьшого слїду сеї недуги.

Українське товариство „Народна Поміч” в Нью Йорку, Н. Й. (Основане 1915. р.)

Я не знаю, яка рада була би найліпша, аби уникнути тих обманців; хіба що треба, аби ви стерегли ся і ніколи не йшли до лікарів, що практикують при помочі переводчиків.

При сій нагоді я хотів би сказати кілька слів про забобони. Люди вірять в чарівників, ворожки і таке друге і видають тисячі доларів на них. Приходить не раз чоловік до мене і каже, що сю хворобу віслав на него хтось там. Отже се все є чистий обман і ніхто зі здоровим розумом в се не повірить. Ліпше зробіте, як обернете на добру ціль ті гроші, що видасть ся на лікарів-обманців і на ворожбитство.

III. СУХОТИ АБО ЧАХОТКА.

Сухоти або чахотка се заразлива недуга, яку викликають так звані сухотничі бактерії. Се хвороба може бути місцева, але може також нищити увесь організм. Вона може прокинутись майже на кожнім органі нашого тіла, як: на нирках, легких, костях, горлі і т. д. Я скажу нару слів про сухоти легких.

Найліпший підгляд находить та хвороба у тих людей, що дістали її від своїх родичів, та у тих, котрим родичі передали слабе здоровле через сифіліс, алкоголізм або який другий порок. Окружене грав також дуже важку ролю. На кожних десять випадів сухіт серед наших людей причиною девяти є спосіб їх життя. Деякі хвороби, як бронхіт (бронхитіс), запалене легких, хронічне катаральне запалене горла і носа, приготавлиють підложе для сухіт. Сухоти можуть повлитись у всяким віці у людини, але найчастійше розвивають ся межі 15 а 40 роком життя чоловіка.

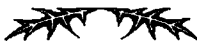
Бактерії сухіт дістають ся звичайно до чоловіка через віддихові проводи. Вони літають у воздуху, звичайно, взісши ся з людського плюєтіння. Через се всюди видно напис: „Спїтінг прогібітед бай ордер оф ді Борд оф Гелт”. (Плювати заборонено Радою Здоровал). Через се в нашім інтересі лежить виповнити сей наказ.

Як чоловік здоровий, то його організм поконає сухотничі бактерії, але як він хорий, то бактерії розвивають ся, розмножують ся: чоловік хорувє. Щодо признак сухіт, то найзвичайнійше можна їх пізнати по сухім кашлю, що щораз більше змагаєть ся. З часом чоловік тратить на вазі, тратить апетит до їди, жолудок псуєть ся. Дальше чоловік починає відчувати ослаблене, кашель долягає щораз більше, причім відходить дуже багато флегми, головно рано, а відтак хорий відчуває трудність при віддиху, слабе зовсім і стає нездібний до праці.

Очевидно, що ніхто не повинен чекати аж на ті всі признаки. Він повинен поради́ти ся лікаря зараз, як лише завважає у себе хоч би легкий впертий кашель. Сухоти — се хвороба, якої ліченє мусить зачати ся дуже вчасно.

Лічить ся ту хворобу чистим воздухом, відповідним харчем та підсонем. Жадна друга хвороба не пояснить так добро безкорисности ліків як сухоти. Ліки не мають сили на сухотничий кашель, нічні поти і болі. Сухоти можуть бути вилічені через здорове житє на здоровім воздуху і серед здорового відповідного окруженя.

Ню Йорк, 16-ого грудня 1915. р.

Василь Щурат.

Перемишлеви.

Нехай на тебе цар Микола
Всю дич Сибіри вишле,
Ти гордо глянеш з гір довкола,
Престольний Перемишле!

Не берегли тебе гармати
Ні форти понад Сяном,
Коли прийшлось розправу мати
Із половецьним ханом.

Щитами тебе заставив,
Грудьми завзятих воїв,
А решту Богови оставив
І взяв побіду з боїв.

І Татарин прийшов з погромом,
Мов грім зпід неба грянув,
Та не напив ся й він шеломам
Води з сьвятого Сяну.

З діл слави нашим поколінням
Остались тільки тіни;
Та, видно, Бог судив тим тіням
Спасти сьвяті руїни.

Є, видно, край народним карам
У Божім Провидію:
Не давсь ти, городе, Татарам,
Не дав ся й їх насіню!

Др. С. Демидчук.

Австрійська Україна від 1914 р.   до найновішого часу.

Реферат д-ра С. Демидчука, делегата Загальної Української Ради з Відни, вголошений на Українськiм Соймі американських Українців в Нью Йорку, дня 30. жовтня, 1915 р.

Яко заступникови нашої найвищої народної управи в Европі, Загальної Української Ради, що перебуває під сїю пору у Відни, припала мені честь на отсiм першiм Українськiм Соймі в Америці представити події на австрійськiй Україні в 1914. і 1915. році, а також становище, ціли і способи праці цілого українського громадянства, а зокрема його провідників, обєднаних в одноцільній Загальній Українськiй Раді.

На 1914. рік припадав 100-лїтний ювілей уродин пророка вільної України, Тараса Шевченка і сей ювілей зачав ся торжественним концертком дня 9. марта у Львові. Рівночасно прийшла до Львова сумна вість про заборону Шевченкового ювілею в Києві і на цілій російськiй Україні, що потягнуло за собою звїсні протиросійські демонстрації в Києві дня 9. марта й арештовали Українців.

Хоч ювілейні торжества мали відбувати ся цілий 1914. рік, то в дійсности вони скіпчили ся величавим сокільсько-сїчовим здвигом у Львові дня 28. червня, в якiм українські руханково-пожарницькi організації відбули перегляд своїх сил. Саме підчас українського здвигу впали в Сараєві стріли до австрійського наслідника престола Франца Фердинанда і його жінки Софії і сї стріли приспїшили теперішну всесвітну війну.

Місяць липень — се був час спокою перед бурею. Ще 28. липня почав ся з'їзд українського учительства з Австрії і Росії, а вже другий день з'їзду — 29. липня, відбув ся під знаком воєнного права, завішеного над Галичиною дня 28. липня, рівночасно з вибухом австрійсько-сербської війни. Замішанє між українським населєнєм, викликанє по вибуху австрійсько-сербської, а ще більше по вибуху австрійсько-російської війни (5. серпня) мусіло заставити провідників усіх українських пар-

тий утворити загальне політичне виконуюче тіло і взяти керму усього національного життя в свої руки.

Представники усіх трох політичних українських партій в Галичині, а то: національно-демократичної, радикальної і соціально-демократичної зійшли ся вже 1-ого серпня 1914. року на нараду і постановили утворити на

Др. Семен Демидчук,
делегат Загальної Української Ради у Відні.

час війни національно-політичну репрезентацію галицьких Українців під назвою Головна Українська Рада.

Пам'ятаючи на се, що Росія ніколи не щадила українського народу, але, що цілком урядової Росії було все нищити Україну національно і політично до пащадку, Головна Українська Рада, згідно з українською національною політикою в Галичині з останних десятків літ і становищем, занятым на з'їзді українських делегатів з цілої Галичини дня 7. грудня 1912. року, заняла яскраве

протипроспійське становище і проголосила його в маніфесті, виданім у Львові дня 3. серпня 1914. року.

Коли Головна Українська Рада висловила в маніфесті бажанє, щоб на руїнах царської держави зійшло сонце вільної України, то в слід за тим треба було подумати і про діяльний виступ українського народа в тій світовій війні. По короткій застанові рішено утворити **війснову організацію — Українську Боеву Управу**, яка мала зайнятись **утворенєм українських полків, Українських Січових Стрільців**. Рівночасно треба було подбати про материяльне забезпеченє українського війська і тому рішено утворити **Український Боевий Скарб**. Сі рішення проголосила Головна Українська Рада в „Поклику”, виданім у Львові дня 6. серпня 1914. року.

Покликана до життя Українська Боева Управа, ідучи за покликом Головної Української Ради, випрацювала вербунковий плян та визначила збірні місця для добровольців і, поробивши відповідні пляші підготованя, видала відповідний зазив до української суспільности.

Існуючі в Галичині наші руханкові, пожарницькі, спортові а передівсім військові організації карно примінились до „Оповіщення” Української Боевої Управи і перевели сейчас мобілізацію.

На основі цісарської постанови з дня 3. серпня 1914. р. міністер краєвої оборони уповажив намісника під точно означеними услівями дати дозвіл на переміненє існуючих в краю стрілецьких товариств на стрілецькі корпуси, котрі можуть бути приділені до загального ополчення.

Цісарський розпорядок з дня 7. падолиста 1914. р. зрівнав Українських Січових Стрільців і Польські Легіони цілковито з правильною армією, піддаючи в той спосіб сі організації під охорону міжнародного права.

Почин найвисшої національної управи в короткім часі найшов признанє і одобрєнє в усіх повітових і місцевих організаціях Галичини.

Треба зазначити, що й ціла суспільність в Галичині карно і солідарно підперла змаганя тамошньої начальної управи нашого народа.

До Українських Січових Стрільців зголосило ся протягом 2 тижнів около 10.000 добровольців.

Українське жіноцтво взяло на себе справу опіки над рапченими, закладаючи „Українську Самаританську Поміч” і приготівляючи шинталі.

Ціла українська суспільність поспішила з жертвами і на Босній Скарб і на Самаританську Поміч з таким запалом, який мало коли лучаєть ся в історії народів. Складано надзвичайну народну контрибуцію і в грошах і в дарах в натурі. Словом: українська суспільність дала доказ самопосявяти і зрілости у переломовій хвилі.

Боротьба під Перемишлем.
(1914. р.)

В три тижні по виданю маніфестів і по горячковій праці всіх чинників плянова праця перервала ся.

Наїзд російської армії на східну Галичину і занятя Львова дня 3. вересня 1914. перетяв велику українську роботу.

Тут треба згадати один дуже сумний момент: В хвилі, коли оба народи, що замешкують Галичину, **Поляки й Українці**, деліяли однакові мрії, а то про утворенє своїх національних держав, велика часть польської інтелігенції, т. зв. „народова демократія” (вспехполяки), допустила ся страшиного злочину супроти цілого українського народа, а то: свідомого доносу в тій цілі, щоби

з української землі позбути ся Українців. І тому польська уряднича інтелігенція, яка мала всю власть в Галичині, ужила її на се, щоби представити всіх Українців в Австрії за русофілів, а рівночасно знова перед російськими властями за — австрофілів. І саме вже підчас наїзду Москалів на Галичину австрійські власти, що були в польських руках, арештували Українців jako зрадників Австрії, а по наїзді, вже російські військові власти на доноси вшехполяків і наших зрадників — кацапів — арештували Українців jako ворогів Росії, а австрійських шпигунів. Хоч пагінка на Українців ще за австрійського панованя в Галичині перед наїздом Москалів тривала всего один тиждень (доки не виявив ся плян вшехполяків), то всетаки ся пагінка принесла Українцям в Австрії велику шкоду, бо звязала на довший час свободу рухів тих Українців, що дістались на час російського панованя в Галичині до західних австрійських країв. Сей факт повинен бути занотований також на се, щоби у відповідній хвилі міг служити jako цвїтка до альбому австрійського правління в Галичині.

Від 3. вересня 1914. року (від занятя осередка українського жптя, міста Львова) треба поділити історію австрійських Українців на 2 частин: одна часть, се історія українського терпіня в Галичині і на Буковині під російським панованєм; друга часть — се терпіня і діяльна праця тих Українців, котрі яко збігці перебували у Відні і в інших містах Австрії.

Історик, що буде колись описувати муки галицької і буковинської України за часів російського наїзду, буде мусів опертись на документах та оповіданях наочних свідків. Я обмежу ся лише до ствердження загальнозвісних фактів, а то:

1) Українська суспільність в Галичині і на Буковині не уцілила ся і не зложпла чолобитні наїзникови.

2) Українська суспільність перенесла дійсні муки задля української ідеї, бо всіх визначнійших людей (деяких навіть по фізичних насильствах) вивезено на Сибір, де вони томлять ся ще й вині.

3) Пощаджені наїзником економічні інституції, як: Народна Торговля, Дністер, Краєвий Союз Кредитовий і інші товариства у Львові і в інших містах Галичи-

ни працювали серед тяжких відносин, щоби прийти населено з грошевою помочю.

4) Українська грецько-католицька церква у Галичині, а православна на Буковині, не подала ся перед найзником, а її управителі не дали ся стероризувати, але вичерпали всі можливі способи, щоб не дати її перемігги на російську царславну церкву, за що паразити ся на переслідуваня й арештованя та заслання на Сибір.

При ствердженю сих фактів треба тямити на се, що дня 13. серпня 1914. року видав г'убернатор Галичини, граф Юрій Бобринський заборону: продавати, купувати і позичати українські книжки, видані поза границями Росії, а в практиці виконувано сей розпорядок так, що палено або иншими способами нищено публичні й приватні українські бібліотеки, а посідане української книжки — навіть молитвенишка — замешлювано до злочину державної зради. Значить, сей розпорядок не був нічим иншим як вичеркненем українського народа зі спису народів. Сей етап виясняє також причину, чому про якусьбудь національно-політичну акцію Українців, що оставали під Росією, не може бути мови. Їм заковано уста.

Инакше представляєть ся історія сеї часті української суєспільности, яка по занятю Львова найшла ся на примусовім вигнаню в західно-австрійських краях.

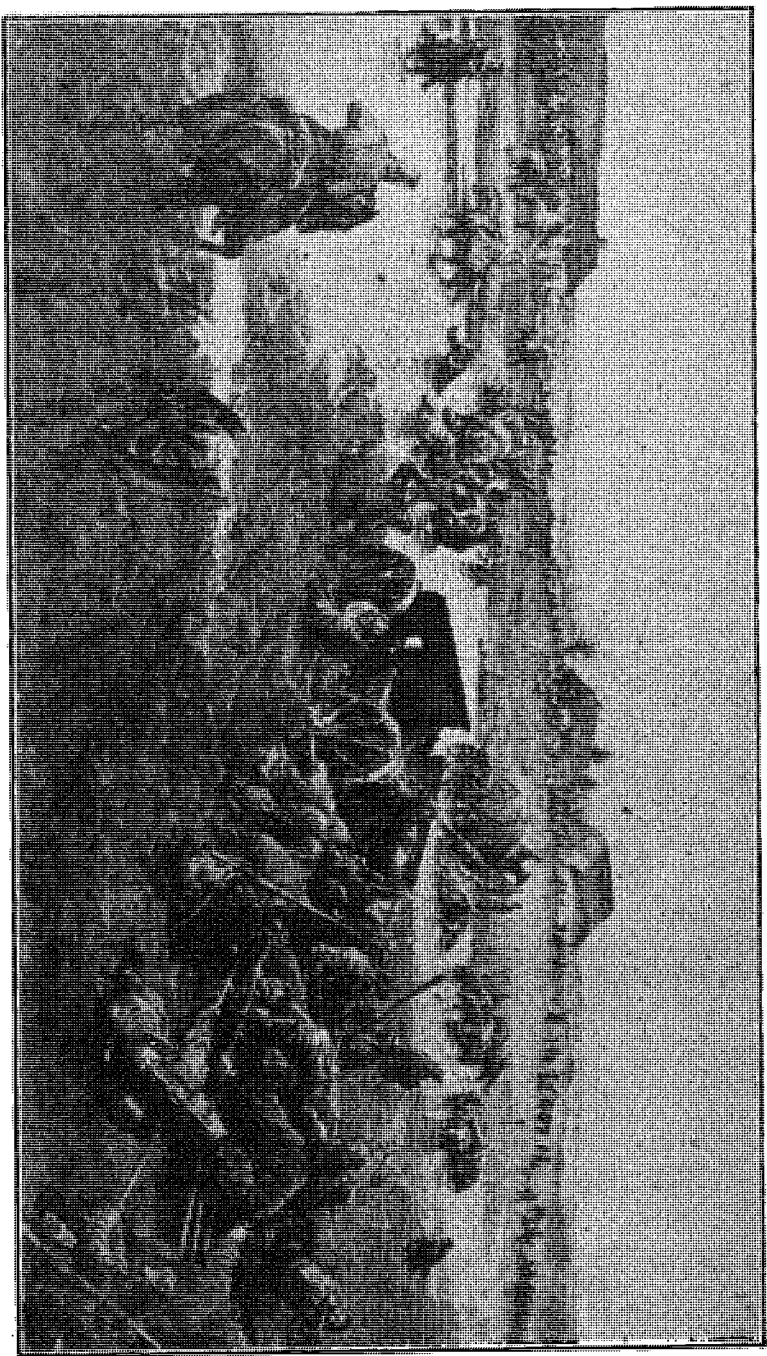
Найважнійша справа, яка займає кожду одиницю серед небезпек, є спасти своє житє і його удержати. І тому цілий перший місяць побуту на примусовій еміґрації уся праця громадянства звертала ся в першій мірі на дві справи:

1) Зібрати матеріяли для викритя змови вшехполяків проти Українців, представити їх відповідним чинникам і забезпечити себе перед неслухними підозріннями та арештованямн.

2) Забезпечити бездомним утікачам житєві konieczности, як: мешканє, харч, одіж дорогою публичної, державної і приватної помочи.

Сі дві справи були наглі і тому, заклі поприїздили до Відня визначні громадяни, члени Головної Української Ради, переняла на себе сю мозольну працю українська парламентарна репрезентация.

Незвичайно енергічні заходи парламентарних послів увінчались успіхом, бо державні чинники дали ся пе-

Як Австрійці переправляли ся через болота в західній Галичині (на весну, 1915. р.)

реконати, що Українці в ніякий спосіб не могли зраджувати Австрії в користь Росії і тому вже в серпні почалось увільнюване арештованих Українців, а при помочи громад, краєвих виділів і центрального правительства збудовано бараки для приміщення утікачів.

Рівнобіжно з тим зорганізовано центральний Український Запомоговий Комітет у Відні, який, одержуючи підмогу від правительства, приватних людей і від американських Українців, заняв ся ратунковою акцією на ширші розміри. „Жіночий Комітет ратунковий для ранених” заняв ся знова раненими жовнірами, раненими Січовими Стрільцями і веденем ратункової акції безпосередно для рідни по домах.

Приготованем ратункової акції в Галичині і відбудованя Галичини й Буковини на випадок прогнаня російської армії заняло ся товариство Сільський Господар через своїх людей, що були тоді у Відні.

Рівнобіжно з матерпальною підмогою треба було подбати, щоби й **духове жите народу** не завмерло в часі примусової еміграції. В тій цілі зорганізовано у Відні „Українську культурну Раду”, яка поділивши ся на секції, заняла ся:

1. закладанем народних шкіл в таборах утікачів;
2. заложенем української гімназії і семінаріяльних курсів у Відні;
3. зорганізованем наукових викладів у Відні і в інших кольоніях;
4. устроюванем концертів між утікачами і між жовнірами по шпиталях;
5. видаванем і розширюванем українських книжок;
6. осьвідомлюванем російських Українців між полоненими салдатами і т. д.

Крім тих справ не заведбано також релігійного життя, впецлаючи до таборів утікачів сьвящеників, а надто заложено духовну семінарію в Кромержи на Моравії.

Загалом треба признати, що примусова еміграція не сшпила духового життя австрійських Українців. Муравляна праця українського громадянства не устала, а коли ми приглядаємо ся самим лише фактам, то мусимо зрозуміти, кільки праці, кільки трудностей треба було побороти в кождім окремім ділі — серед непевного завтра і серед цілковитої матерпальної руїни суспільности.

Для доповнення треба згадати про внутрішню політичну акцію. „Народна Канцелярія” перенесена до Відня перевела конскрипцію українських утікачів. „Народний Комітет” видавав часописи „Діло” і „Свободу”, а Головна, а опісля Загальна Українська Рада відносила ся до угорського правительства в справі заведення української мови в народних школах на угорській Русі, до міністерства внутрішніх справ щодо забезпечення повороту наших людей до краю, до начальної управи армії, щоби війська людяно поводили ся з українським населенєм на воєнних терені і т. д. і т. д.

Переходжу тепер до зовнішньої політики українського громадянства в Австрії, а саме до праці трох члеників:

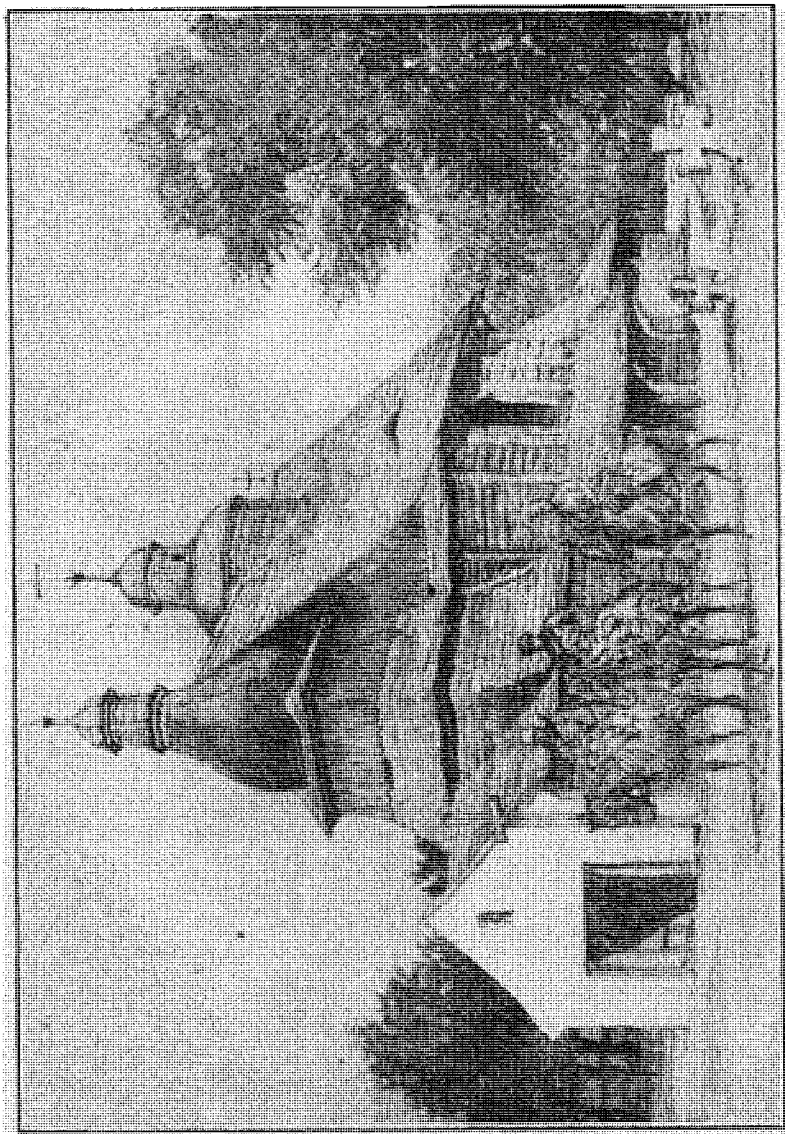
1. Українських Січових Стрільців,
2. Союзу визволення України,
3. Головної, опісля — Загальної Української Ради.

Полки Січових Стрільців по занятю Львова пересели ся до Стрия, а опісля до Мункача на Угорщині, де вони приготували ся до участі в бою, а Українська Боева Управа перенеслась до Відня, де старалась о державну поміч для удержання українського війська, яку і дістала в той спосіб, що управа австрійсько-угорської армії переняла удержане Українських Січових Стрільців на свій рахунок. Наслідком сього полки Українських Січових Стрільців входять яко складова часть австрійсько-угорської армії.

Мимо того сам факт існування Українського війська, а головно участь в нім українських жінок, підніє нашу справу передівсім перед Австро-Угорщиною і Німеччиною, а опісля і перед неутральними державами а навіть і воюючими проти Австрії. Факт існування У. С. Стрільців буде одним з аргументів за свободою України перед цілим сьвітом.

Про хоробрість, справність і значіне Українських Січових Стрільців у самій війні знаємо всі, і тому шпрше про сю справу не говорю.

Друга організація, яка для справи визволення України і для розголошення української справи перед сьвітом має незвичайно велике значіне, се Союз Визволення України, зорганізований в серпні 1914. року Українцями, емігрантами з Росії.

Українська церква в містечку Краківці, яворівського повіта, в Галичині (май, 1915. р.)

В часі, коли українська часть Галичини і ціла Буковина була занята російським війском, а Головна Українська Рада була занята ратованем українських збігців від заглади, Союз Визволення України двигав значну часть тятару української національно-політичної агітації і заступав ся за українською справою перед чужими державами і народами.

Ціль Союзу Визволення України видна з маніфесту, виданого дня 25. серпня 1914. до публичної опінії Європи.

Програма Союзу визволу України в головних начерках представляєть ся так:

Національно-політичною програмою Союзу є — **державна самостійність України.**

Формою правління самостійної української держави має бути конституційна монархія з демократичним внутрішнім політичним устроєм, однопалатною системою законодавства, горожанськими язиковими і релігійними свободами для всіх національностей і віросповідань, із самостійною українською церквою.

На випадок прилученя до Австрії більшої чи меншої українсько-російської території буде Союз обстоювати за утворенем з усіх земель, заселених українським народом в Австрії, особного автономного краю.

Проголосивши програму, мусів Союз Визволення України приступити до чинної праці для здійсненя сеї програми. І тому заступники Союзу, при співділаню визначніших австрійських Українців повиїздили: до Туреччини, Румунії, Болгарії, Італії, Швайцарії і Швеції. Старались вони передівсім розголосити українську справу в чужомовній пресі, а також відбути конференції з представниками згаданих держав і народів. Рівнобіжно з тим появили ся публікації про українську справу в німецькій, мадярській, італійській, болгарській, румунській і турецькій, оісля у французькій і англійській мові, а окремо видав Союз Визволення України відозву до турецького, болгарського і румунського народа. На увагу заслугує се, що кромі прихильних статей в часописях згаданих народів, прислав Болгарський Національний Союз 14. вересня 1914. р. вислови симпатії для Союзу Визволення України, а турецький міністер заграничних справ, Талаат Бей, представителеви Союзу Визволення України урядову заяву, друковану в

часописи „Жен Тірк” в Царгороді дня 24. падолиста 1914. р. слідуєчого змісту:

„Міністер заграничних справ Талаат Бей заявив, що Туреччина таксамо як віденський і берлінський кабінет признає потребу увільнення України зпід російського панованя; на випадок, коли би Росію побито, Туреччина обіщє українському народови поміч у створеню незалежної держави”.

*

*

*

Коли австрійсько-німецькі війська почали побідну офензиву (наступ) в маю 1915 р., уважали українські провідники за відповідне провадити цілком згідно й однодушно справу під прапором вільної України. В ім'я сеї політичної спільної праці зреорганізовано Головну Українську Раду, принявши в її склад буковинських і російських Українців і в той спосіб повстала дня 5. мая 1915. року у Відни Загальна Українська Рада. Свою програму проголосила вона у відозві, виданій 12. мая 1915. р.

У тій відозві заняла Загальна Українська Рада таке саме програмове становище як Союз Визволення України 25. серпня 1914., а то:

- 1) В Австрії автономна українська провінція;
- 2) Самостійна українська держава з українських земель, що находять ся під Росією.

Коли наслідком побідної офензивы австрійсько-угорсько-німецької армії галицьким збігцям дозволено вертатись до свого краю, видала Загальна Українська Рада відозву до українського народа, в якій нереповідаєть ся коротко історію терпінь українського народа по обох боках воєнного кордону й історію праці провідників для добра українського народа і взиваєть ся українську суспільність до праці.

З прогнанєм російської армії зі Львова (дня 22. червня 1915. р.) і дальше на схід отворило ся українській суспільности в Австрії нове поле до тяжкої праці, а то: відбудованє знищених сіл, міст і господарств і поверненє усього національного жита, яке перервав був російський наїзд. На першій місци вибиваєть ся праця Сільського Господаря в тім згляді. В парі з тим йде поверненє нормальних політичних відносин, а іменованє га-

лицьким намісником військового генерала (19. липня 1915.) вказує на зміну „галицької системи”. Поновна поява українських часописів у Львові вказує, що народне життя починає наново вертати до давнього стану.

В селі Дуньковичах коло Перемишля, в Галичині (в червні, 1915. р.)

З прогнанем російської армії з Галичини ішло і заняте українських територій на півночі, а се спроби нову працю для українських провідників, котрі мусять стояти на сторожі інтересів українського народу. Що се праця не легка, можна зрозуміти з того, що польський „Комітет Народовий” зажадав дня 8. серпня 1915. р. прилучення Холмщини і інших українських провінцій до Польщі. Проти цього, як також проти можливої іншої

комбінації щодо українських земель, мусить боронити ся Загальна Українська Рада. В тій цілі З. У. Рада вислала відповідну телеграму до австрійського цїсаря і внесла (не опублікований нігде) основно оброблений меморіял до австрійського, угорського і німецького правительства, з якого подаю лише самі домаганя:

I. Під зглядом військовим:

1) Щоби побідна офензива центральних держав не спияла ся на ріці Буг, але щоби ішла на полудневий схід аж до Дніпра і Чорного моря.

2) Щоби пайменьше якусь значну часть українських земель увільнити від російського панованя й утворити автономне державне тіло, оперте на центральні держави.

II. Під зглядом політичним:

Застерігаєть ся Загальна Українська Рада найторжественнійше проти домагань польських політиків, щоби українські землі прилучити до Польщі. Таке прилученє є недопустиме ані зі становища української національної політики, ані з огляду на інтерес центральних держав. Бо Польща, вірна своїй традиції, стреміла би до спольщення Українців, а тоді Українці, не маючи иншого вибору, мусіли би гравітувати до Росії, а тимсамим Росія використала би сю цагоду і через русофільську агітацію довела би зпова до прилученя українських, а описля і польських земель до Росії.

Тоді було би шкода ниїпних жертв центральних держав; вони не сповнили би своєї історичної місії, промостити дорогу на схід, а найважнійша запора проти общерусскости — українське питанє — тоді упало би.

III. Зарядженя підчас окупації:

1) Центральні держави повинні видати до українського народа в губерніях: холмській, гродненській, мінській, волинській і подільській поклин, в яким належало би положити натиск на увільненє українського народа з російського ярма, залоручити релігійну і національну свободу, заведене української мови в школі, церкві і в уряді та зановісти земельні реформи.

2) Треба видати до армії приказ з поясненєм для жовнірів, який нарід замешкує заняті українські землі.

3) Установити на занятих українських територіях інформаторів і товмачів Українців.

4) Видати цісарський розпорядок в справі заложення українського університету у Львові. В той спосіб щезнуть розсівані Москалямп поголоски про переслідуване Українців в Австрії.

5) Дозволити на дальше вербоване до Українських Січових Стрільців людей з Австрії і на занятих українських землях.

6) Видавати в більших містах українські часописи.

7) Не лучити під зглядом адміністраційним занятих українських земель з польськими (наприклад не лучити Люблина з Холмом), але завести на українських землях окрему адміністрацію, яка спочивала би в руках Українців або Німців, одначе адміністрація на зверх повинна мати український характер.

8) На занятих українських землях заложити українські школи, читальні і бібліотеки. У всіх тих чинностях треба би поступати в порозуміню із Загальною Українською Радою, зглядно з Українською Культурною Радою.

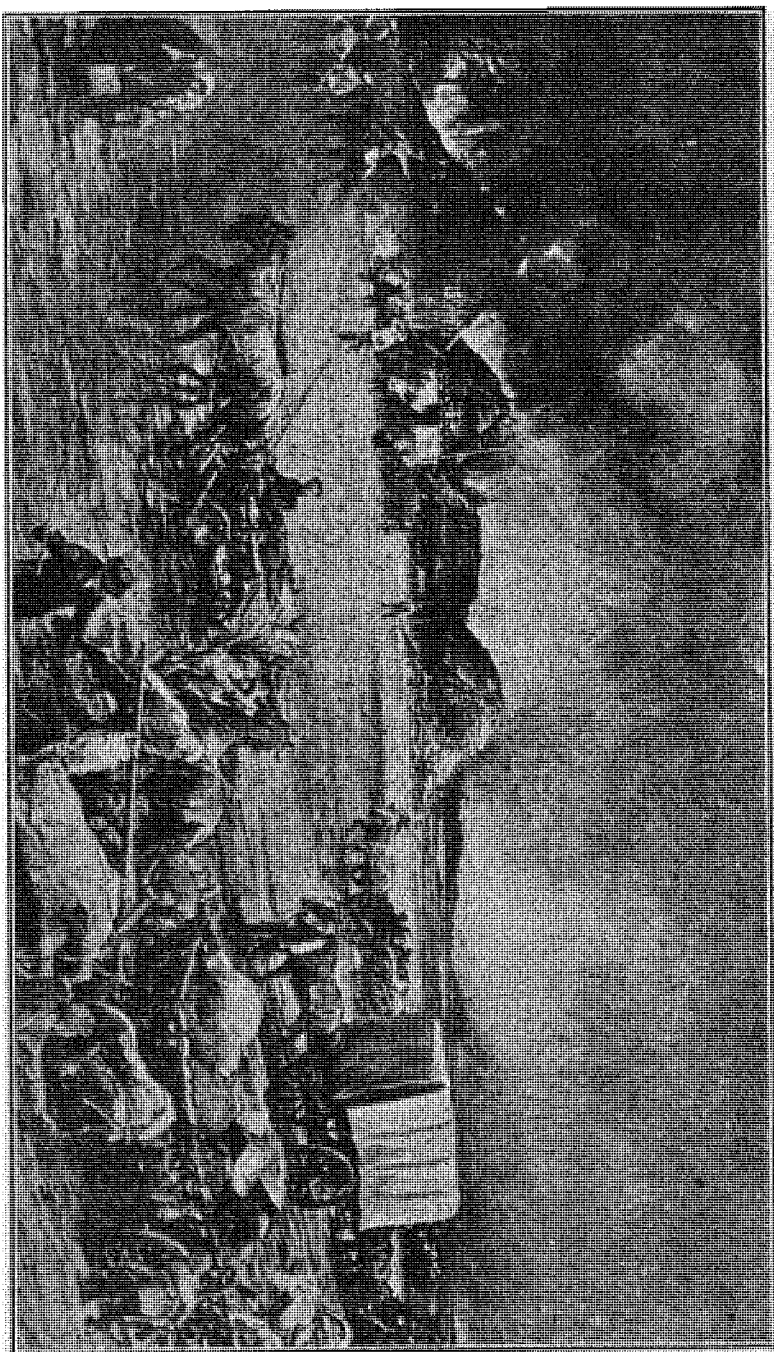
Так в загальних начерках представляеть ся становище і праця українського громадянства в Австрії під час великої історичної хвилі. Ми бачимо, що українська суспільність в старім краю не щадить ні сил, ні майна пі крові.

Колиж успіхи сеї праці може кого не вдоволяють, то треба тямити на се, що успіхи залежать передівсім від сил, якими весь нарід розпоряджує. А що американські Українці є частию цілого народа, їх обовязком є доповнити працю європейських Українців відносно до своїх сил.

Українська суспільність в Європі, працюючи під проводом Загальної Української Ради, може з чистою совістю сказати, що серед даних відносин зробила все, що могла для будучности і волі України.

Нью Йорк, дня 30. жовтня, 1915.

- Москалі втікають з Галичини перед Австрійцями. (Весною, 1915 р.)

600 ЛІТ ТОМУ.

I.

Двигнулись з місця лучники
Різким, а певним кроком,
І дали знак десятники —
Плило військо потоком.

—0—

І застогнали улиці
Як пуща серед бурі,
Пливуть закуті в сталь їздці,
За ними тягнуть чурі.

—0—

Пливуть з теренів кам'яних
В степи на бездорожжя,
Над Дон і Донець, де на них
Чекає лють ворожя.

—0—

Лють, що як морська філя бе
Об греблю України.
Та поки предків дух жиє,
Не боїмось руїни.

—0—

Не боїмо ся на степах
Ми смоків стоголових,
З могили встане Мономах,
Потопить смоків в крові.

—0—

І відгукнеть ся Сьвятослав,
Той гордий і завзятий,
Що в сьвіт за славою літав,
Немов орел крилатий.

—0—

І появить ся Владимир,
Той мудрий і хоробрий,
Що ворогам був як опир,
А для своїх був добрий...

—0—

Пливуть закуті в сталь їздці,
Михтить блискуча зброя,
І в срібні струни бють співці,
Співають про героя.

—0—

„Хоть мав на тілі трицять ран,
Не мав в душі тривоги...”
І лицарям немов пеан,
Падуть квітки під ноги.

Пійшли... Ще дзвонять, мов дівинки,
Пісні у честь Дажбога,
На мурах ще стоять жінки...
Щаслива вам дорога!

II.

Нараз... що стало ся в степах?
Щось зброя не блищить ся.
Линяє красна на квітках,
Весь сьвіт неначе тьмить ся!

—0—

Таж се полудне! Відни тьма?
Де ділось сонце ясне?
На небі хмарочки нема,
Чому-ж воно вже гасне?

—0—

І хилить ся ковиль-трава,
Немов дροжить з тривоги:
Хтось вимовив страшні слова:
„Вертаймо ся з дороги!”

—0—

„Вертаймо ся? Хто наже се?
Пішлю його до хати.
Най вівці й барани пасе,
Не варт лицарювати!

—0—

Най вовну чеше, лен пряде,
В млинї най крутить жорна,
Бо воєна, що в бій їде,
ТЬма не злякає чорна.

—0—

Він має сонце на мечах!
Задивлений у славу,
З горячим серцем у грудях
Їде в бій, як на забаву.

—0—

З яким вернули-б ви лицем
До жінки і до сина?
— Що сталось, ненечко, з вітцем? —
Спитала-б ся дитина.

—0—

Таж батько, нене, відійшов
Боротись з ворогами,
Чого-ж так скоро він прийшов?
Чи затужив за нами?

—0—

Чи налянав ся ворогів?
Пусти мене! Поможу! —
О Братя! Хто подумать сьмів,
Що я вернутись можу?

Останний раз говорю вам,
Що або я шоломом
Наплю ся з Дону або дам
Жите своє над Доном!

—о—

Не бачите? Там — слава жде!
Вона страху не знає...
Хто хоче, най зі мною йде,
Хто хоче — най вертає!

III.

Пійшли усі. Степами, байраками,
Пійшли усі, задивлені у славу.
Як ті вірли летіли за знаками,
За хоругвами в бій, мов на забаву.

—о—

Боролись день, і другу днину, тридні,
З посухою, з вітрами степовими,
А хоч ішли на них і били всякі злидні,
Не вгнули ся, не впали перед ними.

—о—

І пок сайдан не затуливсь порожний,
Не вищербив ся меч, спис не зломив ся,
Дажбога внук оставсь не переможний,
А вмер — то з ворогом на другім сьвітї бив ся.

—о—

Пійшли усі, пійшли і не вернули,
За вітчину лягли буй-головою.
До долу верби своє віте гнули,
І плакв степ зівялою травою.

Богдан Лепний.

Вперед, хлопці!

Австрійці ідуть в Карпатах приступом на Москалів (зима 1914—1915. р.)

ЦАР І ВОЛЯ.

Російський цар — чоловік письменний, але свою грамотність показував усе при засудах смерті на людей, що бороли ся за Волю для закованих шим народів великої російської держави.

Мы соизволили Собственноручно подтвердить этот смертный приговоръ — Николай Императоръ”.

Таких присудів цар „батюшка” підписав у своїм життю тисячі-тисячі; а найбільше між засудженими було хлопців і дівчат, тих молодих людей зі щирою душею, котрі з посьвятою працювали, щоби здобути Волю народам Росії. Найбільше між тими певнино повішеними було родовитих Москалів.

Та рука, котрою цар тільки борців за Волю вислав на шибеницю, се найбільше злочинна кровава рука в Росії і жаден чесний чоловік її не стиснув би у своїй долоні, але з омерзінем відвернув би ся від того кровавого коронованого ката. Одначе в царя і його слуг ся кровава рука є... „русским національним достоянієм”, бо ані самий цар ані його слуги не напишуть слова „собственно-ручно” (власноручно) малою початковою буквою, лише великою, наче щось сьвятого.

*

*

*

Та прийшла війна і припесла біду, горе для царя. Суєди хотять розтрясти великого російського медведя на глиняних ногах разом з його золотокованим престолом. Побачив цар, що легше „собственноручно” підписувати засуди смерті на своїх „підданих” ніж „собственнооужно” удержати ся на глиняних лапах своїх і спорохнawілих ногах престола тай узяв ся виявляти свою писарську здатність в иннім напрямі.

Зачав писати своєю руною кровавою про Волю. Волю він ненавидить, за неї „собственноручно” карає смертю, а тепер тоюсамою рукою пише на всі сторони, що дарує Волю.

Обіцює Волю Полякам, обіцює Жидам, обіцює галльським Русинам.

Кожний погадає собі, що мусить бути дуже круто коло царського престоло, коли Никололай Кровавий роздає так ненависну собі і своїм предкам... В о л ю.

*

*

*

Вона — та Воля сиділа доси в Росії у тюрмі, закована тяжкими ланцями. Зелізо повідало ся їй в руки і ноги. Довгі віки тюрма, темної темниці зломали її, похлипли до землі. Зівяла вона, помарніла, із запаленими очима. Безспільна, безрадна, безномічна. Бідна, замучена...

А цар сидів у короні з лискучими діамантами на золотокованім престолі. Сила і власть у нього. „Самодержець всея Росії”. 170 мільйонів голов клопило ся перед ним і згинали покірно перед його престолом 340 мільйонів своїх колін. Тремтіли вони, аби цар-самодержець не післав їх на пубеницю або на Сибір.

*

*

*

Були такі смілі палкі люди, а „піддані” царя кровавого, котрі осмілилися підходити під зелізні двері тої великої тюрми, де сидить закована ним Воля; пробували вони розбити єї двері, хотіли розірвати її тяжкі кайдани і впозволити її з царських пут.

Але одні почерк письма царською рукою і вони пішли, аби більше не вернутись.

Таким каригідним ділом в очах царя були проби вивольєня закованої ним Волі!

І цар сподівався, що вона знидїє і загине; а може гадав, що вже загинула.

*

*

*

Аж ось диво велике! Великий, могучий цар, на золотокованім престолі, пригадав собі ту марну, слабу істоту!

Під громом гарматних вистрїлів двох сусїдів, що вступили проти царя, зачав хитатись сей золотокований престол „самодержця всея Росії”.

„Ратунку!” — почав кликати переляканий цар і прийшло йому на гадку, що в його тюрмі, глибоко, на самім дні, серед темряви нічної загигає зненавджена істота — В о л я.

— Приведіть мені з в'язниці ту Волю прокляту! — крикнув цар до міністрів.

*

*

*

Привезли її, зів'ялу, счорнілу як сьвята земля; зломану горем, похилєну. Руки і ноги сковані; залізо віло ся глибоко в тіло. Ще тільки в очах її видно блиск надії, мльни і принагідний для поневолених, а грізний для царя і слуг його.

— Іди і поклони ся перед царським престолом! — кажуть міністри. Цар хоче змилосердити ся над тобою! Впадь на коліна!

Австрийці в Карпатах (в зимі 1914—1915. р.)

— Геть з тими словами! — промовила змарніла істота, піднісши гордо голову до гори. Нехай цар встане з престола, прийде і мені поклонить ся, тоді до нього буду говорити!

— Що-о-о?! Божевільна!! Божевільна!! — крикнули царські слуги. Назад до тюрми її на саме дно!

— Стійте! — кликнув цар і піднісши ся з престола, підійшов до закованої невольниці, поклонив ся їй і словами промовив:

— Чуєш! Престол мій хитаєть ся; може впасти! Ти одна ще можеш виратувати мене від упадну!

— Я? Невільниця твоя, у кайданах твоїх? — слухала ся здивована Воля.

— Розкувати її! — крикнув цар і впав цілим своїм тягарем на престол з переляку від своїх власних слів, так страшних для нього та для родини і слуг його.

Клинулися царські слуги розкувати Волю, але годі...

— Царю! так залізо віло ся в руки, що годі вже зняти ті кайдани. На се нема сили...

*

*

*

І не здійнуть тих кайданів з Волі ані цар, ані родина, ні слуги його!

Лише народи можуть дати тану силу Волі-свободі, що вона сама розірве вікові царські кайдани. Вона кинеться і кайдани тріснуть в її руках.

А коли Воля освободить ся з тяжких царських кайданів, то вона візьме в руки меч, меч пімсти народної, і затопить його у груди ката-царя.

Аж коли Воля стане ногою на трупі царя, тоді оживить всі народи новим життям; життям вільним, щасливим. І тоді аж понесеться пісня Волі далеко і широко.

*

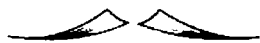
*

*

Тож не вірмо в те, аби цар або слуги його подарували Волю народам. Цар і слуги його хочуть тільки, щоб вона піддержала хитаючий ся царський престол. Цар хотів би, щоб та горда невільниця впратувала його від упадку, а опісля назад закувала би її в кайдани.

Не вірмо в царські слова, царські обіцянки. Волю можуть собі здобути тільки народи самі, коли повстануть проти царя. До того лише одна дорога — б о р о т ь б а. Не сподіваймо ся Волі з рук царя, але радше смерті царя від караючого меча Волі.

Б. Волоцький.

Синови.

Моли ся Богу за Україну,
Моли ся, сину мій!
Щоб Бог підняв її з руїни,
Щоб дав він волю їй!
Щоб сонце правди і свободи
Над нею сяло день і ніч;
Щоб всякі свари і незгоди
По вік втікли від неї прич...

Сергій Бердяєв.

Послідний лист Січового Стрільця до матери.

Дорогі Мамо. Мене трафила куля. Стало ся, може і не зле. Вони, вороги, кидали бомби з кріпости. Ми ішли на них штурмом. Мене пірвала лють. Я біг цілою силою на ворога і при тім може занадто стратив я обережність. Інші товариші перед тим погинули. Я також був вправ, але встав і пігнав даліше. А коло мене тріскали гранати. Сотник кричав свою команду, та вона не доходила вже до мого слуху. Я бачив, що вже близько до ворожих засідків, вже бачив я впрясно лиця, шапки і блузи ворогів. Гнав я на них і кричав: „Гура!“ В тім „тарак“, мене щось пхнуло і я відразу лежу на землі.

Не гадайте, Мамо, що мене боліло. Ні. Лише чоловік хапаєть ся за чоло, в пригорщи відразу повно крові, в очах потемніє, корчі стиснуть руку, а в ній і гвер, поги заломлять ся в колінах, чоловік хитнеть ся і — більше не намятає нічого...

Тут мені добре. Лежу в військовім лазареті (шпиталі). Щодня доглядає мене сестриця. Має вона білий очіпок на голові і жовтаве волосся, як Петрова Катря. Кажуть, що се графиня, але так не можна її тут називати, лише „сестриця“. Носить ся вона дуже скромно, працює без заплати, а доглядає мене дуже точно, чемпешко і ввічливо, хоч знає, що я селянин, бідний і простий. Во-

на поправляє подушку під мою головою, відсвіжує мої бандажі, прохолоджує пальчу мене горячку, а чує і спить до мене з помочию, хоч як по тихо я її взивав би. Має дуже ніжні руки, а тут тяжко працює. Вона пише для мене і сей останній лист до Вас. Так, останній, дорогий Мамо, останній! Се завчасу Вам доношу. Крішіть ся, дорогий Мамо, та не тратьте надії на Божу ошіку.

Я болю не чую, Мамо. Мучить мене лише якась дивна сонливість і страшно палить мене горячка.

Якраз тепер бачу нашу малу хатину, ось там при дорозі, на горбочку, між вишнями. Зачинає вечеріти. Ку-

Москалі в Карпатах.

Під австрійським гарматним огнем розкидають Москалі сніг, щоб улесшити перевіз ладунків. Над ними козак з пагайкою.

(В змї 1914—1915. р.)

ри чогось сполошили ся і розлетіли ся. Тітка їх прикликує і заганяє. Краса корова ричить в стайні, а Брисько бреше за чпїмсь возом. Чи то не Петро поїхав, Мамо! Здасть ся, се була його „шкапа”. Поздоровте, Мамо, нашу худобину від мене і всю деревину в саді і цвіти. Якраз тепер каже лікар надімною: „Боже, Боже”. Та вони всіх тут так погіщають. Перед хвплею просив я його, щобн сказав мені щпру правду, чи буду я жити. Та він лиш стиснув легко мою руку і я зрозумів його... Більше вже я його не питав...

Завзято я боров ся, Мамо, як з ворогом так і зі смертю. Завзято, як Український Стрілець.

Ніщійшої ночі було на небі повно зьвізд. В ночі бачив я нашу ниву, нашу любу землю. Бачив я і гріб небіщика тата wraz з хрестом на кладовищи, а побіч него і гріб нашої малої Олі, повний цвѣтів неначе в маю. Та не знаю, чи я се бачив чи відчував чи лише мені здавало ся, що тато і сестра ждуть на когось. Мамо, поклоніть ся від мене їх гробам і скажіть, що мені до них було за далеко...

Не плачте, Мамо. Я спокійно спічну тут, на чужині. Спокійно і з честю, як вірний Україні Січовий Стрелець. Може колись і сюди заїде який наш земляк, може сяде побіч мого гробу, а може і галузками і цвѣтами його омаїть. Може і загужить, думку засіває, нашу дорогу думку, а відходячи скаже: „І я мав товариша, та і він погіб”.

Настане мир, Мамо. Все відновить ся, що знищила воєнна буря і пожежа. Воскресне може і Русь-Україна. Та тисячі-тисячі сего не побачать, і я ні, Мамо. Та, хоч я селянин, чую се і знаю, що вже перед тим, нім далеко від Вас постигла мене ворожа куля, своїм потом, духом і кровю вратував я частину України. Моя частина остала такп на вазі України і в стрезішо-щпїку її жпзпш. Не збудував я міста ні замку, не сотворив ліса ні парку. Але дрібну частину України я такп вратував-спасе...

Дві хатини, Мамо, зі своїми соломянини стріхами, завсїгди чомусь-то стоять мені перед очима: наша і хатина Петра, де проживає Катря. Катря, з якою я від маленька бавив ся і якої вікно я цвѣтами маїв. Поклоніть ся, Мамо, обом тим хатам від мене. А Катрі скажіть: „він погіб”. Колиж вона заплаче, то скажіть їй: „він казав тебе поздоровити”. Колиж Вам біль серце стисне — а я Вас знаю, Мамо, — і війна дальше потриває, то перекажіть Петрови і нашим читальникам, щоби всі вони, чим можуть, допомогли до визволення України. Ви вже самітні, немічні і бідні, Мамо. Ви вже не вспїлі більше щось дати. Колиж хтось за те Вам дорікати тай Вас питати-ме, що дали Ви Україні-Ненці, скажіть на те: „Віддала я їй все найліпше, одинака-спна”...

Напись на стрілецьких гробах.

—о—

Лежимо у гробах при дорозі,
Де боролись за справу і впали.
Братя! Знайте, що ми не в тривозі —
Лиш спокійно і гордо конали.

Братя, знайте, що ми не просили,
Ані ласки в кого, ні пощади,
Лиш боролись, пон' стало нам сили.
Се говоримо вам — для розради.

І не жаль нам життя молодого,
Що мов квіте буйне не доцвило.
Довго жити, а марно, — що-ж з того?
Скоро й славно сконати, як мило!

Тож не жалуйте нас, не ридайте,
Нас оплакують роси у лузі!
Ви чим скорше до праці ставайте,
Щоб леміш не заржавів при плузі.

Щоб шляхи не покрились тернами,
І щоб стїни до решти не впали,
Щоб злий ворог не сьміяв ся над нами,
Що ми даром так славно вмيرали.

Богдан Лепкий.

ІВАН БОГУН.

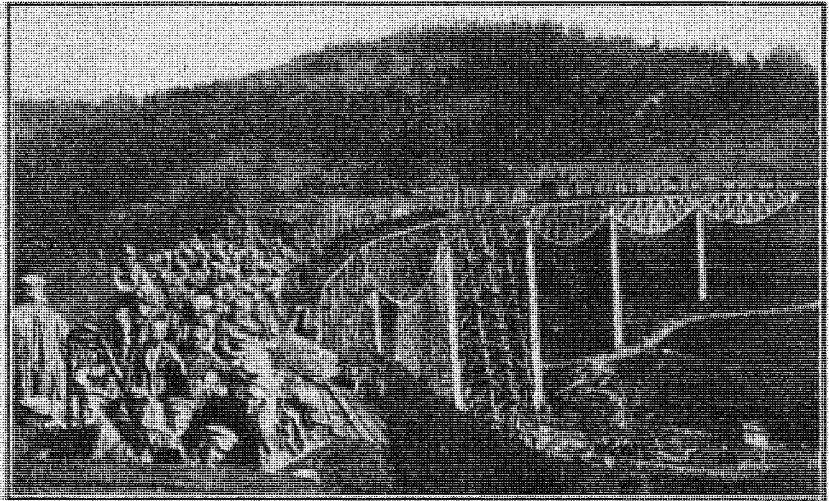
—о—

1914 р. минуло 250 літ від смерти славного винищського полковника Івана Богуна.

Був се один з найславніших полковників гетьмана Богдана Хмельницького. Він брав участь у всіх боротьбах сього великого українського гетьмана. За його хоробрість і розум вибрав його винницький полк своїм полковником, а гетьман сей вибір затвердив.

В лютім 1651. р. Богдан Хмельницький мусів знов вести війну з Польщею. Польський гетьман Калинов-

ський вступив на Україну і несподівано напав на бра-славського полковника Данила Нечая та заскочивши не-приготованого в Краснім під Браславом, убив його. Зпід Красного подав ся Калиновський на Винницю. Думає, що й тут йому так легко піде. Але тут застрів його полков-ник Богун. Богун рішив задержати якийсь час Поляків, поки прийде підмога від гетьмана Хмельницького і тому зводив з ними тільки малі перепалки. Одного разу велів під ніч вирубати в ріці Бугі оцолонки, а коли вони через ніч злегка примерзли, казав на них насипати соломи.

Перевіз російських бранців через Карпати (з Галичини на Угорщину;
— в літі 1915. р.)

Самі-ж козаки ще передтим перейшли Буг і заперли ся в монастири по другім боці ріки. Поляки пігнали ся за ко-заками, вперли ся на лід, лід завалив ся і там багато їх потопило ся. Тимчасом наспів Богунови на поміч уман-ський полковник Осип Глух з 10 тисячами козаків. Поля-ки побачивши, що козакам прибула поміч, пустили ся втікати, та Богун і Глух пігнались за ними і вигубили 5000 Поляків.

Дуже заслужив ся Богун для козацтва в часі неща-сливих битв під Берестечком. Коли Татари втікли і Хмельницький пігнав ся за ними, а всі в козацькім та-борі впали були на дусі, тоді Богун своєю хоробростю і палким словом піддержував найбільше духа козаків і без

настанку догучав польському таборови, нападаючи на нього ночію. Коли деякі полковники наставляли на се, щоб помприти ся з польським королем, а Головацький, Крпса і Лисенко перейшли були навіть в польський табор, він нічого не хотів знати про переговори. Тоді вибрали його козаки головним провідником, заступником гетьмана. Він бачив, що годі їм тут стояти, бо Полякам перебувають все нові сили і тому постановив ввести козаків зпід Берестечка. Він велів будувати міст через болота й туди перевів майже все регулярне козацьке військо. Хотів вивести й селянські загони, та селяни гурмою кинули ся на міст і він під тягарем завалив ся тай багато селян потонуло в болотах, а решту вирізали Поляки. Вивівши військо зпід Берестечка, станув в Прилуках і там збірив недобитки, які надтягали зпід Берестечка. Получивши ся з Громишою й укріпивши Білу Церкву, рішив ся здержувати Потоцького в поході на Київ. В тій цілі порозоставляв невеличкі відділи по укріплених місцях, як от у Трилісах. Потоцький мусів кожде таке укріплене здобувати і се дуже гаяло його в поході. А Богун тимчасом повів своє військо до Хмельницького під Рокітну. Привів йому 10 тисяч козаків.

В 1653. р. станув він проти Чарнецького під Монастирем у Брацлавщині з 4000 козаків проти 12000 Поляків і розбив їх на голову так, що Чарнецький, стративши половину війська на боєвищі, з недобитками мусів втікати у Польщу.

На переславській раді 1654. р., на якій Україна злучила ся з Москвою, Богун виступав проти сеї злучки. Колиж злучку таки довершено, Богун wraz із цілим Побужем не присяг на вірність цареві. Коли Потоцький про се довідав ся, намовляв його, щоби він перейшов на сторону Поляків і обіцював йому від короля шляхотство, уряд старости, а навіть гетьманство, та він ніяк не дав ся намовити. Таксамо як не бажав злучки України з Москвою, не хотів він також лучити ся і з Польщею, що зпід її власти український народ щойно висвободив ся. Хотів, щоби Україна була вільна і самостійна, від нікого незалежна.

За гетьманства Тетері на правобережній Україні був він подільським полковником і в 1664. р. прилучив ся з полковником Кирилом Гуляницьким до Чарнецького. Думав, що при його помочи відбере від Москви лівобережну

Україну, а відтак виборе самостійність цілій Україні. При облозі Глухова козаки замість до Глухівців стріляли у воздух. Такий приказ мав дати Богун, бо не хотів, щоб Українці вбивали Українців.

Поляки Глухова не здобули і мусіли уступити до Новгорода Сіверського. Щоби якось оправдати се, що польське військо не могло здобути Глухова, Поляки обжалували Богуна о зраду, покликаючи ся на се, що він казав козакам стріляти у воздух та, що він зносив ся з Брюховецьким і засудили його на смерть та відрубали йому голову.

Так згинув Іван Богун, один з найкрасших синів України, один з найзавзятійших борців за її волю, що ціле своє життя боров ся і не хотів признавати нічийї власти над Україною, хотів щоби вона була самостійна і незалежна та нероздільна. 250 літ вже минуло від тої сумної хвилі, та його слава живе доси і буде жити в пам'яті українського народу по вічні віки, хоч пісні, які українські співці зложили в його честь, не доховали ся на жаль до наших часів. Вдало ся записати від одного кобзаря тільки початок думи про оборону Винниці. Ось він:

„Як у Винниці на границі
Над Богом рікою,
Там стояв Іван Богун Калепицький
Обитель Комлцький
Із Ляхами, мостивими панами
Чотири неділі в запорі,
Казав би як у тяжкій, великій неволі,
Від своїх рук лести писав,
До гетьмана Хмельницького посязав.
„Папе гетьмане Хмельницький,
Батьку Злиовію Чигиринський,
Помочи, поратунку дай”...

А. Л.

Василь Щурат.

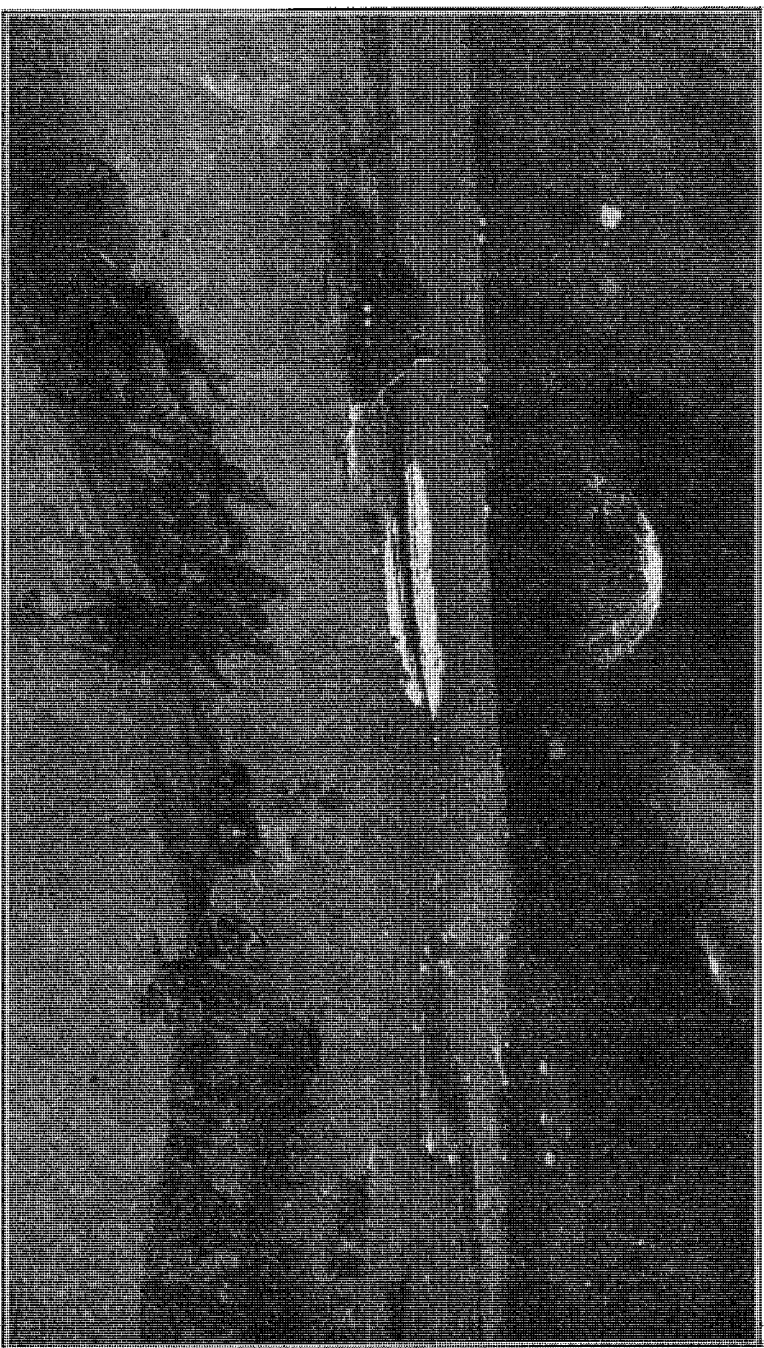
Останний лист.

Кохана! завтра я в огні,
Можливе, що поляжу.
Дасть Бог тобі яснійші дні,
Я рук твоїх не вяжу.

Колиж инанший намір твій,
До Гошева йди в болю;
Вручи Пречистій перстїнь мій,
Вручи їй власну долю.

Заплач, мій перстїнь з пальця скинь,
Сховай його на згадку
Всіх наших спільних мрій, стремлїнь
І мойого упадку.

Вона дасть послух молитвам
В тяжку твою годину;
Дасть смерть тобі й обоїм нам —
У небі Ураїну.

Як виглядає поле бою в ночі. (З горі видно розстрілюючий прапорець).
(Всена, 1915. р.)

Як Москалі нищили Україну.

(Події з історії України).

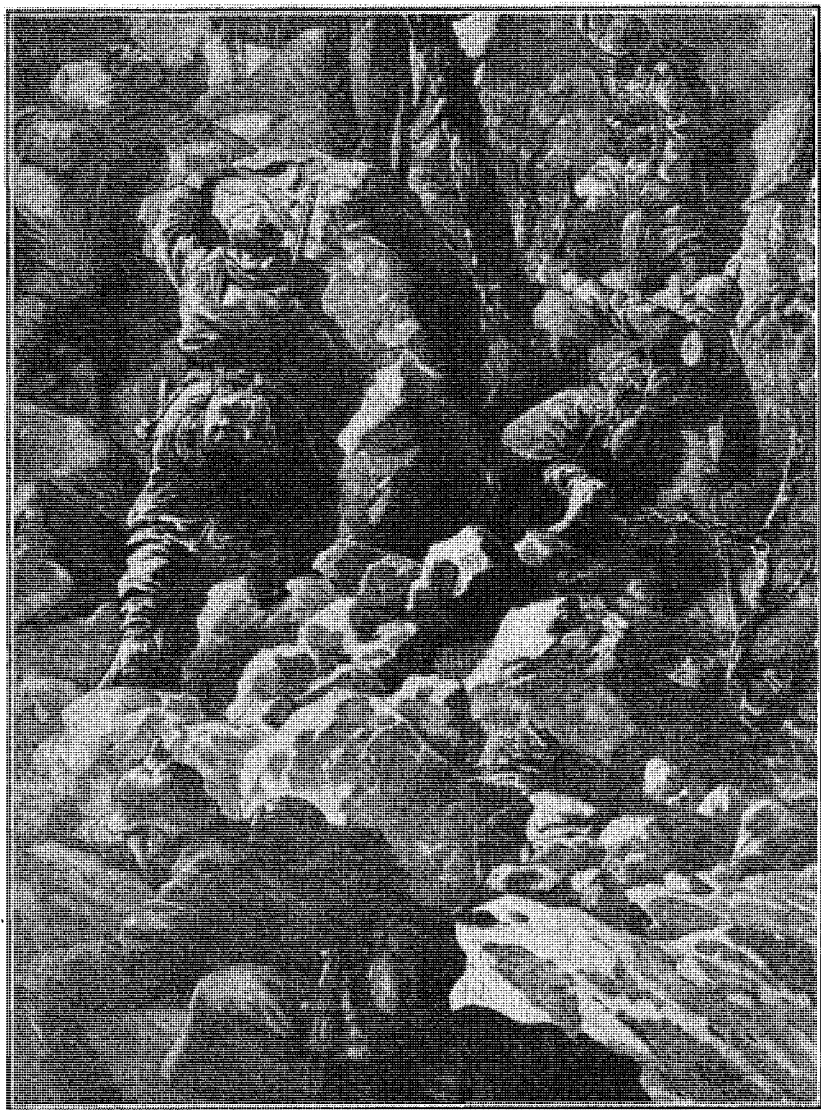
Українці — старий культурний нарід. На сих землях, що на них він і сьогодні живе, жив він перед тисячами літ, а історичного життя нашого народу рахуєть ся вже тисячу літ. Історія записала імена перших наших князів з тих часів, як от: Аскольда й Діра та Олега. В сих часах слава нашого народу, нашої держави й наших князів лунала вже широко по сьвіту: писали про них грецькі, арабські й інші літописці, а про московський нарід тоді ніхто ще не чув. Далеко на півночі у жерел рік Дніпра, Двини, Волги та Оки жили племена Кривичів і Вятичів. Тоді ще вони не творили окремого народу, але вже тоді дуже рижнли ся від нашого народу, бо вже в найстаршій нашій літописці пишеть ся, що наприклад Вятичі походять від Ляхів, а з того видно, що літописець бачив більшу подібність у мові і звичаях Вятичів з мовою і звичаями Ляхів, ніж із мовою і звичаями нашого народу. Пізнійше Кривичі і Вятичі змішали ся з північними фінськими племенами, що жили в їх сусідстві і з тої мішанини повстав ще пізнійше, але то геть пізнійше нарід московський, котрий тоді, розумієть ся, ще більше рижнив ся від нашого народу ніж як ще не був змішаний з Фінами. Колиж наші київські князі стали розширять границі своєї держави, то з часом підбили й землі Кривичів та Вятичів і прилучили їх до київської, або як її тоді звали „руської” держави. (Назва Русь, руський — стара назва нашої держави, а взяла свій початок з Києва. Пізнійше таксамо з Києва взяла свій початок назва Україна, український. Поки ми мали свою державу, то звали її руською, а коли держави не стало і до того ще й Москалі присвоїли собі назву руський, то в нас прийняла ся друга назва: український). Розумієть ся наш нарід був тоді вже культурний, прийняв був християнство, між народом ширцла ся вже письменність, а племена, з яких опісля повстав московський нарід, жили ще тоді майже дико. Аж наші сьвященники й інші наші письменні люди стали ширити там християнство і культуру. Та не довго були московські племена при нашій державі. Коли князь Ярослав Мудрий

поділив свою державу між синів, тоді сі землі відділили ся від українських, дістали окремих князів і жили зовсім окремим житєм. Коли наші князі кликали північних (себто московських) князів на виправу проти Половців, то вони не хотіли йти разом з ними, а казали, що вони мусять своїх земель стерегти. Правда, один з північних князів Юрій Довгорукий, суздальський князь, здобув був Київ і зробив ся київським великим князем, але Києвляни не любили його і його дружини та коли він помер, його московську дружину вирізали таксамо, як за князя Сьвятополка Окаянного вирізали були в Києві польську дружину Болеслава Хороброго.

Син Юрія Андрій Боголюбський, зрісши в силу, постановив знищити Київ, столицю української держави, щоби сим знищити і цілу українську державу. Несподівано з великими силами підступив він під Київ, побив неприготованого київського князя Мстислава і здобувши Київ, велів своїму війську руйнувати його. Навіть дикі Половці, а відтак і Татари не нищили так наших міст, як знищили Київ суздальські, отже московські війська. Два дні грабили вони і палили будинки, вбивали старих і малих, а жінок і дівчат брали в полон, обдирали церкви та монастирі. Знищивши Київ, московські князі зовсім уже не зносили ся з нашими князями. Навіть коли і нам і Москалям загрозив спільний ворог — Татарин, навіть і тоді північні московські князі не поспішили нашим на поміч. В битві над Калкою 1224. р. не було московських князів, а пізнійше галицький король Данило не звертав ся вже о поміч до них, а до далекого папи римського. Се також свідчить, що князь Данило вважав московський нарід за щось далеке від нашого і, що оба народи нічого спільного не вяже.

Оттак було в початках. Пізнійше жив наш нарід і московський нарід зовсім, а зовсім окремо, один про другий так як би нічого не знав і не чув: кождий уважав себе за цілком окремий нарід. Аж пізнійше з початком XVI-ого століття наші козаки ходили на Москву таксамо як на Татар або Турків. Проти Москви помагали наші козаки навіть польським королям, як от Степанови Баторієви та Жигмонтови III., а властиво його синові Володиславови. Тоді то гетьман Сагайдачний повів на Москву

20 тисяч козаків, здобув багато міст і опинив ся під Москвою та розбив на прах московське військо. А чи був би

Німці в наших Карпатах (зима 1914—1915. р.)

він се робив, колиб уважав був Москалів за один нарід з нашим?

Оттакі то були наші взаємини з Москалями. Як бачимо, то Москалі вже від давнішніх часів ворожо виступали проти нас, старалися нас знищити, а наші козаки відплачували їм за се такимсамим хлібом.

Подати руку до єднання задумав аж Богдан Хмельницький, коли шукав союзників. Тай то не зараз зважився він на се. Спершу волів він удати ся о поміч до невірних Татар і Турків ніж до Москалів. Се й не диво. Він бачив, що і вдача московська инакша і лад у Московщині инший та що до такого ладу Українці ніколи не звикнуть. Аж коли побачив, що Татари не додержують угоди, а другі держави за слабі, звернув ся до Москви. Але й московський уряд теж не дуже радо брав ся до злуки з Україною. Московський „Земський Собор” радив цареві, що приймати України не треба, „бо Черкаси (так вони звали Українців) не стерять руки великого государя” (себто самовладного правління царя). Аж коли Москалі провідали, що українські землі дуже багаті, що можна на них збогатіти ся, згодили ся на злуку України з Москвою. Та й тоді ще між Українцями найшли ся козацькі старшини, котрі не хотіли пристати на злуку з Москвою, як от полковники Богун і Сірко, а таксамо й митрополит Сильвестер Косів і все духовенство не хотіло присягати на вірність цареві.

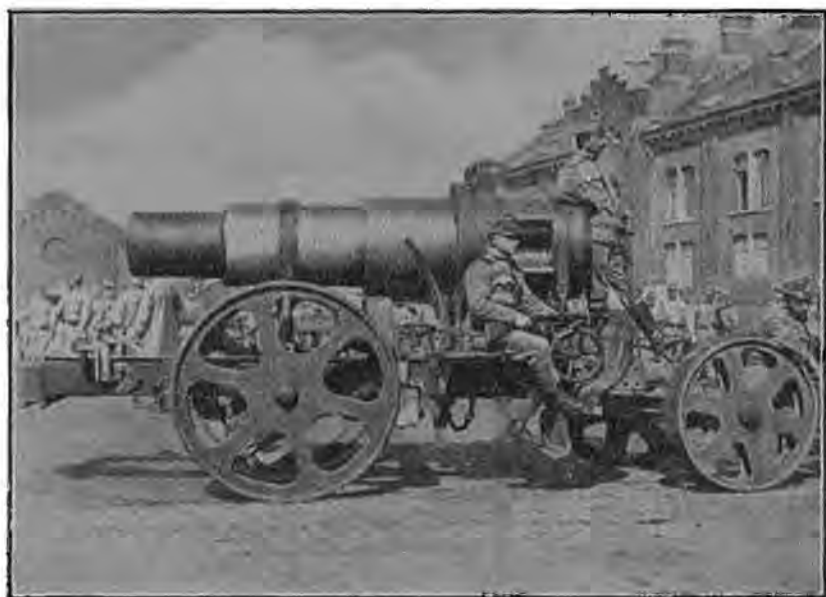
А Москалі дуже скоро показали, як то вони розуміють оіку над Україною. Як тільки побачили, що Українці не дадуть себе так легко поневолити, постановили закликати до помочи тихсамих Поляків, зпід яких власти Українці щойно вибили ся, і мимо спротивлення козаків відступили Полякам 1667. р. в андрусівськім договорі цілу правобічну Україну, думаючи, що при помочи Поляків скорше здавлять Україну і скорше будуть з неї тягнути зиски. Оттака то була прихильність Москви до України. Бачив уже й Богдан Хмельницький, що Москалі не добром дишать на Україну та хотів відірвати ся і кликав на поміч Шведів проти Москви, але смерть не дала йому довершити сього.

По смерті Богдана Хмельницького Московщина щораз більше поневолювала Україну, стараючи ся, щоб на гетьманів вибрано таких людей, що не ставали би їй в тім на перешкоді. Та мимо того найшли ся гетьмани, які задумували прогнати Москалів з України, як от Вигов-

ський, а навіть такий Многогрішний, а відтак Дорошенко і вкінці Мазепа. Всі вони бачили, що иншого ратунку нема, тільки відірвати ся від Москви. Але Москалі, раз засмакувавши в богатих українських землях, не хотіли вже їх зректи ся, тільки старали ся знищити стремління до самостійности та викоринити самосвідомість українського народа, а до того треба було знищити його оборонців: гетьманів та козацтво. Щоби се osiąгнути, московські царі обмежували щораз більше власть гетьманів, завели „Малоросійську Колегію”, яка мала наглядати, що робить гетьман, а відтак правити Україною; шпидили московські царі козацтво, висилаючи цілі полки в далекі краї на роботи, а притім старали ся засіяти незгоду між народом та старшиною. Богато, богато Українців згинуло тоді при копанню каналів і фундаментів під всякі твердні на далекій півночі. На українських козацьких косях збудовано столицю московських царів Петербург. Богато української крови і сліз полгло ся там, а память про се заховала ся й доси в пародних піснях. І ся кров і сі слези будуть тяжити вічним проклятом на Москві. Так робили Москалі, аж поки 1764. р. царця Катерина II. зовсім не скасувала гетьманства, а запровадила скрізь на Україні московський лад. Не лиш не хотіла Москва подати помочи Українцям, що були під Польщею, а навіть, коли Гонта й Залізняк зірвали ся проти польського гнету, то Москалі ще помагали Полякам і підступом зловивши провідників Гайдамаків, віддали Полякам на муки. Аж коли знищили наш нарід у лівобічній Україні, тоді простягнули руки й по правобічню. Та заборолом волі України була ще Запорожська Січ, тому й тую веліла царця Катерина знищити. І московські війська зайшли підступом, несподівано та знищили Січ 1775. р. і зрабували її таксамо, як колись Андрій Боголюбський зрабував Київ. А щоби оправдати своє грабівництво та, щоби лєкше можна було баламутити і наш нарід і цілий сьвіт, то нашу стару назву „Русь”, „руський” переняли на себе і стали також свій нарід і свою державу звати „руськими”, а тоді вже голосили, що се вони правдиві „руськіє”, а Українці се лиш меньшевартна частина руського народу і навіть прозвали нас „малорусами”.

Однак на тім не покінчило ся. Знищила Москва вольности українського народа, захопила його землі, так щож:

лишила ся ще мова. В тій мові почали наші письменники щораз більше писати творів. Москва настрашила ся. Щоби панувати над народом, обробовувати, здирати його, треба, щоби він був темний, а коли він стане читати книжки рідною мовою, то він просвітить ся, пізнає, хто він і що він та не дасть дерти зі себе семої шкіри. Треба, щоби не було ані українських книжок ані українських шкіл. І московський уряд покасував українські школи, а указом з 1876. р. заборонив друкувати книжки

30-центиметрові австрійські гармати, якими відбито Перемишль по 4-дневній битві.

в українській мові. Такого дикого указу не зямили ще люди від початку світа; тільки московське правитель-ство могло на щось таке здобути ся. Але й сей дикий указ не багато поміг. Українські письменники стали друкувати свої твори у нас в Галичині, а відси потайки пересплали їх на Україну. Московський уряд постановив взяти ся й до Галичиня. За гроші наняв серед самих Русинів Галичан людей, котрі шпирили серед народу москво-фільство, а поборювали українство.

Оттак то Московщина від давних часів нищила Україну, старала ся погубити український нарід та пере-

робити його в Москалів. На жаль у нас помагають їй в тім таки наші зрадники, баламутять нарід і хоч тепер, коли наш нарід щораз більше приходить до свідомости, тратять ґрунт під ногами, то все таки ще багато шкоди приносять нам. Тому свідомі Українці повинні поборювати їх та освідомляти несвідомих і менше свідомих. А вони головно на несвідомих, темних селян закидають сіти, бо знають, що темному скорше можна набрехати ніж просвіченому. І вони лиш брехнею воюють, бо мусять. Ось недавно москвофіл д-р Марьян Глушкевич видав брошурку п. з. „Рускій народ, его земля и исторія”. В тій брошуриці, як у всіх москвофільських виданнях, брехня на брехні їде і брехнею поганяє.

І так пише він там, що „рускій народ” займає великі землі, а не пише сього, що землі, де живе московський нарід, хоч і великі та ніщо не варті, бо там мало що родить ся і Москалі живуть не зі своїх земель, а з богатих і плодovitих земель українських, тягнуть остатні соки з українського народа, а щоб се могли безкарно робити, то удержують український нарід в темноті. А там з тих московських земель такий хибя хосен, що багато наших людей і то визначних, замучило ся там на заслання, як от гетьмани: Полуботок, Дорошенко, кошовий Кальнишевський, свояк гетьмана Мазепа Войнаровський і и., а в наших часах свої найкраспі літа погубив там наш найбільший поет Шевченко, поет Павло Грабовський тай багато, багато инших. Пише, що майже весь нарід „русский” (себто український, московський і білоруський) одной православної віри, а не пише того, що наша віра, хоч і була православна, та дуже ріжнила ся від православної московської і тільки силою Москалі як-такі зробили її такою самою. Потім переходить він до історії і стараєсь злучити нашу історію з московською. Се йому, розумієть ся, не вдаєть ся і він вже почавши від смерти Ярослава Мудрого мусять обговорювати історію України-Руси й Московщини окремо, але й тут не обійшло ся без брехні та крутарства. Називає він мудрими суздальських князів Юрія Довгорукого й Андрія Боголюбського. Ми бачили, як вони поводили ся в нас, гірш диких Татар. Пише, що по нападі Татар Москва стала духовим осередком і України і Білоруси. А се-ж чиста брехня. Хоч і переніс ся туди кийвський митрополит Пе-

тро, то мимо того Москва тоді не мала пійкого впливу на Україну, бо се не могло бути вже хоч би тому, що Москва була тоді далеко низша культурою від України. Згадуючи про гетьмана Сагайдачного пише, що він був вірний козацькій думці „съ Ляхами не дружити ся, а братной Москвы не воевати”. Ми вже знаємо, що було якраз противно. І так без кінця брехня за брехнею! Годі нам тут всі ті брехні виказувати, бо й місяця шкода, та всетаки не можна поминути ще одного, бо з того найліпше пізнати, яка то москвофільська правда. На 8. стороні брошури пише він, що в Росії Москалів є 69 мільонів, Українців 33, з австрійськими Українцями 37 мільонів, а Білорусів 7 мільонів. І так справді є. Та вже на 38. стороні представляє він на образку, кільки є Москалів, а кільки Українців і каже, що Москалів є дві третини з усіх „руських” (так зве він Українців, Москалів і Білорусів разом) а Українців менше ніж одна четвертина. А тимчасом кождий, що хоч трохи вміє рахувати, знає, що коли Українців, Москалів і Білорусів є разом 110 мільонів, то 33 мільони Українців в Росії буде не менше як четвертина, але майже третина, а разом з австрійськими Українцями більше ніж третина. Та що-ж вдієш, коли москвофіли так вже привикли до брехні, що навіть там брешуть, де їх кождий може приловити на брехні. Та каже народна приповідка: „Брехнею съвіт перейдеш, але назад не вернеш ся”. Оттак і з москвофілами. Вони ще дурять якпійсь час темних людей, але їх брехливість отворяє й темним людям очи і вони відвертають ся від них та шукають правди в просьвітї. І щораз менше приклонників знаходять в нашій народі москвофіли тай недалекій вже час, коли весь наш нарід відвернетъ ся від них. Колиж се станеть ся, тоді не страшні нам будуть і московські переслїдуваня, тоді недалекій вже буде той час, коли з нашої баготої рідної землі не будуть користати чужинці Москалі, а ми самі; недалекій буде той час, коли ми скажемо Москалям: „Ми у ваші московські землі не ліземо, не лізьте ви й у наші; наша земля для нас!”

Богдан Лепний.

БАТЬКО І СИН.

Вивели їх обох гень за дворець
У поле, — батька та сина.
Батько — зневолений горем старець,
Син — осьмилітна дитина.

Вивели ранним-ранком на зорі,
Ще сонце не сяло.
Два деревляні стовпи на горі,
Трох салдатів гріб копало.

Син, як побачив, збілів, остовпів,
І як листок став дрожати.
„Тату, мій тату! — лише шелотів —
Мамо, моя рідна мати!”

Батько в останне дитину обняв.
„Не бійсь, не бій ся, мій сину!
Муки за нас Христос колесь прнняв,
Ми умремо за Україну!

Австрійці в Карпатах (в зимі 1915. р.)

Омелян Ревюк.

Початки великого англійського народу.

Сказав хтось, що „велика війна народів“, що почала ся в 1914 р. покищо принесла лише одну користь, а саме ту, що люди навчили ся трохи географії, себто науки про землю. Се було сказано про Американців, що ось-те вони довідали ся про нові незнані собі річи, про краї в Європі, Азії, Африці й Австралії, про які вони так мало доси знали. Та се відноситься ся також і до імігрантів, що прийшли з Європи до Америки; вони також мало знали про світ, навіть про краї, в яких вони прийшли, і вони також багато навчили ся про землю, читаючи воєнні вісті.

Відай кожного читача газет вдаряла величина землі і множество людей двох великанських держав, Росії й Англії, що тепер обі стоять проти Німеччини, Австро-Угорщини і Туреччини. Сі дві держави, яких теперішні науковці так подібні до себе з лиця, займають величезну часть суші. Вісім і пів міліона квадратних миль займає Росія, а одинадцять і пів міліона квадратних миль Англія. Щодо числа душ то Англія і Росія належать до перших меж всіми державами світа. Число населення британської держави подавали на 422 міліони душ в 1911. р., а число населення Росії виносило в 1897. р. 130 міліонів, а нині його обчислюють на 180 міліонів. Щодо числа населення є ще лиш одна держава, якій належить ся гідне місце меж тими двома, а се Китай, велика азійська республіка з 350 міліонами народа.

*
*
*

Про російську державу говорять ся у нас тепер в часі війни багато, а перед війною говорили ся також немало, бо-ж се найбільший ворог українського народа. Зате про британську державу не багато у нас знають сл. Навіть українські імігранти, що шукають красної долі в англійських поселеннях, не багато вміли би сказати про сю велику державу. Шкода, що воно так є, бо історія Англії незвичайно своєрідна і цікава.

Передвісім треба пам'ятати, що слова „британська імперія“ (держава) і Велика Британія — або „Англія“ не означають одної і той-самої річи, а кожда з них означає що инше. Коли ми кажемо, що Англія має 11 і пів міліона квадратних миль землі та 422 міліони населення, то ми вживаємо невластивого слова. Тут треба казати „британська імперія“, а не „Англія“. „Британська імперія“ — се неурядова назва на всі ті землі, котрі стоять під остаточним зарядом англійського парламенту в Лондоні. До тих земель належить передвісім великий острів, положений на Атлантичському океані на північний захід від Німеччини, Бельгії і Голляндії, острів, який звичайно називають Великою Британією, і менший острів Ірландія, що лежить біля Великої Британії на захід; дальше великі поселення в північній Америці, що називають ся Канада; велике індійське цїсарство в Азії, великі поселення в Африці та Австралії. Все те разом називають ся британською імперією

і вся вона має понад 420 мільонів населення. Але не все те населене є англійське; навіть четвертина його не є англійська. Саме індійське цісарство має яких 300 мільонів людей, а все те не Англійці. В других післюстях Англійців є розмірно більше, але майже всюди є поважна часть не-англійського елементу. Навіть коли будемо говорити лише за так зване Злучене Королівство Великої Британії й Ірландії, навіть тут не подибуємо виключно Англійців, але разом з другими народами. Переважну часть Ірландії замешкують не Англійці, але Ірландці або Айрші, народ від них цілком відмінний і походженням і мовою й історією. Що більше, навіть як поглянемо на саму Велику Британію, то і там побачимо, що під національним зглядом вона не представляє одностайної цілості і що те, що нам видається одним народом, — се властиво три особні народи, а саме: властиві Англійці, Великі і Скоти. Та несподіванки ще і тут не кінчать ся. Як би ми поглянули в історію Англійців, то ми побачили би на своє здивоване, що вони не є народом одноцільного, незложеного походження, як: Українці, Поляки, Чехи або Німці. Англійці, подібно як Москалі, Французи, Румуни, Болгари й інші, повстали із злиття кількох народів. Та хоч Англійці подібні їм, що повстали із змішаних народів, — до вичислених націй, то вони ще і від них різнять ся. Кождий з тих народів повстав зі змішання зі собою двох народів, а англійський народ повстав зі злучення в один пень трох народів. Три великі раси, кожда відмінна від другої, злучили ся разом в одну цілість, яку ми називаємо англійським народом. З кождої первісної нації щось осталось і перейшло в Англійців, хоч остаточний вислід у всім не подібний до жадної з них, але до кождої по трохи. Через се англійська нація для всіх така цікава і тому їх творчість така богата.

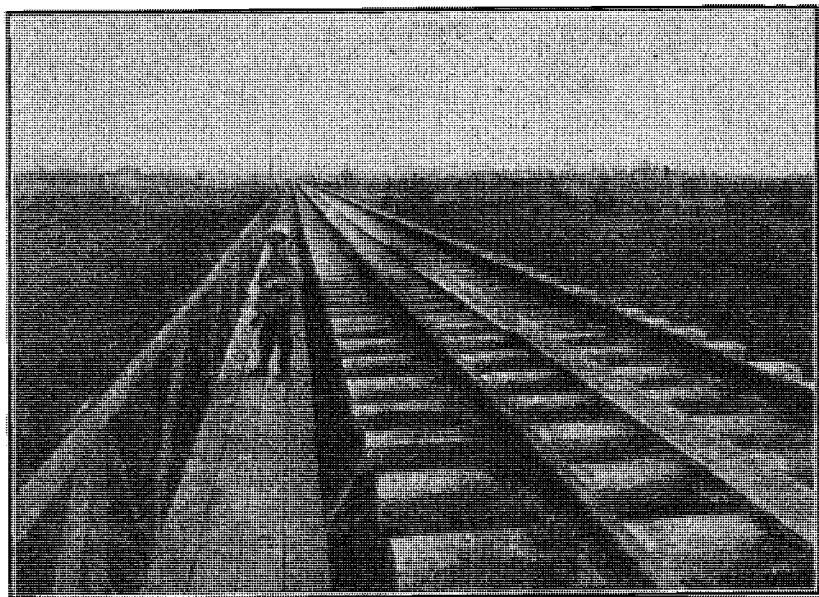
Ті три великі раси, що злучили ся на англійську націю, називають ся Келти, Англо-Сакси і Нормани.

Перші до Англії прийшли Келти. За той народ ми не знаємо багато; знаємо лише те, що вони мандрували в напрямі західних берегів Європи, як се робили всі європейські народи. В часах, про які до нас переконали ся вже писані пам'ятки. Келти зашли були великий край, що нині зветь ся Францією, та дістали ся на острови і заняли цілу Велику Британію й Ірландію. Були вони спершу погани, але в першій століттю по Христі прийшли на острови нині тогочасного світа, Римляни і завоювали більшу часть острова. Ті Римляни з мечем привесли також хрест, символ нової науки, яка скоро прийшла багато нових прихлонників серед Келтів. Келти були владчі дуже чуткої: до розуму вони не любили промовляти, лише до серця. Це багато розбирали, що добре, а що зло, що правда, а що неправда; зате легко їх можна було зворушити до сміху або розвеселити до сміху. Любували ся в неприродних річах, раділи, слухаючи дивних пригод, диких чарів, а кіхто так як вони не вмів оповідати казок. Були в них співаки, що так як українські бандуристи мандрували з місця на місце, співаючи пісні та розказуючи оповідання. Називали тих співаків „бардами” і дуже їх поважали. Римляни, які були завоювали Англію в першій століттю по Христі, усунули свої війська з Англії 400 літ по Христі, бо на римську державу напали були германські племена.

Кількадесят літ потім германські племена ввійшли великими громадами з північної Німеччини і Скандинавії, прибули до берегів Англії

і завоювали її. Від двох найголовніших племен, що звали ся Англи і Сакси, називано сих Германів Англо-Саксами. Як повінь залили вони англійський острів, але в декотрих частях полишили Келтів, первісних мешканців. Остали ся: Айриші на айриськім острові (Ірландії), остали ся Скоти в північній часті англійського острова і Велші на півострові, званім „Валією” („Вейлз”, Wales). Сі три нащадки старих Келтів заховали по нинішній день свою відрубність.

Найсильніше заховали свою відрубність Айриші (яких в Європі називають Ірляндцями). Замешкують вони острів Ірландію, який Ан-

Як Німці будують залізничні шляхи на занятих болотистих землях в російській Польщі.

глійці звать „Айрленд”. Замешкують його від давен-давна. Римляни ніколи не потрапили там осісти на довго. Св. Патрик завів у них християнство, яке дуже сильно вкорінило ся. В дванадцятім віці англійський король Генрик Другий дістав від папи позволене завоювати Ірландію під услівем, що буде платити певну суму річного податку до папської каси і почав він здобувати Ірландію. Не вдало ся се однак ані йому ані многим англійським авантюрикам, висланим англійськими королями. Доперва в пятнайцятім віці dokonано на добре підбою Ірландії, а з часом почато страшне переслідуванє айриського народа, переслідуванє, якого відай не переніс жаден другий народ в світі. Переслідуванє скінчило ся тим, що в році 1801. заведено унію Ірландії з Англією і знесено осібний айриський парламент. Та се дало почин до айриських повстань, які хоч невдачні, у злуці з відродженем айриського народного руху таки примусили Англію завести різні рільничі і церковні реформи. Ті реформи однак не вдоволили Айрিশів і вони щораз

сильнійше домагалися повної політичної самоуправи („говм-рулу“) для Ірландії.

Отсе перший народ, який не дається зачислити до Англіїців і почував себе виразно особною нацією, якій належаться повні національні права. Не можна сего сказати про два другі кельтійські племена, а саме про Скотів та Велшів.

Скоти замешкують північну часть англійського острова. Римляни також не потрафили їх підбити, хоч як довго з ними воювали. Не менше завзяті бої зводили з ними також і Англіїці. Війни ті тривали цілими віками, підчас яких скотська шляхта дуже часто зраджувала народ. Аж в році 1707. прийшло до унії межі Англією і Скотією. Осібний парламент в Скотії знесено, Скотам признано 45 місць в палаті послів, а 16 місць в палаті лордів англійського парламенту. Скотія задержала осібі свої права і церковну організацію. Унія довершила зливу обох сих народів; нині стара скотська мова вмирає дуже скоро і вживається її лише в глухих гірських селах; зате англійська поширюється на її місце, хоч не чиста, книжна, але змінена Скотами, так званої скотський діалект англійської мови. Але деякі письменники в останніх роках починають вже знов уживати старої скотської мови.

Подібна до історії Скотії є історія Валії. Се також — довга і завзята боротьба о незалежність, боротьба, яка також скінчила ся підбиттям Валії. Але довга спільна історія також не потрафила перемінити Велшів в Англіїців. Нині ще багато сія у Валії говорить старою вельшською мовою, яку починають впроваджувати до книжок і шкіл.

Отсе ті три племена, яких нащадки остали по нинішній день на островах Великої Британії й Ірландії. Англо-Сакси дуже сильно ріжнили ся від Келтів, яких вони підбили. Розум і розвага, які так слабо були розвипені у Келтів, були сильними, чи не найсильнішими чинниками у вдачі Англо-Саксів. Був се народ поважний, який дивився на життя дуже серйозно, який все розбирав, що добре, а що зле. Був се народ відважний аж до очайдушности, часто дуже жорстокий і мстивий, лише з великим поважанем відносився до жінок. Їх пісні й оповідання не такі гарні як кельтійські, затеж вони розумніші, більше говорять до людського розуму. Ось-такий народ вплив другу, нову силу у витворення англійської нації.

Третьою із складових частин, що зложилися на утворення англійської нації, було плем'я Норманів. В одинадцятім столітті по народженню Христа (або 700 літ майже по приході Англо-Саксів) прийшли Нормани до Англії і завоювали її. Вони були подекуди посвоячені з Англо-Саксами, немов би братанічі. Се був народ відважний, жадний слави і добиті. Норманів не обходило розважане над моральністю, бо вони були народом практичним. Їздили вони по світі і робили підбої. Одні зайшли до Франції, другі пішли аж до полуночної Італії. Кажуть, що один відділ Норманів зайшов на Україну і, що се Нормани оснували українську державу. Такі вони були відважні і падкі та сміли до великих діл. Опанували вони Англію і панували над нею доволі мудро, аж поки зовсім не злилися з підбитим через себе народом та поки в сей спосіб підбиті не стали ся побідниками. Однак се не стало ся відразу, а творило ся довгі віки.

Нормани, які заняли Англію, прийшли з Франції й уживали не норманської але французької мови та держали ся онодалік від Англо-Саксів, які двили ся на них згоря як на завойованих, як на простий народ, а на їх мову як на просту мову. Так довго істнували попри себе сі дві верстви народа: простолоде з англо-саською мовою і шляхта з французькою мовою. Англійської мови ще не було.

Ще одна мова була в Англі з тих часах, а саме латинська, яку любили всі церковні люди. Богато людей навіть писало книжки в тій мові. Також писали і по французьки, лише зате простою, англо-саською мовою ніхто не писав, бо нею всі погорджували яко „мовою пастухів і свинопасів”. З часом і простий народ почав вчити ся по французьки, аби „говорити так як нани”. Але говорити по французьки не так легко, треба довго вчити ся. Шляхта і вчені могли говорити і по французьки і по англо-саськи, не мішаючи одної мови з другою, але прості люди не відрізняли слів одної і другої мови, і вживали слів з обох в сумішку та мішали обі граматики, себто правила вживаня мов і в той спосіб з часом прості люди витворили нову мову. Прибрали багато французьких слів, а крім того почали всі англо-саські слова „відмінати” по французьки, себто без додаваня закінчень при кінци слова. Ось-так воно дійшло до того, що теперішня англійська мова має так багато латинських і французьких слів. З сеї злуки двох мов, себто французької та англо-саської (кельтійської і латинської не числячи) вишло се багатство висловів, яким відзначаєть ся англійська мова.

Ся мішанина довго ще мусіла бороти ся з чистою французькою мовою, якої вперто держав ся королівський двір, шляхта й урядники по всіх урядах. Так воно було через яких 300 літ по здобутю Англії Норманами. Догерва при кінци 14-того столітя заведено в урядах нову англійську мову на місце французької. Від тоді сеся англійська мова розвивала ся скоро завдяки великим талантам, яких було так много в Англії, а які завдячують се безперечно тій обставині, що Англіїці повстали з такої рідкої у світі мішанини трох ріжних племен.

Ось-такі були предки великого англійського народа, який хоч не багато численніший від Українців, вспів заланувати пад сотками мільонів людей; того народу, що оснував величезну державу, найбільшу щодо простору землі і числа населеня, а крім того дав почин великому та могутчому союзови держав в північній Америці, де творить ся нова нація із ще більшої мішанини з одною пануючою мовою — англійською; народа, що поклав основні засади політичної свободи; народа, що довгі віки провадив шодство на поли промислу, торгівлі, культури, науки, літератури; народа, який тепер змагаєть ся у завзятій боротьбі о провід на тих полях з молодим, але дужим, завзятим, постійним і солідним німецьким народом.

Ось-так ми розказали про предків англійського народа. Уважали ми за відповідне розказати про се тому, бо народ то немов би чоловік. Хто хоче пізнати народ, мусить питати ся: 1) від кого той народ походить та 2) серед яких обставин він жив і живе? — подібно, як той, що хоче пізнати чоловіка, мусить розсліджувати його походжене і його окружене.

О. М.

Г Е Р О Я М.

Слава, слава вам, герої
Від серпа, носи і плуга!
Не страшні вам люті бої,
Хоч у серцю жаль і туга.
Дома жінна, дома діти —
Ні! Не згадуйте ніколи!
Не пора в селі сидіти,
Знову треба хлопа в поли.

Землю вже пушки з'орали,
Скиби в нивах як окопи,
Зерно сіють самопали,
Вже й лежать кроваві копи.
Хоч зима, а жниво свіже!
Скільки по полях насія!
Се хлопи молотять збіже
Для нового покоління...

Хто навчив вас так орати,
Мозолисті хлопські руки?
Хто навчив вас так вмирати,
За свій край приймати муки?
Слава, слава вам, селяне!
Лютий ворог вас не згубить!
На могили син погляне
І свій край ще більш полюбить.

В Гумепнім, 22. грудня, 1914.

Місто Герлиці (Лемківщина) по прогнанню Москалів (весна, 1915. р.)

Василь Стефаник.

Виводили із села.

Над заходом червона хмара закаменіла. Довкола її зоря кинула свої біляві пасма; подобала та хмара на закервавлену голову якогось сьвятого. Ізза тої голови промикали лучі сонця.

На подвірю стояла гурма людей. Від заходу било на них сьвітло, як від червоного каміня, тверде і стале. З хорім іще сипало ся багато народу. Як від умерлого, такі смутні виходили.

За людьми вийшов молоденький парубок із обстриженою головою. Всі на нього дивили ся. Здавало ся їм, що то голова, що тепер буяла у кервавім сьвітлі, та має внасти з пліч десь далеко на цісарську дорогу. В чужих краях, десь аж під сонцем впаде на дорогу та буде валяти ся. Мама стояла на порозі.

— Ти вже йдеш, синку?

— Іду, мамо.

— А тиж на кого пас покидаєш?

Жінки заплакали, сестри руки заломили, а мама біла головою до одвірка.

Підійшов до сина тато.

— Сідай, синку, на фіру, бо колію спізнимо.

— Ще цу піч переночуй у мене, синку. Я тебе так гірко пістувала, дулам на тви, як на рану... Я тебе разом з сонцем вірідю і плакати не буду. Переночуй, переночуй, дитинко!

Взяла сина за рукави тай повела до хаті.

Мир подав ся д воротям. Незабавки вийшла мама з сном. Твар мала бліду як крейда.

— Синку, — питав ся тато, — а мині хто, небоже, кукурудзку вісапає?

Хлопи заревіли. Тато впав головою на віз і тряс ся, як лист.

— Гай ходім.

Мама не пускала.

— Николайку, та не йди бо! Та заки ти вернеш си, то пороги в хаті поскривлюють ся, то вугли погниють. Мене не застанеш уже і відай сам не прийдеш.

Ймила сина за ноги.

— Воліла бих тьи на лаву лагодити!

Пійшли. Хто стояв коло воріт то йшов рекрута відводити.

Переходили ліс. Листе устелило дорогу. Позагнало ся у мідяні човенця, аби з водою осінною поплести у ту дорогу за рекрутом. Ліс переймав голос мамин, ніс його у поле, клав на межі, аби знали, що як весна утворить ся, то Нїколай на нїм уже не буде орати.

За лісом стали в поли. Рекрут взяв ся прощати з селом:

— Бувайте здорові і свої і чужі. Як чим докорив-єм, то забудьте, але благословіть у далеку дорогу.

Всі поскидали капелюхи.

— Повертай си здоровий пазад, та не забавльий си.

Спи з татом сіли на фіру. Мама ймила ся руками за колесо.

— Синку, озми мене з собов. А нї, то буду полем бічи направіці тай тебе здгоню.

— Люди добрі, озміт по жінку, бо руки собі поломит.

Люди силоміць відтягли від воза і держали. Фіра рушила.

— Йди здоров, Николаю, кричала громада.

Тої почи сиділа на подвірю стара мама та захриплим голосом заводила:

— Відки тебе візирати, де тебе шукати?!

Доньки, як зазулі до неї говорили.

Над ними розстелило ся осінне склепінє небесне. Звізди мерехтіли, як золоті чічки на гладкім, зелізнім тоці.

Міко Паль.

ВОЯЦЬКІ ПІСНІ.

(З мадярського.)

I.

В Галичині поля, луги,
Орють гармати, не плуги,
І кулями засівають,
І кровцею поливають.

По ровах, серед мурави
Ростуть цвіти — цвіти слави;
Най ростуть, най розцвітають,
Вінцем нарід увінчають!

II.

Ох, Боже мій, а деж нашії хати,
Лиш згарища довірugi видати;
Ластівки там уже не літають,
Лише кулі свищуть-завивають.

А на горах, там гармати над нами!
Бог все з нами і з нашими синами.
Помага нам, а війна як устане,
Жите нове в Угорщині настане!

Б Р А Т И.

В темних горах при окопах у болоті
Там зійшли ся два вояки по роботі,
Не зійшли ся, тільки впали край дороги,
Поранені: сей у плечі, той у ноги.

Один стогне: Тату милий! мамо рідна!
Другий плаче: Діти любі! жінко бідна!
Подивив ся сей на того довго, тихо —
Здивувала рідна мова, спільне лихо.

„Поможіть мені, земляче, рідний брате!
Не по волі я загнав ся у Карпати...”
— „Я поможу, милий гостю з України, —
Чей по волі не бажав ти нам руїни?”

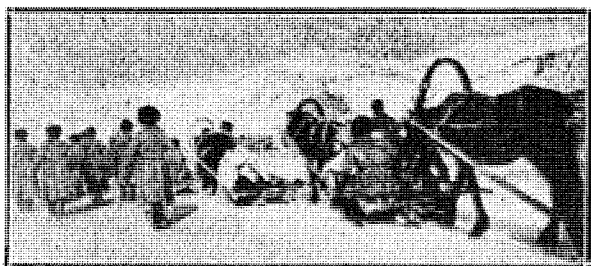
Бють гармати на добраніч, стогнуть гори,
Звір лісами утікає в темні звори.
Два вояки завивають свої рани,
Споминають і родину і кайдани.

„От звела нас люта доля раз до купи
Не у гості, тільки в полі, тут, де трупи...
Виріс, брате, я далеко, у Полтаві,
А загину у Карпатах на мураві...”

Другий каже: „Горе, брате, нам нещасним,
Нашим людям, нашим нивам, горам красним,
Та найтяжше наше горе: люта сила,
Що з братів та вороженьків поробила.

„Та не плачмо, бо віджити ми ще годні;
Вилічимо свої рани і народні;
Кров пролита не пропаде, зродить нива, —
Буде, буде Україна ще щаслива!”

Осип Маковей.

Як Москалі доставляли амуніцію своему війську
в Карпатах (в зимі 1915. р.)

К. Тетмаєр.

О К Е А Н.

Чорт винесли Андруха Магайчука з Ратулова за океан до Америки. Правда, що дома біда була, велика біда. Але Магайчук хлопц вже немолодий був тож і в Америці йому не шло. Заробити не міг.

Жінка і діти сподівали ся, що тато пішме їм ізза моря хоч сотку, а тут ніщо. Анї суди Боже пайти роботу — де приймуть, то наженуть. Старий, слабый.

А вернути ся... Як? Коли шелога нема...

І пійшов Андрух Магайчук з Ратулова на беріг, над воду, та почав ходити по нів.

Пусто було і звїзди сьвітили. Була лїтна піч. Тихо. Ходить і рахує: Пітора року, як вїїхав з дому.

Їсти йому хочеть ся, обдертий ходить, необібранный, брудный. А там, хто знає як? Лїста вже більше пїж пів року анї він не писав анї вони не писали. Віп не мав за що марки купити, а й вони певно не мусїли мати.

Скаране таке жите!

Бїда там мусїла бути і голод, але бодай хата була, дах над головою.

Не мав де Андрух Магайчук спати, не мав чим накрити ся на нічну студїнь.

Глядїть на воду...

Гей, вернутись! Гей, вернутись!...

Але як? За дудка (два центи) не заїде, а й дудка не було.

— О, водо, проклята водо! — зойкнув Магайчук і підніс п'ястуки в гору.

А вода була така спокійна як ніколи, як ставки під Рогачами, ті малі.

Ще такого спокійного океану Андрух Магайчук не бачив.

О, водо проклята!...

Але океан анї не здрігнув ся.

І щож я тобі зробив? Що я тобі вчинив? За що мене тут тримаєш? І чоґож ти така немплосерна, і що-ж я тобі заподїяв? Анї тебе перескочити, анї тебе перелетїти, анї до тебе влїзти... Утонини чоловіка як миш, як котя молоде... І стїльки у тебе чоловік варта, що й миш,

що й кіт... І як ти взяла ся така і відки ти?... Чи тебе земля викинула з себе, чи тебе небо зіслало, як попесть?... І що се в тобі такого сидить, що ніякого милосердя не маєш, ніякого змилювання... Та мене-ж земля запесла-б, хоч би й тисячі миль, та мене-ж степ через себе пропустив би, та мене-ж гори що найвищі пустили-б, щоби я перейшов через них, а ти ні і ні...

Гей, водо страшна, люта — проклята!

А океан тихо миготів до зізд.

Тепло било з нього, пара.

Андрух Магайчук стапув і слухав. Не плюскала фля.

Тихий великий океан розливав ся перед ним в нескінченість.

Спокійний був, сонний, глибокий.

— Гей, водо! Таж мабуть у тобі Бог мешкає, як і всюди. Бо хто є всюди, то і в тобі мусить бути... Якже-ж инакше... А як є в тобі, то ти Божа... А коли ти Божа, то не зла...

Гей, водо! І якжеж би то було, щоби Бог змилювання над чоловіком не мав... Має. А коли має, то і ти маєш, бо ти Божа...

Або мені щось в голові мотаєть ся, або так має бути... Не півголовок же я, ані не глупий. Так мусить бути. Бог добрий, то й ти добра, бо ти Божа...

Океан був теплом і уноював тишиною. Здавало ся, що великанське зеркало тулить до себе.

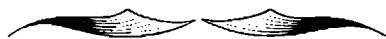
Андрух Магайчук з Ратулова не їв, сам не знав від коли, а в Ратулові певно також не їли.

Заточував ся на погах з нужди на березі океану в Америці, а воши такемао певно заточували ся на ногах з нужди по хаті в Ратулові.

— Бог сотворив сьвіт, Бог добрий, тож і сьвіт мусить бути добрий... Инакше не може бути... А вода то сьвіт, як і земля... Кляв я тобі, але вже більше клясти не буду. Вірю тобі, як і землиці сьвятій... З одної жмені вийшли ви обі, з Божої... Не скривдите чоловіка, бо йому після доброти своєї обі служити маєте...

І Андрух Магайчук з Ратулова гешув тоді в се море, щоби його несло до дому. Гей!...

Переклав Г. К.

Фредерік С. Гов,
комішенер іміграції в ньюорській пристани.

ІМІГРАЦІЯ ПО ВІЙНІ.

(Із Scribners Magazine, New York, November, 1918).

Який вплив буде мати європейська війна на іміграцію до Злучених Держав? Отсе питанє має величезне значінє; се питанє є на ділі далеко важнїйше ніж пита-

Нїмці на Бойківщинї (весна, 1915. р.)

нє, який вплив буде мати війна на торговлю і промисл, бо на жите Америки має глибокий вплив кров і традиції чужинців, що в послїдних роках стали напливати в більшїм числї зі славянських та романських країв південної Європи ніж з анґльо-саських та германських держав північної Європи. Вже тепер в багато містах на схід від ріки Місісіпі і на північ від ріки Огайо число чужинецького населеня і дїтий чужинців доходить до 75 на кожду сотку душ, тоді як ціле число чужинців у Злучених Дер-

жавах зросло до 13 мільйонів душ або лиш о одну осьму частину цілого населеня.

Через кілька літ число приходячих імігрантів вносило понад мільйон душ річно, з котрого то числа 300 до 400 тисяч душ верталось до рідних країв. Одначе від вибуху війни іміграція опала до одної шестої частини того числа і філя повернула ся зовсім в противну сторону: за послідних кілька місяців більше людей покинуло Америку ніж прибуло до неї. Військова служба в краю і замкнене богато пристаній не доускають перевозу людей, які в останних роках приходили головно з Італії, Австро-Угорщини, Росії та балканських держав.

В 1913-ім році, в котрім іміграція дійшла до 1,197.-892 душ, північна Европа разом з Великою Британією достарчила лише 137.225 душ, коли полуднева Европа достарчила 718.905 душ. З того послідного числа 236.-478 душ прийшло з Італії, 212.692 з Росії, а 225.355 з Австро-Угорщини.

З усіх іміграцій з північно-європейських країн яке-таке значіне має в останних роках іміграція зі Скандинавії та Великої Британії. Франція ніколи не була щедра у своїх датках для американського народа, а Німеччина за послідних двацять літ була чинником майже без значіня: Іміграція з тої держави опала до 23.-731 душ в 1912. році, до 28.983 душ в 1913. році і до 29.982 душ в 1914. році. На ділі більше людей приходить до Німеччини ніж виходить з Німеччини. Також густо залюднена Бельгія не додала американському народови частини, яку варто би згадати, хоч сей край з усіх країв Європи замешкалий найбільше збитою масою людей.

Питанє впливу війни на іміграцію до Злучених Держав стало предметом здогадів. Одні кажуть, що європейські народи без огляду на те, який буде вислід війни, з усіх сил візьмуть ся до відбудованя сього, що війна знищила, що ограничать еміграцію так як лише будуть могли та, що посвятятъ всю свою силу на те, щоби напово заселити опустошілі оселі, для управи рілі, праці по фабриках, відбудови доріг і домів, для відновленя промислу. Вони будуть старати ся відзискати втрачені ринки збуту своїх товарів, а державна власть під військовим правлінням розведе ще ширшу діяльність ніж перед вій-

ною. Правительство буде дбати про се, щоби люди не виходили з краю.

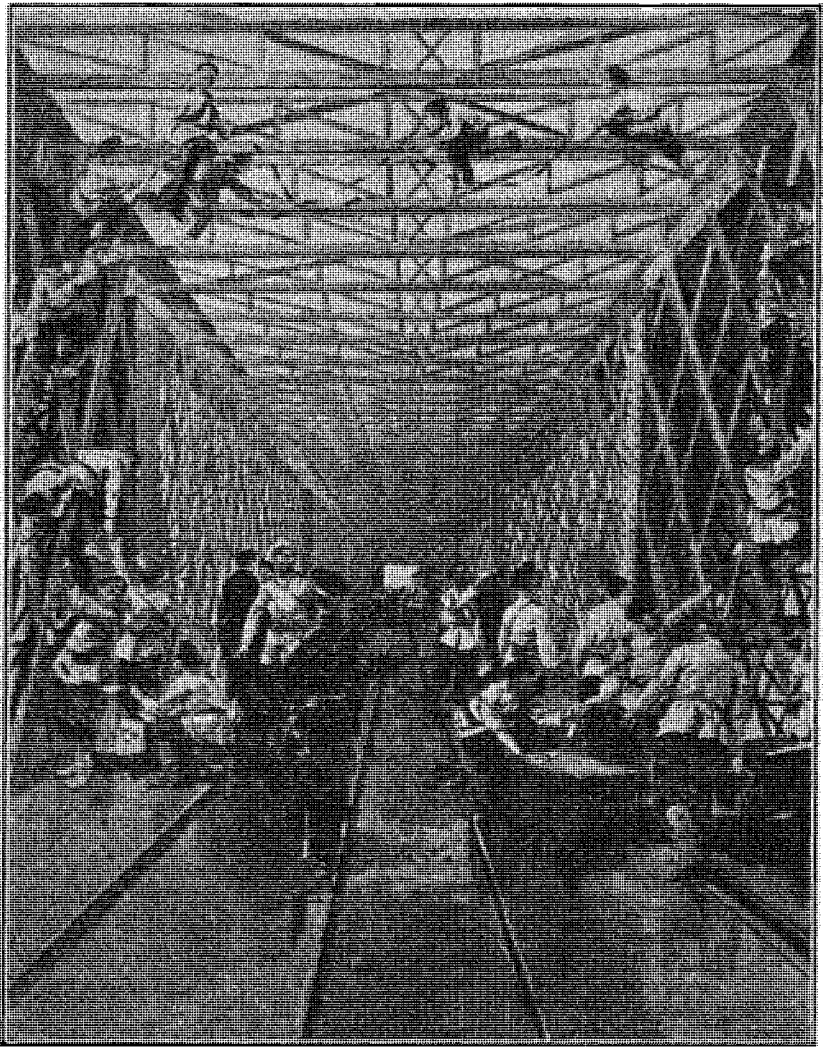
Другі кажуть, що мільйони людей втікне зі старого світа, аби уникнути військового правління, щоби спасти ся перед тягарем податків; що нужда і зневіра заставить їх шукати вільнішого краю на чужині.

Правдоподібно оба єї здогади є правдиві по часті. Іміграція з деяких країв устане зовсім, тоді як іміграція з інших країв зросте. Нові чинники змінять якість і величину іміграції. Нові суспільні потреби змінять чинности держави, а війна сама поробить глибокі зміни в людській душі, а ті зміни знова своєю чергою спричинять великі зміни в новій „мандрівці народів”, що за останніх 20 століть прямувала все на захід.

Після всякої правдоподібности Німеччина буде старати ся обмежити еміграцію всіма можливими способами. Німеччина — се найбільше усуспільнена держава на світі. Вона має власні залізницї, пошту, телеграфічні й телефонічні лінії. Поодинокі німецькі краї мають і заряджують копальнями угля, фабриками поташу, відливальнями і великими стациями водно-електричної сили, а міста мають не лише свої залізницї, трамваї, газівні, водопроводи і т. п., але виконують також багато інших різних підприємств. Доки, пристани, канали і водні дороги належать також до перевозових способів, а держава є спільником в різних других підприємствах. В цивільній державній службі є зайятих понад 3 мільйони осіб, а німецька держава має 280 мільйонів доларів річного приходу з різних державних підприємств, котрих вартість обчислена на сім мільярдів доларів. Німеччина має справні цивільні уряди. Німеччина все держала ся засади державної емісії, а по війні вона сю засаду певно посуне до крайности. Не підлягає найменшому сумнівови, що існуючої мілітаристичної організації ужиють по війні до відбудованя краю і, що всі сили напружать ся, аби відзискати втрачену торговлю і становище на морі.

Тісамі сили будуть пущені в рух в Англії. Залізницї вже забрали там на власність держави з воєнної konieczности. Парлямент ухвалив мільйони на будову домів для робітників. Вже пороблено певні заходи, щоби забрати на державу доставу поживи і вже ухвалено закони, які дозволяють правительству забрати якунебудь фабрику

та замінити її на фабрику зброї, — закон, який є найбільше революційний з усіх законів, що колинебудь були ухвалені в тій державі. За одним махом повстали такі

Москалі перед опущенням Варшави закладають динаміт для висадження у воздух великого моста над Вислою.

обставини, що про них багато соціалістів навіть не мріло, що вони прийдуть за багато літ.

Війна змінила давні погляди, що панували в Ан-

глії ще від часів наполеонських воєн. Війна змінила філософію англійських вчених як Адама Сміта, Рікарда і Герберта Спенсера, котрі попирали гадку, що держава має як найменше вмішуватись до промислу. По війні Англія вже не зможе вернутись назад до передвоєнної господарки. Вона буде мати такісамі потреби як Німеччина. Вона також буде мусіла спрямувати усю свою енергію до відзискання становища в промислі і в тім напрямі вона буде мати поміч великої часті робітничого населення краю. Велика Британія, подібно як Німеччина, буде старатись задержати своє населене в державі.

По Бельгії може лишить ся лише пам'ять, а може вона останеть ся державою. В тім посліднім случаю держава мусіти-ме признати робітничу партію, котра вже перед війною була одною з найбільших груп того малого королівства і мала велику політичну і суспільну силу, — а може вона ще й зросте. Вона вже мала могучий вплив у сенаті і в палаті послів. Бельгія розвинула також засаду спілок через свої кооперативні товариства, що заслугували на найбільше признане між кооперативами всієї Европи. Там вже покладено основи під суспільну програму через основане робітничих груп в парламенті і по міських радах. Про патріотизм Бельгійців свідчить найкраще ся обставина, що лше горсточка їх прийшла до Америки від вибуху війни, не дивлячи ся на те, що міліони з них були позбавлені хати над головою і втратили все, що мали...

Що відносить ся до Німеччини, Бельгії і Англії, — то відносить ся також до Франції. Вона також буде мала великі простори краю до відбудованя; вона також має соціалістичне міністерство з означеною політичною та суспільною програмою. І усупільнене у Франції пійде також далеко наперед. Державний соціалізм на небувалу скалю буде ціяком рішучо одним з наслідків теперішньої війни в Европі.

Крім сих зусиль зі сторони держави втрата 6 до 10 міліонів здорових людей спричинить недостачу робочих рук. Копальням, фабрикам та другим підприємствам буде тяжко дістати робітника; господарства остануть без людей; східну Европу і північну Францію стратували армії. Сей брак робочих рук разом зі зусиллями держав відбудувати край викличуть неминуче збільшене робітничої заплати. В додадку до того все жите буде здезор-

ганізоване, а люди вернуть ся до своєї роботи вільні від давних традицій, а з новою свідомістю особистої сили.

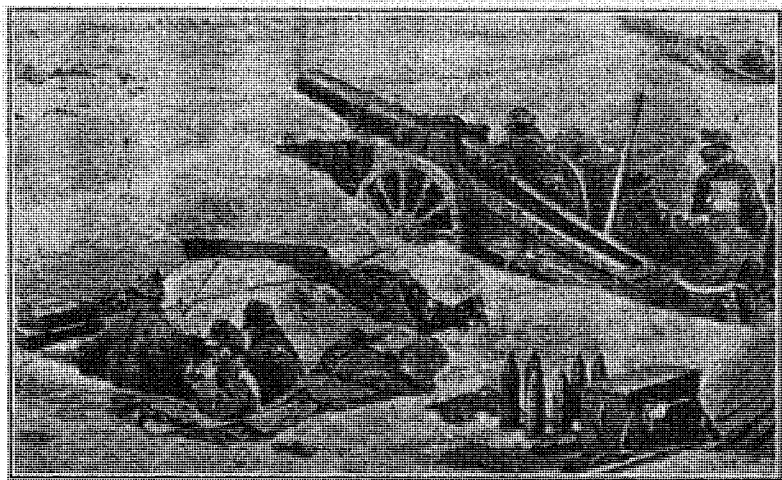
Серед таких обставин робітнича заплата може зрости дуже значно. Вона може зрости до того степеня, що стане на одній висоті з робітничою заплатаю в Америці. Се буде задержувати людей в ріднім краю, а навіть може викликати зворот в імміграційній струї та звабити робітників з Америки до тих країв. Бо полпри струю приходячих чужинців все існує противна струя — виходячих. Як их 300 до 400 тисяч чужинців покидає рік-річно Америку, аби вернутись до старого краю. Вони беруть зі собою все, що наскладали. Прибувши до старого краю, вони набувають землю, отворяють склепи і проводять решту свого життя серед давних домашніх обставин. Велика частина чужинців в Америці не має до неї такої емпільної любови, якої не дало-б ся забути. А як робітнича заплата в їх рідних краях поправить ся, то не стане причиною, ддячого сотки тисячів свівіжх прищельців, що ще не осілись на добре в сїм краю, не мали би вернутись до своїх рідних країв, де запанують більшиє прихильні економічні й есуціальні відносини.

Отже є декотрі з чинників, що будуть здержувати імміграцію — і то імміграцію найбільше бажану. Се задержить дома здорових, сильних, яких все радо витали в Америці і, які так багато причинили ся до промислового розвитку Злучених Держав.

Але коли з одної сторони державна акція, відбудоване промислу та брак робочих рук будуть задержувати багато робітників і робітниць в старім краю, то з другої сторони другі сили будуть їх гнати з краю. Вони можуть прийти в такім числі, що сотворять найповажнійше імміграційне питання, яке Злучені Держави колинебудь мали, питання, яке захопить симпатії та чувства Американців далеко більшиє ніж поодинокі випадки, що тепер приходять до порішення перед імміграційні власти. Наперед буде по війні імовірно від 6 до 10 міліонів вдів і незабезпечених жінок, без мужів, батьків, без рідні. Правдоподібно два рази стільки дїтний останеть ся без родичів та опікунів. Богато останеть ся без вітчизни і жадна з воюючих держав не буде їх хотіла. Вони будуть додатковим тягарем в протягу часу відбудованя. Міліони з тих жінок і дїтний мають приятелів та кривних у Злучених Держа-

вах і до них вони простягнуть благальні руки. Се відно-
сить ся передівсім до Росії, Австро-Угорщини, Польщі,
Італії та балканських країв. В додатку всі ті краї, з ви-
імкою Італії, знищені війною, а в декотрих частях цілий
край лежить пустою.

Війна все с найтяжша для Жидів. Вони не мають
голосу в правительстві. Їх переслідують поодинокі у-
рядники і цілі уряди. А осередки жидівської еміграції
лежать у східній военній області. Жидівську іміграцію
до Злучених Держав підпирають, подібно як з других на-

З боїв у Галичині.

Австрійські гармати острілюють російські стаповища. (Зима 1914—1915).

родів, приятелі, що вже є в тім краю, які дають щедрі
складки на угнетених братів і які мають зорганізовані
осібні товариства для розділювання новопрбувших Жи-
дів і для вишукування їм занятя. Вісти про переслідуваня
Жидів вже розбудили симпатії серед американських Жи-
дів, а найменшого сумніву нема, що коли цензура буде
знесена і коли вісти про переслідуваня будуть могли сво-
бідно прийти до Злучених Держав, тоді жидівська імі-
грація буде зростати скорше ніж зростала доси.

Іміграція з полудневої Європи буде імовірно дальше
мати перевагу, а може ще зросте. Італія, Австро-Угорщи-
на, Росія і балканські держави є не так знаменито зор-
ганізовані як Німеччина, Англія і Франція. Вони не ма-
ють практики в усусільненій або державній акції. Се

рільничі краї з невеликим числом міст. Переважаюча більшість населення живе із землі, на великій частині котрої зведено бої і з якої забрано живий інвентар та збіжжя так, що там буде майже неможливо через довгі роки провадити господарку. Надія людей тих країв опаде дуже низько, а велика частина дозрілого населення вигине. Вже тепер в декотрих околицях осталися лише жінки та діти. З тих країв певно піде численна імміграція.

Імміграція жінок і дітей прибере без сумніву великі розміри. Ся зміна все є природною річчю. Їм також будуть помагати у приході, очевидно не правительства, хоч вони будуть раді позбутись небажаних елементів, але їх кривні у Злучених Державах, які посилають гроші; пишуть про відносини в Америці; приманюють давних своїх сусідів вістками про високі зарібки, ліпші суспільні та політичні відносини, вістками про кар'єру своїх дітей; які висилають гроші на переправу через море і на показ перед імміграційними властями. Від 70 до 80 процентів іммігрантів з полудневої Європи дістає таку поміч і цілком 80 процентів всіх іммігрантів має готові карти їзди до своїх знакомих у Злучених Державах, які помагають їм, поки вони не дістануть сталої роботи.

Ще другі чинники будуть розбуджувати імміграцію з усіх воюючих держав. Від 15 до 20 мільйонів муштин взято з фабрик, копалень і від роботи при рілі. Вони пізнали свободу, якої перед тим ніколи не зазнали. Вони опшили ся полпшені на власні сили і жили своїм житєм зі своїми товаришами в боєвих окопах. Новий дух незалежності повстане, а з ним непоборима неохота вертатись до давного буденного життя на господарстві або у фабриці. Повстане певний рід свободи і проворности; змінить ся дух всеї Європи. Новий дух незалежності відай займе місце давного панцизняного життя, яке уважали за конечне. Богато з тих неспокійних мільйонів повстане проти тих давних відносин. Вони будуть цінити високо свою сьвіжо здобуту волю. А до того давні звязи будуть пірвані. Богато набереть ся мацдрівничого і волокитеського духа. Може сотки тисяч таких людей під впливом неспокійного, неусталеного інстинкту стане емігрувати і се також збільшить приплив іммігрантів до Америки.

До сих треба додати ослаблених і знеможених муштин, тих, що будучи на фронті стратили рівновагу ума, а може навіть збожеволіли. Там будуть цілі мільйони схожованих, ранених і калік, які будуть мусіли остатись дома і побирати цубличну поміч у виді пенсії. Богато з них має приятелів в Америці і вони звернуть свої очи на своїх знайомих в тім краю надії, що стягнув до себе передше їх приятелів та знайомих.

Мільйони людей живе на здобутій території під чужим панованєм. Що станеть ся з ними? Чи зіллють ся вони з побідниками, чи з побідженими? Чи може пійдуть в далекий сьвіт шукати нового місця оселеня?

Накопець треба сказати, що кождий муштина, кожда женщина, кожда дитина з 400 мільйонів людей, що живе у воюючих державах, потерпіла через війну. Значна більшість жила над пропастью убожества ще до війни; вони терпіли невисказану нужду підчас війни. А найблизші роки будуть ще гірші, бо знищєне, спричинене війною, буде можна пізнати доперва пізнійше, коли робітники знов опинять ся здані на власну поміч. Се відносить ся передівсім до рільництва, котрим була занята більшість народа. Оподаткованє в половині європейських країв перед війною досягало границь людської витривалости, а тягар державних довгів, і будучого удержуваня армії, оплата пенсій, кошт державного відбудовуваня, будуть такі великі, що їх просто не буде можна сплатити. Як тяжкою є загальна військова служба, а загальний податковий обовязок може стати ся майже таксамо тяжкий. Кілька літ тому назад можна було говорити, що такі тягарі, які вже тепер пороблено, є неможливі. А як до сего ще додати банкрутство великої частини народа, здасть ся, що цілковита невинплатність появить ся також межн можливими наслідками війни. Оподаткованє не може нарушувати удержаня робітника; через довгі роки оподаткованє не буде могло нарушувати великої суми, призначеної для відбудованя промислу і поставленя на ноги рільництва. Задачі, які чекають фінансієтів в часі мира, відай ані трохи не легкіі від задач, які в часі війни мають розвязувати міністри війни.

Населенє, чотири рази більше від населеня Злучених Держав, находить ся в стані промислового та суспільного безладя. Старі порядки не дадуть ся ніколи привер-

нупи. Мільйони людей є в русії, а дальші десяткн мільйонів в біді, хоробі та нужді. Мільйони не потрафлять назад почати давного життя. Жінки і діти стануть тягарем, а по-

На поли битви в Галичині.
(Зима 1914—1915. р.)

датки та публшчні потреби обтяжать народне майно до крайности. Границі межн державами можуть змінити ся. Декотрнх держав по війні не стане. Великі простори краю будуть лежати пустим облогом.

Серед таких обставин очі всіх людей в Європі можуть звернути ся на Злучені Держави яко на край, вільний від війни і її пещасть; яко на край, де панує політична свобода, де податки низкі, і пристань в Європі можуть заройти ся міліонами людей, що захочуть плисти до Нового Сьвіта за новими погодами.

А що Злучені Держави мають робити в сій справі? Яке становище мають заняти Американці супроти того людського покликку, найбільше зворушуючого покликку з усіх — супроти покликку, який повторить 13 міліонів чужинців, що вже прийшло до Америки, та 18 міліонів їх потомків? Чи мають Американці заострити свої закони і замкнути двері для тих, що через три столітя все находили тут захист перед релігійними та політичними переслідуваннями? Чи може маємо дальше держатись давної політики і впускати всіх здорових та здібних?

На щасте не треба нових іміграційних законів, аби полагодити штанс про тілесно нездібних, бо теперішні іміграційні закони не дозволяють впускати слабих, немічних, хорих на заразливі хвороби, злочинців і всі особи, що легко можуть стати публичним тягарем. На основі сих законів в 1914. році не допущено 16 тисяч 588 осіб, або майже 2 особи на кожду сотку імігрантів. Виконуване існуючих законів полүчене з трудностями не до описання для тих, що приходять до нас шукати захисту. А сї відмовні порішення зростуть числом без сумніву богато разів, коли війна скінчить ся.

Нема надії, аби ті обмеження були ослаблені, бо нема людей, які хотіли би отворити двері Америки для тих, що легко могли би стати ся публичним тягарем або збільшити число слабоумних, дурноватих або божевільних. Існуючі тепер закони є достаточні, щоби охоронити нас перед того рода людьми, з виїмкою хіба щодо тих, що могли би прийти сюди гнані вічним невдоволенем, і не раді вернутись до старих запяць. Проба настане тоді, коли Европа не потрафить найти роботи для своїх людей, для міліонів своїх жовніврів, вертаючих з війни. В тім случаю ми можемо подибати ся з найповажнішим іміграційним питанем, яке колинебудь ми малп до розвязання, — з питанем, яке буде замотане через наше співчутє і щирю охоту помогти після наших сил відбудувати сьвіт.

Що думають українські імігранти в Америці про еміграцію по війні?

Вчені люди написали вже багато статей по часописях і місячниках, ба навіть видали багато книжок, в яких вони старають ся відгадати, який вплив буде мати теперішня велика війна на переселене людий. Яко примір такої праці подано в отсім календарі статью Фредерика С. Гова, комішенера іміграції в ньюйорській пристани і визначного вченого в суспільних справах. Такі статі і книжки писані звичайно без докладнійшого розвідування серед тихсамих людий, про яких іде справа. Щоби позволити про се питанє заговорити власне самим інтересованим людям, редакция „Свободи” за посередництвом оголошеня на своїх сторінках просила своїх читачів, щоби вони самі щиро й отверто сказали про себе, що думають робити по війні. На сю просьбу редакції посилали ся листи від читачів „Свободи” зі Злучених Держав і Канади. Прийшло кількадесять відповідей, котрі представляють разом гадку понад тисячу читачів „Свободи”, бо майже кождий лист був писаний іменем кільканайцяти, або кількадесяти людий. Сей незвичайно цікавий материял по упорядкованю дає нам осьтакий образ поглядів, бажань і надій наших переселенців про війну та її вплив на еміграцію нашого народа.

Поворот до рідного краю.

Що найбільше вдаряє з усіх листів, то саме те, що майже кождий український імігрант думас вернутись до старого краю, „тількиб Господь подав мир”. Як показують листи, з одної сторони жене їх до повороту любов до рідного краю і туга „за вітчиною дорогою, хотя пещасною”. Нема нігде так любо як там, де чоловік родив ся” — кажесть ся в однім листі. „Вернути ся до своєї вітчини — се найбільша радість” — пише автор другого листа. А ще инший пише: „Наш чоловік павчений працювати коло землі і, хоть, на жаль, мало її має, вона йому така ситна, що він на ній і в голоді працює і їсти не хоче. Він все згадує свого діда і прадіда, що на тій землі працював, панщину на тій землиці робив, у давних

часах, у війнах кістьми стелив, а кровю росив, як її від Татарина та другого ворога боронив”.

З другої сторони наші люди думають вертатись до рідного краю також і тому, бо вони невдоволені з життя в Америці. Українські імігранти — се переважно колишні хлібороби, непривичні до праці у фабриках і копальнях. Хотяй за ту тяжку роботу вони й дістають заплату, з якою ніяк не може рівнати ся заплата за працю на поли в Галичині, то встаки по якімось часі наші імігранти приходять до переконання, що помимо всего вони не можуть багато заощаджувати, не можуть дійсно доробляти ся, а нераз мусять навіть задовжувати ся. Найтяжше з усього мучить їх непевність занятя і часте шуканє за роботою, а особливо журить їх непевність зарібку на старші літа, коли впадуть сили. Каже один лист: „Блукавш цілий свій вік від фабрики до фабрик, а на старі літа нема для тебе місця”. В иншій листі говорить ся: „Но гадаю більше дихати тим смердячим американським воздухом і жити тим смердячим мясом і продавати свою силу та здоровле за долар, а злетів бим до своєї рідненької, дорогої України, де воздух чистенький, пахучий від ріжних цвѣтів, де можна довше жити воздухом ніж в Америці закрохмаленим хлібом”.

Пощо українські переселенці думають вертатись до рідного краю?

Тисячі Українців в Америці, що стужили ся за рідним краєм, думають вернутись до Галичини, „аби побачити вітчину, рідну землю і ті дорогі особи, котрі там лишили ся”, а від котрих звичайно ніякої вістки не мали від початку війни. Хотяй вони добре сьвідомі того, що край буде зруйнований і, що треба буде його відбудувати, одначе їх приманює надія, що по війні земля подешевіє, а ціна на людську працю піднесеть ся. Ось через те українським імігрантам в Америці споза кровавої луни воєнного пожару блимає промінь надії, що по війні вони вернуть ся на рідну землю, щоби вправді тяжко працювати, але вже більше не бідити так як колись бідили.

Хто не думає вертати ся до рідного краю?

Всі листи згідні в тім, що мало є людей, котрі не хотіли би вертатись до рідного краю. Тих можна би поділити осьтак:

Не думають вертатись передівсім ті, що приїхали до Америки тому, що провинили ся в чімнебудь проти старого краю, чи проти військових постанов чи проти яких

В Галичині, по прогнаню Москалів.
(1915. р.)

— Де моя мама, тато і хата?

других. Також ті, що вже тут в Америці підчас війни виступили проти Австрії, боять ся вертатись до неї.

Не схотять поїхати назад ті, що приїхали сюди в молодім віці, тут поженили ся, а не заощадили тільки гроша, аби мати з чим поїхати, або заамериканцили ся так, що забули про рідний край.

Не поїде також та частина українських бізнесменів, що не сподівасться в старім краю ліпшого бізнесу як має тут. Але й таких є не багато, бо листи вказують на те, що „багато українських бізнесменів думає вертатись з покладеними грішми і там отворити підприємства”. Зате більшість фахових, добре платних робітників, що не можуть мати надії дістати в старім краю такій добрий зарібок, думає остатись даліше в Америці. Також серед найнижчої верстви робітників, серед „чорноробочих” є такі, що не думають вертатись домів. Се ті, що „нігде ліпшого не зазнали як в Америці”.

Накопець є такі, що не вернуть ся до старого краю, бо не хочуть платити тяжких податків, які мусять бути наложені по війні, або не хочуть служити у війську. А багато є таких, що думають вернутись лише тоді, як буде до чого вертати ся, значить, коли їх господарства не знищені.

„Догаздували ся Москаленьки”...

Хотяй не багато є таких, що не хотіли-б вертатись до рідного краю, то всетаки майже всі є тої гадки, що не варта їхати до вітчизни, як вона попаде під московське правління. Каже один лист: „Як Росія побідить, не вернуть ся ніколи, хоч би їх і медом манили”. А другий лист каже: „А як Росія побідить, то ані один з нас не поверне до рідного краю. Як буде там жити жінка і діти, то кождий, як зможе, буде стягати до себе родину і раз на все остане ся тут, бо роспійського ярма не хочемо двигати на своїх плечах”. А инший лист каже: „Коли Україна буде самостійна, то в потребі всі вертаємо ся назад для добра рідної землі. А як будемо під роспійським або польським ярмом, то тоді до краю не будемо вертатись, бо ми вже досить надвигали ся їх ярма”. А ще инший лист пише: „Як наша земля припаде під котрунебудь з ворожих земель — Польщу або Росію, тоді ми не гадаємо вертатись до рідного краю, але кождий з нас візьме з краю жінку й діти і буде робити тут, бо ліпше тяжше працювати на вільній землі Вашингтона як під ярмом ходити на своїм господарстві”. Ще инший лист пише: „Навіть ті Українці, що мають свої бізнеси або фахову роботу, пойдуть до старого краю, як би Австрія і Німеччина побідила, заволоділа цілою Україною, а потім дала

нашому краєви автономію (самоуправу). Колиб сего не було, то фахові робітники і бізнесісти остануть ся в Америці". А ще пишній лист пише: „Наші за ніщо не думають вертати ся під кнут російського правительства". А ще один каже: „Я поїду до старого краю в той час, як наша Русь-Україна буде сама собою паном, як не буде нею рядити ані Маляр, ані Австрия, ані Поляк, ані Жид, ані Москаль".

Всі листи без вїмки з жахом згадують Москалів та їх господарку в Галичині підчас їх послїдного нападу на неї. Здаєть ся, піщо не завдало москвофільству такого тяжкого удару, як власне той кількамісячний побут „освободителїв Славян" в нашій вітчизні, котрий дав нагоду пізнати з близька „московські права і порядки".

Що думають наші люди про еміграцію Українцїв з Галичини до Америки.

Все, що доси сказано на основі листів наших імігрантів, годить ся дивним припадком з тим, що говорять вчені про поворот американських переселенцїв до європейських країв. Ще більше замітне є те, що наші люди цілком годять ся з ученими в своїх поглядах про вплив війни на еміграцію, себто вселене — зі старого краю.

Кажуть вони, що по війні певно дуже багато людей захоче їхати до Америки, аби утічи перед тягарам, спричиненими війною. Кажуть дальше, що багато з тих, що буде хотїло їхати, не буде могло сього зробити, бо просто не будуть мали защо. Наконець, наші імігранти, подїбно як вчені люди, також сподївають ся, що правительства будуть старали ся огранічити еміграцію і здержувати нарід перед вселенем.

Богато сподїваєть ся великого напливу дївчат, бо війна вигубить багато мушнн. Дехто навіть радить молодим хлопцям остати ся через те в Америці, але другі сумнівають ся, чи та надїя не розвієть ся через заборону Америки впускати самі дївчата. А автор одного листа то просто радить не думати про се, бо хто хоче найти собі дївчину, може її знайти хоч де. „Є того цвїту по всьому сьвіту" — каже він.

Погляди наших людей про те, що спонукає людей до повороту до старого краю і до поновної їх еміграції до

Америки, також годять ся з поглядами вчених людей. Богато людей поїде до краю, аби загосподарювати його паново, але багато притиснених тигарами назад вернеть ся в Америку або вишле сюди молодших членів своїх родин, аби вони зарібками помагали родинам в тій пужді, в якій вони певно опинять ся внаслідок найбільшої війни сьвіта.

З боїв у східній Галичині.
Австрійський фельдмаршаль-лейтнант Штрайтер зі своїм штабом.

Чи багато наших людей вернеть ся до старого краю?

На се найважнїше питанє відповідають автори листів, що — багато. Вправді розміри виїзду звязують вони з тим, хто побідить, але переважна більшість пишучих сподїваєть ся побіди Австро-Угорщини і запевняє, що в таким разі дуже багато Українців вернеть ся з Америки до рідного краю.

Один пише: „Є тут нас 40 хлопців з одного галицького села. По війні їдемо до дому всі як один”.

Другий пише: „Я питав ся до 100 людей, що вони гадають робити по війні, то около 70 відповіло мені, що вертають ся до старого краю”.

В інших листах пишуть, що більше ніж половина виїде до старого краю, хоч може деякі з них скоро вернули би назад, як би могли.

Кількож загалом виїде Українців з Америки на рідну землю?

Одні сподіваються, що менше-більше половина всіх Українців і в Злучених Державах і в Канаді виїде по війні до Галичини; інші кажуть, що більше ніж половина, а ще інші повідають, що менше ніж половина.

Кілько на ділі виїде, який менше-більше процент Українців в Америці, покищо годі ще говорити. Можна говорити лише про шнішній настрій, який може змінити ся, як змінять ся обставини. Найбільше на се може вплинути те, як би Австро-Угорщина заборонила (наприклад на кілька літ) виїзд всім мушцинам, або хоч би лише у військовім віці (тут ходило би не о військо; але о робітника, якого покажетъ ся по війні недостача), бо тоді ті, що хотіли би по якимось часі прибути ще до Америки, мали би замкнену дорогу.

Про все те у своїм часі напишуть газети, особливо „Свобода” буде за тим слідити. Але великий вплив будуть мати і листи від родин, які обильно посиплюють ся по війні і з них також тутешні наші поселенці будуть бачити, чи їхати до Європи чи ні, та чи зараз по війні, чи треба трохи підіждати. На здержане виїзду з Америки, як сказано вже, може вплинути передівсім поява державного розпорядку в Австро-Угорщині про заборону поворотного виїзду до Америки. Зноваж на прицінене виїзду наших людей відси до Галичини, Буковини чи на Угорщину може вплинути се, як би прийшла вість, що там ширять ся пошесні недуги і панує голод, про що також донесе преса і приватні листи.

Як виїзд Українців вплине на народне житє?

Українці, приїхавши на американську землю, сотворили тут своє народне житє, якого осередками є: церква і товариства.

Нама сумніву, що виїзд великого числа Українців з Америки мусить відбити ся на народнім житю американських Українців. Одним словом — сей виїзд ослабить наше народне житє на сій новій землі.

Церква стратить багато парохіян і вірних, а товариства стратять якесь число членів.

Здаєть ся, найбільше стратить церква, бо — як кажуть сьвященники — деякі парохії цілком перестануть істнувати; таксамо майже стратить школа. Сьвященники сього не відчують так дуже з уваги, що багато з них гадає

вертатись до старого краю, де буде кількасот вільних парохій, в яких давпійше були кацани.

Одначе українські товариства (головно заповогові) відай найменше стратять, а се з тої причини, що до них належать або такі, що не впідуть з Америки, або такі, що опісля скоро назад вернуть ёя до Америкки.

Одно ще слід зазначити при кінци, а се те, що те, що стратить американська Україна, зискає наша вітчизна. Вона дістане ружливих, досвідних і богатших людий, а за якпійсь час, можна сподівати ся, що знова підпоможе американську Україну, висилаючи сюди молодих хлопців і дівчат — за хлібом, за грошем, за досвідом у широкім світі, за наукою життя і за волею.

А тоді американські Українці приймуть їх вже зорганізовані і приготовані в надії, що допоможуть їм тут, на землі Вашингтона, стати дійсними українськими патріотами і людьми праці, і такими вернути ся на Україну, на тихі води, на ясні зорі...

Іван Франко.

ВАЖКЕ ЯРМО.

Важке ярмо, твоє, мій рідний краю,
Не легкий твій тягар!
Мов під хрестом отсе під ним я упадаю,
З батьківської руки твоєї допиваю
Затроєний пугар.

Благословлю тебе! Чи ждять тобі ще треба
Поваги й блиску від будуччини,
Чи ні, — одного лиш тобі благаю з неба,
Щоб з горя й голоду не бігли геть від тебе
Твої найліпші сини.

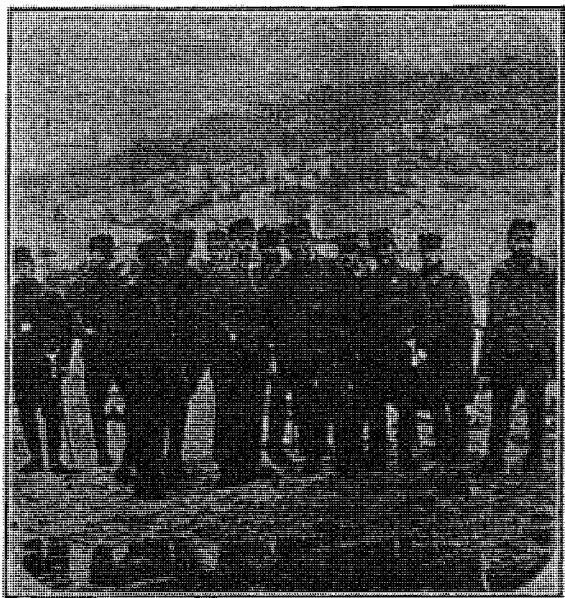
Щоб сіячів твоїх їх власне поколіне
На глум не брало і на сьміх;
Щоб монументом їх не було те наміне,
Яким в відплату за плідючес насїне
Ще при житю обкидувано їх.

Дещо цікавого про конгрес Злучених Держав.

Написав Омелян Ревюк.

— 0 —

Про Конгрес, найвище законодавче тіло Злучених Держав, читаємо дуже мало не лише в українських але і в американських часописах. Очевидна річ, що се лежить в інтересі всіх тих людей, які вдоволені з того, що тепер діють ся, аби широкі верстви народа не знали нічого про

Українські Січові Стрільці.

(1915. р.)

Головний начальник українського стрілецтва М. Галуцький. На право від него атаман І. курія Гринько Коссак, на ліво від него атаман ІІ. курія Сень Горук. Коло них старшина І-го курія.

се, що діють ся в американській вузні законів. З другої знов сторони, се лежить в інтересі народа знати про неї як найбільше. Не щоби представити докладно повстання, організацію і роботи Конгресу, але виключно в цілю розбудити цікавість наших імігрантів до публичних справ Злучених Держав а головни до діяльності законодавчих тіл, сеї може найважнійшої часті управи краєм, подав я осьтут ріжні відірвані, але цікаві факти про американський Конгрес*).

*) Подані тут факти зібрані з осьтих книжок: Woodrow Wilson (президент Злучених Держав): Congressional Government. James Bryce: The American Commonwealth. Allan L. Benson: Our Dishonest Constitution.

Виборча геометрія.

Кожний український іммігрант, що хоч трохи займав ся політикою в старім краю, тямить добре „виборчу геометрію” в Галичині. Ся „геометрія виборча” се один з обманів, при помочи котрих польська шляхта і польське міщанство стараєть ся закрити перед світом, що вся східна і велика часть західної Галичини се українська земля, замешкана українським народом. Штука ся полягає на викривованю виборчих округів так, щоби з них вийшло як найменше Українців а як найбільше Поляків. Щоби се осягнути, робить ся українські округи дуже великі, а польські дуже малі. Дальше надаєть ся тим округам відповідну форму. Не дивить ся на те, щоби виборці могли як найлегше порозумітись, а викривлюєть ся нераз округи вузкі, довгі так, що виборці з одного кінця округу не можуть порозуміти ся з виборцями з другого кінця. Коли „виборчі геометри” погодять ся з фактом, що якийсь округ вже певно дістане при виборах українську більшість, тоді вони стараєть ся дати до сего округу вже як найбільше Українців, аби вони в других округах „не перешкадали” польським виборцям. Округи, в яких вибір є сумнівний, значить, про які не знати, чи більшість виборців піде за українськими чи за польськими кандидатами, витинаєть ся так, аби українські виборці мали різні перешкоди тоді, як беруть участь в голосованю. Тому то прилучуєть ся до такого округу українські села, що лежать за великою рікою, в надії, що небо буде тримати при виборах зі шляхтою, сирвадить повіш і недопустить Українців-виборців до голосованя, або як та надія не сповнить ся, то може якісь „невисліджені виповники” знищать пором і через се Українці не пійдуть до голосованя. Подібних розумовань „виборчих геометрів” є чимало. Виборча геометрія розвинула ся в Галичині до небувалої висоти; її переміненю в правдиву науку, а головним представителем сеї цвітучої галузи польського національного знаня є професор др. Станіслав Гломбінський.

Признаєть ся вправді польській шляхті і міщанству великі заслуги коло розвою сеї „науки”, але не можна їм признати хвали видуманя її. Ніде правди діти: вони її розвинули, виплекали, удосконалили, але не вони її винайшли. Що не вони її винайшли, видно хоч би з того, що „виборча геометрія”, заки ще стала ся улюбленим занятєм польських „наукових поваг”, вже існувала і розвивала ся — в Злучених Державах.

Тут її практиковано з давен-давна, чи не від самого початку американської независимости. Всі правила „виборчої геометрії” примінювано тут вже сто літ тому назад. А розвинути ся могла та польська наука тим більше, що до неї Американці мають нагоду частійше ніж Поляки. Польські „вчені” мають нагоду дуже рідко, бо лише тоді, коли парламент або сойм ухвалить новий виборчий закон, а в Злучених Державах ся нагода повторяєть ся що десять літ. По кожній переписи населеня (census) палата послів визначає, кільки послів кожний стейт має висилати до Конгресу відповідно до свого населеня. Як стейт має бути поділений на виборчі округи, про се Конгрес не журить ся, але полишає справу до порішення кождому стейтови. Робить се звичайно стейтовий

сойм (legislature), а що в кождім соймі є при правліню якась партія, то вона звичайно викроює виборчі округи так, як се для неї вигідно. Се викроюване виборчих округів, не після справедливости але згідно з інтересом одної партії, се, що називають в Галичині „виборчою геометрією”, називаєть ся у Злучених Держав „герримендерінг“ („Gerrymandering”). Називаєть ся вона так від імени провізника демократичної партії Е. Гері (Elbridge Gerry), що був губернатором стейту Масечузетс в 1812. році. Коли за його губернаторства розділювано сей стейт на виборчі округи, він ужив засаду виборчої геометрії з користю для партії демократичної. Рисівник, занятий в одній з часописей, увійшов до кімнати редактора одної впливої місцевої газети і побачив на стіні мапу виборчих округів. Один округ своїми обрисами нагадував обриси ящірки, званої саламандрою. Рисівник і каже: — Дивись на ту саламандру! — і кажучи се він дорисовував олівцем кіхті та очи ящірці. — Не зви сього „салемендер”, назви радше „геримендер” — сказав редактор — і та назва понині прилпила до американської виборчої геометрії на хвалу американського Гломбінського. Щоби показати, до чого доводить се „герримендерінг”, вистарчить подати, що в Місісіпі є так званий Шу Стрінг Дистрикт („округ підвязки від черевика”), який має 500 миль довжини, а 40 миль ширини. В Пенсилвенії є округ, що має форму гімнастичних тягарців, себто короткого друска з двома великими кулями на кінци. В Мезурі викроено округ, який, мірячи його закрути, є довший ніж самий стейт (до нього кинено більшу часть муринаських виборців).

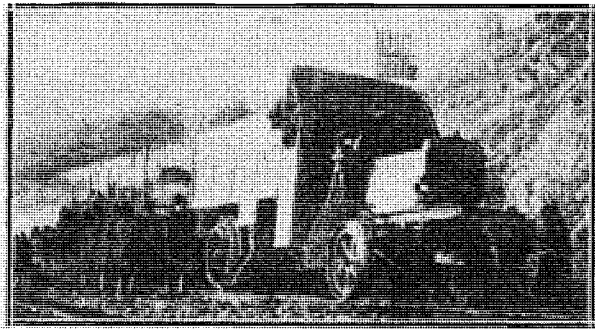
„Діли і пануй!”

Конгрес Злучених Держав складаєть ся з двох палат, подібно як майже всі парламенти сьвіта. Одну палату звать звичайною висшою а другу низшою. Висшою палатою в Злучених Державах є Сенат (The Senate), а низшою—Палата Послів (The House of Representatives). Звичай ділення парламенту на дві часті перенесено з Англії. В тім краю повстав і розвинув ся парламент. Відтам брали взірці другі держави; переймаючи англійський взорець, брали звичайно і поділ, хоч той поділ на віщо не потрібний.

В Англії сей поділ на дві палати був вицвком природного розвитку парламенту. Колись давно, дуже давно парламенту в Англії не було. Король Англії мав необмежену власть. Його воля — се був одинокий закон. Але англійські богачі не все любили сей закон. Тому то вони хотіли огранччити короля; се можна було зробити лише так, щоби самому вміщати ся в справу установаєня законів. На те вони оснували палату панів („лордів”), яка була зложена з певного числа панів. Хотий вони не могли примусити короля, щоби він видав яке право, але вони мали силу запобігти, аби король не видав якого права. Се була досить вигідна постанова для панів. З часом і прості люди побачили, що се добре. А прості люди також дуже часто не любили прав, які установаєв король і пани. Тому вони також забажали поставити якусь границю панській і королівській власти. Утворено для них палату послів (або, як вона звала ся — палату громад, The House of Commons). Від тоді король і пани не могли видати закона, який не подобав ся тій палаті. Палата послів, яка представляє більшість народа, зачала бо-

ротьбу з королем і панамп, аби уменшити їх власть і се їй удало ся до певної степені. Що ще не вдало ся, мусить вдати ся в будучности, бо воля народу мусить з часом стати одинокою законодапною власттю народа. Ось відки взяло ся, що в Англії король, палата панів і палата послів устанавляють закони.

Власне на взір такого парламенту утворено парламент в Злучених Державах. Ідучи за взором Англії віддано тут законодавчу власть в руки трох чинників, а саме в руки президента і двох палат. Тут, що укладали закони про управу Злучених Держав, казали, що вони запровадили дві палати тому, що хотіли погодити два політичні напрями в політиці поодиноких стейтів, бо більші стейти хотіли, щоби послів до

Як австрійці доставляли амуніцію своему війську
в Карпатах (в зимі, 1915. р.)

парляменту вибирати після числа мешканців, а менші знов хотіли, щоби послів вибирати після стейтів, значить, щоби кожний стейт мав однакове число представників. Сі два напрями погоджено при основаню Конгресу так, що постановлено, що членів Сенату масть ся вибирати після стейтів, а членів Палати після числа населеня. Через те говорено, що Палата Послів представляє нарід, а Сенат представляє стейти. Се говорепс однак хибне. Сенат і Палата Послів представляють одних і тих самих людей. Колись ще можна було з певною слушністю говорити, що Сенат представляє стейти, (бо давнійше стейтові сойми вибирали членів Сенату — „сенаторів“). Тепер вже народні маси вибирають і послів і сенаторів і тому тепер не можна казати, що Сенат представляє стейти.

Але мимо того сей поділ парламенту на дві палати має свій вплив на законодавство. Сей вплив проявляеть ся в сей спосіб: Коли домаганє якоїсь реформи станеть ся занадто голосне серед народа, тоді в одній палаті хтось вносить законопроект. Внескодавець звичайно не має щироного бажаня, аби законопроект став законом, а він вносить його, аби набрати трохи розголосу. Внескодавець вигонює промову. Часописи по краю друкують її. Народ читає і тїшисть ся: „Прецінь Конгрес щось робить!“ Виборці внескодавця стають горді на свого вибранця; за вдячність народа ї не казати! Як одна палата паремітї ухвалить внесенний проєкт, він іде до другої палати і там йому позволяють вмерти. При помочи сего поділу законодавного тіла на дві часті, дано нагоду Сенатови відкинути се, що ухвалила Палата Послів, а Палаті Послів

відкинути се, що ухвалив Сенат. На всякий случай одну палату парізі вважає своїм добродієм. При помочи сего поділу затрачуєть ся серед народа свідомість того, хто винуватий в упадку якогось законопроекту. При помочи сеї системи можна убити кожний проєкт, потрібний народови. Чим більше законодавчих тіл, тим тяжше ухвалити закон, бо тим більша правдоподібність, що котресь тіло не згодить ся на нього. Як би у Злучених Державах заведено десять палат, то система була би ще „ліпша” і робітники чекали би на робітниче законодавство не десятками, але сотками літ. Тут виравді нема десяти палат, але є зате другі чинники, які їх дуже добре заступають, які можуть забити закон, хоч він перейшов обі законодавні палати; а сими чинниками є президент Злучених Держав і суди.

Політичні перекупства в Конгресі.

Конгрес Злучених Держав ріжнить ся від європейських парламентів передівсім і найбільше способом перепроваджуваня нарад над законопроектами. В європейських парламентах над кожним законопроектом відбуваєть ся велика дебата в повній палаті. В Конгресі Злучених Держав дебати над законопроектами не відбувають ся ніколи в повній палаті, але все в комітеті. І Сенат і Палата Послів має богатотаких комітетів; до кожної частини діяльности палати є особний комітет. Фінансовий комітет (Committee on Finance) займаєть ся державними приходами. Комітет розходів (Committee on Appropriations) займаєть ся державними розходами. Зелізничий ком. (Committee on Railroads) займаєть ся залізничними справами, а комітет заграничних справ — справами заграничними. Сімдесять два такі комітети існуювали в Сенаті в 1909. р., а 54 комітети в Палаті Послів. Коли який посол внесе законопроект, його відсилають до котрогось комітету. Там відбуваєть ся над ним розправа, по якій комітет або відкидає законопроект, або приймає його зі змінами або без змін. Принятий комітетом законопроект приходить перед повну палату, де над ним відбуваєть ся голосованє вже без розправ. Члени палати часто не знають навіть, що є в законопроекті, але голосують після оцінки комітету. Та система комітетів була предметом острої критики зі сторони здорово думаючих людей. Богато закідів піднесено проти неї. Найбільшим закидом є те, що ся система позволяє до небувалої степені розвинути ся політичному перекупству. Перекупити котрийнебудь європейський парламент просто неможливо, бо там приходило би купити хіба більшість послів. Затє комітетова система Конгресу позволяє перекуплювати послів, бо перекуплюючий потребує лише перекупити більшість комітету, себто ніколи більше як 20 людей. Коли се йому вдаєть ся, перекуплена більшість прийме проєкт закона і відішле його під голосованє на повну палату, де його вже послы приймуть не тому, що вони думають, що законопроект добрий, але тому, що комітет його припорушив.

Ось відки то береть ся, що в Злучених Держав є більше перекупство ніж деінде в світі. Коло Конгресу Злучених Держав існує правдивий рій „бізнесменів”, які тільки тим і займають ся, що перекуплюють послів і сенаторів. Вони полагаджують свої „бізнеси” звичайно так в величезних передєвях („лобі”, lobby) Конгресу і тому їх називають „лобістами”. Політичне перекупство стало ся в Злучених Державах за-

водом і то дуже чисельним і добре поплатним. Є у Вашингтоні та в осідках стейтових соймів дійсні бюро, які провадять „бізнес” після всіх вимогів „бізнесу”, чого найяркїшим проявом є те, що вони „спеціалізують ся”, себто кожде бюро займаєть ся спеціально перекупством лише на однім поли. Бувший бібліотекар Конгресу А. Р. Стаффорд вичисляє вісімнадцять родів конгресових перекупників. Найбільше є „лобістів”, що вшукують урядові посади. За ними ідуть „pension-lobbyists”, котрі введнують пенсії для людей, які ніколи не служили у війську і не були на війні. За ними ідуть залізничні, почтові, патентові, портові, копальняні, банкові, каналові „лобісти” і другі. Найбільші підприємства залізничні, копальняні і фабричні старають ся мати на свій поклик меткі бюро перекупників.

Як при такій системі виглядає воля народна, представити собі не трудно. І Конгрес і Союми старали ся знищити се перекупство й ухвалювали дуже острі закони, але се нічого не помагало. Перекупства діють ся тепер, як діяли ся передше, лише більше тайно і більше зручно. Причина того лежить в „комітетовій системі” законодавчих тіл у Злучених Державах. Та система пособляє перекупству і його можна викоринити лише через знищене комітетової системи.

Американські законодавці завертають час.

Членів Палати Послів вибираєть ся на два роки, а вибори все відбувають ся в паристім році, себто в роках: 1916, 1918, 1920 і т. д. так, що кожді другі вибори сходять ся з виборами президента. Нововибрана палата не відбуває засідання в тім році, коли її вибрано, але аж слідуєчого, хоч президент може скликати її скорше на надзвичайне засіданє. Звичайно нова палата, вибрана при кінці року, збираєть ся на перше звичайне засіданє в січні слідуєчого року. Називаєть ся воно — довга сесія і тягнєть ся аж до найближшого липня або серпня. Друга сесія, так звана коротка сесія, зачинаєть ся в грудні і тягнєть ся звичайно до 4-ого марта. В той спосіб кожда Палата Послів має лише 12 місяців часу на законодавчу роботу. Через се при кінці другої, значить — так званої короткої сесії, панує в палаті великий поспіх в ухвалюваню законів. Нераз ще в послідній хвилі перед самим замкненем сесії роблять всякі зусилля, чи не погребати би якого законопроєкту, а як треба, то навіть годинник посувають взад, аби президент Палати міг дозволити вести наради, хотий час замкнення Палати вже в дійсности минув. Славний англійський вчений Джеймс Брайс, який написав найліпшу книжку про управу Злучених Держав, згадує в тім творі, що він сам був свідком сцени, як в Палаті Послів посувано взад годинник серед загальної радості послів на салі і гостей на галерїї.

Про американські „трости“.

ВСТУП.

Вже десять літ тому назад обчисляли, що в Злучених Державах є 440 великих компаній, які звуть „тростами“, з капіталом 20 мільярдів доларів. Вже се одно показує на те, яку велику роль грають ті компанії. Про велике значінє тростів свідчить се, що при виборах різні партії тільки про них говорять — і те, що вони стали одним з найважійших питань, а може таки найважійшим питанєм внутрішньої політики Злучених Держав.

Українські Січові Стрільці.
Старшина сотні покійного сотника Кльма Гутковського.
(Зма 1914—1915.)

З уваги на се велике значінє і вплив тростів буде відповідною річю, аби й намі люди зрозуміли: Що се таке трости; відки і як трости взяли ся; яка їх сила, вплив і значінє та — як проти них борють ся?

ВІДКИ ВЗЯЛИ СЯ ТРОСТИ?

В кождім краю, в якім капіталізм не розвинений високо, господарка народа олираєть ся на так званій конкуренції, себто: кождий підприємець дбає лише о своє підприємство, стараєть ся, щоб його підприємство росло а другі підприємства того самого рода падали. Та боротьба є завзята, безпощадна, боротьба на жите і смерть: Один підприємець забрав би всі зиски, які лише дали би ся, хоть би навіть їх сам зужити ніяк не міг, а сотки других підприємців пійшли з торбами. Так безпощадно бореть ся, або, як по вченому кажуть, конкурує, одна

углева компанія з другими углевими компаніями; одна фабрика обуви з другими фабриками обуви; один sklep з поживою з другими skleпами з поживою і т. д. і т. д.

Така боротьба підприємців або конкуренція має свої добрі і злі сторони.

Конкуренція є добра тим, що вона побуджує підприємців до рухливого життя. Вона примушує підприємця ощаджувати на кождім кроці. Вона примушує підприємця запроваджувати в своїм підприємстві всякі можливі удішення; змушує його справляти як найновіші машини і ви-зискувати їх як найбільше. Рівночасно конкуренція примушує підприємця обнижжати ціну на свій товар як найнижше, аби збити других підприємців, що з ним конкурують. Для сих добрих прикмет називали конкуренцію основою і житем бізнесу.

Але конкуренція має також свої великі хиби.

Найважнійша її недостача, що вона дуже багато коштує. Як би одному підприємцеві казав виробити ту всю обуву, що виробляє приміром десять фабрикантів обуви, то він зробив би се багато дешевше ніж може се зробити кождий з тих десяти. Кождий з них мусить будувати осібну фабрику; постарати ся о осібні машини; кождий з них мусить удержувати цілу громаду агентів; мусить видавати величезні суми на вивіски, виставові хиби, оголошеня по часопислах, електричних возах, і т. н. Кождий підприємець стараєть ся, аби його товар був найдешевший, бо тоді його товар буде найбільше людей купувати, але, аби обнизити ту ціну, підприємець не все вживає чесних способів. Дуже часто він буде фалшувати товар, дуже часто буде обнижжувати своїм робітникам заплату так, що вони ледви будуть могли прожити. Він дуже радо буде наймати жінки і малі діти до своєї роботи, бо через малу заплату для жінок і дітей він ще більше обнизить кошти витворюваня свого товару, ще більше буде міг обнизити ціну на нього. Кождий з підприємців, що між собою конкурують, стараєть ся виробити як найбільше, хоч не знає, кілько буде міг продати зі свого товару. З того витворювали без плану й обчисленя виходить таке, що по якімось часі підприємці мусять припинити роботу у фабриках і тоді настає криза з усіми її страховищами.

Підприємці, конкуруючи зі собою, борючись одні проти другого, не могли не добачити тих злих сторін конкуренції. Найважнійша річ, яку вони мусіли доглянути, було се, що через конкуренцію межі собою вони мусять обнижжувати ціни і через те зменьшувати свої зиски. І вони вкінці прийшли до переконаня, що як би всі підприємці у своій галузі промислу чи торгівлі змовили ся і перестали конкурувати між собою, то вони могли би піднести ціни на свої витвори і сильно побільшити свої приходи. Чим тісніше були би звязані такі підприємства, тим невнійше могли би вони се зробити. Найліпше було би, як би всі підприємства того самого рода злучили ся в одну велику компанію, а та компанія провадила бізнес. Ось власне такі то компанії, що повстали зі злученя усіх або переважної части підприємств одного рода, називаємо тростями.

Такі трости при своїм твореню старали ся обняти підприємства даного роду, а коли їм се не вдавало ся, вони нищили їх конкуренцією, себто обнижжували ціну на свій товар так, що нетростові підприємства

мусіли унадати. По їх унадку трост підносив ціну так, що відбивав собі в десятеро втрату, яку поніс підчас конкуренції.

СИЛА ТРОСТІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Ось-такі то трости почали повставати наперед в Злучених Державах, бо тут економічний розвиток краю йшов дуже скоро. Хотяй перші трости повстали лиш яких трийцять літ тому назад, то цинні величезна часть всього тутешного промислу вже опанована тростами, „стростована” — і як би хто пообіцяв собі, що нічого не купить від тросту, то мусів би згинуть з голоду й холоду.

Джан Муді, що в 1904. році розсліджував історію тростів, подав їх тодішне число на 440. До найбільших зачислив він сім тростів, а саме:

1. „Мідяний трост”, який повстав зі злуки 11 підприємств, а мав капіталу 175 мільонів доларів.

2. „Трост відливачів металю” („Смелтере Трост”). Сей повстав в 1899. році через злуку 121 підприємств; мав він у своїх руках 85 до 95 процент усього промислу, що займає ся перетоплюванем руди олова й міді, а капіталу мав 201 мільонів доларів.

3. „Трост рафінерій цукру” — повстав зі злуки 55 підприємств; опанував 70 до 90 процент промислу своєї галузи і мав капіталу 145 мільонів доларів.

4. „Тютюновий трост” — повстав зі злуки 150 підприємств; опанував мало не весь тютюновий промисл; мав він капіталу 502 мільони доларів.

5. „Корабельний трост” — мав 170 мільонів доларів капіталу.

6. „Сталевий трост” — повстав в 1901. році через злуку 785 підприємств і мав 1 мільярд 370 мільонів доларів капіталу.

7. „Нафтовий трост” — повстав зі злуки 400 нафтових підприємств; мав у своїх руках майже увесь нафтовий промисл і 97 мільонів доларів капіталу.

Сих сім тростів разом мав капіталу 2 мільярди 602 мільони доларів.

Інші, менші трости опанували другі галузи промислу, як виріб черевиків, кармельків, гуми до жування, господарських знарядів, сїрників, хемікалій, цегли, помп, сухарів, бляшанок, скла, забавок, залізничних возів, фонографів, леду, льокомотив, машин до шиття, згущеного молока, паперу, машин до писання, шкіри, виробу мяса і т. д. і т. д. Сі менші трости мали в 1904. р. разом капіталу 4 мільярди 55 мільонів доларів.

За ними іде 8 великих телефонічних і телеграфічних тростів з капіталом 629 мільонів доларів і 103 великі тростові корпорації, що до старчають газу й електричного світла і трамваєні (стріткарві) компанії з капіталом 3 мільярди 105 мільонів доларів.

Наконець до тростів треба причислити шість груп залізничних компаній, які разом повстали зі злуки 922 залізничних компаній, а мали разом капіталу 9 мільярдів 17 мільонів доларів.

Так воно було в 1904. році. Від того часу розвиток тростів пійшов значно вперед. Повстало багато нових, а старі зросли значно в силу.

Чим же ті трости такі добрі, що ростуть скоро як гриби по дощі? Трост — се незвичайно ошадне підприємство. Він замикає багато фабрик, а кількома вирабляє все, що йому треба. Заощаджує на машинах, на робітниках, на коштах заряду.

Трост, опанувавши даний промисел, є добре свідомий того, що купуючий піде куди не набуде товару лише у нього. Тому то трост не видає великих сум ані на електричні вивіски, ані на дорогі виставові вікна,

Павло Гречух, Українець з Рогатина.
Вславився яко добрий легун австрійської армії.

ані на оголошення по часописах і місячниках, ані на подорожуючих агентів, ані на другі роди розголошування бізнесу („адвертайзмованя”).

Трост дістає великі приходи з того, що замовлення висилає все з пайблизшої фабрики чи копальні. Трост, маючи усю певну галузь промислу, може заплатити хоч би найдорожнього управителя і він йому оплатить ся. Трост може належито розділити свій промисел між поодинокі свої фабрики і віддати кожду галузь під заряд найвідповіднішого чоловіка. І ще багато других користей має трост, які випливають з великого нагромадження капіталу і величини підприємства.

Се все користи в самім заряді бізнесу.

Тут ще треба вказати на становище тросту і користі його супроти робітничих організацій. Трост дуже успішно бореться проти робітничих організацій, юній і страйків. Навіть найспільніші організації робітників рідко можуть виграти боротьбу з тростом, а слабші — се чиста забавка для тросту.

Не менше шкідливо відбивається вплив тросту на людей, що купують його товари. Не можучи того товару дістати ніде инде, вони примушені брати його таким і по такій ціні, як собі се трост захоче установити. Марк Твейн, славний американський гуморист, сказав гарно ось-яку анекдоту на сю тему:

Була собі раз муха і мала дві донечки, які дуже кохала. Полетіли вони раз на жир і старша мушечка сіла на цукровий торт у цукорника. Наїла ся торту і погинула наглою і несподіваною смертю. Погинула від отросня. Торт був затросний; а був се впріб американського тросту для виробу тортів. Дуже розпадала ся муха за своєю донечкою і ще більше стала любити молодшу мушечку, ще більше стала її доглядати. Пилькувала як ока в голові, але всетаки не уцільувала. Залетіла мушечка раз до склепу з ковбасами, сіла на ковбасу, наїла ся її і погинула. І ковбаса була затросна, бо був се впріб американського масарського тросту. Стративши обі донечки, стара муха попала в таку розп'яку, що постановила відібрати і собі жити. Влетіла вона до реставрації, сіла на трійку для мух і стала їсти з усіх спл. Їла, їла, наїла ся, мало не трісла, а смерть не приходила. І не прийшла, бо трійка на мухи була фальшована, бо був се впріб американського тросту для виробу трійки на мухи.

ТРОСТИ — А НАРОД.

Та кривджене робітників і покупців — се ще може не найбільше лихо. У своїй погоні за зисками трости скоро звертають ся поза границі краю за ринками збуту, а щоби їх опанувати, старають ся продавати свої товари за границею як найдешевше, а щоби мимо того не втратити, підносять ціну на тісамі товари у своїм краю як найвище. Щоби обезпечити свої заграничні ринки, вони потребують великих армій і флот. Щоби їх дістати, перекупувають парламент, легіслатуру й урядників, підкупають газети, вчених людей, професорів, ба навіть церкви, словом все, відки йде людське знанє і розходить ся людська опінія.

*

*

*

Збираючи все разом, що доси сказано про користі і недостачі тросту, треба завважати, що трост — се дуже добра машина, дуже тана і дуже корисна та зисковна для її власників. Зате для всіх других вона не добра; не добра для робітників, бо віддає їх занадто в руки роботодавців; не добра для покупців, бо вони мусять прийняти товари такі і по такій ціні, як се установить трост. Наконєць трост впихається ся в церкви, школи і пресу, та затроєє сі жерела людського знаня, а перекупаючи законодавчі, судові й адміністраційні влади і роблячи з них послушні свої знаряди, загрожує найбільшому добру чоловіка, його горожанській свободі.

БОРОТЬБА ПРОТИ ТРОСТІВ.

Через те й дивувати ся не можна, що проти тростів почали скоро боротьбу ріжними способами.

Одні хотіли цілком знищити трости і привернути давні часи свободної конкуренції. Забули однак, що трост се природний вплив тої конкуренції. Як би навіть вдало ся знищити трост і уможливити конкуренцію; як би навіть давні підприємства почали паново зі собою конкурційну боротьбу, то знова по якімось часі одно підприємство знищить всі другі й опанув весь ринок так як трост; або можливе і таке, що підприємці ще перед тим прийдуть до переконання, що боротись не варта, що ліпше порозуміти ся; що кориснійше для них заложити одно велике підприємство, — оснувати трост. На всякий случай, хоч би і вдало ся розбити трост, то по якімось часі конкуренція дорогою природного розвитку знова доведе до витвореня тросту.

Тому то другі радили „регулювати” трости, себто ухвалити такі закони, які би не розвизували тростів, але робили їх нешкідливими для суспільности. Але й ся акція показала ся безуспішною, чого найліпшим доказом є хоч би те, що президент Вілсон перестав всяку боротьбу проти тростів, хоч як він багато про се говорив підчас свого кандидованя в 1912-ім році!

А тимчасом сила тростів росте й росте і щораз більші приносять зиски властителям, а щораз більші втрати суспільности. Суспільність ще не раз буде зриватись до боротьби проти них, ще не одного способу буде пробувати, поки прийде до переконання, що одиноким способом позбавити трости їх силп і некорисного впливу на суспільність, а рівночасно використати для суспільности добрі сторони тросту, — є викупити трости на власність цілого народа і віддати їх під заряд цілого народа для його користи; викупити трости, як викуплено у панів панцину; заряджувати тростами так як різні держави заряджують поштою, залізницею, телеграфом, школами і т. и.

Тоді всі користи з тросту, його ощадність, точність і т. и. пійдуть на добро всего народа. А некористий тросту не буде, бо народ, заряджуючи ними, не буде кривдити себе самого.

КІЛЬКО ВОЄН ВЕДЕТЬ СЯ ТЕПЕР?

Від кінця липня 1914. р. триває велика європейська війна. На ділі се цілий ряд воєн, які провадять поодинокі держави між собою. Всіх воєн є 21, а їх виповіджено в таким порядку:

1. Австро-Угорщина Сербії 28. липня 1914. р.
2. Німеччина Росії 2. серпня.
3. Німеччина Франції 3. серпня.
4. Німеччина Бельгії 3. серпня.
5. Англія Німеччині 4. серпня.
6. Австро-Угорщина Росії 5. серпня.
7. Сербія Німеччині 5. серпня.
8. Черногора Австро-Угорщині 7. серпня.
9. Франція Австро-Угорщині 12. серпня.
10. Англія Австро-Угорщині 13. серпня.
11. Черногора Німеччині 12. серпня.
12. Японія Німеччині 23. серпня.

13. Австро-Угорщині Японії 25. серпня.
14. Австро-Угорщина Бельгії 27. серпня.
15. Росія Туреччині 30. жовтня.
16. Англія Туреччині 5. листопада.
17. Франція Туреччині 6. листопада.
18. Бельгія Туреччині 7. листопада.
19. Італія Австро-Угорщині 23. мая 1915.
20. Італія Туреччині 24. серпня.
21. Англія Болгарії 15. жовтня.

Двадцять друга війна ведеться між Сербією і Болгарією від 14. жовтня, однак всі війни не вповіджено. Болгарія оголосила, що на неї напала Сербія і вона мусять проти нападу боронити ся. По розпочаттю війни між Сербією і Болгарією оголосила також Росія, що вона находить ся у воєнній стані з Болгарією. Веручи отже під увагу ще сі дві війни, мусямо ствердити, що властиво ведеть ся тепер двадцять і три війни.

Українські Січові Стрільці.
(1915. р.)
Кують коня.

Василь Щурат.

ДЕ ЮРКІВ БОГ?

Юрко — йому ледви пять літ —
Збудив ся рано скоро сьвіт.
Вже до молитви ручки сьлав,
Щоб татна Бог з війни прислав.
І „Отченаш” почав, як міг:

„Іже еси на небесіх...”
І раптом ніби схаменуясь,
До мами в клопоті звернуясь:
„На небесіх, мамусю?... Нї!
Бог з татком нині на війні...”

Промисл Злучених Держав.

В се обоплаком кожного чоловіка, мешкаючого в якімсь краю, старати ся пізнати сей край, його природу, людий, жито тих людий, вже хоч би з тої причини, що брак того знани часто прийдець ся йому відчутти болючо. Ми яко мешканці Злучених Держав, без огляду, чи хвилено тут перебуваємо, чи хочемо лишити ся тут на все, повинні пізнати сю країну так велику, так гарну, багату і цікаву. Одним з найважнійших, основних чинників жити і розвитку кожної держави є її промисл. Хочемо тут коротко сказати децьо про промисл Злучених Держав, а се дасть нам змогу пізнати їх основнійше.

ПРОМИСЛ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ КОЛИСЬ — А НИНІ.

Коли краї, що нині становлять самостійний союз, належали ще до Англії, себто перед революційною війною, в якій Американці виборозили собі незалежність, то промисл Америки був дуже незначний, а то з причини нечисельного населення і перешкод зі сторони англійського уряду. Таксамо було в перших десятиліттях американської незалежності, бо тодішні Американці були передівсім заняті розширюванем свого посідання на вільні простори і піддаванем тих просторів під управу. Так воно було доти, доки на заході все ще було 'недостатком вільної землі для нових імїгрантів. Донева, коли се змінило ся (а се стало ся яких 50 літ тому), почав ся дійсний розвиток промислу. Сей розвиток ішов дуже скорим кроком вперед і нині Злучені Держави займають перше місце щодо вартости промислових продуктів межи всіми краями світа. Англійський вчений М. Дж. Мулгол каже, що Злучені Держави займали се місце в 1894. році, а французький вчений Поль Леруа-Боліє приписує Злученим Державам першенство в промислі вже від 1885. року.

В 1850. році Англія витворювала половину всего заліза, витворюваного на землі, а Злучені Держави одну осьму частину. А в 1903. році Злучені Держави витворювали більше ніж одну третю часть всего заліза землі, а Англія вже тільки ледви одну шесту частину. У виборі всьлях ткаини Злучені Держави вже тепер заняли друге місце (зараз по Англії).

У витворі кожних воли вже від давна ведуть провід. Жадна частина світа не витворює тільки шкіри, що Злучені Держави; через те воли стоять на першій місци щодо вибору чобіт і черевиків. Отсе дасть до певної степені понятє про розвиток промислу Злучених Держав.

Також цікаві могли би бути отсі цифри:

В 1905. році було в Злучених Державах 216 тисяч фабрик. Капітал, вложений в них, вносив 12 і нів мільярда долларів. Клеркам і урядникам фабричним зазначено за рік 575 мільонів долларів, а робітникам 2 мільярди 10 мільонів долларів. Вироблений материал оцінювано на 15 мільярдів долларів.

ЯК РОЗМІЩЕНІ РІЖНІ РОДИ ПРОМИСЛУ?

Розвиток кожного промислу в якійсь околиці залежить від природних богатств сеї околиці, від получення тої околиці зі світом і від дру-

гих причин. Через те деякі галузи промислу розвинули ся сильно в певних околицях. Цікаво буде зазначити, що чотири стейти (Нью Йорк, Пенсильвенія, Іллінойс та Месечузетс) разом виробляють більше ніж половину, а в деяких случаях понад три четвертини виробів цілих Злучених Держав — як наприклад: шовкових, зелізних, скляних, шкіряних і м'ясних виробів, а даліше: паперу, сукна і рільничих знарядів. Перейдім коротко найголовніші галузи американського промислу і подивім ся, як він розміщений.

УГОЛЬ.

Уголь — се найважливіший і найпотрібніший мінерал в промислі. Злучені Держави мають його дуже багато. Видобутий в 1907. році уголь оцінено на 615 мільонів доларів. Як зростало витворюване угля, видно з того, що в 1820. році видобуто в Злучених Державах всего 3.450 тон; в році 1850. видобуто вже 7 мільонів тон, а в році 1907. видобуто 86 мільонів тон твердого, а 395 мільонів м'якого угля. Видобувають уголь в 30 стейтах Злучених Держав. В 1908. р. було 690 тисяч 438 людей зайнятих при добуваню угля. На першім місци щодо тягару річно добутого угля стоїть стейт Пенсильвенія, за нею йде Іллінойс, потім західна Верджінія, Огайо, Індіана і Алабама.

НАФТА.

В 1908. році нафта щодо вартости всего річного добутку стояла на осьмім місци межн галузями промислу Злучених Держав і становила одну 16-ту часть всего народного майна. В Злучених Державах є шість нафтових теренів, з котрих найважливіший є так званий Алегонський терен, що тягнеть ся в стейтах: Пенсильвенія, Нью Йорк, Огайо, Західна Верджінія і Тенесі.

В 1859. році добуто в цілих Злучених Державах лише 2 тисячі бочок роши. За 50 літ число бочок річно добуваної роши зросло до 180 мільонів бочок (бочка містить 42 гальони). Се є більше ніж половина всієї нафти, добутої річно на цілій земській кулі.

ПРИРОДНИЙ ГАЗ.

Сей газ має незвичайно велике значіне в промислі. Вартість природного газу добутого в Злучених Державах в 1908. році вносить 55 мільонів доларів. На першім місци щодо вартости добутого річно газу стоїть стейт Пенсильвенія, за котрою ідуть: Західна Верджінія, Огайо й Індіана.

ЗЕЛІЗО.

Зелізо добували в 1907. році в 29 стейтах Злучених Держав, але нині добувають його майже в кождім стейті Юнії. В 1860. році добуто його лише 3 мільони тон, а в 1907. р. річний добуток зріс до 52 мільонів тон. Добувають його в отсих чотирох округах: 1) над Горішнім Озером (ді Лейк Супіріор), в стейтах: Мінезота, Мішген і Віскансин; 2) так званий південний округ, що обіймає трикутник межн стейтами: Тексас, Мериленд і Джорджією; 3) північний округ, що обіймає трикутник між стейтами: Огайо, Нью Джерси і Месечузетс, а крім сего стей-

ти: Айову і Мізурі; 4) західний округ, що обіймає стейти, положені в Скальних Горах (Рокі Мавнтенс) над Тихим океаном.

В 1907. році вироблено 26 мільонів топленого заліза, а 23 мільони стали. На першому місці під тим оглядом стоїть також Пенсилвенія, а зараз за нею ідуть: Огайо, Іллінойс, Алабама і Нью Йорк.

Українські Січові Стрільці

Зараз по битві на Маківці (1. мая, 1915. р.) старший
десятник А. Порайко.

ЗОЛОТО І СРІБЛО.

В роках від 1792. до 1847. видобуто в Злучених Державах золота вартости 24 мільони доларів, в роках від 1848. до 1872. на 1 мільярд 205 мільонів доларів, а за роки 1873. до 1908. на 1 мільярд 836 мільонів доларів. В тих самих відступах часу добуто срібла на 404 мільони, 150 мільонів і 1.380 мільонів доларів. На першому місці щодо добування цих „нияхотних мінералів” стоїть стейт Колорадо, за ним іде: Аласка, потім стейти: Каліфорнія, Невада, Полуднева Дакота, Юта, Монтана й Арізона.

МІДЬ.

В 1908. році добували її в 24 стейтах Юнії, а добули її в тім році 17 разів більше ніж в 1860. р. Вже в 1895. р. у Злучених Державах до-

буто більше міді ніж у всіх других краях разом і від того року Злучені Держави удержали ся на тім провіднім становищі. В 1908. р. добуто в Злучених Державах 1.667 мільонів фунтів міді, а в усіх других краях разом лише 942 мільони фунтів. Найбільше міді добувають над Горіщним Озером. Перед ведуть стейти: Арізона, Монтана і Мішіґен; за ними йдуть стейти: Юта і Каліфорнія.

ОЛОВО.

Найбільше олова добувають в полуднево-західній частині стейту Мізурі і в полуднево-східній частині стейту Кензас. Злучені Держави витворюють більше олова ніж котрийнебудь инший край, а майже третину всего олова, яке добувають ся на цілій земській кулі. В 1907. році добуто тут 365 тисяч тон олова.

ДРУГІ МІНЕРАЛИ.

Цинку добуто у Злучених Державах в 1907. році 223 тисячі тон або майже одну третину всего цинку, добуваного на цілій земській кулі. Майже дві третини тої кількості походить зі стейту Мізурі, а решта зі стейтів: Колорадо, Віскансин, Кензас і Нью Джерзи.

Живе срібло добувають передівсім в Каліфорнії, потім в Тексас, а в меньшій кількості в стейтах: Юта, Арізона й Орегон.

Добуване алюмініюм росте дуже скоро: в 1883. році добуто всего 83 фунти; 20 літ пізнійше за рік добуто 7 і пів мільона фунтів, а в 1907. році 17 мільонів фунтів.

Також багато других мінералів мають Злучені Держави подостатком, але їх торговельне і промислове значінє не таке велике як значінє вичисленнх. Добувають їх переважно в Скальних та Апеллейчієнських горах.

ФАБРИЧНИЙ ПРОМИСЛ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

Фабричний промисл Злучених Держав щодо свого розвитку стоїть на першій місци межі всіми краями світа. Про його зріст свідчить се, що вартість фабричних виробів, витворених Злученими Державами в 1900. році, була 12 разів більша ніж вартість фабричних виробів, витворених Злученими Державами в 1850. році. Сей розвиток завдячують Злучені Держави передівсім величній природних богатств і їх догідному та приступному розложеню, розвоєні перевозових средств та знаменитому людському матеріялови.

Фабричний промисл є дуже нерівно розложеної по цілій Юнії. В тім розложеню можна завважати, що фабриканти хочуть збирати всі фабрики в певних місцевостях. На загал можна сказати, що фабрик є більше на півночі Злучених Держав ніж на полудні, а більше на сході ніж на заході.

Ткацький промисл найвише розвинений в північно-східних стейтах Юнії. Вовняний промисл майже зовсім ограничуєть ся до стейтів: Мессечузетс і Пенсилвенії, а волічковий до Нью Йорку і Пенсилвенії. Най-

більше шовкових фабрик є в північній частині Нью Джерси і в стейтах: Пенсильванія, Нью Йорк і Коннектикет. Повісянні ткальні переважно розміщені в Месечузетс, Нью Йорку і Пенсильванії.

Однієї виробляють передівсім в місті Нью Йорку, куди переносить ся увесь сей бізнес з Месечузетс.

Зелізни фабрики і сталівні положені звичайно недалеко від копа-лень руди. Найбільшим осередком зелізних фабрик є місто Пітсбург і околиця.

Зелізних возів виробляють найбільше в Пенсильванії, потім в стейтах: Нью Йорку та Ілінойс, а значну скількість в Індіанії. Льокомотиви виробляють передівсім в Пенсильванії, а в Філадельфії є найбільші фабрики льокомотив на світі. Вози виробляють в Огайо, Нью Йорку, Індіанії та Мішіген. Містом автомобілів є Дітройт, у стейті Мішіген. Ровери передівсім в Огайо й Ілінойс. Найбільше кораблів будують над рікою Делавером, а потім над Великими Озерами.

Рільничі виробы се головно виріб стейтів Ілінойс та Віскансин; музичні інструменти міст: Нью Йорку, Шікаго та Бостону. Алькоголічні напитки, так звані солодові, виробляють передівсім у стейтах: Нью Йорк, Пенсильванія, Ілінойс, Віскансин та Огайо, а горівки в: Кентокі й Індіанії. Виріб вина обмежений до Каліфорнії, Нью Йорку й Огайо. Тютюн се передівсім продукт полудневих стейтів, але цигари і папіроски виробляють головно в містах: Нью Йорк, Н. Й., Ричмонд у Верджинії, Дергем в Північній Каролайні і Рочестер, Н. Й. Папір роблять в околицях, де близко є водна сила та маса лісів; провід ведуть стейти: Нью Йорк і Месечузетс. Скла виробляють найбільше в стейтах: Пенсильванія, Огайо та Нью Джерси; лікарські виробы в стейтах над Атлантийським океаном, а газові виробы в Месечузетс, Коннектикет та Ровд Айленд.

Шкіряний промисл найвисше розвинув ся в Пенсильванії, також в стейтах: Месечузетс, Нью Джерси та Віскансин. Мясний промисл має свій головний осередок в Шікаго, у стейті Ілінойс, хоч міста Нью Йорк і другі осередки над Атлантийським океаном мають високо розвинений мясний промисл для власного ужитку.

ЗАКІНЧЕНЄ.

Отсе були би найважнійші галузи копальняного та фабричного промислу Злучених Держав. Кажеть ся виразно „найважнійші“, бо вичислені не творять ще цілости. Вичислюване всіх галузей промислу Злучених Держав заняло би багато більше місця ніж на се дозволяють рамки календарської статі. Походить се відси, що Злучені Держави не лише найбогатша країна світа, яка обняла провід в багато промислах, але, що се помямо того країна, яка ще не розвинула всіх своїх сил і не використала всіх своїх природних богатств. Промисл Злучених Держав буде дальше збільшати ся з року на рік так скорими кроками як він збільшав ся протягом послідних 50 літ. Розцвіт маєтковий, який тепер оглядаємо в сій країні, се ще не вершок розвитку — се лише заповідь дальшого буйного економічного збогаченя в будучині.

НА ВСІМ МОЖНА ЩАДИТИ

На всім можна щадити. Особливо треба щадити так, щоби не тратити грошей на непотрібні річі, але ніколи не можна щадити на тім, що потрібне або, що конечне.

Як Ви хорі, то не щадіть на лікаря або на ліки. І лікар потрібний і ліки конечні, а як хорий того не признає, то се відібеть ся на його здоровлю.

Українські Січові Стрільці.
(1915. р.)

Привезли хліб.

Як Ваша дитина, чи Ваш брат, чи батько, чи мати просить Вас о поміч, то не відмовте їм, бо і вони матимуть прикрість і Ви самі. А той біль більшу Вам пакість справить ніж варта сей даток, який Ви відмовились дати і сховали у своїй кишені.

Як Ваш щирый приятель в дійсній потребі, то також йому допоможіть, бо тим накладаєте обовязок також і на нього зглядом Вас та заслугуєте собі на вдячність і здобуваєте щораз більше приятелів.

Коли товариство від Вас жадає помочи, то не відмовте йому, бо знайте, що воно служить для добра всіх, отже

також і для Вашого і Ваших дітей, свояків, приятелів і т. д.

Коли цілий нарід домагаєть ся від Вас помочи, то Ви перші дайте як найщирійшу поміч і взивайте до того всіх своїх кривних, близких і далених, всіх знайомих, незнайомих, загалом всіх Українців, котрих тільки можете, — словом або добрим прикладом! Памятайте, що Ваші батьки будували Україну своєю працею і своїм трудом! За неї проливали свою кров і віддавали жите! Але прийшли вороги і знищили Україну. Та вони передали в заповіті своїм синам і внукам наказ: Відбудуйте зруйновану Україну!

Сей наказ відносить ся до всіх Українців і всіх Українок і всі ми повинні взяти на себе той обовязок: відбудувати, воскресити Україну. Як станемо до праці всі, то певно довершимо сього великого історичного діла. Тільки не скидаймо обовязків на других, а кождий з нас нехай передівсім наложить їх на себе.

Чого ми схочемо доконати, то доконаємо і ніхто нас в тім не спинить.

Лише, аби кождий з нас, Українець чи Українка, тямив, що де би не був, мусить бути готовий до помочи й оборони України — наче Січовик або Січовичка з крісом в руці.

Богдан Лепкий.

БИТВА.

На долині дим і порох,
Серце беть ся як дзвін.
„Ось і він, ось і він,
Твій відвічний ворог.

Хто говорить, що се люди —
В очи плюнь і не вір!
Таж то звір кинув бір,
Міряй просто в груди!

Не пора тепер питати,
Хто і де тебе веде,
Розум де, совість де,
Тут одно — гармати.

Одинока правда — сила,
А спасенє — розгін.
Або ти або він,
Поміж вас — могила.

*

На долині пекло чисте,
Ближний ближного їсть.
Що за злість, що за злість!
Вереск, зойки — Христе!

РОБІТНИЧІ СОЮЗИ.

В своїй боротьбі о насущний хліб робітникам часто приходило ся і приходиться ся боротись о підвишене своєї заплати. Вони нераз бачать, що ціна на средства до життя збільшаєть ся, а ціна на їх роботу стоїть на однім місці. Вони часто видять, що зі своїм заробком прожити тяжко. Прийшовши до такого переконання, робітник, очевидна річ, буде старатись збільшити свій заробок. Але що чекає робітника, який сам один домагаєть ся підвишеня платні? Домагаючи ся підвишки, він мусить загрозити, що покине роботу, як йому не сповнять його домагання. Але чи його погрози боять ся? Йому скажуть: „Хочете покидати роботу? Просимо! Можете! На ваше місце маємо сотки готових рук, що лише чекають прийнятя!”

Такесаме йому можуть сказати, як він буде домагатись, аби зуби або пас машини закрили та робітників забезпечили перед каліцтвом.

Такесаме йому відповідять, як він буде домагатись, щоби замість 16 годин денно казали робити 14, або замість 14 годин — 12. Все йому се можуть відповісти, яке би він не поставив домагане до своїх роботодавців. І ставили робітники нераз різні домагання і такі відповіді доставали тай роботи тратили. Але з часом вони прийшли до переконання, що як би не один робітник але більше число зажадало чогось, тоді роботодавець їм не скаже: „Овва! Ідіть собі! Я на кожного з вас маю сотку!” Не скаже їм, бо на місце одного, двох, кількох дістане других, але на місце соток не зараз дістане готових робітників. Ось чому робітники зачали ставити домагання не одинцем, але змовляли ся і ставили їх разом, громадно. А що роботодавці звичайно зараз не уступали, то треба було часто спиняти роботу, поки вони не уступили. А що підчас такого спиненя роботи робітники не доставали заплати, то мусіли самі промишляти, як такий час прожити. Згодом вони побачили, що найлучше складати наперед гроші на час такої перерви в роботі, або як се звуть з англійського — на час страйку, а складати не приватно, але в руки свого робітничого товариства. Ось віден то повстали і розвинули ся ті робітничі організації, які ми звемо „робітничими союзами”, або з англійського „трейд юніями” (“trade union”, „трейд юнієн”) або коротко „юніями”.

Робітничі союзи або юнії се є організації робітників, які мають їм помагати до вибореня ліпшої робітничої заплати, коротшого робочого дня і ліпших условин праці; помагати робітникам в нещастю і боротьбі за лучшу долю, боронити робітничих прав і другими способами старатись о піднесенє робітників і поліпшенє їх життя-бутя.

Такі робітничі союзи — се не нова видумка послідних років. Організації робітничі, подібні до нинішних союзів, існували вже дуже давно. Ще фабрик не було, а вже існували подібні до юній товариства челядників і ті товариства мали ціли і завдання подібні до цілий і завдань робітничих союзів, ба навіть відай з них то вирости юнії. Властивий початок робітничих союзів припадає на часи, коли почали повставати фабрики, себто великі варстати з машинами, та коли в тих фабриках зібрали ся непроглядні маси робітників, себто людей, що не мають своїх знарядів до роботи, а роблять на чужих знарядях, на

чужій машині, за заплату, (чого не було давніше, коли кождий майнер мав своє начинє і хоть і кількох помічників, але ті помічники, вивчивши ся ремесла, самі ставали майстрами й отворяли власне ремесло, а начинє не було дороге і при невеличкій оцадности кождий робітник міг о нього постаратись).

Перні робітничі союзи повстали в Англії, в краю, в яким наперед заводено машини і фабрики. Повстали вони ще в другій половині 18-ого столітя, але довгі часи мусіли вони бути тайними товариствами, бо закони, ухвалювані парламентом, в яким сиділи самі фабриканти і дідичі,

Українські Січові Стрільці.
Стежа (патруля) в лісі (1915. р.)

дуже пересліджували деякі робітничі організації. Доперва в 1824. році закони Англії дали юніям право умовляти ся за заплату і довжину робочого дня. По довгій боротьбі признано законом з року 1875. юнії, позволено розставляти підчас страйку сторожі під услівем, що не будуть відвертати страйколомів насильством і т. и.

За взором Англії почали повставати юнії в Злучених Державах. Перша юнія в Злучених Державах мала повстати в 1803. році, себто 112 літ тому назад; була се юнія робітників, що будують і направляють кораблі. Три роки потім повстала юнія столярів і юнія кравців, а в 1817. році юнія друкарів. Час великого розвитку американських робітничих союзів припадає на роки від 1825 до 1850. Межи роками 1850. і 1865. почав ся новий рух серед них. Юнії побачили, що се їм шкодить мішати ся в політику і що юнія повинна обіймати робітників одного рода, але не з одної місцевости, а має мати як найширший круг робітників. Почали організувати так звані „національні юнії“, себто обіймаючи цілі Злучені Держави. Такою першою „національною юнією“ була юнія друкарів. За цю юнію йшли юнія канцелярників, юнія робітників, що впливають залізо, та юнія ткачів. Але робітники побачили, що навіть

організація таких „національних юній” ще не забезпечує як слід інтересів робітників. Трапляло ся саме нераз таке, що робітники одної юнії вийшли на страйк, а робітники другої юнії помагали ломити той страйк. Вийшла на страйк юнія залізничних машиністів, а компанія вислала юнійних кондукторів, які не виповідали страйку, і казала їм робити на місци страйкарів. Вийшли на страйк „свічмені”, компанія організувала страйколомів з робітників других юній і посилала на їх місце і т. д. Робітники побачили, що межі поодинокими юніями поодиноких галузей промислу мусить бути якась звязь, лучність, організація. Отже почали ся організувати великі федерації юній, себто організації, що лучать в собі різні юнії поодиноких галузей промислу; робітники не в членами федерації, але поодиноких юній, овертні на організаційні місцевих відділів. Відділ (локал) мав належати до „національної юнії” свого промислу, а крім того повинен належати до місцевої і стейтової федерації юній.

Найбільшою організацією того рода в „Американська Федерация Праці” (Ді Американ Федерейшен оф Лейбор), яка в 1910. році мала 1,562.112 членів. В 1909. році до неї належало 87 національних юній, 23 стейтової федерації і 63 місцеві юнії. Найбільшою юнією, що належить до „Американської Федерация Праці” в „Західна Федерация Коопальняних Робітників” (Ді Вестерн Федерейшен оф Майнерс).

Загальне число робітників Злучених Держав і Канади, зорганізованих в юніях, подавали в році 1910. на 2,620.000. По других краях число їх представило ся так:

Німеччина	2,688.000
Англія й Ірляндія	2,426.000
Франція	977.000
Австрія	400.000
Італія	167.000
Швеція	148.000
Голляндія	143.000
Бельгія	138.000
Данія	131.000
Швайцарія	110.000
Другі європейські краї	230.000

Ходить тепер о питанє, чи робітничі союзи великі поліпшити долю робітників, як се вони поставили собі в програму.

Починаючи з найважнійшої задачі юній, справи скороченя робочого дня та підвищеня иматні, найбільшою відповідю на се може бути табелька з книжки: „Енциклопедия суспільної реформи”, виданої В. Д. Білсом.

З тої таблички видно, що сильна організація е потрібна для вбореня висшої заплати і короткого робочого дня. Великих заслуг в тім напрямі не можна юніям відмовити. Але з другої сторони треба звернути увагу на се, що золоті часи страйків вже минули ся давно і безповоротно. Ті часи правильного усіху страйків були ще тоді, коли робітники, страйкуючі в одній фабриці, могли своїм страйком шкодити свому роботодавцеві в його боротьбі з конкурентами. Відколи однак каніталісти зорганізували свої протистрайкові товариства, а ще більше від

часу зросту великих корпорацій і трестів, роля страйку jako способу до виборення лучшої долі робітників зменьшила ся значно. Нині вони і завзятійші і довше тривають і менше дають надії на успіх. Зате в діяльності юній висувають ся наперед другі способи поліпшеня долі робітників, до яких треба зачислити: умови мєжи юніями і підприєм-

Українські Січові Стрільці.

Елемер Фаркаш де Альпо-Фаркач, рїгмайстер від гурарів, що уладжує українську кіншоту, з атаманом Гриньком Коссаком в Славську (весна, 1915).

ствами про услівя праці та полагоджуванє непорозумінь через мирові суди.

Та найважнійшою причиною малого успіху в боротьбі робітників о поліпшенє своєї долі в останних роках при помєзи юній є те, що ся боротьба була ведена односторонно, себто якраз виключно при помочи робітничих союзів. Проти робітничих союзів висунули трести не лише всю свою силу організації і гроша, але поставили другу, не менше могутну машину, а саме — машину урядову: суди, адміністративні власти й законодавні тіла. Американські робітники, що лише робітничими союзами хотять боротись проти сеї машини, мусять програти боротьбу. До успіху і побіди треба не лише сильних робітничих союзів, що лучать робітників на економічнім поли, себто в непосредній бо-

ротьбі о поліпшене долі, але треба також, щоб робітники політичними організаціями взяли під свій вплив законодавчі тіла, суди й адміністраційні власти. Без них, або принаймні — з ними проти себе, робітники програють кожній страйк. Американські робітники вже приходять до цього переконання, що робітничий союз без політичної акції робітників не може поліпшити їх долі. Відси то походять, що на конвенціях робітничих союзів щораз частіше відзивають ся голоси за діяльною участю робітничої класи в політиці, і що навіть така консервативна організація як „Американська Федерація Праці” на своїй конвенції признала konieczність такої акції.

Василь Щурат.

ПО БИТВІ.

Кровавий танець прошумів
Як вихор з полонини.
В ній кожний справивсь як умів
На славу України.
За ніч на Січових Стрільцях
Поприсихають рани;
Мосналь, що на ніч в горах ляг,
Він певно вже не встане.
На поле битви ніч із гір
Вже ссунулась як злодій.
Від ватри ясність бє в простір,
При ній мовчати годі.

Нехай під боком смерть сидить,
Закутавши ся в тіни;
Із гір на гори гимн летить —
Надія України.
І мов завзята налилось
У груди всім без міри,
Бо й випрямили ся якось
Нечайно офіцери.
За руки разом всі взялись
При звуках того гимну.
А бригадир аж похилився
І втер сльозу нестримну.

Промисл в Канаді.

Канадою називають ся та частина Північної Америки, що лежить на північ від Злучених Держав і підпадає під начальну контролю англійського парламенту в Лондоні. Є се величезна країна, що має понад три і три чвертини міліона квадратних миль землі, з величезними природними богатствами, населена ледви кількома міліонами душ. Сі природні богатства і те, що се край рідко заселений і з доволі вільними державними порядками, примаювали і примаюють багато імігрантів. Все населеня Канади в 1871. році виносило ледви 3 міліони 485 тисяч душ. В році 1881. населеня виносило вже 4 міліони 325 тисяч, в 1891. році 4 міліони 833 тисячі, в 1901. році 5 міл. 371 тисяч, а в році 1911. понад 7 міліонів 206 тисяч душ. Приріст сей очевидно здержала в 1915-ім і 1916-ім році європейська війна, але по війні як по зараз, то бодай за кілька літ велика струя еміграції попливе до того великого краю з невикористаними богатствами.

Межи іншими поплинуть і наші емігранти. Може й більше буде їх ніж емігрантів споміж других народів, бо мало котрий народ натерпів ся через війну таких злиднів, втратив стільки майна, поніс такі шкоди не до повернення як український. Кудиж він розлипнеть ся? Що він буде робити у тій Канаді?

РІЛЬНИЦТВО.

Передівсім велика частина піде до рільництва, бо Канада се передівсім рільничий край: в 1907. році більше ніж половина населения займала ся управою землі, а велике число людей працювало в промислах, що злучені з управою рілі.

Українські Січові Стрільці.
Орють селянам в Галічній ниву.
(Весна, 1915. р.)

Канада знаменито надаєть ся на управу рілі. Три так звані північно-західні провінції, себто: Манітоба, Алберта і Саскечеван, мають коло 350 мільонів акрів землі, якої більша часть має урожайну почву, що своєю плодючістю уступає хіба українському чорноземови. Ся земля має в собі подостатком всіх тих складових частий, що рішають про буйний ріст рослини, а до того се земля ще не висилена управою. Стени („прері“) Манітоби і Саскечевану дають пшеницю найкрасшої якости. Годівля худоби і коний розвинула ся головню в провінції Алберті, котрої лагіднійше підсонє позволяє тримати худобу на поли довше ніж се можна в зимнійших частях Канади. Груба верства снігу, що в зимі вкриває стало середню і слідню Канаду, показуєть найкрасшою охороною для задержання поживних частий землі, які инакше пропали би без користи. Добрі средства комунікації, себто вигідні залізничі і корабельні лінії облякнюють перевіз рільничих продуктів до Европи й Азії.

З тих рілньничих продуктів на першій місці стоїть пшениця, якою засіяли в 1913. році 11 мільйонів акрів землі, з котрих зібрали 232 мільйони бушлів, вартости 156 мільйонів доларів. За пшеницею йде овес, яким в 1913. р. засіяно $10\frac{1}{2}$ мільйона акрів, з котрих зібрано 404 мільйони бушлів, вартости 129 мільйонів доларів. Ячменем засіяно в 1913. році 1 міль. 613 тисяч акрів землі, з котрих зібрано 48 міль. бушлів, вартости 20 мільйонів доларів. Льном засіяно півтора мільйона акрів, з котрих зібрано 17 і пів мільйона бушлів, вартости 17 мільйонів доларів. Під гречкою було 380 тисяч акрів, з котрих зібрано 8 мільйонів бушлів, вартости 5 мільйонів доларів.

Разом в 1913. році було 35 і пів мільйонів акрів землі під uprawою, а зібрано з неї плодів вартости 553 мільйонів, або понад пів мільярда доларів.

МОЛОЧАРСЬКІ ВИРОБИ.

Канаду називають краєм молока і меду. Молока є всюди подостатком і воно є звичайним кормом населення. Про розвиток молочарства посьвідчать отсі числа: в 1910. році фермери Канади випродукували майже 10 мільярдів фунтів молока; зробили 203 мільйони фунтів масла, вартости коло 46 мільйонів доларів та 201 мільйонів фунтів сира, вартости коло 16 мільйонів доларів.

Яко помітну річ треба подати факт, що від кількох літ правительсто стараєть ся підпирати розвиток молочарських спілок.

ЛІСНИЙ ПРІОМИСЛ.

Канада має подостатком ліса, а правительсто стараєть ся його оберігати, запобігаючи проти пожарів і т. п. Всі ліси Канади разом, піддані під охорону уряду, обіймають 153 мільйони акрів, з чого одна лише провінція Квібек має 108 мільйонів, Алберта 16 мільйонів, Онтаріо 14 мільйонів, Саскечеван 6 мільйонів, Манітоба 28 мільйонів.

Населене покищо не потребує шарушувати тих великих лісів, бо ліса звичайно є доволі на землях, призначених під фарми.

САДІВНИЦТВО.

Садівництво розвивало ся передівсім на схід від Великих Озер, головно в полудневій та східній часті провінції Онтаріо і в провінції Новій Скотії. Славні канадійські яблоса походять із сих провінцій. В останніх роках велику увагу на садівництво звернули в провінції Бритнійській Коломбії, котрої підсоне надаєть ся до управи бросквинь та всякого рода ягід.

РИБОЛОВСТВО ТА МИСЛИВСТВО.

Найбільше капіталу, занятого в риболовстві було в Бритнійській Коломбії, потім в Новій Скотії, Онтаріо і Квібек. Все те — риболовство морське й озерне. Крім сего в других провінціях поплачуєть ся добре риболовство річне.

Що мисливство дає прожиток багато людям, про се сьвідчить вартість шкір і футер з диких звірят, котра в році 1910. виносила коло 2 мільйони доларів.

КОПАЛЬНИЙ ПРОМИСЛ.

Копальні розсіяні по всій Канаді. Найбільше є їх в новій Скотії, Бритійській Колонії, Юкон і Онтеріо. Угли є найбільше в Новій Скотії і Бритійській Колонії. Садборі в Онтеріо є осередком сьвіта в добуваню пікля. Богато олова, міді, срібла і других цінних та пожиточних металів добувають в Скальних Горах. Копальні золота в Юкон починають вичерпувати ся.

Щодо вартости продукції ріжних металів на першій місяці стояло в 1913. році срібло; за ним іде золото, нікель та мідь. В тім році добуто в Канаді металів на 66 мільонів доларів вартости.

Українські Січові Стрільці.

(1. мая, 1915. р.)

Робота лікаря в часі битв. Д-р. Рихло підчас бою на Маківці.

ФАБРИЧНИЙ ПРОМИСЛ.

Фабричний промисл зачав розвиватись головню від 1878. року, коли то Канада запровадила у себе охоронну тарифу. Фабрики розсіяні по всій Канаді і покищо при низкім числі населеня не витворили ся ще нікі фабричні осередки. Велике значіне мають декотрі міста на сході, як Вінніпег по середній Канаді та Ванкувер на заході.

Щодо вартости вироблених товарів на першій місяці стоїть провінція Онтеріо, за нею іде Квібек, потім Бритійська Колонія, Нова Скотія і Новий Броневік.

В 1910. році було в цілій Канаді 19 тисяч фабрик, в які вложено 1.248 мільонів доларів. В них перероблено сирого матеріалу вартість 1.166 мільонів доларів. З того робітники дістали яко заплатаість 1,166 мільонів доларів. З того робітники дістали яко заплата 197 мільонів доларів. Робітників, зайятих по фабриках, було 471 тисяч.

ТОРГОВЛЯ.

Переважаюча часть торгівлі Канади ведеть ся зі Злученими Державами й Англією. Зі Злучених Держав іде до Канади багато готових

фабричних виробів, хотий багато американських підприємств має свої копальні і фабрики в Канаді. Англія бере від Канади багато різьничих продуктів. Щодо вартости вивожених продуктів то на першій місці стоїть пшениця й овес. З продуктів, які ввозять до Канади, на першій місці щодо вартости стоїть худоба, потім книжки, хліб, автомобілі і т. д.

ПЕРЕВОЗОВІ СРЕДСТВА.

Канада має досконалі средства перевозу. Тут треба зачислити передівсім її великі сплавні ріки й озера та широко розгалужену сіть каналів. Залізници Канади розпадають ся на чотири великі лінії: Гренд Тронк Песифік („Сі-пі ар”), Кенедіен Нордери та Інтерколоніел. Три перші мають повні шляхи від Атлянтійського океану на сході до Тихого океану на заході; тому їх зовуть „трансконтінентел рейдровде”. Канадійські залізници мають дуже вигідні полученя із залізницями Заучених Держав та з корабельними лініями. Кораблів є повно на середземних озерах та ріках, навіть в далєвих околицях Юкона і Макензи. Осередком річної, озерної і каналової плавби на сході є Монтреал. Туди ввозять ся багато збіжа із заходу. Се є рівночасно вихідна точка літної мореплавби по Атлянтійським океані. Се є „брама народів” Канади, де сотки тисячів імігрантів, що приїдять до Канади, стає вперше ногою на сушу, до котрої плали, покидаючи нужду, злидні і різні переслідуваня в „старім краю”, з надією найти в Канаді ма-стковий добробут та горожанську свободу...

ОЙ, ЗОРІ,

Ой зорі, скільки говорилось
Про вашу Божую красу,
І скільки гимнів вам співали
Від найдавнїйшого часу.
І скільки бідних, безталанних
На вас дивило ся в сльозах;
Мов ждали — ось прилине щасте
На сьвітлозоряних крилах!...

І серце вірити не хоче,
Щоб промінь ваш колись погас,
Що ви й тепер такі холодні
Як люди, що довкола нас...

Княжна Я. Кочубейвна.

Клів, у маю, 1914. р.

Під портретом предків.

Стояла на гробі мужа, і дивила ся, як крутими суголовками поміж морем дозріваючого збіжа ішов її син на чолі невеличкого гуртка сільських парубків. Провадив їх до сусідного міста, де збирали ся Січові Стрільці. Жваво, хоть мовчально, посував ся беззбройний відділ і, на буйних філях збіжа, подібний був до човна, що шустив ся на розбурхане море.

Сільський поліцай в карпатськiм селі вибухнуо постанови військових властей (1915. р.)

Чи потоне, гей чи не потоне?

Питанє, підсунене чисто малярським вражінем, ставало шитанєм душі і опановувало ціле єство.

Чи потоне? Що станеть ся з ним, з її сином? Що станеть ся з ними, з тими молодими, загорілими хлопцями?

Знає кожного з них по імени, знає від маленької дитини. Прецінь хрестило ся то в їх хаті, верещало дивними голосами, як покійний муж водою маленьку головку зливав, і втихомпрювало ся щойно тоді, як на руки взяла хрестна мама і закутала в теплий кожух.

А потім впдала їх в церкві, кругловидих, чепурних, з довгим рівнопристриженим волосєм, що звисало над

чолом, як над хатою стріха. А потім бачила їх майже що днини, як бігли до школи з книжечками в торбинках через плечі. Як вони пустували по дорозі! Літом, мов жаб у болото скакали, в зимні філі ріки, а зимою повзалися по леду на тих великих, з задертими носами чобітках. Ціле село було повне їх крику, їх хлопячої пустоти. А пізніше видала їх на роботах, з острыми, блискучими косами, або з цїпами в руках.

Нині вони ідуть, ідуть кудись далеко, — Бог вість куди. На якісь незнані бої в якусь велику заверуху... на оборону вітчизни. Жваво хоть мовчально ступають, а збіжа роблять їм місце, кланяють ся низко, і шелестять, немов хотїли би сказати: „Кланяємо ся вам і дякуємо іменем нашої матери, рідної землі”. І пливуть тії пеноти і поклони, розливають ся все дальше і дальше по хлопських і поміських полях, аж до двірського широкого лану.

Видить їх добре, бо цвинтар на горбку, цілу околицю як на долоні видно, а ще з мужової високої могили.

Видить, як чимраз дальше і дальше відходить відділ хлопців-добровольців, а її син однак на передї.

Що? Може його не пустити? Може мала казати — одного тебе маю на світі — не дам. Що? може мала плакати перед ним і нарікати, що смерть недавно забрала її мужа, а тепер хоче забрати і його, її однака? Що? Може мала гладити буйну непокірну чуприну і цілувати біле чоло, що такій добрий і послухний, що матери самітною не кпнув? А що було би потім, коли його товариші з боїв повернуть, буйні, загартовані, великі? Коли над їх чолами розгорить ся ясне зарево негасаючої слави, коли слїдом за ними літати-ме пісня, як птаха і співати-ме про їх героїчні подвиги-діла? Чп не сказав би тоді син: „Мамо, ти мене позбавила моєї весни, ти мені велику кривду зробила!” Ні, не могла, навіть не пробувала його спинити. Най їде, най летить на стрічу долі, най беть ся, най борикаеть ся з пєю, на те він мущина! Якій же щасливий верне колись до неї, з того гуку, гамору, тріску, з тих димів і червоних заграв, мов з цекла... А як не верне?

Що буде, як не верне? — штала ся, припадаючи до могили мужа і поливаючи гіркими слезами ті квітки, що на ній вперше зацвітши.

„Господи, не карай мене так жорстоко! Не дай мені по світі, мов на цвинтарищу ходити, не дай на гробі, мов

струшіпилий хрест стояти, а допусти до спільної роботи і смерть зіпши на мене, як сон на очи спрацьованого ження — о Боже!”

Вже була недалеко приходства, як побачила дівчину, що бігла їй на стрічу. „Матінко Божа — Москалі! Найхало їх тьма. Нарід втікає в ліси — падоньку! В нас також повне подвіре. Старші питають за їмосцею. Матінко Божа!” — заводила безрадно.

Українські Січові Стрільці.
Відпочинок у Великодну неділю на горі Маківці.
(1915. р.)

Їмость стояла хвилю, як чоловік, котрим закрутить вітер.

Не знала, що з собою зробити. Йти, чи втікати? Куди?... Господи, як то все скоро стало ся. Там мужова непоросла могла, там син відійшов на війну, а тут вже й вони. Як тії громи густо біють! Як їм устоятись і не впасти!

Повела рукою по чолі, як би хотіла мисли відігнати і сказала до перестрашеної дівчини: „Можеш загумінками втікати в ліс за людьми. Бувай здорова! Най тебе Бог має в своїй опіці! Я йду.”

І пустила ся дальше, на приходство.

На подвірю іржали розкульбачені коні. Впсокі, кременні, брудні салдати порали ся коло них. Другі крутили ся від стоділ до стаєн. Ціле подвіре повне було їх вересків і лайки. Лаяли ся здорово.

На ганку стояло кількох офіцерів. Перечили ся. Як побачили їмость, перестали. Роздав ся бренькіт остріг і шуршанє чобіт по кам'яних плитах.

„Приймете непрошених гостей?“ — спитали, як підійшла до них. А одні заговорив українською мовою:

„Здоровимо вас, пані матко, усім добром та просимо вашої гостини. Їдемо здалека. Втомпили ся“. Говорив гладко, кланяючи ся низко, не по військовому, як козак у якій історичній драмі.

„Де сила, там і просьби не треба“ — відповіла коротко і відчинила двері до їдальної кімнати, що виходила на ганок. „А ми вже і обід казали собі готовити — почав той самий по українськи. Вбачайте, що без газдині розпорядили ся, але зголодніли ми, як вовки. Народ ваш втікає перед нами, мов перед заразою — не годен нічого роздобути. Не гнівайте ся!“

„Хибаж страшний вам гнів безборонної жінки? Газдуйте, як почали!“ — і кинула на стіл ключі, а сама піійшла крізь гостинну до нарожної кімнати, в котрій любив пересиджувати її покійний муж.

Замкнула двері і повалила ся знеможена на ліжко.

„Господи! як скоро надійшла тая буря! Ще недавно внтав над селом божий мир. Земля зародила так буйно. Люди тіпили ся, що будуть жнива, яких давно не було... І будуть жнива, буйні, кроваві жнива, як в піснях... Що почати темер? Що їй почати?“

І всілякі питання, всілякі тривожні думки і сумніви обступили її товпою, крикливою, збентеженою, напрасною.

„Що почати?“

Чула, як у їдальни накривали до обіду, як непрошені гості голосно побренькували острогами і чарками. Чула крикливі і чвапливі розмови, шпроккий сьміх, непристойні російські дотепи і затуляла уши.

А тоді знов кинула ся до неї розгукана товпа сумнівів, питань, тривожливих думок.

Аж з тої прикрої сутолоки виринув ясний, недавно бачений образ. Море дозріваючого збіжа і мов лодки на морі, гурток молодих хлопців. На переді її сні. Провадить. На смерть, чи на славу? Хто знає?... Відходять. Вже лиш голови видно чепурні, лиш шалки, вже зникають на скруті. „Чекайте! Най надивлю ся нас вас! Не хочу вп-

дїти бїльш нічого. Не хочу того образу стратити з очий ніколи!”

В тїм, — як би її хто нагло по голові ударив. Голосний стукїт у дверї.

„Позвольте, панї матко, до нас! Хочемо вшити за ваше здоровле, як звичай велить. Не погордуйте нами!”

Зірвала ся на рївні ноги і протерла рукою очи, мов би хотїла переконати ся, чи то сон, чи ява.

Українські Сїчові Стрїльцї.

Стрїлецька стежа під проводом ст. десятника Андрїя Домарадського на горї Клівї (1915. р.)

На жаль ява, сумна і несподївана дїйсність... Іти, чи ні?

Серце казало: лишн ся — розум говорив: йди! Йди, бо пощо їх сердити. Сеж війна. Метиги-муть ся на тобі і на безвпняних людях. Понизцать родинні памятки, пустять з димом хату — знаш, якї се люди. Іди!

І хитаючись, мов по тяжкій недузї, перейшла гостинну та відчинила дверї до їдальнї.

Крїзь хмару тютюнового дїму побачила червонї лиця, блискучї гузики, розпаленї очи. Котре гузик, а котре око? — прийшло їй на гадку. Дивнї, дїточї питаня, мов у горячї.

В голові закрутило ся їй від сопуху перепочених тїл, запаху вина, від російського юхту і московського квасу, котрим тамбїшнї люди переходять на скрїзь.

Оперла ся об одвїрок, щоби не впасти.

„Не гнівайтеся, що відвідали вашу пивницю — почав один з офіцерів. — Але знаєте, як казав циган? Треба піднести сокиру, бо ще хто вкраде. Оттак і ми. Треба випити вино, бо прийдуть другі і вип'ють. Одним словом війна!”

Стіл зареготався, мов би се був Бог вість який дотеп. Мовчали.

„А вп-б, добродійко, да не були такі горді, щей пишні” — приговорював Українець.

„Сіли-б між нами!”

„Воякам скучно за жіноцтвом. Надоіло-ж нам мужеське товариство”.

„Де глянеш — хлоп і кінь”.

Кожний докпнув щось від себе.

Мовчала.

„Не думайте, що тільки ваші офіцери уміють поводити ся з жінщинами. Ми також люди образовані, з академією. Уміємо забавляти благородних жінчин”.

Мовчала.

„Гай, гай! — почав Українець. — А поза тим гаєм да еще один гай... Не легка то річ війна. І не раз доведеться тобі щось таке зробити, що прямо, чорт зна що. Сам себе соромишся. От сказати-б — ми. Напали на чужу хату, казали різати чужих курій, 'впиваємося чужим вином. Цур тобі! Хмба-ж так годить ся?”

„Як думаєте” — відповіла коротко.

„Я думаю, що ні, але як треба, то треба. Ми-ж люди. Хочемо зістн, хочемо й повеселити ся, бо без того годі. Чоловік не камінь. Що — ні? Просимо-ж вашого вибачіня”.

„Обійдете ся і без нього, панове”.

„Обійти ся то можна, але все якось веселійше чоловікови, як знає, що ніхто на нього кривим оком не дивить ся. Не будьте-ж гнівні і розгостіть ся між нами”.

„Розгостити ся? Я-ж не в гостині, а в своїй власній хаті”.

„Простіть за вислів. У своїй — та ще в якій! Хата, як палата, а який сад. Я вже й гуляв по ньому і овочів кушав”.

„Славні овочі — відізвав ся другий. — Особливо груші. Самі й розпливають ся в роті. Хоть пальці лижи”.

„Мій муж кохав ся в овочах, а я люблю квітки” — відповіла на силу.

„Сама благороднійша пристрасть” — засьміяв ся командант, наливаючи собі і своїм сусідам по чарці вина.

„Гарно у вас, нема що казати — гарно” — говорили офіцери розглядаючись по хаті і вказуючи крізь відчинені двері на село з новою школою, з мурованою читальнею, з великою церквою, з хатами розкиненими по зелених садах, мов на гарній картині.

Російські вояки, полонені на горі Збуки стрілецькою стежею, яку провадль хорунжий Андрій Ковалик.
(1915. р.)

„Гарно! — повторив Українець, — а ми, сволоч проклятая, пхаємо туди свій піс не знати по що. От прямо — чорт зна що!”

„Самооблечительні міркованя — відповів, грімко сьміючись, командант. Ділять — не роздумувать. Виший-мо-ж, панове! За здоровле отсего дому, смаковитої їди, гарної посуду, одним словом усього. Гурра!”

Вино било своє.

„Але у вас справді пеабияка мебіль. Старосьвітська” — запримітив один з офіцерів, що менше заглядав до шклянки, а більше розглядав ся по хаті.

„Особливо інтересні отсі старі портрети, незнайомих старосьвітських жінок. Мов Богородиці з якоїсь забутої святині. Дивлять ся на чоловіка так якось ніби ласкаво, а ніби зневажливо, що їй Богу, як би так така на улиці так подивила ся, то не знав би що їй сказати. Чесне слово”.

„Се моя мати, бабука, бабуки мати і так дальше. Походжу зі старого козацького роду” — заявила гордо.

„Тому й такі подібні до себе”.

„Такі горді”.

„Але дивує мене — почав командант — їх однаковий одяг. Прецінь нема на сьвітї нічого більше змінливого над жіноче убранє”.

Жінки на портретах, що висіли довгим рядом довкола їдальні, були дійсно в тім самім уборі. Мали темно-зелений жупан, золотом обшитий мов у Мазепиної матери, горсет білим шовком в квітці впипваний, на високій шпї шнурок великих перел, а на голові гарно жемчужену чілку. В руці тримала кожда ту саму книжку до молитви, а в другій квітку, яку котра любила — троянду, або чорнобривця.

„В нашій родині був такий звичай, що мати передавала отсей одяг своїй найстаршій доньці в день вінчання. Донька портретувала ся, берегла мамного одягу і передавала його знова своїй найстаршій доньці. Так дійшло аж до мене”.

„А ви?”

„Я доньки не маю”.

„Лиш спнів?”

„Лиш одного сна. Тому й завісила перли на шию Зарванцької Матери Божої, щоб сльози наші не лили ся на марне; а в отсій родинній одежі покладуть мене у труну”.

„То гарно — казав киваючи головою командант. Та навіть очень поетично”.

„Романтично! — підхопив другий. Мов на драмі в театрі. Я навіть був одного разу в Петербурзі...” — почав оповідати, але командант перервав йому.

„Так ви кажете, пані, що у вас єсть син. Де-ж він тепер?”

„Пійшов до стрільців” — відповіла різко і впрямила ся, мов би сей споми додав їй нової сили.

„Ага, до тих мазепинчиків, що то раді би кожного Москаля в ложці води втошити”.

„Москалі нам байдуже. Вони такі, як і другі люди. Але московська система”.

„Позвольте, яка-ж се система?”

„Погана і ворожа до нас. Росія поневолила нас. Забрала нам нашу державну самостійність і хоче забрати

Дитина з окопів.

Підчас московської облоги Перемишля австрійські жовніри найшли сю дитину в здобутих від Москалів окопах. Заопікували ся дитиною офіцери і назвавши її „Маґера”, віддали до сиротинця в Перемишлі.

народну. Переслідує нашу мову і спиняє культуру. Хиба-ж ми можемо байдуже дивити ся на таку кривду і з вдякою цілувати тую руку, котра нас бе?”

„Поневолює — переслідує — зну-ща-єть ся” — говорив підохоченний вином командант, протягаючи нарочно звуки. Стара українська пісенька. Та, позвольте, що ми її тепер не дамо співати. Хиба після війни, тай то на инший

„глас”. А тепер вертаймо до сина. Куди він пішов? Се для нас цікаво знати. А не менше цікаво довідати ся, які то офіцери ворожої нам армії ночували перед кількома днями в тім домі, кілька їх було, куди пішли і що говорили. Розумієте мене?”

Дивила ся на нього широко відчиненими очима.

„Ні, не розумію”.

„От бачите, діло звичайне, воєнне. Одні про других мусять знати, а від запах людий нічого не годен довідати ся. Втікають або брешуть”.

„Здорово брешуть” — засьміяли ся гуртом. А один став оповідати, як йому наш селянин показав дорогу прямо в лабеті ворога. Як би не випадковий ратунок, був би пропав.

„Одна собака бреше, а друга втікає — отсе вислід вашої мазепинської роботи. І тому дуже гарно подякуємо вам, коли зволите сказати нам дещо. Ви-ж жінчина інтелігентна. Орієнтуєте ся в ситуації. Ми готові випити навіть ще одну фляшку отсего доброго вина за здоровле останної хризантеми в отсім старосьвітським букеті” — кінчив, театральним рухом показуючи на їмость і на старосьвітські портрети.

„Значить ся — я мала-б говорити вам про рухи нашого війська. Вам, що їдете на нас війною, вам ворогам нашого імени. Кажете, що ваші офіцери образовані люди, а разом з тим...”

„Просимо не кінчити гадки — просимо для вашого власного добра. Забуваєте, пані, які тепер часи... З нами по доброму можете все зробити, а по злому нічого. Добре слово кости ломить, каже стара пословиця. Коли скажете нам, куди ваш одинак повів отсей славний гурток збаламучених парібчаків, то пішлю кількох моїх вояків і заверну їх з дороги. Кажу їм з голови, чи з иншого якогось місця вибити отсі мазепинські дурачества і поверну вам сина, котрого ви так легкодушно вислали на певну загибель”.

„Я його не посидала. Пішов за голосом душі. А я йому в отсій хвилині послаю має материнське благословенє”.

Кілька пар вином замрачених очий видивило ся на неї. А вона говорила голосно і грімко, зворушена до глибини серця.

„Благословлю його на трудн і муки, а коли треба — на славу невстрашену смерть. Най гне, як гинули предки!... А вас, панове, прошу, щоби ви більше не звертали ся до мене з такими зневажливими бажаннями. Прощу не забувати, що я Українка, мати Січового Стрільця, що на мене дивлять ся мої предки. І коли жінка, коли господиня хати має ще якенебудь право, так вимагало від вас хоть крихітку пошани”.

Українська дівчина героїня.

Руська Синюк, 11-літня дівчинка з Равицни, що посила воду для війська до босвої лінії і, одержавши в ногу снайперевий стріл, стратила її та осталась калікою.

Кілька пар острог бренькнуло, кілька пар зачатків чоломкнуло ся під столом. „Раді служити” — відізвили ся гуртом.

„Ну, так, розумієть ся... — почав по хвилині командант, — жєнщинам належить ся пошана. Але коли вони чємні, послушні, любязні, одним словом жєнщини. Коли-ж вони, в супереч своїй природженій вдачі і свому пасивному призначєню хочуть робити з себе героїв, попадають в зайвий патос, кричать і обстоюють при своїх дурчєствах, то їх можна зневолити”.

Кров зашуміла їй в голові, як вода на лотоках. Зневолити?! Вони справді можуть її зневолити, навіть нагайкою, вони-ж з нічим не чєсляют ся, тії найзпакки, джунни! Але як вони сьміють намовляти її, щоб добровільно стала

нікчемною, як сьміють підсувати саму думку такої поганої зради. Як вони сьміють?

Випрямила ся, підняла брови, підійшла до них і кинула мов кістку між собак одно-одніське слово: „Подлі!”

Меблі, чаркц, стільці і портрети пійшли ходором по хаті, всьо знялось з місця, заметушило ся, кинуло ся в якийсь дикий, страховищний танець.

„Подлі, подлі, подлі!” — лунало з того круговороту.

*

*

*

Коли вечером вороже військо відійшло з села і люди несьміло почали стягати ся до хати, дяк Сорока, старпій і до родини покійного сьвященника сильно прив'язаний чоловік, побіг на приходство.

Хитали ся повідчинювані, побиті вікна, немов хотїли відірвати ся з завіс і втічи до саду.

На сходах повно було нанесеного болота. Де-не-де червоні слїдп крови.

Відчинив двері.

Під вікном в ідальні лежала їмость... Не жила...

Довкола поломані меблі, побита посуда.

Зі стїн дивили ся портрети.

Вечірні тїни сїдали на них і жінки в жупанах, мов у Мазепиної матери, сїріли і темніли. Казав-бись убирали ся в жалобу. Тільки їх очі сьвітили ся якось яркїйше — мов оживали.

Богдан Лепкий.

ПШЕНИЦЯ.

(До тих, що задирають ніс до гори).

Я бачив, як пшеницю мили,

То щонайкрасшеє зерно

У воду тільки плись! — якраз лїйшло на дно,

Полова-ж гордая пливе собі по фили.

Привів мене Господь побачить і панів.

Мов простий чоловік там денотрий сидїв,

Другі, задерши ніс, розприндививсь, ходили

І думав зараз я, як тільки поглядїв,

Що бачив, як пшеницю мили.

Евген Гребінка.

Омелян Ревюк.

Славні подвиги німецького кружляка „Емдена“ і дивні пригоди недобитків його залоги.

— 0 —

(На підставі кнжик Емілі Людвіга: Die Fahrten der Emden und der Ayesha (Виправа „Емдена“ і „Аєші“).

Написаної після оповідання капітана-поручника і других членів залоги „Емдена“.

„Емденова“ слава і кінець.

Хоч як велика англійська флотя в порівнянню з німецькою, встакн вона не дала тільки примірів геройських воєнних подвигів, що дала німецька. Межи кораблями німецької флотя відзначили ся передівсім жораблі: „Гебен“, „Вресль“, „Емден“, „Карльсруге“ і „Дресден“. Найславнійший з них безперечно „Емден“. Славний він не лише величиною служби, яку він спонив для свого краю, але також небувалими пригодами, які не лише товаришили йому від початку теєсрішної війни в Европі аж до славного його кінця, ба навіть поза його загибіль ішли за кілька-десятьма моряками, що через чистий припадок пережили свій корабель.

„Емден“ починає свою нарисеру.

Поручник з „Емдена“ Гіссіні так оповідав:

— Коли вибухла війна межи Німеччиною й Англією, „Емден“ кружляв з німецькою ескадрою по китайських водах.

— Ми з „Емдену“ не знали нічого, куди ми маємо їхати, коли дня 11-ого серпня 1914. року ми відлучили ся від ескадри і лишили ся самі з углевим кораблем „Маркоманією“. По дорозі „Емден“ забрав трох офіцирів з німецьких торговельних кораблів і се показало ся відтак знаменитим помпелом, бо нам відтак все було треба богато офіцирів, як ми брали в полон, або затоплювали кораблі, або як ми обсаджували який корабель своїми людьми і казали їхати за собою. Дня 10. вересня 1914. р. появил ся на виднокрузі перший корабель. Ми його здержали. Показало ся, що се грецький волоцюга, чартерований в Англії. На другий день ми стрінули корабель „Індус“, що плив з міста Бомбаю (в Індиях). Він був приготований до перевозу війска, але ще не мав жадних жовнірів. Се був перший корабель, який ми затонили. Залогу жорабля перевезли ми на „Маркоманію“.

„Добре поінформовані“.

— Залого „Індуса“ питала ся наших моряків: „Як зветь ся сей жорабель?“ Наші відповіли: „Емден“. — „Не може бути!“ — дивували

ся моряки з „Індуса”, — „таж англійські часописи писали, що „Емден” давно затоплений в боротьбі з англійським кораблем „Асколдом!”

Затоплюване кораблів стає привичкою „Емдена”.

— Потім ми затопили „Ловат”, що був призначений для перевозу війська, а кораблеви „Кабінга” велили їхати за собою. Чоловік скоро привичаюється до всего. По кількох днях затоплення кораблів стало ся нашою привичкою. З двадцяти трох кораблів, які ми зловили, більша часть задержувала ся на перший знак, даний з нашої сторони. Як котрий корабель не ставав, ми давали сліпий вистріл. Тоді кождий вже задержував ся. Лише один з них, що звав ся „Клеп Метесен”, чекав, аж ми дали острій вистріл понад його перед і щойно тоді задержав ся та дозволив затопити в морських глибинах те множество самоходів і льокомотив, які він віз.

Як воно відбувало ся.

— Офіцери з тих кораблів звичайно були дуже чемні для нас і все спускали для нас цигарову драбінку. По кількох годинах воли все буши вже на покладі нашого корабля. Офіцери нераз з власної охоти облекшували нам роботу, телеграфуючи, що корабель везе. Тоді наш командант порішував, чи затопити корабель чи казати йому плисти за нами. З корабельного ладунку ми забирали все, що могло нам придати ся, а передівсім поживу.

Моряк плаче за своїм кораблем.

— Англійські офіцери і моряки звичайно добре користали з тих кількох годин, коли ми переносили все на наш корабель і замість викидати горівки в море, випивали їх у свою горло. Донесли мені раз, що капітан корабля, який ми щойно затопили, залляв ся сльозами з жалю по своїм кораблю. Я пішов його потішити, але побачив, що він лише смертельно хворий.

— Богато гірше поступали другі капітани, котрі зраджували своїх суперників, капітанів других кораблів. Через таку щирість ми піймали так багато кораблів.

— Капітан одного корабля викрикував весело: „Богу дякувати, що нас піймали!” Він дістав був велику суму грошей за те, що відважив ся поїхати до Австралії, а ми заощадили йому більшу часть дороги..

Похорони кораблів.

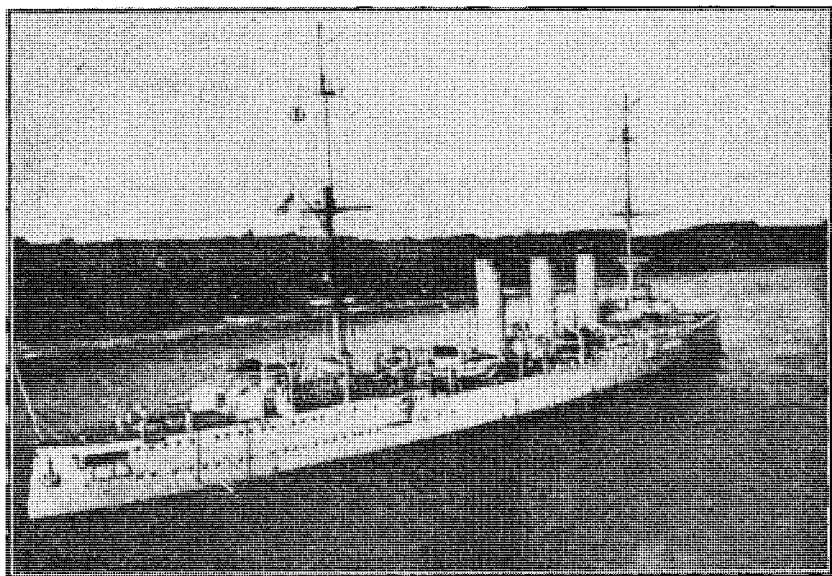
— Погода звичайно була гарна і ми легко могли зносити ся зі спійманими кораблями. Ми їх висаджували динамітом або стріляли до них зараз понад лінію води. Затоплюване тривало довше або коротше, залежно від того, чим корабель був наладований і де поцілів набій. Звичайно корабель перехилив ся на один бік, аж поки вода не дійшла до компів. Тоді він видавав зі себе послідний видих диму і потопав скоро. Декотий, діставши кулю вперед, занурив ся передом у воду, а зад підпосив ся високо понад воду, поки не потопув.

Найбільший „прайз“.

— Кілька днів пізніше коло міста Калькути (в Індиях) ми спіймали найдорожший корабель з усіх, які ми затопили. Звав ся „Діпломет“. Був він увесь повний чаю, вартости 10 мільйонів марок (2 і пів мільона доларів).

Напад на Мадрас в Індиях.

— Але тепер ми вже хотіли вибити ся з Бенгальського Замку (між Індійськими півостровами), бо ми довідали ся з часописей, що за „Емденом“ шукають дуже сильно. Коло Ренґун ми подибали мандрівний норвезький корабель, котрий за готівку забрав від нас всіх наших

Военний корабель „Емден“.

воєнних бранців. Пізніше другий нейтральний корабель не схотів згодити ся на подібне пропозицію і зрадив нас перед Японцями.

— Дня 23. вересня ми доплили до Мадрас, пішли просто до пристани і задержали ся на 3 тисячі ярдів від міста. Потім ми острілювали збірники нафти. Три або чотири займали ся і червоною луною освітили місто. Англіійські форти відповіли, але стріляли цілком не ціляючи.

— Ще того самого дня ми спіймали два кораблі: „King Land“ і „Тімерик“. Через цілу ніч ми бачили луку із збіроків нафти в Мадрас. Два дні пізніше ми обіхали острів Цейлон і ще бачили дема з них.

„Лиш, ноби угля!“

— Все йшло добре, лиш одну ми журу мали, а іменно в „Маркоманії“ вже не багато угля лишило ся. Одного вечера ми кажемо собі жаргуючи: „Одної річи нам бракує, а то корабля з 500 тонами свіжого кардіфського-

го угля". На другий вечір ми його дістали. Віз його „Берекс", просто з Англії, новенький корабель, перший раз в дорозі. За ним пішли скоро: „Ріберія", „Ройл", „Гренд Попробел", „Бенмор", „Тройне", „Екс-форт", „Грайсфейл", „Севкт Екберт", „Чіакена". Більшість з них ми затопили, лише з углем задержали. Корабель „Маркоманію" ми відіслали, бо вже не мала угля і її несадового спіймали Англіїці.

Як німецький жовнір вміє держати язик за зубами.

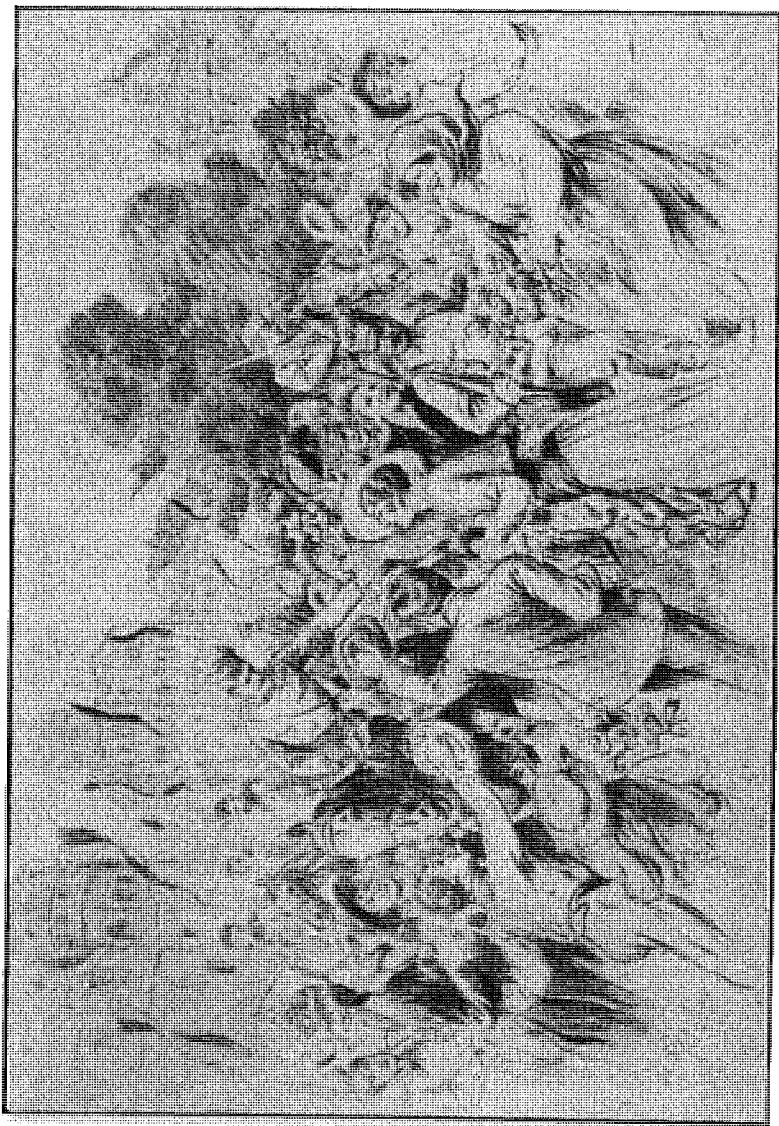
— Потім ми поплили на південс. На однім острові кількох Англіїців прийшло на поклад нашого корабля. Були се самітні селяни, що вносили ся зі світом лише три місяці за посередництвом малих суден, що до них приїздили. Вони не знали нічого про війну, думали, що наш корабель — се англійський воєнний корабель і просили нас, аби ми направили їм їх моторові лодки. Ми не говорили нічого і запросили їх на офіцпрський обід. На хвилю вони стояли здивовані перед образом цїсаря. — Се мусить бути вімецький корабель? — питають вони. А ми мовчимо далі. — А чого виш корабель такий брудний? — питалсь вони нас дальше, а наші жовніри лише плечима здвигали. — Візьміть нам пару листів — просили. — На жаль не можемо; ми не знаємо, до котрої пристани заїдемо. І вони відтак пішли, але за війну не довідали ся від нас ані слова.

НАЙБІЛЬШИЙ ПОДВИГ „ЕМДЕНА".

Як згинув російський кружляк „Жемчуг".

— З англійських часописей, забраних на спійманім кораблі, ми довідали ся, що за нами йде горяча погоня. Наші налячі говорили нам, що угля не стане на довго. Ми порішили поплисти до Пенанг, де ми сподівали ся застати два французькі кружляки. Поїхали. Дня 28. жовтня 1914. ми виставили на кораблі четвертий коми, який нам зробив такі знамениті прислуги. Видумав се капітан, поручник Міко. Через сей коми нас всі брали за Французів або Англіїців.

— Пенангська пристань дуже трудна до пристуну, бо лежить в довгім каналі. Не було що робити в день, треба було робити все досвіта. Повною парюю, без диму, з погашеними світлами ми зайшли до гирла каналу. Торпедова лодка, що була на стороні, сигна здорово. Ми переплили попри її мале світло. Перед нами показало ся щось чорного. „Се мусить бути воєнний корабель!" — кажемо. Але се не був французький кружляк, як ми спершу думали. Ми пізнали його, хоч се була ніч. Се був російський кружляк „Жемчуг". Тут він лежав, спав як щур. Ані одної варті не було видно. Через се ми не мали багато клопоту. З уваги, що канал був вузкий, ми мусіли бути дуже близько. Першу торпеду ми вистрілили з віддаленя 400 метрів. Опісля засинали ми стрілами залогу; нять бомб параз. Настав на покладі вибух, а потім запалало коло корабля горіюче сяєво. По четвертім вистрілі полумінє бухала високо. Перша торпеда влучила була корабель за низко, бо ми вистрілили її з дуже малого віддаленя, зате друга вже не зробила тої похвби. По двайцяти хвилинах сліду не було на корабля. Ворог вистрілав всего шість стрілів.

День 22-ого червня 1915. р. у Львові. Дзвоняни радісно втівають згодячу австрійську армію на Гетьманський Вагач.

Затопленє французького протиторпедовця.

— Але тепер вже стріляв другий корабель, котрого ми не могли бачити. Се був французький корабель „Д'Ібревіль” і ми зараз звернули ся до нього. Кілька хвилин пізнійше донесено нам, що падаєть протиторпедовець. Як би так найшов нас в такім вузкім каналі, ми пропали. Але ся вістка показала ся фалшивим алярмом. Се був малий купецький корабель, що виглядав як протиторпедовець. Він зараз показав свої хоругви і поплив до берега. Потім донесено про другий. Сим разом була се французька торпедова лодка „Муске”. Плила просто на нас. Се на все остале загадкою для мене, бо прецінь вона мусіла чути нашу стрілянину. Один офіцір з тої лодки, котрого ми пізнійше витягнули з води, казав мені, що вони пізнали, що ми німецький корабель, як вже були зовсім близько нас. Французький корабель держав ся добре, прийняв битву, бив ся і потонув по трох наших встрілах. Ціла боротьба з обома кораблями тривала лів години. Командант торпедової лодки стратив обі ноги по нашій першій салві. Як побачив, що частина його залогів скаче з покладу у воду, він крикнув: — „Привяжіть мене до щогли! Я не пережплю сього, що Французи покидають свій корабель!” І дійсно сей відважний капітан пійшов на дно, привязаний до щогли свого корабля. Потім ми вловили у воді 30 тяжко ранених моряків. Трох з них померло зараз. Ми зашили їх в трибарвну французьку хоругов і похоронили в морі з почестями, віддаючи по три салві для кожного.

Последна боротьба „Емдена”.

Про неї розказував Міке, капітан Емдена” ось-як:

— Дня 9. падолиста 1914. дістав я приказ знищити стацию бездротного телеграфу на Кокосовім острові. Я відплив з „Емдена”, маючи зі собою 50 людей, чотири машинні карабіни і около 30 крісів. Лиш ми мали забирати ся до нищени апарату, як він доніс: „Позір, „Емден” близько!” Робота знищення пійшла гладко. Телеграфісти говорили: „Богу дякувати! Ми були доси немов би під арештом в день і в ночі!” Тепер вже „Емден” телеграфував до нас: „Спішіть ся”. Я спакував усе, але вже почув гук сирени на „Емдені”. Спішімо на беріг. Бачимо на кораблі хоругви, що значить: „Піднось якор!” Біжимо як божевільні до лодок, але „Емден” вже підносить боеву хоругов і починає боевий огонь з гармат на своїм правім боці.

— Ворога ми не бачимо, бо його заслонює нам остров, але видимо, як його кулі вдаряють по воді. Щоби поплисти і дігнати „Емдена”, про се і бесіді нема: Ми можемо зробити лише 4 узли на годину, а „Емден” робить двайцять. Тож завертаємо назад до острова, вивіщуємо хоругов, проголошуємо німецьке воєнне право, забраємо всю зброю, укладаємо на березі машинні карабіни на випадок, як би ворог зачав прибівати до берега. А потім я біжу знова дивити ся на битву. Зі стовпів води, які збивали в гору ворожі кулі, я бачу, що ворог має 15-центиметрові гармати, отже більші від гармат „Емдена”. Ворог стріляв скоро, але ціляв слабо. Се був австралійський кружляк „Сіді”.

— Як казали Англіїці, котрі приглядали ся битві від самого початку, „Емден” скоро був поконаний. Його передній комин упав на поклад. За головною щоглою вдарило кілька бомб. Ми бачили там високу поду-

мінь. Що дальше діяло ся, я не знаю, бо я мусів знов вернутись до надбережних укріплень. Як я потім дальше глядів на битву з даху одного дому, „Емден” стояв на морі у віддалі 4 до 5 кілометрів, ще в огні. Як він звертив ся до ворога, кулі підстрілили передній машт. На ворожій кораблі немов би не було жадної шкоди, але стовпи диму підносили ся з кожного місця, де поцілила куля. Потім „Емден” звернув ся на північ, а ворог за ним. А я мусів стояти тут і скрегочучи зубами, дивити ся та думати: „А най те——; „Емден” горить, а тебе там нема!” Один Англієць вийшов до нас на дах, зблизив ся до мене, поздоровив чемно і попросив: — „Пане капітане, чи не схотіли-б ви заграти з нами одну партію теніса?” Оба кораблі, ще бючи ся, зникли за видно-кругом. Потім знова появил ся „Емден”, плывучи на схід, але вже богато помалійше. Паглю ворог повною парюю з’являє ся немов би зараз коло берега. Велика біла водна струя показала ся межі кораблями. Се була торпеда. Я бачив, як оба противники віділили, а віддаль межі ними ставала щораз більша. Нарешті вони розлучили ся і зникли в темноті. Боротьба тривала десять годин.

— Як пояснили справу англійські власти, телеграфісти з острова Кокос, бачучи, що наближаєть ся „Емден”, подали бездротну телеграфічну вістку до Сінгапоре. Ту вістку дістав також англійський корабель „Мінотавр” і він передав її австралійському кружлякови „Сідні”. „Сідні” — се дуже могучий корабель: він по короткій боротьбі загнав „Емдена” на мілину та затопив. Втрив в людях на „Емдені” виносили 200 людей. Капітан його, Мілер, вратував ся, хоч ранений, а англійська адміраліція в нагороду за славні геройські подвиги „Емдена” дозволила капітанові і другим виратуваним офіцерам носити шаблі.

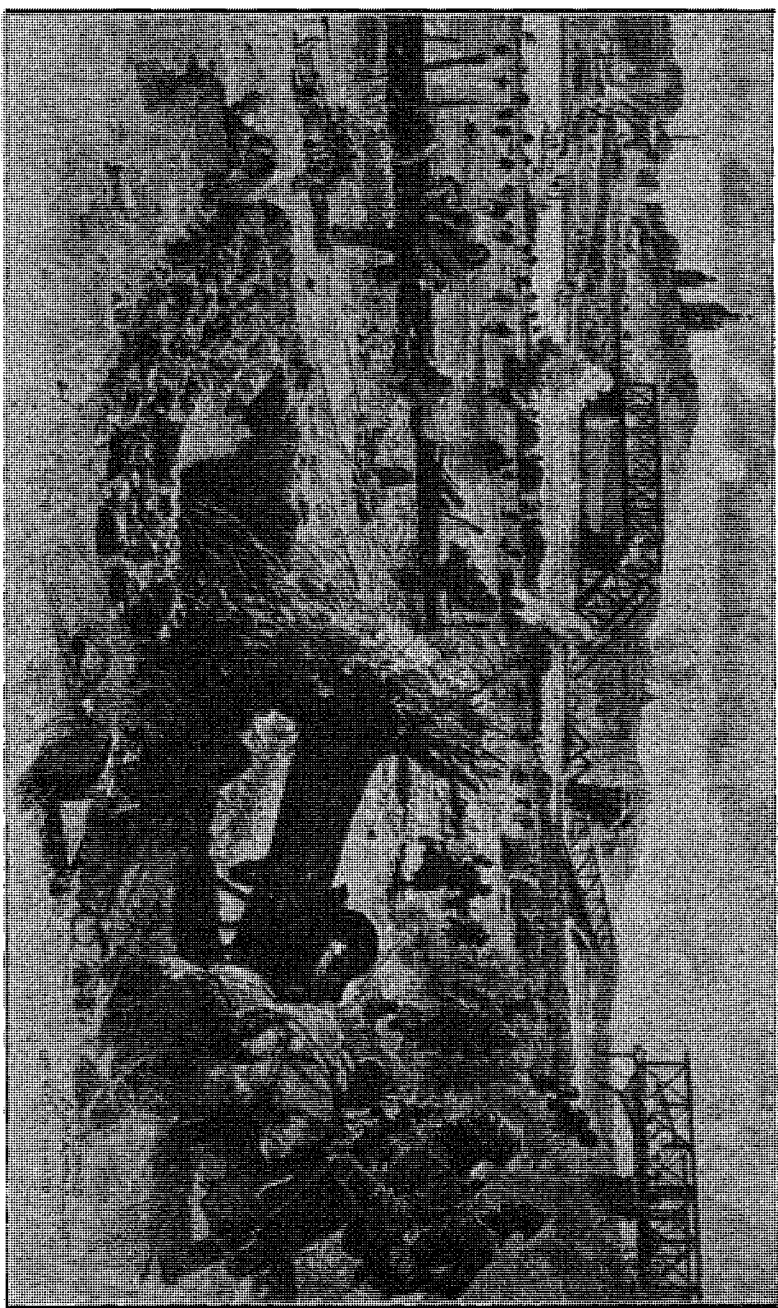
— „Емден” не був великий корабель. Був він легким кружляком і мав всего 3.500 тон містоти. Був отже забавкою в порівнянню з великанами англійської фльоти, які часто мають по 20.000 тон містоти. Зоружене його також не могло рівняти ся із зоруженем великих боєвих кораблів, бо найбільші гармати, які він мав, — се було 10 чотирицалевих канон. За весь час своєї діяльності, яка зчала ся аж в 5 неділь по wypowiedженю війни, „Емден” затопив 23 купецькі кораблі, межі якими були навіть кораблі о містоті 8 тисяч тон. Ті кораблі, затоплені „Емденом” за шість тижнів, мали разом містоти 70.000 тон, отже 20 разів більше від нього. Вартість їх всіх виносила понад 10 мільонів долларів без ладунку. Тому не дивниця, що „Емден” став ся був для Англії правдивою небезпесою на Індійськім океані.

МАНДРІВКА НЕДОБИТКІВ „ЕМДЕНА”.

На полоненім кораблі.

— Як „Емден” зник з виднокруга — оповідав дальше капітан, поручник Міке, — я постановив покинути острів як найскорше. Я завважав у пристани трищогловий корабель „Авигу”. Рос, власитель корабля й острова, остерігав мене, що корабель тече, але я зміркував, що він може нам придати ся. Ми скоро набрали на нього поживи на 8 тижнів, а води на 4. Англіїці дуже чемно показали нам, де найліпша вода, дали нам одіж та начинне. Казали, що се за те, що ми були „помірквані” і „великодушні”. Потім вони зібрали на намятку піднеси від

Битва над Сяном коло Радмина, в Галичині (Лип 25, кав 1915, р.) Москалі втівають перед Шляхам.

наших жовнів, відфотографували нас і піднесли потріпаний оклик, як ми відпливали. Був вечір, майже темно, як ми відпливали. По короткій промові, по трох окликах „Гурра“, я підніс воєнну німецьку хоругву на „царськiм кораблі „Аєші“.

Подорож „Аєші“.

— Хоч як властитель ганьв „Аєшу“, всетаки вона показала ся цілком незлим кораблем. Англійцям на острові ми сказали, що плывемо до східної Африки. Опісля ми роздумали ся, що нам лишають ся лише дві пристани, до яких ми можемо заплисти, а саме голандські порти: Батавія на острові Джаві і Паданг на Суматрі. Я вибрав Паданг, бо знав, що там є німецький консуль і буду міг дещо довідати ся про „Емдена“, що буду міг стрінути німецькі торговельні кораблі, а до того „Аєша“ там була незнана. Англійці казали, що за вісім днів можна заїхати до Батавії, тимчасом ми потробувли 18 днів, щоби заїхати лише до Паданг. Такий слабкий був вітер. („Аєша“ була вітрильним кораблем).

— Ми мали на кораблі знаменитого кухаря. Він втік з французького війська. Зате води було дуже мало; кождий чоловік діставав лише 3 склянки на день. Як падав дощ, ми наставляли всяке начинне на покладі і розвішували головне вітрило, аби ловити дощівку. Ціла залога ходила гола, аби шадити біле, яке розпадало ся на кавалки. Одна бритва голила всіх моряків. Цілий корабель мав один одніський гребінь дорогоцінний.

В неутральній пристани.

— Наконєць дня 26. падолиста 1914. ми прибули під Паданг. Напроти нас виїхав корабель, аби довідати ся про наше імя. Але імя нашого корабля було замальоване. Корабель знов підплив вечером. Я нагнав всю залогу до кают, а сам походжаю по покладі як самітний моряк. Через свій бездротний телеграф чужинець зрадив ся, хто він такий. Була се голандська торпедова лодка „Лін“. На другий день я був вже на голандських водах, отже підношу воєнну хоругву. Тепер „Лін“ йде цілою силою пари на нас. Як він переїздить попри нас, я уставляю всю свою залогу в ряд на покладі і віддаю уклін. „Лін“ відповідає на поздоровлене. Потім я удав ся на поклад „Ліна“ і пояснив, чого хочу. Командант заявив, що я можу заплисти до пристани, але, чи буду міг виплисти, він не знає.

Клопіт з Голандцями.

— Показало ся, що Голандці хотіли полонити „Аєшу“. Радилн її капітанови здати ся спокійно. Казали, що японські й англійські воєнні кораблі кружляють по морі. Але німецькі жовіри воліли власти в руки ворога ніж остати ся в неутральній полоні. Міке показав на машиннові карабіни, даючи тим до зрозуміння, що не піддасть ся добровільно і зажадав, щоби йому дозволено набрати на корабель води, поживи й одежі. Йому відповіли, що може набрати всего, що мали передше на кораблі, але не може набирати нічого, що збільшує боєву силу корабля. Перша річ, про яку думали моряки з „Емдена“, була одіж, але голандські власти не дозволили їм взяти ані одежі ані навіть щіточок до

зубів, бо се після їх гадки могло би збільшити боєву силу. Не дозволено нікому виходити з корабля без дозволення. Лише по довгих короводах дозволено німецькому консулеви підплисти до корабля і розмовляти. Дня 28-ого надолета вечером поплили ми далше.

Конець „Аеші”.

— Два тижні ми потім блукали по морі. Погода була спокійна, то знов падав дощ. Наконець на видиокрузі виявив ся тигаровий корабель. Він побачив нас і великим закрутом звертаєть ся до нас. Я видаю розкази: „Приготуй ся до битви”. А тут один наш офіцир пізнає, що се німецький корабель „Чойзінг”. Корабель вишішує німецьку хоругов. Я стріляю пару яєних ракет і пливу усеми вітрилами до него. „Чойзінг” се був прибережний корабель, що иливав межі Гонгконг в Китаю а Сямом. Він був в Сингапоре, коли вибухла війна, наладував угля і поплив за „Емденом”, але мусів вернути ся до Паданг, бо угля зашило ся.

— Велика була наша втіха. Я зібрав всіх своїх людей на поклад і уставив їх до перегляду. Відаки не мали на собі навіть драмки. Як мати нас родпла, так ми стояли в ряді і підняли тричі оклик на честь німецької хоругви на „Чойзінг”. Пізнійше моряки з „Чойзінга” говорили до нас: „Ми не могли ніяк зміркувати, що се значить, що ті здоровенні голяки підносять оклики!” Море було дуже бурливе і ми мусіли чекати два дні, заки ми могли зачати переносити ся на „Чойзінг”.

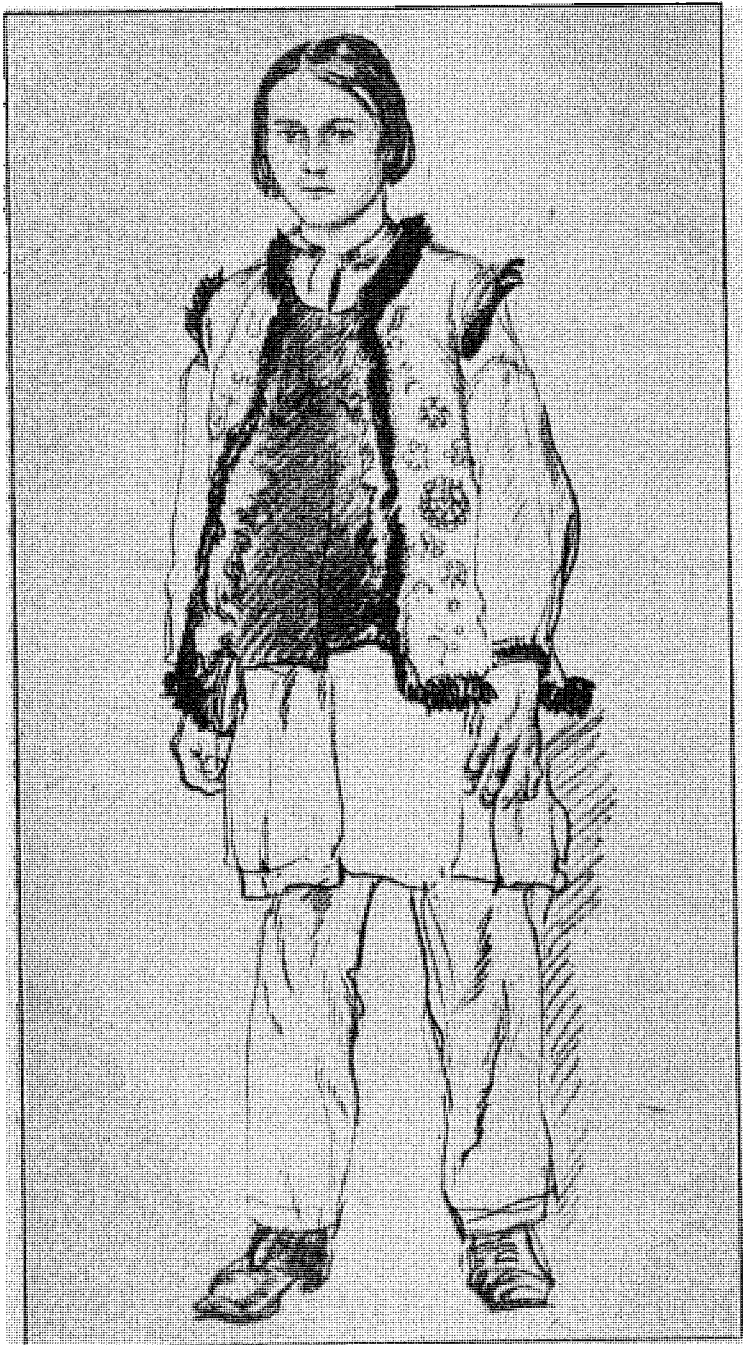
— Се було дня 16-ого грудня 1914. рано. Тогосамого дня пополудни ми затирили „Аешу”, котра служила нам вірно через 6 тижнів. Ми всі були з неї вдоволені і нам жаль було, як вона потопала. Її вітрила були такі старі, що скорше чи пізнійше мусіли би були розпасти ся на кусні і тому ми мусіли її покинути.

— Але пійшла на дно, як належить ся. Ми ввертіли в ній діру. Вода помаго наповняла її, корабель спровола занурював ся у воду, а потім нагло пірнув. Се був найсумнійший день з цілого місяця. Ми попрощали „Аешу” трикратним „Гурра!”

„Чойзінг” мав 90 метрів довжини, йшов зі шкоростю 9 узлів на годину, а деколи лише 4. Капітан його і Міке порішили плисти до пристани Аден в Арабії, бо сподівали ся там дістатись на залізницю, яка їх завезе до Туреччини.

Попід ніс Англичан і Французів.

— Дня 7-ого січня 1915. р. межі 9-ою і 10-ою годиню рано ми пересунули ся через Перімецький пролив (межні Африкою а півостровом Арабії). В проливі було ловно англійських кораблів. Ми илили здовж африканського побережа, попри самий англійський корабель, що закладав підводні каблї. Се моя найбільша приємність. Якї Англійці будуть люті,— гадаю собі — як довідають ся, що ми так гладко перейшли попри Перім. На другий вечір ми побачили кілька свїтел над водою. Ми думали шнершу, що се пристань в Гудейді. Але скоро ми обчислили, що се не можливо, а над раком ми побачили дві щогли і чотири копни: Се мусить бути французький збройний кружляк. Я дав наказ виллести на новне море, а вернути ся в ночи. Так було слїдуючого дня і слїдуючої ночи.

Молодий гуцул, погонич адвоката д-ра Мих. Новановського з Богородчан.
(Рисунок Фредеріка Гартера, Англієць з Лондону, котрий був в літі
1914-ім року в Галиччій).

Готові бити ся з Арабами.

— Потім ми спустили чотири лодки на воду при сході сонця на очах нічого не підозріваючих Французів. Ми причаляли до берега. Кількох Арабів прийшло до нас і ми довго пробували порозуміти ся з ними, заки Араби зрозуміли, що ми Німці. Доходило до того, що ми показували їм свої машинкові карабіни і корабель, грозючи, що будемо бити ся. На щастя один з них зрозумів, що значить слово „Джерменс“ і тоді ми вже скоро полагодили справу. Все пішло з того, що ми навіть не знали, чи Годайда ще в турецьких руках, чи вже занятя ворогом.

Триумфальний похід недобитків „Емдена”.

— Незадовго прийшли сотки Арабів і забрали нас до Годайди, де турецькі жовніри привитали нас яко союзників і приятелів. Зелізниця очевидно не було, але ми дістали запевнене, що можемо спокійно перейти край. Тому я дав в ночи „Чойзінгови” знак червоними світлами, аби відплив, бо ворог близько. Зібравши всі інформації, ми постановляли пійти в гори в середину краю, де наші жовніри, котрі перебули фебру, могли-б прийти до сил. На іменини цісаря ми відбули велику параду з турецькими військами — під носом Французів — і тогосамого дня виїхали з Годайди.

„Чи маю хрест?”

Дня 7-ого мая 1915. р. прибула каравана моряків з „Емдена” до турецького міста Дамаску, що лежить якпх 200 кільометрів на північний схід від Єрусалима. Шмецька кольонія була повідомлена про їх приїзд. Коли кореспондент німецької часописи „Берлінер Тагеблят” прийшов до капітана, поручника Міке, що лише зліз з верхоблюда, і спитав його, чого хоче, чи купелі чи реяського вина, капітан відповів: „Ренського вина” і зарпх спитав ся: „А чи я дістав хрест?” Коли довідав ся, що він дістав зелізний хрест першої кляси і баварський та саський ордер, радість його не мала границь. Коли надіхала друга каравана, Міке підійшов до своїх моряків і сказав: „Діти! Ви всі дістали хрести, а ти, Гісаїнг, маєш також баварський ордер!” — Гурра! — залупало з грудий усіх жовнірів. Пішли взаїмні жемлини.

— Діти, тут рай! Ходіть сюди, тут пливе шампансько вино! І тут вже в правдива зелізниця!

Три дни витали і гостили Німці і Турки в Дамаску недобитків з „Емдена”. Дня 10-ого мая 1915. р. всіли моряки „Емдена” на замаєвий зелєню, цвїтами і хоругвами зелізничий поїзд і віді’хали через Туреччину до Німеччини. Був се маленький відділ, що з „Емдена” поплив на Кокосовий острів нищити стацію бездротного телеграфу. Лише трох бракувало межи ними, трох, котрих тіла поховали товариші в горячих пісках арабської пустині.

Кілько мов знаєте?

Як знаєте лише українську мову, то зрозуміє вас 40 мільонів людей. Можете перейти цілу Україну: від Карпатських гір на заході по Кавказькі гори на сході наших земель; або від Чорного моря на полудни до ріки Прип'яті на півночі. Загалом зрозуміють вас на українських землях, що простягли ся на 850.000 квадратних кілометрів, в областях рік: Дністра, Бога, Дніпра і Донця. А вже як підете з української землі: на полудне між Румунів, або на полуднений захід між Малярів, або на захід між Словаків, або на північний захід між Поляків, або на північ між Вілорусів, або далше на північ, північний схід і схід між Москалів і влінци між Калмуків, Кіргізів і Татарів на полудневім сході від українських земель, то ані вас не зрозуміють тамешні мешканці ані ви їх.

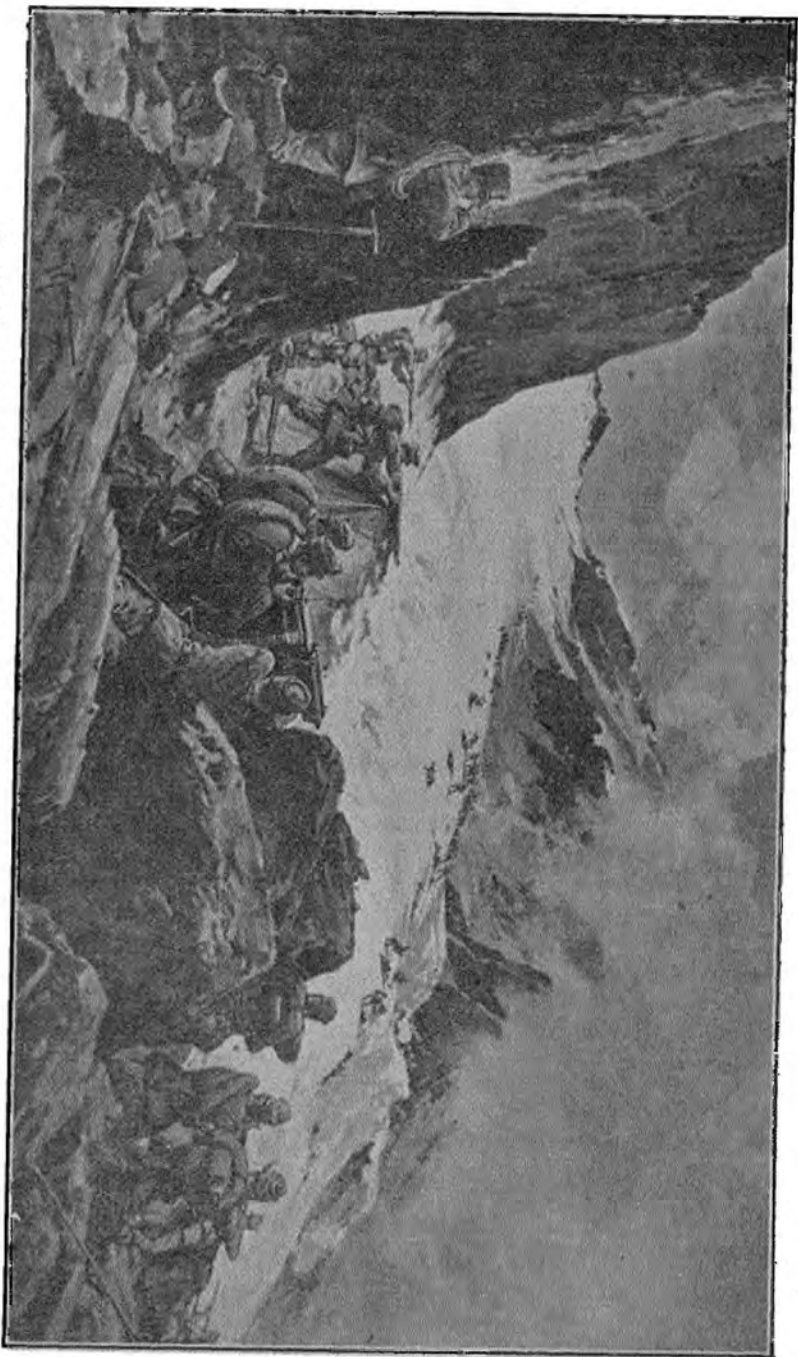
Колиж окрім української знаєте ще й польську мову, то можете йти на північний захід понад Вислу і ще вас зрозуміє 20 мільонів людей. Тоді ви можете казати, що вас розуміє 60 мільонів людей.

А коли окрім української і польської мови знаєте ще й московську мову, то можете йти далеко на північний схід і на схід, спершу областями рік Дову (не цілого), Волги, Двини і Печори в Европі — і Урала з полудня та Оба, Єнісея, Лени й Коліми на півночі в Азії. Виравді на дальших землях в Азії живуть не лише Москалі, але ще около 140 ріжних племен і там треба би знати не лише московську мову, але і мови тих племен, щоби розмовити ся, одначе ліпше не знати тих мов тай і не бачити спх племен. В кождім разі, як ви знаєте окрім української й польської мови ще й московську, то вас зрозуміє ще понад 60 мільонів людей. І тоді ви можете казати, що знаєте мову 120 мільонів людей.

А як ви окрім української, польської і московської знаєте ще німецьку мову, то ви можете вибрати ся до західної Европи в німецькі землі — в Австрії, Німеччині і Швайцарії; далше з тою мовою можете перейти цілу західну Европу, бо всюди там вона знана; можете з тою мовою дати собі раду і ще далше — пів світа перебудете і з німецькою мовою не пропадете. А в кождім разі зрозуміє вас ще 120 мільонів Німців, що живуть на німецьких та чужих землях, де мають силу, вплив і значінє. Тоді ви можете казати, що вас розуміє 240 мільонів людей.

Колиж окрім української, польської, московської і німецької знаєте ще й англійську мову, то можете вибрати ся до Англії в Европі; можете жити в північній Америці; можете поїхати до Індій (в полудневій Азії); можете подорожувати по англійських колоніях в Африці; можете загостити і до Австралії, — всюди розмовите ся. Одним словом — можете об'їхати майже цілу земельку кулю, або — як то кажуть — цілий сьвіт, і скрізь дати собі раду. А в кождім разі зрозуміє вас 160 мільонів людей по широкім сьвіті, котрі говорять англійською мовою і котрі тепер, як то кажуть, трясуть сьвітом. А тоді ви можете казати, що знаєте 5 мов, або, що вас розуміє 400 мільонів людей, а таксамо ви розумієте їх.

Австрийці острілюють Італійців в горах Альпах з ручних і машинних карабінів.

Знати тих 5 мов, значить мови 400 мільйонів людий землі, вистарчило би для найбільше світового (такого, що їздить по світі). Українця чи члена иншої нації. В цілім світі дав би собі раду, бо де не знали би одної мови, то знали би другу. Одна лише мова могла би йому придати ся, а то мова еспанська (говорить нею 60 мільйонів людий), коли би хотів їхати до полудневої Америки, де та мова є пануючою. Тоді він би знав 6-ту мову і розуміло би його 460 мільйонів людий.

Колиж би знав ще і французьку мову (якою говорить 40 мільйонів людий), то знав би 7-му мову, а розуміло би його вже 500 мільйонів або пів мільярда людий. (Се значить: майже третя частина цілого населення земської кулі, яке виносить понад півтора мільярда голов).

* * *

Таких світових людий, людий, що їздили би по цілім світі, є небогато, а вже цілком мало між Українцями. Коли Українцям треба знати більше мов, то передівсім тим, що займають ся наукою або політикою, щоби могли використати чужі скарби духа для свого народа. А загалом — вистарчить знати свою рідну мову, але не лише в слові, а також в письмі і в читаню, а вже як знають добре свою і при її помочи багато навчили ся, не зашкодить вчити ся і чужих мов, бодай одної або двох.

Тим Українцям, що їдуть до Америки, до Злучених Держав або Канади, треба знати англійську мову. Ті, що вже є на вільній американській землі, переконали ся, яке велике значіне має знанє англійської мови.

Але по теперішній війні і в старім краю відносно можуть так змінити ся, що Українці переконують ся, як добре є знати також чужі мови. Передівсім може бути тісніша економічна (господарська) сполука з Німеччиною і коли Українці кинуть ся падаю до економічної праці, то будуть мусіти знати або користати з того, що вже знають німецьку мову.

Зноваж може і ціла Польща для горожан Австро-Угорщини буде стояти отвором, отже і для Українців, що будуть під Австрією. Тоді вони скористають з того, що Поляки їх силою навчили польської мови і скажуть собі, що нема нічого злого, аби на добре не вишло.

Але при тім всім заведін треба одно тимити: не забувати своєї рідної прекрасної української мови, мови, якою говорить і співає 40 мільйонів людий на прекрасній Україні. Таї і то ще мало — лише не забувати; треба ще й учити ся. Учити ся треба своєї рідної мови, так, так — треба вчити ся. Наша мова є дуже богата і краса, але щоби її пізнати і добре знати — треба вчити ся. Ніхто жадної мови не може знати, як не вчить ся. Москаль своєї мови учити ся найбільше, а вже ніхто не вчить ся так багато і так пильно своєї рідної мови як Англієць. Тому він і знає її добре і шанує і любить. Уважає він її своїм добром, набутиим по батьках та здобутиим власною працею і здатністю, — своїм найбільшм добром.

Таксамо мусить бути і в Українців, а тоді вони стануть на рівні з усіма висококультурними націями.

СЬМІХОВИНКИ.

— 0 —

ЗЕЛЕНИЙ ДУБ.

(Сьміховинка, з російської України).

Сів батько з двома синами обідати у лісі. Посідали під дуб та взяли в руки ложки їсти борщ, який щойно принесла мала донечка.

Покушав один син, попіє ся, але не каже того, а замовляє чим иншим.

— Але то дуб як грім! — каже!

Покушав другий син тай знов попарив язик, але не показує того, тай каже:

— А який зелений!

Батько, задививши ся на дуб, як не махне цілу ложку борщу в рот, — аж підскочив тай каже:

— А бодай ви, дітоньки, на тім дубі повисли!

— 0 —

БАТЬКО І СИН.

(Сьміховинка, з російської України).

В будний день зайшов батько зі сином до коршми горівки напиться. Засиділи ся в коршмі таки добре тай випили немало.

Випивши, ідуть оба домів, обнявши ся, тай колинуть ся немов на весіллі.

— Газдуємо ми, тату, — каже син — бодай чорт нашого батька погадував!

— Чийого, сину, батька? — питаєть ся старий.

— Та як вам жаль, тату, свого, то нехай буде мого! — каже син.

— 0 —

ВІЙТ.

Раз вибрали собі люди війта. Був він добрий чоловіга, але як став війтом, то дуже згордів, — так, що й приступити до нього було годі:

Раз сидить він на лавці під своєю хатою (там був і уряд громадський), аж дивить ся, а тут хтось їде селом. Їде просто, минає війта і навіть оком не кине в той бік.

Се вже розлютило війта. Кличе наймита.

— Стефане, каже, біжи мерщій за тим подорожним тай питай ся його, що воно за птиця така їде через мое село!

Кинув ся хлопець миттю доганяти подорожного. Віжить, біжить і кличе:

— А гов, станьте но!

— Чого тобі треба? — питаєть ся подорожний, спинивши коні.

— Та наш новий пан-війт звелів вас спитати ся — каже хлопець, — що ви за птиця така сюди їде!

— Скажи своєму новому війтови — озвав ся подорожний, — що і ти дурень і війт дурень!

Вернув ся хлопець ще задиханий, а віт питає:

— А що?

— Та то якийсь знакомий! — каже хлопчина.

— Як? — адивував ся віт.

— Та так: і вас знає і мене знає! — повідав наймит, відсануючи.

— Як же він знає? — питає віт дальше.

— Та казав, що і ви дурень, і я дурень! — відказав хлопець.

Замовк віт і з того часу нікого не питав ся.

Борис Грінченко.

КРАСНА ДІВЧИНА.

(Сьміховника, записана на Україні).

Гриць: А та дівка у Терешків, гарна?

Василь: Була би гарна, але що-ж! На її лиці чорт 7 кіп гороху змолотив, а тепер на ній хиба хрін терти!

Гриць: Ой, лишенько, яке страховище! Так від неї нічо й перелякати ся можна?!

Василь: Не треба їй очі! Вона днем як вигляє у вікно, то наші собаки три дні брешуть! А один пес, як добре на неї придивив ся, так і сказив ся!

Роберт Лансінг,
теперішній міністер заграничних справ
Злучених Держав.

Віліям Бранс,
бувший міністер заграничних справ Злу-
чених Держав.

Земельна реформа в Росії.

Громадська управа землею.

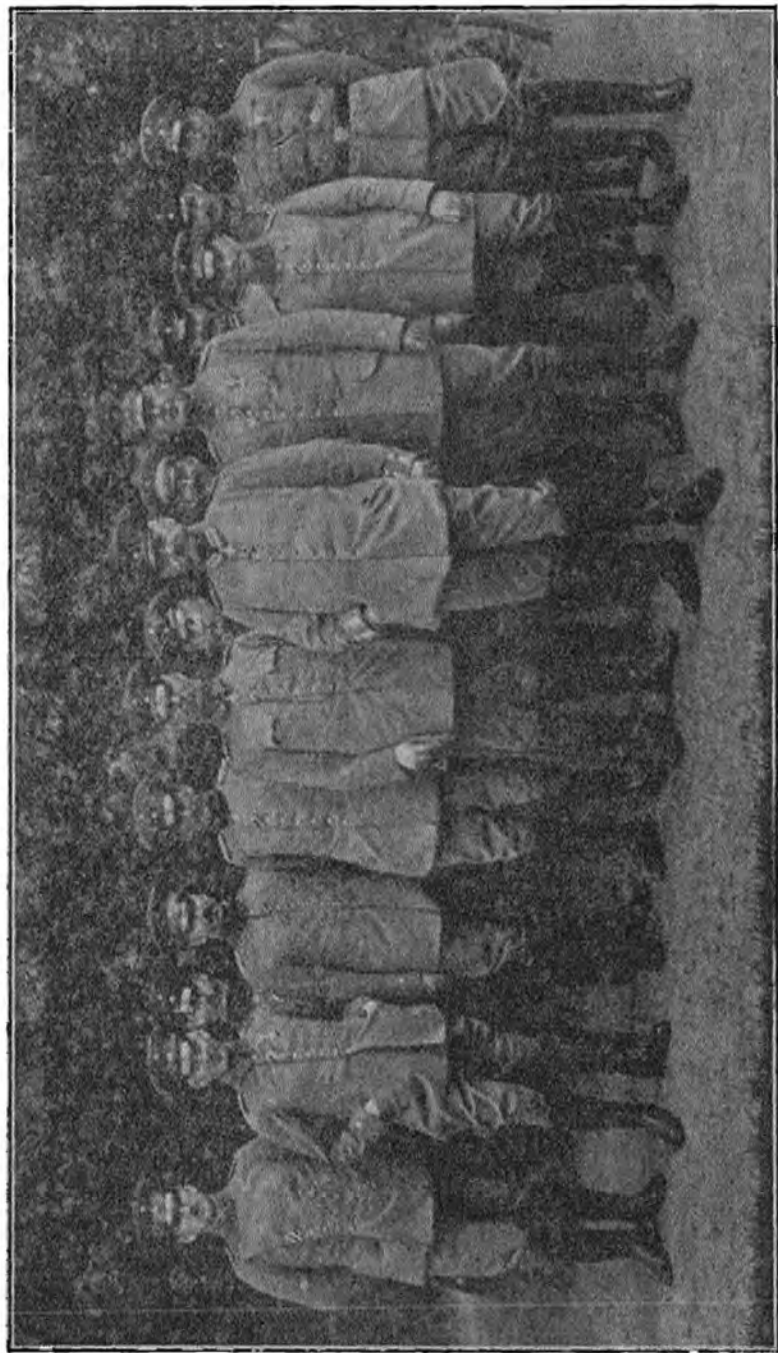
Земельний устрій в Росії помітний одною особливістю, свого рода — комунізмом. Є се т. зв. „мірское землевладѣніе” — громадська управа або володінс землею; значить, що ціла земельна посілість в громаді творить одну цілість, яка належить до цілої громади (мірь), котра нею управляє і розділює частями між громадян-односельчан, за що стягає податки і разом платить урядови. Звичайно громади розділювали управну землю що кілька літ, а пасовиска, ліси, ріки, стави оставляли ся для спільного ужитку. Притім старали ся громади, щоби розділ переводжено справедливо так, щоби не було покривджених. В той спосіб не було ні богачів ні бідних. Котрий же селянин уміло господарив та приспориав собі гроша, то міг набути землі хіба з поміщицьких або царських дібр, бо громадської землі не мож було ні продати ні купити. В той спосіб могли одиниці розбагатіти, але все таки в громаді були вони рівні, бо громадської землі мали однаково з другими. А зрехти ся сеї землі не могли, бо зараз тратили всі громадські права і коли би навіть були переселили ся в иншу околицю, то там також мусіли би стати ся такими самими спільниками-громадянами і лише тоді осягнули би громадські права. Впрочім, таких багатіючих та купуючих земле було не багато. Найбільше було, що не рушали ся з громадської посілости.

Такі громадські управи землею були передівсім в цілій Великоросії, потім почати на Білоруси... На українських землях сього устрою нема, лише в нових посілости в таврійській і херсонській губернії, де поселили ся українські селяни щойно в 19-ім століттю; впрочім на цілій Україні індивідуальна приватна власність.

Відки взяв ся громадський устрій?

Російськими громадськими управами землею одушевляли ся деякі славянофіли, московські народники та соціялісти. Славянофіли задивлялись на сеї земельний устрій як на якусь спеціяльно славянську економічну структуру; московські народники як на спеціяльно московську; а соціялісти як на одну з комуністичних форм.

Але сеї погляд вже збитий. Показуєть ся, що сеї устрій штучно накинчений. Сеї порядок заведено щойно у 18-тім століттю. А прийшло до сього в такий спосіб: Петро Великий перевів податкову реформу, зносячи плаченє податків від кожного господарства, а заводячи подушний податок, значить від кожної мужеської душі в родині, що попала у списє так, що господарі мусіли платити і за ледви народивших ся і за малолітних і за старців і за каліє і за божевільних, а навіть за померших, коли вони ще були у списі з того року, який владжував дідич і стягає сам з солян податки. Ся реформа спричинила велике лихо, бо господар, що мав мало землі, а велику сімю (іменно мужеського роду), мусів платити високий податок, а сеї, що мав багато землі, а малу сімю, платив малий податок. І так сеї перший торпів кривду, а другому легко жило ся. Небавком мусів з увага на те російський уряд завести нову реформу. І в 1754. році перевів її в радикальний спосіб, в чисто соція-

Німецький генерал Гинденбург (8-ий з ряду, від лівої руки) зі своїм штабом на російській фронті.

лістичним напрямі. Уряд видав того року інструкцію, якою звів приватну власність на солянську (хлопську) землю, а запровадив загальну, громадську власність, а властиво державну.

Такий земельний устрій в Росії остав ся аж до недавньої революції з 1905 р.

Суспільно-політична криза.

Вже давнішими роками російське правительство замітило небезпеку для держави з тої комуністичної управи землею. Як де громади мали подостатком землі, там був спокій, але де землі було обмаль, там приходило до хлопських заворушень, часом дуже острих і кровавих. Ціла громада привязана до одної області землі, а кожній сімі припадає така мала частина, що хіба з голоду гинути. А до того через зріст населеня частки маліють. Яка тут рада? Ціла громада домагаєть ся землі, передівсім найближшої, панської. Голод на землю росте щораз більше. Правительство починає придумувати способи заради лихови. Наперед отворено кольонізацію Сибіри, де давано кольоністам безплатно землю. Се зменьшило трохи голод на землю. Для безземельних московських селян представляла сибірська земля ще певну стійність, але український селянин з полтавського чорнозему і чути не хотів про піскову і гористу землю в зимній Сибіри. Поселяли ся ще Українці лише в Акмалінській й Усурійській області Сибіри. Другим способом заради недостачі землі, який описав придумало правительство, було основане „Крестянського Банку”, який розвинув вельми простору діяльність в цілій державі. Скуповує поміщицькі добра і парцелує між селян на силати. Сей банк іменно прискорює затрату польських земель на закордонній Україні. Крім того парцелує „Крестянський Банк” також і царські землі, звичайно найгірші, по розмірно високих цінах.

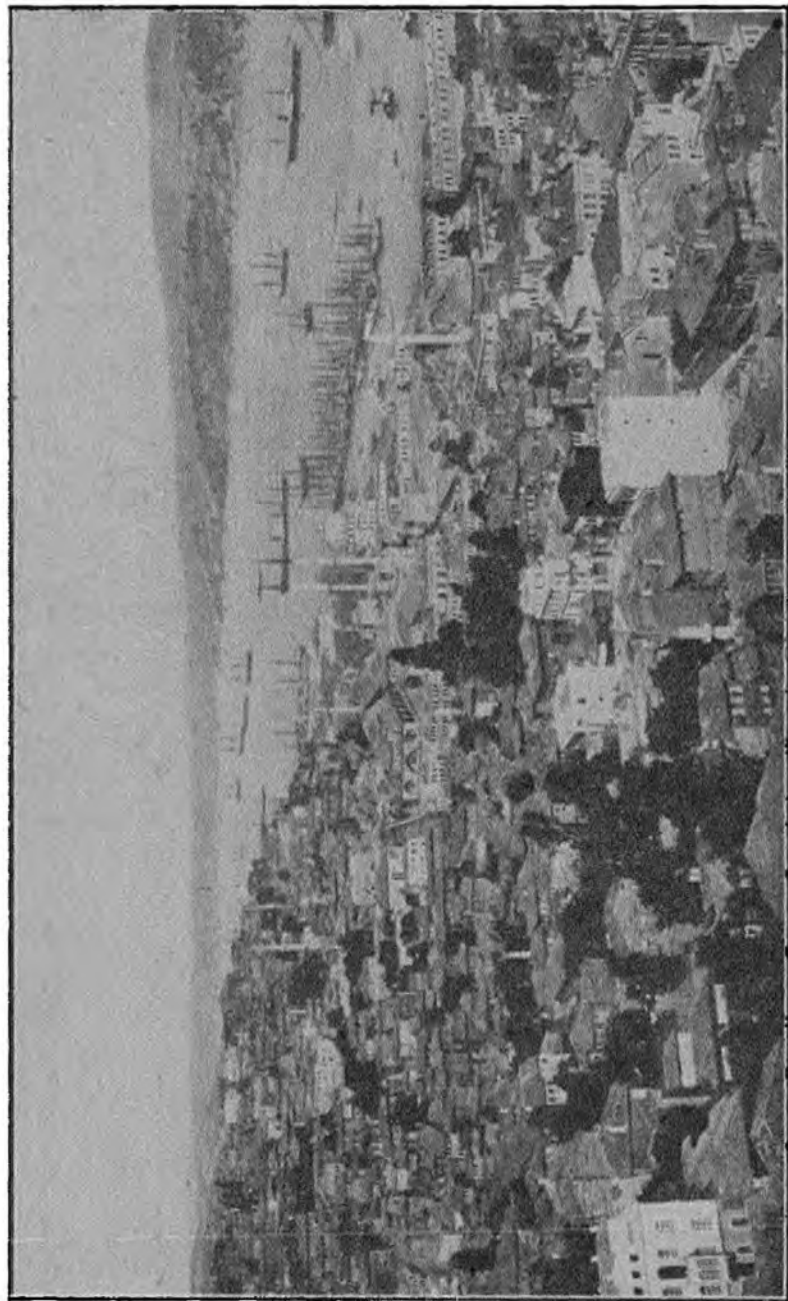
Се зменьшило потрохи голод на землю у селян на Україні, але у Волжкоросії і на Білоруси мало що помогло, особливо задля громадської управи землею, яка визала руки всім господарям. Тому то недоволене у московських солян рбсло, заворушення повторяли ся безпачапно. „Земля” — се був наймогутнійший клич; за неї ішли селяни до боротьби на жите і смерть. А рівночасно був сей клич найнебезпечнійший для держави тому, що громада в кожній боротьбі виступала ціла, нероздільно, яко одиниця, що управляє усею землею. Сеї небезпека виявила ся особливо в часі революції в 1905 р. Правительство побачило, що вистапє кинути в громаду клич: „землі!” і цілий „мір” збитою масою іде у бій. Солідарність громадин в боротьбі була інакше санкціонована загальною громадською управою земель (окрім послостній дідича, які власне селяни яко громада бажали загорнути).

Правительство знайшло ся безрадне.

Ратунок.

На ратунок прийшов час по революції. І знова в радикальний спосіб. Правительство Століпніна в 1906 р. перевело в думі закон про знесенє громадської управи землею.

Предкладаючи сей закон до ухвали, мало російське правительство три цілі на меті:

Царгород (Константинополь), столиця Туреччини. (Вгляд зі сторони Босфорського проливу, що веде до Чорного моря).
Царгород вважають щодо положення за найкраще місце в світі.

1) Відібрати поступовим партіям агітаційний знаряд. В часі революції — як звісно — всі поступові партії, навіть кадети, голоснали соціалізацію і націоналізацію землі; домагали ся переміни всієї приватної власности на державну і передачі громадам під управу, разом до оєї землі, яку вже громади мали. Сей клич дуже приймав ся серед селян і за ним ішли воєни з елементарною силою. Тепер же усунена сама основа сій пропаганді.

2) Розділити селян. При громадській управі виступала все ціла громада яко одна цілість солідарно і карно. До сєї солідарности спонукували її спільні інтереси: однакова дотеперішня доля усіх громадян і бажане подішити її. Лучили їх також спільні податки, які громада стягала з кожної загороди і разом платила; громада також ціла переняла обов'язки за тих селян, що не всімі були їх виконати (кругова порука). Тепер же, при приватній власности і свободній продажі її — селяни розділені на багатих і бідних, між котрими задля відмінних економічних інтересів починають ся щораз більша ворожнеча. Про якунебудь спільну акцію цілої громади тепер вже нема бесіди.

3) Зменшити голод на землю і прискорити диференціацію сільського населення та пособити веденю інтензивної хліборобської господарки.

Успіхи земельної реформи.

Для внесення спільної управи землею утворив уряд комісії земельних уладжень в 452-ох повітах 47-и губерній європейської Росії.

Недавно появил ся звіт зі стану праць тих комісій, який оголосило державне інформаційне бюро. Реформа має обняти 126 міліонів десятин землі (десятина має менше більше тільки само що гектар, гектар має 1 і $\frac{3}{4}$ морга); з тих 126-ти міліонів 86 прц. землі в громадській, решта царської родини. За п'ять літ, т. е. від 1907 р. до кінця 1911 р. наплинуло 2,653.202 поданя селян о наділене земельною власністю. Зовсім подрібні проєкти поділу землі викінчено в тих 5-ти роках для 46.875 громад, які чюлять 1,327.322 домои (родин) і 12,402.-825 десятин землі (ледви 10-та часть всієї землі, призначеної для переведеня реформи).

Скількість довершених робіт побільшуєть ся щороку. І так покінчено вже цілком мірене і передано селянам пляни таких просторів:

в році:	десятина:
1907 -	148.834
1908	588.507
1909	1,913.948
1910	2,372.005
1911	3,043.745

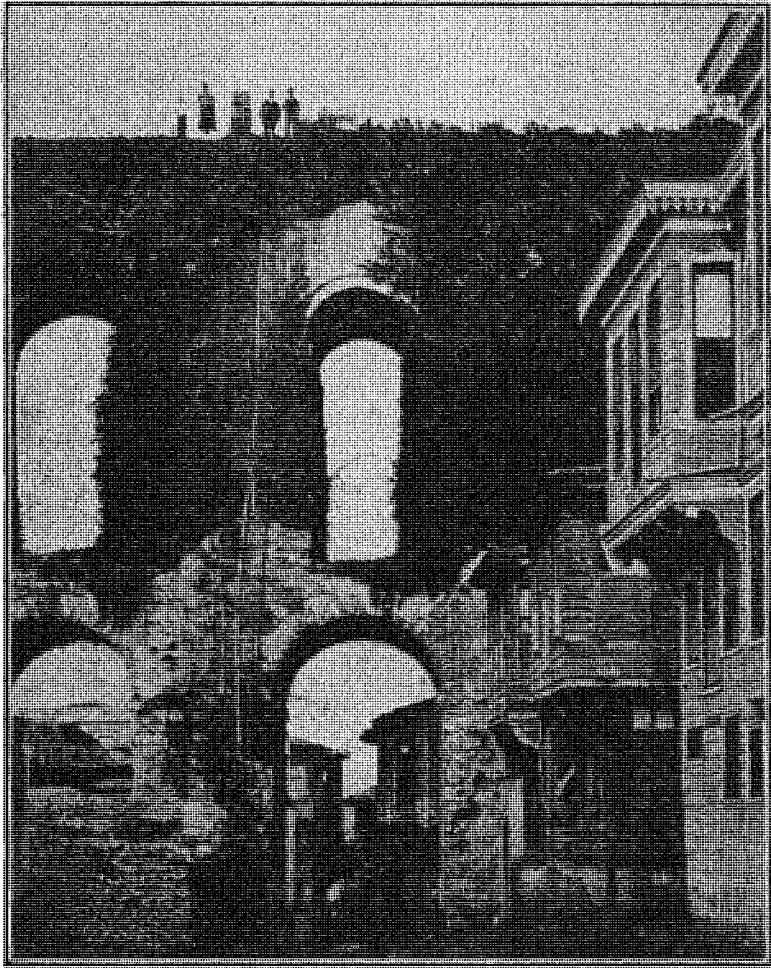
разом . 8,067.039 десятин

З того передано вже селянам під управу 5,158.170 десятин (523.408 господарам).

Земельним комісіям приходить в поміч також „Крестьянскій Банкъ”, котрий між нових самостійних господарів нарцелює поміщицькі і царські посілости, на що дає їм позички. Доси продав „Крестьянскій

Банк” новим самостійним господарам землі за поверх 32 мільйони рублів, пересічно по 100 рублів за десятину. Крім того уділив сей банк за 5 літ 132.078-ом господарам на побудоване будинків около 20 мільйонів рублів позичок і запомог. Крім того около 50.000 господарів банк наділив безплатно або продав їм по дешевій ціні будівельного дерева.

Старинний мур в Царгороді (Константинополі), стамени Туреччини, служить для водопроводу до східної частини міста.

Зазначимо ще, що на продаж задля довершення сеї великої земельної реформи призначено в тих 126-ти мільйонах десятин землі около 20 мільйонів десятин носілості царської родини. Се сама гірша земля, за яку царська родина одержить около 2 мільярди рублів (5 мільярдів кор.). — Всеї землі в Росії має царська родина 42½ мільйона десятин, а царських удільних дібр в Росії несповна 8 мільйонів десятин, (з

яких ледви четверта часть віддасть ся в аренду, а решту управляєть ся урядово; приходів з усіх удільних дібр царя є річно коло 20 мільонів рублів).

Які наслідки реформи?

Російський уряд вповні досягнув головну ціль, яку собі витичив сею земельною реформою, іменню — розділити дотеперішню одноцілну громаду й усунути революційну пропаганду зі села. Тепер повстали в селі — як ми вже вище сказали — богачі і бідаци, які взаїмно побо-рюють-ся і мають вже домашніх ворогів, а не потребують глядати аж в'уряді. Такі селяни, що вже і перше мали якийсь приватний маєток або що мали дещо грошей або бодай трохя спириту, ставши тепер само-стійними господарями, почали у пиних безрадних, особливо таких, що мали численну сімю, скуповувати ґрунти, як те кажуть, „зів-дурно“. Бідаци, раді, що можуть позбути ся землі, з якої не могли вижити родини, продають її й утікають до міста, на зарібки або лишають ся в тій самій цілі на селі. Лучасть ся багато ви алків, що такі „кулаки“ купують десятину-дві землі за фляшку горівки, а нещасний бідак потім голий-босий тікає до міста на заробітки. В той спосіб скорою ходою пов-стає, так сказати, сільська буржуазия і сільський пролетарият, між якими повстає ворожнеча і звичайно буржуазия стає по стороні уряду, а пролетарият в опозицію. Сільна яканебудь акция виключена раз на все. Спрможність торгovať землею властиво московському народови не принесла ні користи ні шкоди, а лише прискорила процес суспільного розвитку, який синняв громадський устрій. Крім того треба ще замітити і те, що тепер приватна господарка піднесе інтензивність управи зем-лі, яку передше на меньшій просторі і лише на короткій час (звичайно 3 роки) годі було розвинути.

— 0 —

ПРОСТІР ЗАНЯТИХ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ.

й Німеччини по кінець надолпета 1915. р. становить вже поважний про-стїр краю. Доси заняли армії центральних держав з українських земель у Росії: Холмщину, Гродненщину та часть Волині. З тих земель засепо-ють Українці:

в Холмщині	10.000	квадр.	кільометрів
в Гродненщині	14.000	„	„
на Волині	24.000	„	„
разом	48.000	квадр.	кільометрів

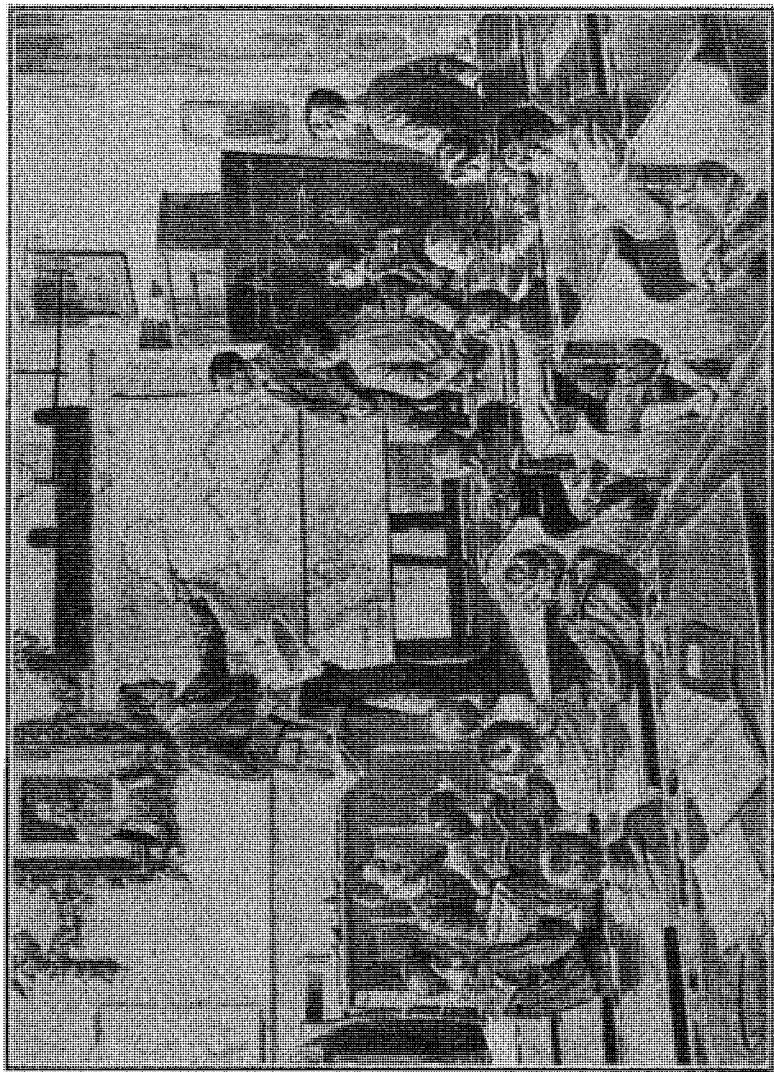
Сей простір занятих українських земель такий великий, як три четвертини Галлчини.

Українське населене на тих землях становило перед війною:

в Холмщині	460.000
в Гродненщині	440.000
на Волині	900.000
разом	1.800.000

Якби сю територію злучити з територією австрійської України, повстала би провінция великості 123.000 кільом. з 6 мільонами укра-їнського населеня. Ся провінция рівнала би ся щодо простору Греції або Болгарії.

Війна у віденській школі.

ДОХОДОВИЙ ПОДАТОК В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Кожда особа, якої річний дохід вносить понад 3 тисячі доларів, має найдалше до 1. марта кожного року зложити з него рахунок перед податковим урядником (т. зв. „Ді Колектор оф Інтернал Ревеню“) на друках, нарочно до сего виготовлених. Урид визначає податок і повідомляє оподаткованого найдалше до дня 1. червня, а оподаткований має його зложити найдалше до 30. червня. Цімі Злучені Держави є поділені на кільканайцять податкових округів.

АМЕРИКАНСЬКІ МІРИ І ВАГИ.

Міри довжини.

- 1 інч (цаль) має 12 лайнс (=2 і пів сантиметра).
- 1 фут (стоп) має 12 інчів (= 30 сантиметрів).
- 1 ярд має 3 фіти (= 90 сантиметрів).
- 1 миля (майл) має 1760 ярдів (= около 1600 метрів).
- 1 узол (нот) або морська миля має 6.080 фітів (= 1855 метрів).

Міри поверхні.

- 1 квадратний фут (сквер фут) має 144 квадратних інчів (сквер інчез) (=900 квадратних сантиметрів).
- 1 квадратний ярд (сквер ярд) має 9 квадратних фітів (сквер фіт) (= 8.360 квадратних сантиметрів).
- 1 квадратна миля (сквер майл) має 640 акрів (ейкоре) (= понад 2 і пів квад. кілометра).

Міри течий і сипних продуктів.

- 1 пайнт має 4 джілсп (= понад пів літри).
- 1 кварта (кворт) має 2 найнти (= 1¹/₁₀ літра).
- 1 гальон (гелон) має 4 кварта (квортс) (понад 4 літри).
- 1 бушел має 4 пеки (некс) — (= 35 літрів).

З а м і т к а: При міреню вина на 1 пайнт звичайно даєть ся моньше ніж пів літри, а на 1 гальон (гелон) моньше ніж 4 літри. Натомісьць при міреню пива звичайно на 1 пайнт даєть ся більше ніж пів літри, а на 1 гальон (гелон) більше ніж 4 і пів літри.

Торговельні ваги.

- 1 унция (авнс) має 16 дрем (дремз) (= 28 грамів або майже 3 дека).
- 1 фунт (павнд) має 16 унцій (авнсез) (=453 грамів або 45 деків).
- 1 чвертка (квортс) має 25 фунтів (павндз) (=понад 11 кільограмів).
- 1 гандредвейт має 100 фунтів (павндз) (=45 кільограмів).
- 1 тона (тан) має 20 гандредвейтів (гандредвейтз) (=понад 900 кільограмів).

АМЕРИКАНСЬКІ ГРОШІ.

ЗОЛОТІ.

- \$20 (1 дабл-ігл) = 98 корон 80 сотиків.
- \$10 (1 ігл) = 49 корон 40 сотків.

\$5 (1 гаф-ігл) = 24 корон 70 сотиків.

\$2.50 (1 квортер-ігл) = 12 корон 35 сотиків.

СРІБНІ.

\$ (1 далер), 100 центів = 4 кор. 94 сот.

\$0.50 (гаф ей далер), 50 центів = 2 кор. 47 сот.

\$0.25 (квортер-далер), 25 центів = 1 кор. 23½ сот.

\$0.10 (дайм), 10 центів = 49½ сот.

Др. Константин Теодор Думба,
бывшій австрійський амбасадор у Злучених
Державах.

НІКЛЕВІ.

Нікел, 5 центів = 24½ сотика.

БРОНЗОВІ.

1 цент (1 с.) = 5 сотиків.

Замітка. В горі подана вартість американських доларів в австрійських коронах; зноваж вартість корон на долари чслить ся в той спосіб,

що за кожду корону береть ся 20 септів. В часі війни вартість корон в Америці значно спала.

ПАПЕРОВІ ГРОШІ.

1. Банкноти Злучених Держав (Юнайтед Стейтс новтс) або банкноти правної виплати (лігел тендер новт) видає правительство по 1, 2, 5, 20, 50, 100, 500 і 1.000 доларів.

2. Крім того правительство Злучених Держав видає інші паперові банкноти — так звані: „золоті сертифікати” (голд сертифікейтс) і „срібні сертифікати” (сильвер сертифікейтс). „Золоті” є на 10, 20, 50, 100, 500, 1.000, 5.000 і 10.000 доларів, а „срібні” на 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 доларів.

3. Поза тими державними паперовими грошми є в Злучених Державах в обігу банкноти, які видають „національні банки” (Нейшенел Бенкс). Ті банкноти називають ся „нейшенел бенкс новтс”. З уваги, що їх приймають всі публичні каси, прийняли ся вони в обігу рівно з державними банкнотами і навіть ніхто не звертає уваги на ту ріжницю в намісах.

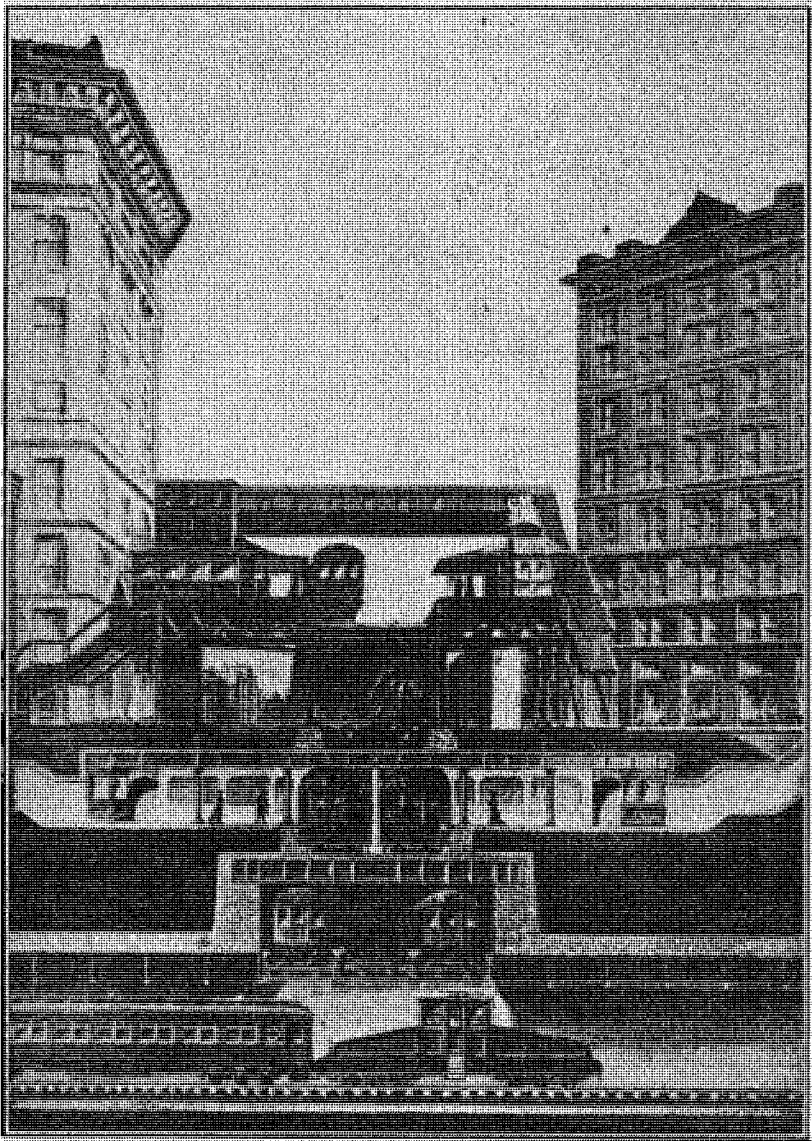
Лучасть ся багато випадків підроблюваня паперових грошній, особливо не-державних. Підроблені американські паперові гроші подибувано в Европі в пристаневих містах, де ріжні агенти брали ся вимітовати емігрантам їх старокравві гроші і часто обдурювали їх, даючи їм — фальшиві американські банкноти.

ВАРТІСТЬ ЗАГРАНИЧНИХ ГРОШИЙ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Англія — фунт стерлінгів —	\$5.00.
Аргентина — пезо —	\$0.96.
Австрія — корона —	\$0.20.
Бразилія — мільрайс —	\$0.54.
Данія — фунт —	\$5.00.
Франція — франк —	\$0.18.
Греція — драхма —	\$0.19.
Есладія — незета —	\$0.19.
Японія — ена —	\$0.50.
Канада — доляр —	\$0.99.
Куба — доляр —	\$0.92.
Мексико — пезо —	\$0.50.
Голяндія — фльорен —	\$0.40.
Німеччина — марка —	\$0.26.
Швеція — корона —	\$0.26.
Норвегія — корона —	\$0.26.
Росія — рубель —	\$0.51.
Швайцарія — франк —	\$0.19.
Італія — ліра —	\$0.19.

Замітка: Підчас війни у Злучених Державах спала вартість грошній всіх воюючих держав.

На 32-гій улиці (6-та ежня) в Нью Йорку.

(На самім слоді під землею, 55 фітів глибоко, є новий Пенсильванійський тунель; над ним є друга підземна залізниця, звана „Решід Трензіт Собвей; трета над нею є залізниця, що їде пошід ріку Гудсон до Нью Джерзи; над нею четверта — се стрітکارа (трамвай); а вкінці над нею пята — се підземна залізниця (слевейтер).

Затьміня в 1916 році:

В 1916-ім році буде три затьміня сонця і два затьміня місяця.

I. Частинне затьміне місяця: дня 20. січня. На сході Злучених Держав буде тривати менше більше від 3-ої години до 4. години 24 мін. досвіта. Початок затьміня буде видно в західній Європі, на північній часті Атлантийського океана, в Північній і Полудневій Африці та на Тихім океані. Кінець затьміня буде видно в Північній Америці, в північній часті Атлантийського океана, південно-західній часті полудневої Америки, в північно-східній Азії і на Тихім океані.

II. Цілковите затьміне сонця: дня 3. лютого. На сході Злучених Держав буде тривати менше-більше від 10 год. 30 минут рано до 12 год. 37 мін. пополудни. Його буде видно в Північній Америці, північній часті Полудневої Америки, на східній часті Тихого і північній Атлантийського океана, в західній Європі та північно-західній Африці.

III. Частинне затьміне місяця: дня 14 і 15. липня. На сході Злучених Держав буде його видно менше-більше від 10 год. 20 мін. передполуднем дня 14. липня до 1. год. 12 мін. по півночі дня 15. липня. Се затьміне буде видно в Африці, полуднево-західній часті Європи, на Атлантийськім океані, в Північній і Полудневій Америці та на Тихім океані.

IV. Перстенева затьміне сонця: дня 29. липня. Його не буде можна бачити в Америці. Видно його буде в Австралії, на Індійськім і Тихім океані.

V. Частинне затьміне сонця: дня 24. грудня. Його також не буде можна бачити в Америці. Воно буде видно з Атлантийського океана.

В однім році не може бути менше як два а більше як сім затьмінь. Як в котрім році є лише два затьміння, то оба се затьміння сонця; таке трапило ся в 1915. р. Коли в котрім році є 7 затьмінь, то 4 з них се затьміння сонця, а 3 затьміння місяця — або 5 затьмінь сонця, а 2 затьміння місяця.

„СИМ РАЗОМ ВЖЕ МУСИТЕ ДАРУВАТИ!“

По побіді генерала Гинденбурга над Москалями коло Мазурських озер спаквано багато російських офіцерів до одного величяного воза. Невдоволені тим офіцери звернули ся в жалобу до німецького команданта при перевозі полонених, а сей відповів їм жемно і коротко:

„Панове, сим разом вже мусите нам дарувати, бо ми не сподівали ся такого стиску!“

— 0 —

У ВІЙСКУ.

Напраль: Як робить ся гармату?

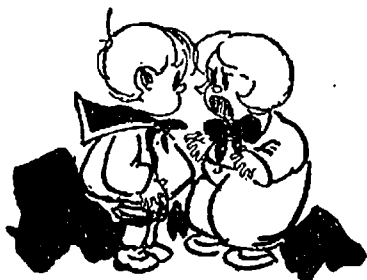
Рекрут: Береть ся діру, обливаєть ся металем і вже готова гармата!

— Я оголосив в газетах, що шукаю жінки і до кількох годин був я вже в обіймах милої, що прилетіла до мене як пташка.

МІЖ МАЛИМИ СІТИЗЕНАМИ.

- Хто може здержати війну?
- Сто поліменів може здержати війну?
- Неправда, неправда, неправда. Ти дурень, ти нічого не знаєш!
- А хто-ж може здержати війну?
- Тато!

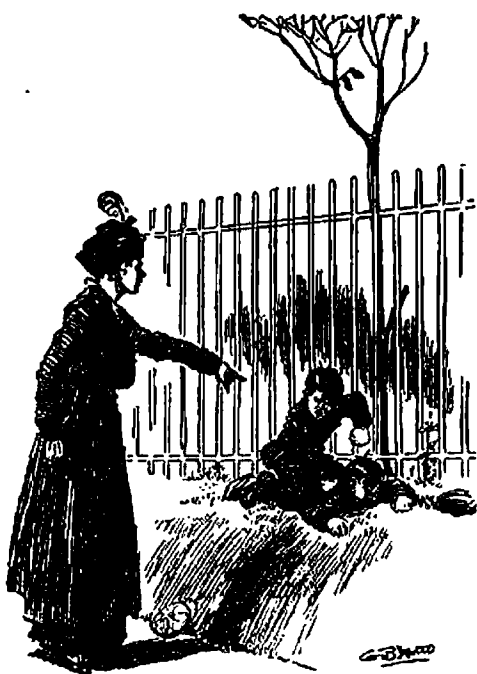

ПЕРЕЯСЛАВСЬКА МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКА УГОДА.

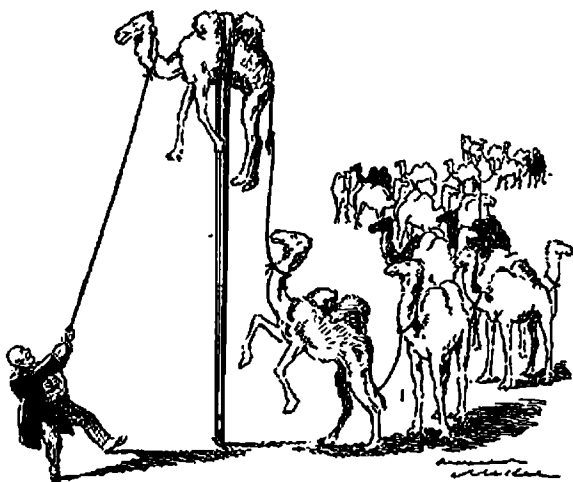
(1654-ого року).

Козак: Але цар мусить присягнути, що буде шапувати наші вольности козацькі на всій Україні!

Московський боярин: Наш цар без присяги додержить слова! Він на вас чекає з отвєртимн руками, повнимн щєдрих дарів для вас! Як лєше до шього бїльше аблїжїте ся, то про се самї переконаете ся і цїла Україна се відчє!

Пані: Гей, хлопче, як ти сьмієш його так бити?
Хлопець: Я мушу так, бо я малькут!

Скорше стадо верблюдів пересунеть ся через ушко
ігли ніж богач увійде до царства небесного!

Короткий опис основаня і розвою Братства св. Петра і Павла в Ембрідж, Па.

Дня 24. цвітня 1904. р. основано се братство заходом п. Павла Середницького, котрого і вибрано першим председателем сього відділу У. Н. Союза. В 1908. р. братство зросло і мало поверх 100 членів. Маючи в касі готівки на \$250.00, задумали члени побудувати власний дім і купили 2 лоти землі під будову дому. \$250.00 зложило Братство св. Петра і Павла, від. 47 У. Н. С., а решту дозбирано поміж членами братства і будова зачалась з хвилию конвенції в Клівленд, Огайо. З відділу 47 був делегатом на конвенції п. Павло Середницький.

Коли п. П. Середницький вернув ся з конвенції, зачав зі своїми прихильниками якісь тайні переговори і в тім ще таки році п. Середницький зі своїми прихильниками і цілим урядом братським відірвав ся, забираючи зі собою всю касу, тільки зачату галю і около 100 членів та заложив новий відділ Р. Н. Союза зі Скрентону під назвою св. Петра і Павла, від. 5. У нашім братстві від. 47 У. Н. Союза осталось всего 12 членів, котрі сейчас покликуючись на статут У. Н. Союза, зачали процес проти п. Павла Середницького. Процес сей зачав бувший председагель п. Іван Лучечка і секретар Михайло Фук. Процес тягнув ся довший час, аж в 1914. році, в червни покликано всіх до сеї справи, котра мала рішитись в суді перед лавою присяжних. По переслуханю свідків лава присяжних присудила, що братство св. Петра і Павла, від. 47 У. Н. Союза мало зложити квоту \$2.956.58, почім Братство кинулось з просьбою о мортґедж по всіх банках, але на жаль, віде не можна було дістати. Так тягнулось через цілий рік, аж в 1915. році на просьбу уряду і членів Братства Головний Уряд славної і заслуженої не лише для своїх членів і їх родин але і для цілого українського народа — Українського Народного Союза згодив ся дати позичку в сумі \$3.000.00. По одержавю сих грошей з кінцем мая 1915. р. Братство св. Петра і Павла, від. 47 змогло переняти галю, котрій сейчас надано назву Український Народний Дім в Ембрідж, Па.

ЗА УРЯД У. Н. ДОМУ:

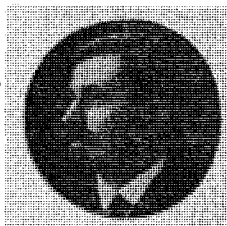
Андрій Стефанович, предс.; Григорій Лазар, секр.; Мих. Фун, каснер;
Іван Кіч, тростіс і контр.; Іван Кляйн, тростіс і контр.

ЗА УРЯД БРАТСТВА:

Іван Кіч, предс.; Григорій Лазар, секр.; Михайло Фун, каснер.

Чи знаєте,
що касієр Українського Нар. Союзу

АЛЕКСІЙ ШАРШОНЬ
ПОСИЛАЄ ГРОШІ ДО КРАЮ

— і має —

ДОБІРНУ ГРОСЕРНЮ

товар сьвіжий, продає дешево але лише за
готівку.

524 Pine & Franklin Sts., Shamokin, Pa.

Гей пливу я по Дунаю
І так си думаю,
Нема красших співаночон,
Як у нашім краю.

Ой не ма то, ой не ма то,
Як наша країна,
Там співає співаночки
Кождая дівчина.

The Guarantee Trust and Deposit Company of Shamokin, Pa.

Уділяє позички і приймає депозити. Занимаєсь
адміністрацією маєтків звичайних і сиротинських.

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ДЕПОЗИТІВ.

Капітал	\$125.000.00
Надвижни	240.000.00
Депозити	1,000.000.00
Фонди опікунчі ..	118.000.00

C. C. LEADER, President,
E. M. LEADER, Secretary,

E. G. SEILER, Vice President,
HENRY L. LEAM, Treasurer.

W. H. UNGER, President, M. G. Stief, Vice President,
W. M. Tier, Cashier.

The Market Street National Bank of Shamokin, Pa.

ПУБЛІЧНА ШАДНИЦЯ НА СТЕЙТ ПЕНСИЛЬ-
ВЕНТЯ ЯК І НА ЦІЛІ ЗЛУЧЕНІ ДЕРЖАВИ.

Капітал, надвижна і зиски виносять ... \$285.000
Депозити 75.000

Платить 3% від часових депозитів.

Ой піду я межи гори
Там де живуть Бойки,
Де музика дрібно грає,
Сначуть по легкойки.

Ой піду я, пане брате
На Бойки, на Бойки,
Принажу си поробити
Чоботи легкойні.

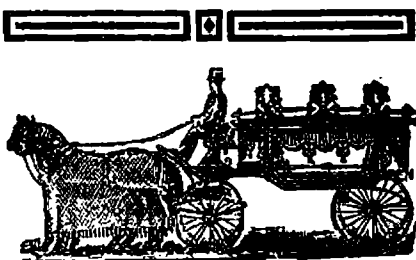
Warren Unger

ВЛАСТИТЕЛІ ВЕЛИ-
КОГО ШТОРУ З ЗЕ-
ЛІЗНИМИ РІЧАМИ І
ПЕЦАМИ.

Уряджують огрівальні
парою і горячою водою,
покривають руфи (да-
хи), закладають ринви
(рури), пльомбують,
закладають електричні
переводи і т. д.

Market & Walnut Sts.,

BOTH PHONES. SHAMOKIN, PA.

FRANK BOBKOWSKI
підприємця похоронів

Винаймає також керичи на
весіля, похорони та! при
інших оказіях по дуже
низких цінах.

Race St., Shamokin, Pa.

REITZ BROTHERS

cor. Clay & Franklin Sts ,
SHAMOKIN, PA.

КОНТРАКТОРИ - - -

— і —

- - - - - БУДІВНИЧІ

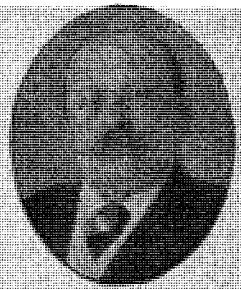
Будують доми і про-
дають всякого рода
дерево і матеріял бу-
дівельний.

РУСЬКИЙ ЛІЧНИЧИЙ ІНСТИТУТ.

(Старокрасового християнського лікаря).

Се лічнице за-
ведене має вже
вироблену сла-
ву. Спеціально
лічать тут за-
старілі жолуд-
кові недуги, як
також пересту-
джене, запалене
легких і другі
внутрішні недуги,
епілепсію і
секретні недуги
мущин і жен-
щин. Цілковито вилічую з ревматизму,
пухлини і ран лишай і шкірні викиди.
Ліки вироблюють ся під доглядом ліка-
ря і з вибраних зіл привезених зі ста-
рого краю. Лікар говорить по руськи.

Інститут отворений щодня від рана до
7. вечером і виключаючи неділь
Dr. BUKKI'S MEDICAL INSTITUTE,
407 East 58th Str., New York, N. Y.
Betw. 1st Ave. & Ave. A.

Ой гадав я, милий брате,
Що то скрипка грає,
А то моя чорнобрива
По саду співає.

Та гадав я, милий брате,
Що то сонце сходить,
А то моя миленькая
По садочку ходить.

SHAMOKIN BANKING COMPANY, SHAMOKIN, PA.

W. C. McCONNEL, President, T. J. MULLEN, Vice President,
I. S. HUBER, Cashier.

Закладовий капітал \$100.000.00.

Вплачений капітал \$50.000.00.

Надвижна \$93.000.00.

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

Скора і старанна обслуга у всіх банкових функціях. — Наймодніше уря-
джений і ведений після найліпших метод і угодінь.

УДІЛЯЄТЬ РАДО ЧЕКОВЕ КОНТО ДЛЯ КОРПОРАЦІЙ, ФІРМ І ПОДИ-
НОКИХ ЛЮДИЙ.

РОДИМЦЮ: Кожний цент виданий в чужі руки,
зміцняє силу ворогів! Тому зважайте на клич:
Свій до-свого!

С. Милянович і Вайл Ко.

Кожному не віднині вже знана
ОДИНОКА УКРАЇНЬСЬКА АГЕНЦІЯ

— і —

КАНЦЕЛЯРІЯ ПРАВНИЧО-НОТАРІАЛЬНА.

**ЯК НАЙСКОРША НАЙПЕВНІЙША
І НАЙТАНЬША ВИСІЛКА ГРОШЕЙ
ДО СТАРОГО КРАЮ І ВСІХ ЧАСТИЙ
СЬВІТА. ПРОДАЖА КАРТ КОРА-
БЕЛЬНИХ НА ВСІ ЛІНІЇ ДО КРАЮ
І З КРАЮ ПО ЦІНАХ СТИСЛО КОМ-
ПАНІЧНИХ.**

S. Milanowycz і Weil Co., 193 GRAND ST.,
JERSEY CITY, N. J.

ГАВРИЇЛ МАЛИНЯК

WHOLESALE

cor. Franklin & Spruzhelm Sts.,
SHAMOKIN, PA.

Має завсїгди на складі
свїже пиво в великих
і малих бочілках з най-
лучших броварів, як та-
кож найліпші горівки
і лікери. — Свїй до
свого!

Shamokin Lumber and Mfg. Co.

Великий склад де-
рева і матеріалу бу-
дівельного.

КОНТРАКТОРИ
і БУДІВНИЧІ

37 So. 5th St., SHAMOKIN, PA.

Прикажу си поробити,
Кїлками набити,
Щоби було до дївчини
Легонько ходити.

Відси гора, відси друга,
Посеред долина,
Межи тими гороньками
Любая дївчина.

Dime Trust & Safe Deposit Company, Shamokin, Pa.

А К Т И В А :

На позичках
і льокаціях \$689.091.95
Банковий дїм 111.078.00
Готівка і резерва 106.205.23

\$906.375.18

З О Б О В Я З А Н Я :

Капітал \$125.000.00
Надвшіа 125.000.00
Нерозділені зиски 38.278.48
Депозити 618.096.70

\$906.375.18

Платить 3% від депозитів.

Урядники Банку :

F. P. LLEWELLYN, President, W. A. GEISE, 2nd Vice President,
W. C. HACK, 1st Vice President, JOHN L. SHEEF, Treasurer.

Lloyd i Kopyscianski

АДВОКАТИ

Одинока русько-польсько-словенська фірма адвокатська в місті Шамокін. Займаєсь справами гіпотечними реальностей і асекурацією від огню. До всіх європейських справ zatrudняемо європейського адвоката.

5—7 E. Independence Street,
SHAMOKIN, PA.

(Напроти Opera House).

Unger & Snyder

АДВОКАТИ

Заступають у всяких справах судових і репрезентують добрі асекурації від огню.

241 Spruce Street,
SHAMOKIN, PA.

Треба гори покопати,
Ліси порівнати,
Тодіб видно було мені
До милої хати.

Ой чи гляну на зіроньки,
Чи на місяць ясный,
Виджу тебе, моя мила,
Твої очи красні.

EAST END LUMBER Company

ГОЛОВНИЙ СКЛАД
будівляного дерева

cor. Franklin & Chestnut Sts.,
SHAMOKIN, PA.

Коли ставляєте хату чи инший будинок, то зверніть ся до нас по будівельний матеріал. Доставлений нам матеріал є дуже тревалий.

Іван Глова, предс.,
М. Сметана, касієр,
Іван Пірожек, секр.

Russian Mercantile Association

найстарший руський штор в Америці, має завсігди доволі сьвіжого товару та продає по дуже умірнованих цінах. Посилає танож гроші і продає шифкарти до всіх частий сьвіта. Обертає місячно сумою \$7.500

Заряд Марко Сметана.

605 N. Shamokin Street,
SHAMOKIN, PA.

The National Bank of Shamokin, Pa.

в Шамокін, Па.

JOHN MULLEN, President, A. D. ROBERTSON, Vice Pres't,
GEO. C. GRAEBER, Cashier, F. A. GABLE, Ass't Cashier,
CON. R. GRAEBER, Teller.

А К Т И В А :

Пожички і проценти	\$1,515.962.26
Бонди Злучених Держав	75.000.00
Вартість цінних паперів	310.000.00
Дім банковий	15.000.00
Довги других банків	172.854.70
Готівка	98.930.54
Надвишка	31.61
Зобовязаня	2.650.00

\$2.190.529.11

Платить 3% від часових депозитів.

**ОДИН З НАЙЛІПШЕ ПРОСПЕРУЮЧИХ
БАНКІВ В ШАМОКІН, ПА.**

Вложений в сїм банку грїш є певний.

рною прикметою чоловіка є **ОЩАДНІСТЬ**.

щадність є тоді — ошадностию, значить є корисною і похвальною прикметою чоловіка, коли він щадить на непотрібних, злишних некорисних річах.

чоловік ошадний не знає розтратности, але також не сьміє знати скупости.

СУПІСТЬ — се не є прикмета, але хїба чоловіка. Чоловік-скупар — є наїлїка в неволї. Він добровільно накладає на себе вязницю і відбирає у себе вільну волю. Йому не вільно, як кождому чоловікови душею їти за покликком серця і розуму, бо він наче мерлець нічого не чує і не видить довнола себе. Замикає очи, аби не видїти сьвіта затикає уха, аби не чути нічого, що могло би промовити до його душі.

ж будьте ошадними, але не скупарями.

ВОЛОСЄ

відросте Вам назад через застосованє наукової методи. для муштин і жєнщин БЕЗПЛАТНО

Чи Вам випадає волосє? Чи ви посивіли зі старости? Чи вони занечищені і липкі? Чи маєте порплі і чи свербить Вас шкіра? Чи Ви є лисі, чи доперва починаєте лисіти?

Коли Ви терпите котру з виміненых недуг, то не зволікайте, але старайтеся запобічи сєму. І замовіть собі ілюстровану книжку в руській мові під заг.:

„ПРАВДА О ВОЛОСЮ“.

яку написав один з європейських спеціялістів. Ся книга обнимає слідуєчі розділи:

Чудеса з волосєм. Буда волося і їмени. Причина випаданя волося і лисєня. Як забезпечити здоровий і гарний поріст волося. Слосіб, яким можна відзискати волосє в 6-ох тижнях. Сивє волосє. Борода. Письма з признанями вдоволєних пацієнтів.

Третій тиждєнь.

БЕЗПЛАТНА КУРАЦІЯ.

Упевняємо Вас, що наш власний лік званий: Кальвакура запобігає випаданю волося, нищить порплі і усуває свербленє шкіри, зміцняє і спричинює новий поріст волося. За 10 центів сріблом або почтовими марками, вишлемо Вам доягровий лік КАЛЬВАКУРА № 1 враз з више згаданю книжкою: ПРАВДА О ВОЛОСЮ.

Шестий тиждєнь.

Витніть сє оголошенє і зашліть до нас враз з своєю докладною адресою, залучаючи 10 центів до:

.....
**UNION LABORATORY, Dept. 502,
Box 501, UNION, N. Y.**

Залучаю 10 цнт. на пересилку і прошу вислати мені сейчас Вашу доягрову КАЛЬВАКУРУ № 1. і Вашу книжку: „Правда о волосю“.

(Долучіть сє до Вашого замовлєня).

ПЕРША НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ в Америці.

яка зістала заложена в році 1904 в місті Скрентон, Па. щирими Українцями, а котра позістає під завідательством

ВАСИЛЯ ГРИШКА,

поручає свій маґаани книг всім Землякам до ласкавого вибору. У нас можєте купити: книжки шкільні, театральні, молитвенні, повістєві, наукові і всякі инші.

Ноти для хорів, на фортепiani і на скрипку. Папєри листові з желанєм сьвят, їмени і повсєдновні до родини і знакомых. Картин почтові з портрєтами сьвятих людий і з вслякими видами та желанями. Образи, портрєтє, рами, вівтарик, хрєстинки, медалки і т. п. Бунєв гумові, початки, фарбки до печаток і стахїїлі. Стерєоскопи і видї ві всїх сторіє сьвіта. Патентовані лікарства виробу довірєних лікарів і аптараків. Принимаємо до друку всі друкарські работи, виготовляємо їх старанно і на час.

Каталог є впислаємо даром. Замовлєня позагоджуємо відворотною почтою.

Пишіть до нас на адресу:

**UKRAINIAN BOOK STORE,
701 West Lackawanna Ave.,
Scranton, Pa.**

ПОЗІР РУСИНИ УКРАЇНЦІ!

Наколи Ви бажаєте всяких книжок, молитвенників, біблій, сьвятих книжок, книжок просьвітних, наукових, штук театральних і много книжок імпортованих з старого краю то удайтеся до нас. Великий склад ріжних калєндарів, які спродаємо по найнижшій ціні. Маємо ріжні годинники, бритви, хрєстинки, вівтарини, дуже гарні Пишіть по наш катальог з усіми приборами і залучіть за 2 цнт. почтову марку на пересилку.

**RUSKA KNYHARNIA,
951 Erie St., (Dept. 48) Chicago, Ill.**

ПИЙТЕ ЗАВСІГДИ
Шамокінське пиво

Ліпшого нігде не виробляють, як у

Fuhrman-Schmidt

(власителі бровару).

SHAMOKIN, PA.

PETER BARR

виробляє
нагробники
камінні плити

железні горські.

cor. Independence & Market Sts.,
SHAMOKIN, PA.

Чи ти мене моя мати
В церков не носила,
Щось для мене сиротини
Долі не впросила.

І до церкви я носила
І Бога молила,
Така тобі, мій синоньку,
Доля ся судила.

Ви маєте гарне лице.

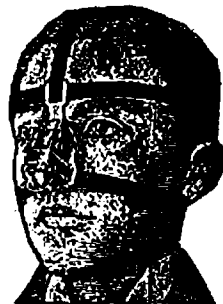
АЛЕ ЯКИЙ ВАШ НІС?

перед

потім

В тім часі і віці, Ви повинні рішучо дбати про Ваш вигляд, коли хочете по-користуватись життям. Не лише для власного вдоволення Ви повинні виглядати поважно, але пам'ятайте на те, що на світі судять Вас, в більшій частині, по Вашім вигляді. Тому старайтесь виглядати поважно, бо инакше пошкодите свій власній долі! На Вашім вигляді залежить Ваші невдачі або невдоволення в житті. Якою повинна бути Ваша доля? Мій апарат „Trados“ (модель 22) утворює негарної форми носа без ніякої операції, швидко, безпечно і тривало. Не долягас в нічмі і не перешкадає у Вашім деннім занятті. Пишіть сейчас по безплатну книжочку, яка розкаже Вам як переіменити негарну форму носа без коштів на случай Вашого невдоволення.

M. TRILETY. Face Specialist,
115 Ackerman Bldg., Binghampton, N. Y.

ТЕЛЕФОН: FRANKLIN 1767.

АДРЕС ТЕЛЕГРАМ:
„NEMETHIAN“, New York, N. Y.

ІВАН НЕМЕТ, БАНКИР,

бувший ц. і к. заступник конзуля.

Головне бюро: Філії:
395 Broadway, New York. 457 Washington St., New York, N. Y.
1597 Second Ave., New York, N. Y.
150 Second St., Passaic, N. J.

Всім є добре знано, що

ІВАН НЕМЕТ банкир,
бувший ц. і к. заступник конзуля

висилає кожду суму гроша до старого
краю ПІД ПОВНОЮ ІВАРАНЦІЄЮ, НАЙ-
ПЕВНІЙШЕ, НАЙСКОРШЕ І НАЙТАНЬ-
ШЕ. - - - - -

Улюблене бюро для висилки гроший.
Найпопулярнійший агент шифкартовий.
Щирий оборонець своїх клієнтів. - -

Від часу вибуху війни, ІВАН НЕМЕТ
полагодив БІЛЬШЕ як 60.000 посилок
грошових.

Уділяє сумлінної поради у всіх случаях
ДАРОМ.

Висилка гроший до всіх частий світа.
Продажа корабельних карт.
Канцелярія нотаріяльна.

По всякі інформації пишть на адресу:

JOHN NEMETH, банкир,
бувший ц. і к. заступник консуля.
457 Washington St., New York, N. Y.

КНИЖКИ, ЯКІ МОЖНА ДІСТАТИ В КНИГАРНІ „СВОБОДИ“.

- Вічевий співаник. — Ціна .... 5 цнт.
- Весела книжочка в 17 образках. — Гумористично-сатиричний збірник для сумних людей. — Містить в собі багато смішних віршів, дотепів і оповідань. — Ціна ..... 35 цнт.
- Вихованець. Народна комедія в 3. діях ві співамп і танцямп. — Ціна 25 цнт.
- Геновефа. — Ціна ..... 30 цнт.
- Дещо про звірята, рослини, каміне і скали. — В сій книжці находить ся около 200 цікавих образків звірят, птахів і риб в докладним описом, де вони живуть. — Ціна ..... 30 цнт. на ..... 10 цнт.
- Два брати, в байок Братів Гріммів. — Ціна ..... 15 цнт.
- Емігрант. — Дуже веселі пригоди в життя емігранта. — Ціна ..... 15 цнт.
- За сестрою. — Є се найгарніше оповідане в козацької старини, сучасного письменника Андр. Чайконського, яке тепер вишло на американській Русі. — Ціна ..... 35 цнт.
- І. Жовнір. — II. Оферма. Новела з українського життя. — Ціна ..... 10 цнт.
- Книжочка рахункова. — Дуже практична книжочка до обчислюваня всяких рахунків; вона є пожиточна так для бизнесменів як і для робітників. З додатком деяких цікавих відомостей. — Ціна ..... 30 цнт.
- Казки про жидів. — Зміст: Як Іван жидів мудрував. Вандрівка Івана з жидами. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив. — Мужик в жидом в спільці. Пан і жид. Казка про жиди. Як жид Русина правував. — Ціна ..... 15 цнт.
- Коротка історія Русі до зруйнованя Січ. Містить багато образків руських князів і гетьманів. — Ціна .. 10 цнт.
- Лис Минита. З німецького переробив Іван Франко. — Ціна ..... 40 цнт.
- Многострадальний народ. (Огляд історії українського народу). — Ціна 20 цнт.
- Марія. — Зміст: Марія (уривок в поемі Т. III). На чужині (вірш). Скором (оповідане). Рік 1903-тий в старім краю. Людоїство в Коніо. Клопоты кука Софрона (вірш). — Ціна 10 цнт.
- Навернений грішник. — Ціна .. 20 цнт.
- Напад на Січ. — Павло Полуботок. — Ціна ..... 5 цнт.
- Невольник, драма в 5. діях. — Ціна 15 ц.
- Ой не ходи Грицю, та на вечерниці. Народна драма ві співами в V. діях М. Старицького. (В перерібці Александрова. — Ціна ..... 30 цнт.
- О підземних снарбах. — Природна розвідка про всякі мінерали, находчі ся в землі і як витворюють ся в них річи необхідні в житю людей. Ціна 25 ц.
- І. Оленса Довбуш і карпатські опришки. — II. Цісар і ігумен. Баляда. З німецького переклав Іван Франко. — Ціна ..... 10 цнт.
- Ловна збірка веселих віршів Степана Руданського. — Ціна ..... 55 цнт.
- Про конець світа. — Ціна .... 15 цнт.
- Портрет Т. Шевченка, поменьшене портрету славного артиста-маляра Ф. Крайського. Величина 13x16 цалів на тривалим папері. — Ціна .. 20 цнт.
- Руський штунар. 212 гарних штук до забави. — Зміст: Часть I. Забава фізичні і темічні. Часть II. Штуки в картами. Часть III. Штуки рахункові. Часть IV. Штуки жартиблivi. — Ціна ..... 50 цнт.
- Розмова Поляка з Русинном. — Дуже веселий вірш, в котрім Русин висміває польську пиху. — Ціна .. 10 цнт.
- Русько-англійський тлумач, в котрого можна дуже скоро навчитись англійської мови. Сторін 256, тверда оправа. — Ціна ..... 60 цнт.
- Свенруха. — Комедія в 3 діях. — Ціна ..... 25 цнт.
- Товариська ворожка, для веселої розривки в кружку знакомих. — Зміст: Ворожене будучности для женщин. Ворожене будучности для мужчин. — Ціна ..... 15 цнт.
- Страшна пімста. — Оповідане М. Гоголя в козацьких часів (з многими образками). — Ціна ..... 20 цнт.
- Чародійні пригоди убогого Омара і султанової дочки Зулми. — Ціна 20 ц.

Адреса:

„SVOBODA“

83 Grand Str.,

Jersey City, N. J.

Передплачуйте „Свободу“!

НАЙСТАРШОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ГАЗЕТОЮ В АМЕРИЦІ Є „СВОБОДА“: Вона виходить вже 23 роки, а тепер зачинає 24-тий рік свого існування, отже близько чверть сотки літ; вона є одинокою газетою, що лишилися дотепер з різних видавництв, закладаних на початку нашої імміграції в Америці.

„СВОБОДА“ Є НАСКРІЗЬ НАРОДНОЮ ГАЗЕТОЮ: Вона високо держить український прапор і ясно ставить українську справу; заступає інтереси усього українського народу без огляду на верстви чи стани; завзято і сміло боронить української справи перед ворогами і перед нападами ренегатів і хрунів такі з нашого народу; старається йти з духом часу і з народними потребами; вказує цілі і способи народної праці.

„СВОБОДА“ ПОПИРАЄ СПРАВУ ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА В СТАРІМ КРАЮ: Подає вісти з рідного краю; стоїть за здобутем і розширенням прав українського народу в Австрії і Росії; підпирає акцію для матеріальної помочи старому краю, накликає до складок на старокраєві цілі і безінтересовно подає викази жертв, заряджує ними і висилає куди слід; підносить на дусі наших рідних у старім краю, бо вони бачать, що за ними стоять десятки тисяч америкаських Українців під проводом „Свободи“ і, що сі Українці в Америці готові прийти з помочю рідному краю; „Свобода“ ясно ставить справу визволення України в теперішнім часі, обговорюючи сю справу основно зі всіх боків.

„СВОБОДА“ Є НАЙЛІПШЕ РЕДАГОВАНОЮ УКРАЇНСЬКОЮ ГАЗЕТОЮ НА ЧУЖИНІ: Подає вісти з народного життя в Америці; подає найскорше вісти зі старого краю; „Свободу“ читають тут в Америці і за границею майже у всіх державах Європи; на неї покликають ся найвизначніші наші і чужі політики.

„СВОБОДА“ НЕ Є ОБЧИСЛЕНА НА „БІЗНЕС“: Вона є самостійною газетою, незалежно від чужих фондів, лише зависима від своїх українських читачів і передплатників; чисті зискни зі „Свободи“ не йдуть до нічної приватної кишені, але їх обертає ся на розширене газети, на ліпше її редаговане, на урїжнороднене змісту і піддержане народного руху; в той спосіб „Свобода“ звортає читачам і передплатникам усей чистий зиск, бо за дуже дешову передплату дає їм добірний духовий норм.

УВЕСЬ УКРАЇНСЬКИЙ ЗАГАЛ ПОВИНЕН „СВОБОДУ“ УВАЖАТИ ЗА СВОЮ РІДНУ ГАЗЕТУ І ЇЇ ПІДПЕРТИ.

А ПІДПЕРТИ „СВОБОДУ“ НАЛЕЖИТЬ ТАК, ЩОБИ ПРИЄДНАТИ ЇЇ ЯК НАЙБІЛЬШЕ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, ЧИТАЧІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ. ОДНОГО ЧИ ДВОХ ДОЛЯРІВ НЕ ТРЕБА ЖАЛУВАТИ, В ТОЙ СПОСІБ ЗРОСТЕ ЧИСЛО СЬВІДОМИХ І ОСЬВІДОМЛЕНИХ УКРАЇНЦІВ, А НА ТІМ ЗИСКАЄ І НАРОДНА СПРАВА.

ПЕРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ :

В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ НА ЦІЛИЙ РІК.....	\$2.00
„ „ „ НА ПІВ РОКУ.....	\$1.00
„ „ „ НА ЧВЕРТЬ РОКУ.....	.75
ДО КАНАДИ, СТАРОГО КРАЮ І ДЖЕРЗИ СІТИ НА ЦІЛИЙ РІК.....	\$3.00
„ „ „ „ „ НА ПІВ РОКУ.....	\$1.50
„ „ „ „ „ НА ЧВЕРТЬ РОКУ.....	\$1.00

Звертаємо увагу, що на кредит нікому не висилає ся часописи.

Гроші належить висилати враз з замовленням на поштовий або експресовий моні-ордер або в режістрованім листі на адресу:

„S V O B O D A“

83 Grand St.,

Jersey City, N. J.

10000

СТЕЙТОВИЙ БАНК

374—378 Гренд Ст. 52—55 Норфольк Ст.

ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ І ГОТІВКА
2,200.000.00 долярів.

15,000.000.00 корон.

Стейтвий Банк є членом „Нью-Йорк Кліринг Гавзу” — союзу самих більших банків і трест Компаній Нью-Йорку, з загальним капіталом \$475,000,000.00 і депозитами в сумі \$2,639,000,000.00.

Межи многочисленними вкладчиками Стейтвого Банку знаходять ся також:

ПРАВИТЕЛЬСТВО СТЕЙТУ НЬЮ-ЙОРК \$375,000.
ПРАВИТЕЛЬСТВО МІСТА НЬЮ-ЙОРК \$375,000.
ДЕРЖАВНА ПОЧТОВА КАСА ОЩАДНОСТІ
\$197,000.

Складайте свої гроші тільки до Стейтвого Банку.

СИЛЬНИЙ ВІН ЯК ГІБРАЛЬТАРСЬКА СКАЛА.

СТЕЙТОВИЙ БАНК вислає тепер гроші до Австрії після теперішнього курсу і цілковито за них гарантує. Кождий може одержати щазничу книжку із ц. і н. банку у Відні через Стейтвий Банк. СТЕЙТОВИЙ БАНК радить кождому посилаючому гроші до Австро Угорщини жадати ціннииа гроший у Стейтвім Банку.

Посилаючий гроші через Стейтвий Банк, отримає правдиву поchtову посвiдкy з підписом того, до кого гроші вислано.

Ті, що хочуть спровадити свої родани або привтелів з Австро-Угорщини до Нью Йорку чи інших стейтів в Америкаї, незай удадуть ся наперед до Стейтвого Банку за цінами шифкарт.

Можете одержувати листи через Стейтвий Банк. Поради даром і відвортною почтою.

СТЕЙТОВИЙ БАНК отворений щоденно від 9-ої години рано до 8-ої години вечером, кромі неділь і свьят. Тим, щ) мешнають по інших містах, відповідаємо зараз.

СТЕЙТОВИЙ БАНК.

THE STATE BANK,

374—378 Grand St., 52—54 Norfolk St.,
NEW YORK, N. Y.

КУПУЙТЕ І ШИРІТЬ КНИЖКИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПРО УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ.

- 1) **THE UKRAINE**, reprint of a Lecture Delivered on Ukrainian History and Present-Day Political Problems by *Bedwin Sands*. London, 1914. (Illustrated).—Net \$0.50.
- 2) **MEMORANDUM** on the Ukrainian Question in its National Aspect by *Yaroslav Fedortchouk*. London, 1914. Net \$0.50.
- 3) **THE UKRAINE AND THE UKRAINIANS**, by *Stefan Rudnitsky*, Ph. D. (With three maps). Jersey City, N. J.—Net \$0.25.
- 4) **THE RUSSIAN PLOT TO SEIZE GALICIA** (Austrian Ruthenia) by *Vladimir Stepankovsky*. Second edition enlarged. (With portraits and maps).—Net \$0.25.
- 5) **RUSSIA, POLAND AND THE UKRAINE**, by *Prof. Gustaf Steffen* (translated from the Swedish).—Net \$0.25.
- 6) **THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE UKRAINIAN PROBLEM**, by *Prof. Michael Hrushevsky*.—Net \$0.25.
- 7) **UKRAINE'S CLAIM TO FREEDOM**, by *Edwin Björkman*, *Michael Hrushevsky*, *Prof. Otto Hoetzsch* and others. Net \$0.60; in cloth \$0.75.

Книжки 1-ша, 3-та, 4-та і 7-ма ілюстровані і з картами (манамми), чорними та кольоровими. Розмірно до коштів ціну визначено низку в тій цілі, щоби книжки як найбільше розширити та освідомити як найширші круги читаючої по англійськи публіку про українську справу.

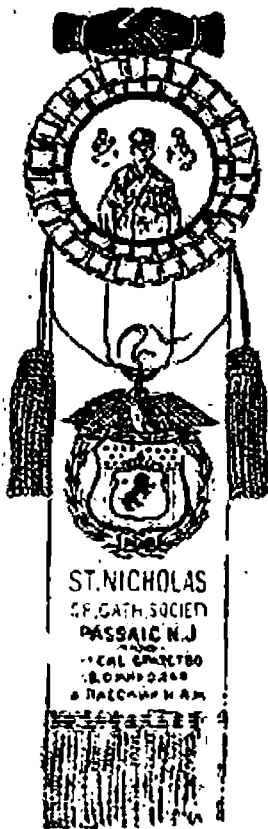
Українці у Злучених Державах і в Канаді! Поможіть в так важній загальній українській справі!

Замовлення треба посилати на адресу:

S V O B O D A,
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

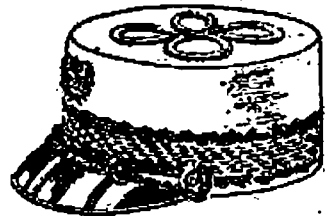
ПАНОВЕ СЕКРЕТАРІ І УРЯДНИКИ БРАТСТВ І ТОВАРИСТВ!

ВАМ БЕЗПЕРЕЧНО ВІДОМО, ЩО НАША ФІРМА ВИРОБЛЯЄ ВСЯКІ РІЧІ БЕЗ ЯКИХ ВАШІ БРАТСТВА ЧИ ТОВАРИСТВА НЕ МОЖУТЬ ОБІЙТИСЬ.

І тому коли Ваше Братство чи Товариство потребує народного або американського прапора, церковних хоругв, лент, відзнак, шапок або інших річий, то зверніть ся до нас з замовленєм.

Ми є самі фабрикантами і
тому у нас ді-
станете добру
роботу, а мате-
ріял ліпший і в дешевшій ці-

ні як деінде. = = = = =

Як звісно, що кожде Товариство чи Братство потребує все до публичних виступів чи то до походу, паради, чи на пікніки і прогульки або на інші урочистости виступити з своїми прапорами, відзнаками лентами і в шапках.

Ми уділимо Вам всяких інформацій і вишлемо Вам сейчас наш катальог з взірцями і подамо Вам докладну ціну. Не відкладайте але пишіть на адресу:

EAGLE REGALIA COMPANY,
115 Nassau St., New York, N. Y.

А ГРОШИЙ І ПРОДАЖА ШИФКАРТ.

Американсько = Українське Бюро

(Заінкорпороване після права стейту Нью Йорк).

ПЕРЕСИЛАЄ ГРОШІ до старого краю по найнижших цінах. На переслані гроші Бюро видає ресіти (посьвідки), а відтак ресіти краєвої почти.

ПРОДАЄ ШИФКАРТИ до Європи і Америки.

УДІЛЯЄ ІНФОРМАЦІЇ у всіх справах старокраєвих і американських.

ВИШУКУЄ РОДИНИ І ЗНАКОМИХ в старім краю в неволі або на засланю.

Має на складі **ВЕЛИКИЙ ВИБІР КНИЖОК, МОЛИТВЕННИКІВ** і т. д.

ПРИЙМАЄ ПЕРЕДПЛАТУ на всі американські і заграничні часописи.

Хто часто змінює місце побуту може відбирати свої листи в Бюрі.

З огляду на воєнний час радимо нашим людям складати свої ощадности в **ПОЧТОВІЙ ЩАДНИЦІ**. Бюро уділить кожному **БЕЗПЛАТНО** інформації і поучить в який спосіб се робить ся.

У всіх справах звертайте ся з повним довірем до Американсько-Українського Бюра. Кожда справа буде точно і чесно полагоджена.

ГРОШІ ТРЕБА ПОСИЛАТИ В МОНІ-ОРДЕРАХ АБО РЕДЖІСТРОВАНИХ ЛИСТАХ.

МОНІ-ОРДЕРИ ПОЧТОВІ І ЕКСПРЕСОВІ НАЛЕЖИТЬ ВИПИСУВАТИ І ПОСИЛАТИ НА АДРЕСУ:

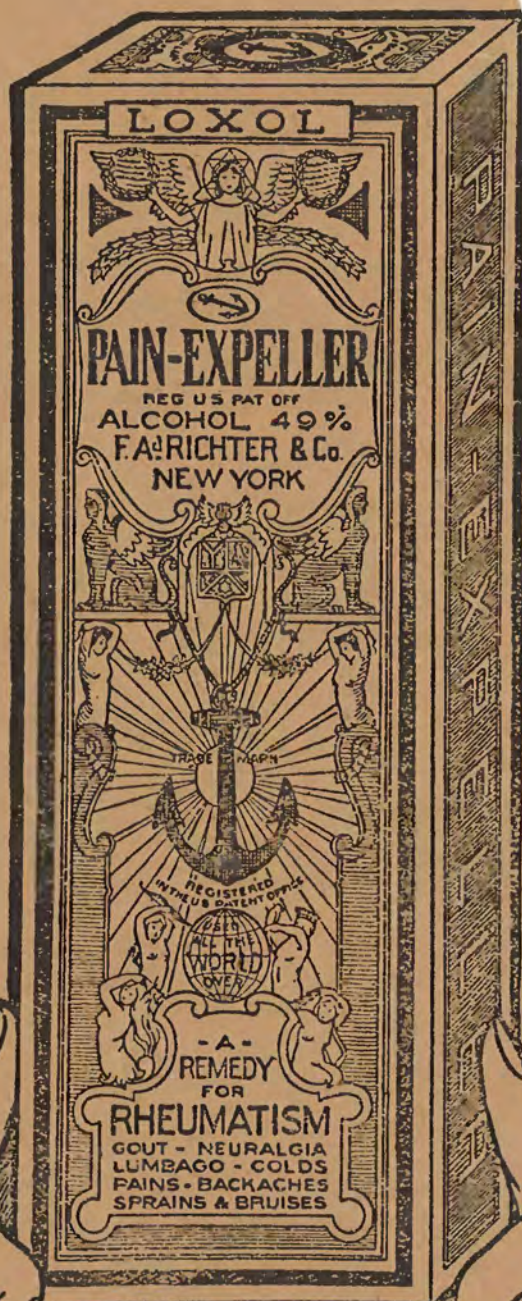
AMERICAN UKRAINIAN EXCHANGE, INC.
520 E. 6th ST., NEW YORK, N. Y.

TELEPHONE: 8968 ORCHARD.

БЮРО ОТВОРЕНЕ ВІД ГОД. 9-ої РАНО ДО ГОД. 9-ої ВЕЧЕР.

Д-РА РИХТЕРА
PAIN-EXPELLER
 проти ревматизму, болів,
 штивності м'язів і в'язів. Прав-
 дивий знаходить ся в пачках з
 повисшою ілюстрацією. Відкидай-
 те всі інші фальсифікати, які не
 мають нашої торговельної марки Якора.
 По 25 і 50 цнт. в аптиках і впрост від
F. AD. RICHTER & CO.
 74-80 WASHINGTON ST., NEW YORK, N. Y.

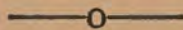

Український Народний Союз

СЕ ОДИНОКА НАША ПРАВДИВО УКРАЇНЬСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ В А-
МЕРИЦІ, ОСНОВАНА 1894 РОКУ, ЧИСЛИТЬ ОКОЛО 10 ТИСЯЧ ЧЛЕ-
НІВ І СКЛАДАЄТЬ СЯ З ВИСШЕ 250 ПОВАЖНИХ ТОВАРИСТВ,
БРАТСТВ І СЕСТРИЦТВ.

УКРАЇНЬСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

видав на посмертне, заповоги в разі каліцтва, неспосібности до праці
і т. п. за час свого істнованя суму \$1,319.767.11 (словами: один мі-
ліон триста дев'янацять тисяч сімсот шістьдесять сім долярів і оди-
нацять центів).

УКРАЇНЬСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ:

Одинока українська організація, яка відповідає законним вимогам всіх
стейтів Злучених Держав і Канади. — Одинока українська організація,
яка приняла справедливу систему плачення членських вкладок після
літ. — Одинока українська організація, яка дає певність, що зможе
сповнити всі свої обовязки супроти своїх членів. — Маєток У. Н.
Союза виносить \$224.354.03. — Одинока українська організація, яка
старається також о моральне і просвітне піднесенє своїх членів.

(Ширші поясненя про У. Н. Союз найдете на сторонах 19, 21, 23 і 24
сего Календаря).

ВСТУПАЙТЕ САМІ ТА ЗАПИСУЙТЕ СВОЇ ДІТИ ДО У. Н. СОЮЗА!

В кожній місцевости Злучених Держав і Канади повинен існу-
вати відділ У. Н. Союза. Кождий Українець чи Українка повинні нале-
жати до У. Н. Союза без огляду на їх стан, політичне переконанє чи
релігійні почуваня.

По всі інформації в справі Українського Народного Союза сейчас
лишіть до головної канцелярії У. Н. Союза на адресу:

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

83 Grand Street,

Jersy